

วารสารมนุษยสังคมปริทัศน์

ISSN 2673-0987

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

Journal of Humanities and Social Sciences Review (JHSSR)

Phetchaburi Rajabhat University

ปีที่ 22 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2563

Vol.22 No.1 January-June 2020

วัตถุประสงค์	1. เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ทางวิชาการและงานวิจัยด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 2. เพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นทางวิชาการด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์
ที่ปรึกษา	อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
บรรณาธิการ	ผศ.ดร.อัญชณา พานิช มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
ผู้ช่วยบรรณาธิการ	ผศ.ประอรนุช โปร่งมณีกุล มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
กองบรรณาธิการ	ศ.ดร.สิริวรรณ ศรีพหล มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ รศ.ดร.มานพ วิสุทธิแพทย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ รศ.นท.ดร.สุมิตร สุวรรณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ รศ.ดร.เนรินทร์ สังข์รักษา มหาวิทยาลัยศิลปากร รศ.ดร.เอกรินทร์ พึ่งประชา มหาวิทยาลัยศิลปากร รศ.เบญจรัตน์ สีทองสุข มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ผศ.ดร.พนิตนาฏ ชูฤกษ์ มหาวิทยาลัยรังสิต ผศ.ดร.พจนีย์ มั่งคั่ง มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์ ผศ.ดร.ธัญวรรณ กำคำ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี อ.ดร.ขวัญใจ กิจชาลารัตน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ รศ.ดร.สรिता บัวเขียว มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ผศ.ดร.พิมพ์ระวี ไรจน์รุ่งสัจย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
ฝ่ายจัดการ สำนักงาน	นางสาวฉอ้อน จุ้ยแจ่ม นางละออง เชื้อนขันธสถิต นายณฤนาท ไม้แก้ว กองบรรณาธิการวารสารมนุษยสังคมปริทัศน์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี 38 หมู่ 8 ตำบลนาบัว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี 76000 โทรศัพท์/โทรสาร 0-3270-8615, 089-542-3113 e-mail: jhssr.pbru@hotmail.com
เจ้าของงาน	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
การส่งบทความ	ส่งบทความผ่านระบบออนไลน์ได้ที่ http://hs.pbru.ac.th/journal/
กำหนดเผยแพร่	ปีละ 2 ฉบับ (มกราคม – มิถุนายน และกรกฎาคม – ธันวาคม)
เงื่อนไขการตีพิมพ์	ทุกบทความที่ตีพิมพ์ต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 2 คน ในลักษณะ Double-blind peer review
สถานที่พิมพ์	โรงพิมพ์อภิญาการพิมพ์ 3 60 ซอย หัวหิน 47/1 ตำบลหัวหิน อำเภอหัวหิน ประจวบคีรีขันธ์ 77110 โทร. 032 511 643

สารจากฉบับนี้

บทความวิจัยที่ลงตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้ เป็นเรื่องที่น่าสนใจมาก เพราะเป็นบทความวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาการศึกษาซึ่งเป็นหัวใจหลักของการพัฒนาประเทศ อาทิ การพัฒนาบทเรียนออนไลน์เพื่อพัฒนาความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษาชั้นปีที่ 4 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ที่สามารถนำผลการศึกษามาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพในภาวะวิกฤตจากภัยโควิด หรือการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การทำนาเกลือสมุทรที่อำเภอบ้านแหลมของโรงเรียนวัดจันทราวาส (ศุขประสารราษฎร์) จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งมีประโยชน์ต่อการเสริมสมรรถนะทางอาชีพและเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

นอกจากนี้ยังมีการนำเสนอเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับสภาพการณ์ นอกจากจะมุ่งอนุรักษ์ ทำนุ บำรุง ด้านศิลปวัฒนธรรมแล้ว ยังปรับเข้าสู่การท่องเที่ยว เพื่อสืบสานงานด้านศิลปวัฒนธรรม และเสริมสร้างรายได้ให้แก่ผู้สร้างผลงาน เช่น การอำนวยการอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนกะเหรี่ยงบ้านยางน้ำกลัดใต้ อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี เป็นต้น

ส่วนบทความด้านอื่น ๆ อาทิ การดำเนินงานในเครือข่ายธุรกิจเสื่อผ้ามือสอง ซึ่งเป็นการเลือกอีกอาชีพหนึ่งที่ทำรายได้ดี และเปลี่ยนทัศนคติจากความนิยมใช้ของมือหนึ่งมาใช้เสื่อผ้ามือสอง เป็นความคุ้มค่า ประหยัด เพราะใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่และสร้างรายได้ให้ด้วย

บทความวิจัยจึงเป็นประโยชน์ทั้งผู้ศึกษา และผู้ได้อ่านผลงานวิจัยดังกล่าว ที่สามารถจะไปต่อยอดเพื่อพัฒนาแนวคิดเป็นแบบอย่างการนำเสนอและนำสาระไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง ครอบครัว และชุมชน

ขอขอบคุณและเป็นกำลังใจให้ผู้ดำเนินการวิจัยทุกคน และขอเชิญชวนผู้สนใจได้เขียนบทความวิชาการ/บทความวิจัย ส่งลงพิมพ์เผยแพร่เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พีพรรณ เทียมเดช
คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

บทบรรณาธิการ

วารสารมนุษยสังคมปริทัศน์ดำเนินการตีพิมพ์บทความอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งทางวิชาการ และเผยแพร่ผลงานด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์อันเป็นประโยชน์ต่อการนำไปต่อยอดองค์ความรู้ให้กว้างขวางมากขึ้น โดยบทความทุกเรื่องได้ผ่านการพิจารณาถ้อยแถลงจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องจากหลายสถาบันการศึกษา วารสารปีที่ 22 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายนนี้ ได้รวบรวมบทความไว้อย่างน่าสนใจ ทั้งด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน ศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร การธำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 การบริหารหลักสูตรและสถานศึกษา ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อทั้งอาจารย์ นักศึกษา ในระดับอุดมศึกษา บัณฑิตศึกษาและผู้สนใจเป็นอย่างยิ่ง หวังว่าผู้อ่านจะได้รับความรู้และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทั้งเชิงวิชาการและวิชาชีพ

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิและทุกท่านที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของวารสารฉบับนี้ หากผู้เขียนหรือผู้อ่านท่านใดมีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อวารสาร ทางกองบรรณาธิการยินดีรับข้อเสนอแนะ สามารถส่งข้อเสนอแนะต่างๆ มาได้ที่เบอร์โทรศัพท์ 032-708615 โทรสาร 089-5423113 หรืออีเมลล์ jhssr.pbru@hotmail.com ทางกองบรรณาธิการพร้อมจะนำไปพิจารณาปรับปรุงวารสารให้มีคุณภาพยิ่งขึ้นต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อัญชนา พานิช

บรรณาธิการ

สารบัญ

การมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบางปู อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานีต่อการพัฒนาพื้นที่เพื่อ การท่องเที่ยวโดยชุมชน จิรัชยา เจียวกัก อับดุลคอลิค ฮีรรอฮีมี่ร์ เจษฎา กามุสิก อับดุลฮาгим น้อยทับทิม	8
การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี พิมพ์ระวี โรจนรุ่งสัจย์	21
การศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้วยตนเอง กรณีศึกษา ชุมชนวัดเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ณัฐวุฒิ สุวรรณช่าง	39
ยุทธศาสตร์การถ่ายทอดศิลปะปุนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี พระครูใบฎีกาสมบุญ สจจวโร กอบกุล วิศิษฐ์สรรค์ศักดิ์ มยุรี วัดแก้ว	60
การจัดทำแผนที่แหล่งสารสนเทศท้องถิ่นในตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา พรพรรณ จันทร์แดง	83
การอำนวยการอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ชุมชนกะเหรี่ยงบ้านยางน้ำกลัดใต้ อำเภอ หนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี ธีรศักดิ์ สุขสันติกมล	98
แนวทางการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูโรงเรียนเครือข่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 พจนีย์ มั่งคั่ง กัญญา เอี่ยมพญา	116
การจัดการความรู้ของโรงเรียนในตำบลสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี กิ่งแก้ว ประเทืองผล มัทนา วังถนอมศักดิ์	133
การจัดการความรู้งานศิลปกรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ในวัดเทวสังฆารามเพื่อการจัดการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครูสังคมศึกษา ปรัชญา เหลืองแดง	144
การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำนาเกลือสมุทรที่อำเภอบ้านแหลม ของโรงเรียนวัดจันทราวาส (สุข ประสารราษฎร์) จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จรรยา จิตมีธรรมเลิศ อภิชาติ เสนะนันท์	161
การพัฒนาบทเรียนออนไลน์ เพื่อพัฒนาความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาของ นักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษาชั้นปีที่ 4 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี รุ่งอรุณ ปิยะฤทธิ์	175
การประเมินความพร้อมที่เอื้อต่อผู้เรียนวัยผู้ใหญ่เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง นันท์วัฒน์ ภัทรกรนันท์	186

สารบัญ

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่นด้วยการจัดการศึกษาตลอดชีวิต นิกา เพชรสม	200
การดำเนินงานในเครือข่ายธุรกิจเสื้อผ้ามือสอง วิโรจน์ เจษฎาลักษณ์ ณัฐมา ปักกิ่ง	220
การศึกษาความคิดเห็นของลูกค้าที่จองบ้านผ่านระบบออนไลน์ของการเคหะแห่งชาติ ธนาชัย สุขวณิช	237

Content

People Participation in Bang Pu Subdistrict Municipality, Yaring District, Pattani Province on Tourism Area Development by Community Jirachaya Jeawkok Abdulkhaliq ArrahimeeMa Jetsada Kamusik Abdulahkim Noitubtim	8
Community Tourism Potential Development: A Case Study of Nongjok Community, Phetchaburi Pimrawee Rocharungsat	21
Self-guided Study in Cultural Tourist Attraction: A Case Study of Wat Koh Community, Phetchaburi Province Nuttawut Suwannachang	39
Strategy for Transferring Stucco Art of Mueang Phet Craftsman of Wat Cheeprasert, Mueang District, Phetchaburi Province Sombun Sujjawaro Kobkul Visitorsarak Mayuree Wadkaew	60
Mapping of Local Information Sources in Maeka Subdistrict, Muang District, Phayao Province Phornphan Jandaeng	83
Preserving Cultural Identity for Promoting Karen’s Tourism at Yang Nam Klat Tai Community, Nong Ya Plong District, Phetchaburi Province Teerasak Sukhsantikamol	98
Guidelines to Develop the 21st Century Learning Skills of Teachers in Professional Teacher Training Network Schools under the Office of Choengsao Primary Educational Service Area 1 Pojanee Mangkang Kanporn Aiemphaya	116
Knowledge Management of Schools in Suanphung Sub-district, Ratchaburi Province Kingkaew Prateangphol Mattana Wangthanomsak	133
The Knowledge Management of Early Rattanakosin Period-Traditional Thai Art in Wat Thewa Sangkharam to Local History and Culture Learning Management for Social Studies Teacher Students Pratchaya Luangdaeng	144
Development of Local Curriculum on Sea Salt Farming in Ban Laem District of Watjuntrawart (Sukprasarnrat) School in Phetchaburi by Participatory Action Research Janya Jitmeethamlert Apichat Lenanan	161

Content

The Development of E-Learning for Writing Social Studies Lesson Plans Ability for Social Studies student 4th year in Faculty of Humanities and Social Sciences of Phetchaburi Rajabhat University Rungaroon Piyarit	175
Readiness Assessments to Assist Adult Learners for Self-Directed Learning Promotion Nantawat Pattaragorranan	186
School-Based Management for Local Development through Lifelong Education Nipa Petsom	200
Operations in a Secondhand Clothing Business Network Viroj Jadesadalug Nutchu Pukkung	220
A Study on Customers' Opinion towards House Booking through Online System of the National Housing Authority Thanachai Sukkawanit	237

การมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบางปู อำเภอยะหริ่ง จังหวัด
ปัตตานีต่อการพัฒนาพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน
People Participation in Bang Pu Subdistrict Municipality,
Yaring District, Pattani Province on Tourism Area
Development by Community

จิรัชยา เจียวก๊ก¹ / अब्दुลคอลลีค ฮัรรอฮีมี่ร์² / เจษฎา กามุสิก³ / अब्दुลฮากีม น้อยทับทิม⁴
Jirachaya Jeawkok¹ / Abdulkhaliq ArrahimeeMa² / Jetsada Kamusik³ /
Abdulhakim Noitubtim⁴

¹อาจารย์ ดร. สาขาวิชาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

¹Lecturer, Dr., Social Development, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Prince of Songkla University, Pattani Campus

²อาจารย์ สาขาวิชาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

²Lecturer, Social Development, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Prince of Songkla University, Pattani Campus

^{3, 4} นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

^{3, 4}Student of Bachelor Program in Social Development, Social Development,
Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus

*Corresponding author Email : Jirachaya.j@psu.ac.th

(Received : January 13, 2020; Revised : March 1, 2020; Accepted : April 1, 2020)

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนกับการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและเพื่อกำหนดแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนบางปูให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นคนในชุมชนบางปู จำนวน 338 คน และ ผู้ให้ข้อมูลเป็นคณะกรรมการแหล่งท่องเที่ยวชุมชนและสมาชิกที่มีบทบาทสำคัญ จำนวน 7 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตตำบลบางปู ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.06) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมในการประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.19) และการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 2.94) ดังนั้นสำหรับกำหนดแนวทางการมีส่วนร่วม ได้แก่ 1) การจัดกระบวนการเรียนรู้แก่คนใน

ชุมชนเพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน และ 2) การกระตุ้นการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความรักและหวงแหนในชุมชน และ 3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดรูปแบบในการพัฒนาที่ชัดเจนเพื่อให้คนในชุมชนได้เข้าใจ และมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ฉะนั้นแล้วหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้น เพื่อให้ชุมชนบางปูได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม การท่องเที่ยวโดยชุมชน แนวทางการพัฒนา แหล่งท่องเที่ยว

Abstract

The purposes of this research were to study the participation of community members in community development as a tourist attraction and to study the guidelines for participation of Bang Pu community as a community tourism attractions. The sample consisted of 338 people from Bang Pu community, and 7 people from community tourism attractions committee and members with important roles. The data were analyzed by using statistics, percentage, mean, standard deviation and qualitative data using content analysis. The research found that the participation of the people in Bang Pu subdistrict Municipality, the overall was at the medium level (mean=3.06). When considering each aspect, it was found that the participation in evaluation was at the medium level (mean= 3.19), the participation in operation was at the medium level (mean= 2.94). The guidelines for participation of Bang Pu community were 1) organizing a learning process for people in the community for participation in community development, 2) stimulating public participation to love and cherish in the community, 3) relevant agencies should set a clear development model so that people in the community can understand and participate in the process. Therefore, relevant agencies should focus on the participation process from the beginning to allow Bang Pu community to be developed as a community tourism attractions.

Key words: Participation, Tourism by community, Development guidelines, Tourist attractions

บทนำ

ปัจจุบันรูปแบบการท่องเที่ยวในประเทศไทยได้ปรับเปลี่ยนไปหลายแนวทางนอกเหนือจากการท่องเที่ยวตามประเพณีนิยมที่ทำกันมายาวนาน จากที่ไปเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวที่รู้จักคุ้นเคยกันดีก็ปรับเปลี่ยนมาเป็นการท่องเที่ยวทางเลือกที่จำเพาะเจาะจงมากขึ้น ดังจะเห็นได้ว่าการแบ่งรูปแบบของการท่องเที่ยวออกเป็นหลายประเภท อาทิ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวแบบผจญภัย และการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชุมชน เป็นต้น และเมื่อชุมชนเองได้เข้ามาจัดการท่องเที่ยวจึงมีการพลิกกลับ และตั้งหลักการท่องเที่ยวใหม่โดยมีชุมชนเป็นเจ้าของ มีส่วนร่วมในการจัดการ (พจนา สวนศรี, 2554) จะเห็นได้ว่าทุกวันนี้เรามีชุมชนเล็กๆ มากมายที่เปิดตัวเองเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เอกลักษณ์เฉพาะถิ่นซึ่งการท่องเที่ยวโดยชุมชนนี้กำลังเป็นจุดเปลี่ยนของโลกแห่งการท่องเที่ยวเป็นทางเลือกใหม่เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคของชุมชนหรือนักท่องเที่ยว ชุมชนท่องเที่ยวจึงมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนจากความเป็นของแท้แบบดั้งเดิม (มิ่งสรรพ ขาวสอาด, 2562) ซึ่งชุมชนบางปู อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ก็เป็นอีกหนึ่งชุมชนที่มีการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

ชุมชนท่องเที่ยวบางปู ตำบลบางปู อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี เป็นชุมชนที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาพื้นที่ให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวนั้นเป็นการทำงานร่วมกันของชุมชน มีการกำหนดรูปแบบ ทิศทางของการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและการท่องเที่ยวในสังคมปัจจุบัน ชุมชนบางปูเป็นชุมชนที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีป่าชายเลนที่เป็นแหล่งของสัตว์นานาชนิดรวมถึง มีต้นโกงกางที่มีความสวยงามเป็นจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาเยี่ยมชม ทั้งนี้เมื่อชุมชนมีปัจจัยที่พร้อมสำหรับการพัฒนา การเข้ามามีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนจึงเป็นสิ่งสำคัญ ถือว่าเป็นตัวขับเคลื่อนที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก สำหรับการการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบางปู มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมาโดยตลอด เป็นที่รู้จัก และได้รับการสนับสนุนจากทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน จากเดิมที่ปัจจัยในการทำงานมาจากการร่วมกันของสมาชิก การเข้ามาสนับสนุนจากภายนอกจึงเป็นสิ่งที่ช่วยให้การพัฒนาเป็นไปอย่างรวดเร็วขึ้น เมื่อแหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักเพิ่มมากขึ้น เศรษฐกิจของชุมชนก็ดีขึ้นตามลำดับ ชุมชนเองก็จะได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว ทั้งที่เป็นรายได้จากการขายอาหาร เสื้อผ้า รวมถึงผลิตภัณฑ์ของชุมชนซึ่งจะเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนให้ดีขึ้นด้วย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนบางปูกับการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยการศึกษาในครั้งนี้เพื่อต้องการทราบถึงการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนว่ามีส่วนร่วมในการทำงานมากน้อยเพียงใด อะไรเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนา มีการวางกฎระเบียบในการทำงานด้านการพัฒนาพื้นที่หรือไม่ และมีการ

กำหนดแนวทางอย่างไรเพื่อให้สมาชิกในชุมชนเกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนบางปูกับการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยชุมชน
2. เพื่อกำหนดแนวทางการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนบางปูให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบางปู อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ต่อการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวโดยชุมชน ครั้งนี้ผู้วิจัยได้มีการกำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

ชุมชนท่องเที่ยวบางปู อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี สำหรับการเลือกพื้นที่นี้พบว่าชุมชนบางปูเป็นชุมชนที่มีการพัฒนาในส่วนของการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง มีรูปแบบการพัฒนาที่ชัดเจน มีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์เหมาะแก่การเป็นปัจจัยในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

2. ขอบเขตด้านประชากร

ผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) คณะกรรมการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน และสมาชิกที่มีบทบาทสำคัญ จำนวน 7 คน ด้วยคณะกรรมการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน และสมาชิกเป็นผู้ขับเคลื่อน การท่องเที่ยวร่วมกับคนในชุมชน และให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี 2) ตัวแทนครัวเรือนในชุมชนบางปูที่อยู่ในเขตการปกครองของเทศบาลตำบลบางปู จำนวน 338 คน จาก 2,188 ครัวเรือน เป็นกลุ่มที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว และได้รับผลกระทบโดยตรงจากการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบางปูที่ยั่งยืน

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหาจะเป็นการสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของชุมชนบางปู การค้นหาแนวคิดหรือวิจัยที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการศึกษาวิจัยนี้ อาทิเช่นแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และแนวคิดอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

นิยามศัพท์เฉพาะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบางปู อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานีต่อการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวโดยชุมชน มีศัพท์ที่จำเป็นต้องทำความเข้าใจให้ตรงกัน ดังนี้

การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมที่เป็นอิสระโดยความสมัครใจในการร่วมคิดร่วมตัดสินใจร่วมลงมือการปฏิบัติร่วมประเมินผลและร่วมกับประโยชน์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างเป็นระบบ

การพัฒนาชุมชน หมายถึง การเสริมสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมให้แก่ท้องถิ่นชนบททุกแห่งทุกส่วน โดยการดำเนินการและการริเริ่มจากประชาชนเอง

การท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชนและชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของ มีสิทธิในการจัดการดูแล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน

แนวทางการพัฒนา หมายถึง แนวทางในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้ทัศนคติ และพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมตั้งแต่ระดับบุคคลสถาบันไปจนถึงระดับสังคม

แหล่งท่องเที่ยว หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะทางธรรมชาติที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น ซึ่งชุมชนท่องเที่ยวบางปู เป็นอีกหนึ่งแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์เฉพาะคือ ป่าชายเลนที่มีความอุดมสมบูรณ์ของป่าโกงกางและพืชพันธุ์นานาชนิด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบางปู อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ต่อการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการวิจัยแบบผสมผสานที่มีรายละเอียดการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูล

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ศึกษา คือ ตัวแทนครัวเรือนในชุมชนบางปูที่อยู่ในเขตการปกครองของเทศบาลตำบลบางปู จำนวน 2,188 ครัวเรือน ได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่จะใช้เป็นตัวแทนประชากร โดยใช้วิธีคำนวณจากสูตรของ Yamane (บุญธรรม กิจปริดาภิสุทธิ, 2553) ได้ตัวแทนครัวเรือนจำนวน 338 คน ส่วนผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ คณะกรรมการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน และสมาชิกที่มีบทบาทสำคัญ จำนวน 7 คน

เครื่องมือในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีการสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการวิจัย 2 ลักษณะ ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยผู้วิจัยได้นำแนวคิดการมีส่วนร่วมของ โคฮาน และอัฟฮอฟฟ์ (Cohen, & Uphoff, 1977 อ้างถึงใน ธนวัฒน์

คำภีลานนท์, 2550) และการปรับปรุงแบบการท่องเทียวโดยชุมชนของมณฑลทาวตี พูลเกิด (2552) มาใช้ในการสร้างเครื่องมือดังกล่าว

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

แบบสอบถามได้รับการตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน และตรวจสอบความเที่ยง (Reliability) แบบสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ .865

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากตัวแทนของครัวเรือนในชุมชนบางปูที่อยู่ในเขตการปกครองของเทศบาลตำบลบางปู ดังนี้

1. ทำหนังสือจริยธรรมวิจัยเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษา ขอบเขตของการวิจัย การพิทักษ์สิทธิ และการเก็บรวบรวมข้อมูล ต่อมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
2. ทำหนังสือชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษา ขอบเขตของการวิจัย การพิทักษ์สิทธิ และขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลกับนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางปู
3. เก็บข้อมูล และเก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัย ตั้งแต่สิงหาคม – ธันวาคม 2562
4. นำแบบสอบถาม แนวทางการสัมภาษณ์ และสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยสังเกตภูมิเนเวศและกิจกรรมการดำเนินชีวิต
5. นำแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ มาตรวจสอบความถูกต้อง ความสมบูรณ์และนำไปวิเคราะห์ตามวิธีการที่กำหนดไว้

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยทำการพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง และผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการด้านจริยธรรม เลขที่ psu.pn.2-043/62 ซึ่งผู้วิจัยได้ชี้แจงให้กลุ่มตัวอย่างทราบถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย การปกปิดข้อมูลและการเก็บรักษาความลับ ขอความร่วมมือในการเข้าร่วมวิจัยด้วยความสมัครใจ อธิบายถึงสิทธิในการถอนตัวออกจากการศึกษาได้ตลอดเวลา และการถอนตัวนั้นไม่มีผลเสียใดๆ หากการเข้าร่วมวิจัยในครั้งนี้ทำให้ผู้ตอบแบบสอบถามเกิดความไม่สบายใจ รู้สึกเป็นทุกข์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ในการวิเคราะห์ข้อมูลการแจกแจง และลักษณะโดยทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลโดยใช้การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (บุญชม ศรีสะอาด, 2545) ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (สุภางค์ จันทวานิช, 2554) และนำผลวิเคราะห์ข้อมูลให้ผู้ร่วมวิจัยร่วมตรวจสอบความตรง

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนบางปูกับการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน พบว่า สมาชิกในชุมชนบางปูเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.19$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสมาชิกได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในส่วนนี้เป็นอย่างมาก การที่ชุมชนได้พัฒนาจากชุมชนธรรมดาให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวนั้นสามารถประโยชน์ให้กับชุมชนไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของเศรษฐกิจ หรือเรื่องสังคม และการที่สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินเป็นตัวช่วยในการพัฒนาให้ดีกว่าเดิม ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แลกเปลี่ยนทักษะที่ช่วยในการกำหนดแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ต่อไป แต่ด้านที่สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมน้อยที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.94$) โดยจากการศึกษานั้นทำให้ทราบได้ว่า การพัฒนาชุมชนให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวนั้นเป็นเรื่องของกลุ่มคนที่ได้รับผลประโยชน์ ในการดำเนินประโยชน์นั้นอาจเป็นเรื่องของเศรษฐกิจ หรือชื่อเสียงของชุมชน ส่วนสมาชิกที่ไม่ได้รับประโยชน์หรือได้รับน้อยนั้นก็เฉย ๆ กับการพัฒนา แม้ว่าการพัฒนาจะสำเร็จลุล่วงไปแล้วก็ตาม ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนบางปู อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนบางปู อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	S.D.	การแปรความ
1. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	3.19	1.19	ปานกลาง
2. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	3.08	1.09	ปานกลาง
3. การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์	3.06	1.04	ปานกลาง
4. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	2.94	1.06	ปานกลาง
รวม	3.06	1.09	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบางปู อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ต่อการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยภาพรวมอยู่ระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.06 และเมื่อพิจารณารายประเด็นเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ดังนี้ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.19$) รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.08$) ลำดับถัดไป การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.06$) และน้อยที่สุด การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.94$) ตามลำดับ

2. แนวทางการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนบางปูให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน
 เมื่อมีการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนแล้ว พบว่า การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง จึงได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลในประเด็นที่เกี่ยวข้องเพื่อแนวทางการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนบางปูให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน สำหรับให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุด จะทำอย่างไรให้สมาชิกในชุมชนเห็นความสำคัญของการพัฒนาพื้นที่ให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน และการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สมควรจะพัฒนาไปในทิศทางใด ดังนั้นการที่สมาชิกในชุมชนได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาก็จะช่วยเป็นตัวขับเคลื่อนในการพัฒนาซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.1 การจัดกระบวนการเรียนรู้แก่คนในชุมชนเพื่อพัฒนากระบวนการคิด กระบวนการเรียนรู้การแสวงหาความรู้และวิธีการเรียนรู้ของคนในชุมชนเอง เพื่อให้สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต โดยเน้นความคิดผสานกับสภาพจริงที่เกิดขึ้นในชุมชนและประสบการณ์ในการปฏิบัติซึ่งเป็นความรู้ในตัวบุคคล มี 1) การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง เพื่อพัฒนาความสามารถและความชำนาญที่สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และประยุกต์องค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาในชุมชนกับการพัฒนาชุมชนบางปูให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม รวมถึง 2) การเรียนรู้เพื่อที่จะอยู่ร่วมกันและการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น เพื่อให้คนในชุมชนสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างมีความสุข มีความตระหนักในการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การแก้ปัญหาการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี มีความเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และเข้าใจ ความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม ประเพณีความเชื่อของแต่ละบุคคลในสังคม และ 3) การเรียนรู้เพื่อชีวิต เพื่อพัฒนาคนในชุมชนทุกด้านทั้งจิตใจ ร่างกาย สติปัญญา ให้ความสำคัญกับความคิดสร้างสรรค์ และวัฒนธรรม เพื่อให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมสิ่งแวดล้อม ศิลธรรม สามารถปรับตัวและปรับปรุงบุคลิกภาพของตน เข้าใจตนเองและผู้อื่น

2.2 การกระตุ้นการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความรักและหวงแหนในชุมชน ซึ่งสร้างแรงกระตุ้นให้เกิดความรักและหวงแหนชุมชน จะทำให้คนในชุมชนเองมีความรักชุมชนท้องถิ่น มีการส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรม คนในชุมชนจึงเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นๆ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์และการธำรงรักษาไว้ของภูมิปัญญา และวัฒนธรรมในชุมชน ซึ่งในปัจจุบันคนในชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานเฉพาะเรื่องเท่านั้น ด้วยเพราะไม่ได้มีความหวงแหนชุมชน ดังนั้นการพัฒนาชุมชนที่จะให้ประสบความสำเร็จได้นั้น สมาชิกในชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในหลายๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการตัดสินใจ ด้านการดำเนินงาน ด้านการประเมินผล และรวมไปถึงในด้านการได้รับผลประโยชน์ โดยมีการดำเนินการ 7 ประเด็น ได้แก่ 1) การศึกษาดูงานการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจากแหล่งที่เป็นต้นแบบ 2) การจัดการที่พักทั้งแบบโฮมสเตย์ และแบบรีสอร์ท 3) การจัดการกิจกรรมของชุมชนสู่กิจกรรมทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน เช่น การล่องเรือ ลอดอุโมงค์ป่าโกงกาง การชมตลาด เป็นต้น 4) การฝึกอบรมเยาวชนผู้นำเที่ยวในชุมชน เพื่อให้เกิดความรัก

และวางแผน และอนุรักษ์ต่อ 5) การจัดทำของฝากของที่ระลึก ผลิตภัณฑ์ชุมชน และบรรจุภัณฑ์ เพื่อสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน 6) การปรับปรุงภูมิทัศน์เพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน ให้ดูแลสิ่งแวดล้อมให้สะอาด เหมาะกับการท่องเที่ยว และ 7) การสร้างเครือข่ายท่องเที่ยวชุมชนกับชุมชนอื่นๆ เพื่อให้มีการหมุนเวียนนักท่องเที่ยว

2.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดรูปแบบในการพัฒนาที่ชัดเจนเพื่อให้คนในชุมชนได้เข้าใจและมีส่วนร่วมในการดำเนินการ สำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์นั้น ทางกลุ่มการท่องเที่ยว และชุมชน ควรมีการกำหนดรูปแบบของการท่องเที่ยวให้ชัดเจน มีการกำหนดทิศทางที่มุ่งไปสู่การพัฒนาที่ดีขึ้น โดยการกำหนดนั้น สมาชิกในชุมชนต้องรวมกลุ่มกันแสดงความคิดเห็น โดยหลายๆ ความคิดจะทำให้เกิดแนวทางที่หลากหลายขึ้น ทำให้การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมีความหลากหลายเพิ่มมากขึ้น

สรุปและการอภิปรายผล

ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบางปู อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ต่อการพัฒนาพื้นที่เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ เพื่ออธิบายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนบางปูกับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน จากการศึกษาการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบางปู อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี พบว่าโดยส่วนใหญ่การมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีระบบ การดำเนินงานเป็นไปอย่างต่อเนื่องจากการที่สมาชิกในชุมชนได้ระดมแนวความคิดทั้งในด้านการวางแผน การดำเนินงาน การได้รับผลประโยชน์ รวมถึงการได้ประเมินผลการพัฒนาชุมชน ซึ่งการแสดงความคิดเห็นในหลายๆ ด้านจะช่วยให้การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนมีความยั่งยืนมากขึ้น สอดคล้องกับผลงานวิจัยของจริญญา จันทร์ทรง (2555) ที่ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาท้องถิ่นในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองแสงใหญ่ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี และพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับผลงานวิจัยของวชิรวรรณ นิลเกตุ (2553) ที่ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเตือ อำเภอมะนัง จังหวัดหนองคาย และพบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง แต่ขัดแย้งกับผลงานวิจัยของวิษณุ หยกจินดา (2557) ที่ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านทุ่งกว้าง ตำบลทับไทร อำเภอบึงนาราง จังหวัดจันทบุรี และพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับมาก

ประเด็นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางมีความขัดแย้งกับงานวิจัยของวิชญ์ หยกจินดา (2557) ซึ่งการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในระดับมาก ซึ่งจากประเด็นดังกล่าวมีหลายปัจจัยที่เป็นส่วนให้การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมีความแตกต่างกัน อาทิ บริบทของชุมชน การดำเนินชีวิตประจำวันของสมาชิกในชุมชนและอีกหลายปัจจัยที่แตกต่าง **ประเด็นที่ 2** การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน พบว่า การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของวชิรวรรณ นิลเกตุ (2553) ซึ่งการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง ที่ว่าการดำเนินงานในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการดำเนินงานของกลุ่มสมาชิกที่ได้รับผลประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยววันนั้น สมาชิกในชุมชนที่ไม่ได้รับผลประโยชน์ก็จะไม่ค่อยเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าว และ**ประเด็นที่ 3** การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งขัดแย้งกับงานวิจัยของวิชญ์ หยกจินดา (2557) ซึ่งการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์อยู่ในระดับมาก และ**ประเด็นที่ 4** การมีส่วนร่วมในการประเมินผลอยู่ในระดับปานกลางซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของจริญญา จันทร์ทรง (2555) ที่ศึกษาการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบางปู ผลการศึกษา การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งให้ว่าการมีส่วนร่วมในการประเมินผลเป็นสิ่งสำคัญที่เป็นตัวตอบสนองการพัฒนาว่ามีความก้าวหน้าหรือลดลงอย่างไรก็ตาม สมาชิกในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินจะช่วยให้มีการแสดงความคิดเห็นที่หลากหลายด้าน และสามารถนำข้อมูลนั้นไปพัฒนาให้เกิดประโยชน์และความเจริญต่อไปได้

2. แนวทางการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนบางปูให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน
แนวทางในการมีส่วนร่วมจากประเด็น ทางชุมชนต้องการให้ศูนย์การท่องเที่ยวจัดอบรมความรู้ความสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชนแก่สมาชิกในชุมชน จากการศึกษาทำให้ทราบว่าสมาชิกชุมชนยังขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยสมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่ทราบวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน แล้วพัฒนาไปแล้วจะเกิดประโยชน์อะไร ซึ่งจากประเด็นดังกล่าวพบว่ามีความสอดคล้องกับงานวิจัยของสุธี เสรีฐิติศรี (2557) ที่ศึกษาการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบางปู ได้กล่าวว่าคนในชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจและตระหนักในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนอย่างถูกต้อง มีแค่ผู้นำชุมชนและชาวบ้านบางส่วนที่ช่วยกันอนุรักษ์

แนวทางในการมีส่วนร่วมจากประเด็น สมาชิกในชุมชนควรมีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกกระบวนการ จากการได้ศึกษาในชุมชนบางปู พบว่าการเข้ามามีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนยังเข้ามามีส่วนร่วมได้ไม่เต็มความสามารถ คือ เข้ามามีส่วนร่วมแค่ในบางเรื่องของการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ได้ผลประโยชน์ต่อตนเอง ซึ่งการเข้ามามีส่วนร่วมนั้นบางครั้งอาจมาจากการสนับสนุนในเรื่องของปัจจัยที่จำเป็นต่อ การพัฒนา นำสวนของการดำเนินงานยังเป็นเพียงกลุ่มคนเท่านั้นที่เข้ามามีส่วนในการดำเนินงานพบว่ามีความสอดคล้องกับงานวิจัยของมณฑาวดี

พลเกิด (2552) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนา รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนชนเพื่อความยั่งยืน โดยกล่าวว่า “องค์ประกอบการจัดการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืน โดยชุมชนด้านการมีส่วนร่วม นั้น ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมในการประเมินผล ” และสอดคล้องกับงานวิจัยของวิระพลทองมา วินิตรา ลีละพัฒนา และนวนจันทร์ ทองมา (2554) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการผลักดันให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

แนวทางในการมีส่วนร่วมจากประเด็น มีการกำหนดรูปแบบในการพัฒนาที่ชัดเจนเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนต่อไป ซึ่งจากการศึกษาสมาชิกในชุมชนมีการวางแผนในการพัฒนาไว้จะทำให้มีเครื่องมือที่จะช่วยให้ชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวไปในทิศทางที่กำหนดไว้ตามวัตถุประสงค์ของชุมชน ซึ่งการวางแผนชุมชนย่อมมาจากสมาชิกร่วมกันแสดงความคิดเห็น แสดงความต้องการผ่านกระบวนการประเมินการพัฒนา จากการศึกษาในครั้งนี้พบว่ามีความสอดคล้องกับงานวิจัยของธนภฤต สังข์เฉย (2550) กล่าวถึงคุณลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวที่ประกอบด้วยคุณลักษณะที่ 6 ด้าน ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจ ความสามารถในการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่พักแรม กิจกรรม และการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว นำมาประเมินศักยภาพของชุมชน เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ตามขั้นตอนของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเตรียมความพร้อมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวของพจนา สวนศรี (2554) ที่กล่าวว่า ผู้ดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ควรมีกระบวนการทำงาน ได้แก่ 1) ให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวโดยใช้ชุมชนพิจารณา 2) สร้างการมีส่วนร่วม 3) ศึกษาชุมชนร่วมกับชาวบ้าน 4) วิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน 5) ร่วมกันพัฒนาศักยภาพและแก้ไขจุดอ่อน 6) วางรูปแบบการบริหารจัดการ 7) ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 8) ทดลองดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว 9) ประเมินผล 10) พัฒนาองค์กรซึ่งสอดคล้องกับผลของการวางแผนของชุมชนบางปู โดยชุมชนได้สร้างแผนการพัฒนาชุมชน ได้แก่ 1) การศึกษาดูงานการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน 2) การจัดการที่พัก 3) การจัดการกิจกรรมของชุมชนสู่กิจกรรมทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน เช่น การล่องเรือ 4) การฝึกอบรมเยาวชนผู้นำเที่ยวในชุมชน 5) การจัดทำของฝากของที่ระลึก ผลิตภัณฑ์ชุมชน และบรรจุภัณฑ์ 6) การปรับปรุงภูมิทัศน์เพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน 7) การสร้างเครือข่ายท่องเที่ยวชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีการกำหนดแบบแผนของการพัฒนาอย่างเป็นระบบ โดยการนำการมีส่วนร่วมของประชาชนมาเป็นตัวขับเคลื่อนในการพัฒนา

2. หน่วยงานรัฐควรเข้ามามีส่วนในการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนา มากกว่าการให้เพียงนโยบายกับชุมชนปฏิบัติตามนโยบายนั้น

3. ควรมีการประชุม รวมกลุ่มกันของสมาชิกในชุมชนเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดและแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. ควรมีการวางแผนการพัฒนาอย่างชัดเจนและเป็นระบบ และให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม

2. ผู้นำศูนย์การท่องเที่ยวควรเป็นผู้ประสานงานภายในชุมชนให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น

3. หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนควรเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเพื่อเป็นแบบแผนให้กับชุมชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ผู้วิจัยควรมีการศึกษาประเด็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมที่ลงรายละเอียดในการดำเนินการและการสานงานต่อเพื่อพัฒนาให้ชุมชนท่องเที่ยวนี้เป็นชุมชนท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

2. ผู้วิจัยควรมีการวิจัยเพื่อการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน พร้อมทั้งให้ความรู้ในเรื่องของการท่องเที่ยวให้กับสมาชิกในชุมชน

เอกสารอ้างอิง

จริญญา จันทรธร. (2555). การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาพื้นที่ท้องถิ่นในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองแสงใหญ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี.

วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการบริหารการพัฒนาท้องถิ่น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

ชนกฤต สังข์เฉย. (2550). อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการบริการ. เพชรบุรี: คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี.

ธนวัฒน์ คำภีลานนท์. (2550). การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่น เขตเทศบาลเมืองคูคต จังหวัดปทุมธานี. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2553). เทคนิคการสร้างเครื่องมือรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย. กรุงเทพฯ: ศรีอนันต์การพิมพ์.

พจนา สวนศรี. (2554). CBT มีมิติพื้นที่ทางสังคมของชุมชนในการกำหนดทิศทางการท่องเที่ยว สร้างการเรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับผู้มาเยือน: Best Practice 5 กรณีศึกษาทั่วประเทศ. กรุงเทพฯ: วนิตการพิมพ์.

- มณฑาวดี พูลเกิด. (2552). การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อความยั่งยืน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- มิ่งสรรพ์ ขาวสะอาด. (2562). **ท่องเที่ยวชุมชน ... สู่ 4.0: ควรเน้นนโยบายอะไร**. สืบค้นเมื่อ 31 มีนาคม 2562, จาก<https://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/646794>.
- วชิราวรรณ นิลเกตุ. (2553). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นกรณีศึกษา **องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเตือ อำเภอมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย**. การค้นคว้าแบบอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขานโยบายสาธารณะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วิชญ์ หยกจินดา. (2557). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านทุ่งกว้าง ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี**. งานนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วีระพล ทองมา วินิตรา ลีละพัฒนา และนวนจันท์ ทองมา. (2554). **การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของชุมชนชาวจีนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ฮอน อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่**. เชียงใหม่: คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- สุถี เสริฐศรี. (2557). **แนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในชุมชนคลองโคน อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการอุตสาหกรรม การบริการและการท่องเที่ยว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2554). **การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี

Community Tourism Potential Development: A Case Study of Nongjok Community, Phetchaburi

พิมพะระวี โรจน์รุ่งสตัย

Pimrawee Rocharungsat

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ตำบลนาวิ่ง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

Assistant Professor Dr., Tourism and Hotel Division,
Faculty of Humanities and Social Sciences, Phetchaburi University

*Corresponding author E-Mail: pimstudy@yahoo.com

(Received: December 17, 2019; Revised: February 14, 2020; Accepted: March 13, 2020)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชนหนองจอก ตำบลหนองจอก อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี และ 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ของชุมชนหนองจอก ตำบลหนองจอก อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี ผู้การปฏิบัติจริง โดยใช้วิธีดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพและปริมาณ คือ การสัมภาษณ์ กลุ่มนักท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่าง ในพื้นที่ กลุ่มภาครัฐ นักวิชาการ และกลุ่มภาคเอกชน รวม 40 คน และเก็บข้อมูลแบบสอบถามจาก ชุมชนหนองจอก จำนวน 438 ชุด เพื่อหาข้อมูลด้านศักยภาพทางการท่องเที่ยวของตำบลหนองจอก ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนมีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนหนองจอกทั้ง 7 ด้าน คือ 1) ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว 2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก 3) ด้านความสามารถในการเข้าถึง 4) ด้านกิจกรรม 5) ด้านที่พัก 6) ด้านทรัพยากรบุคคลสำหรับการท่องเที่ยว และ 7) ด้านการส่งเสริม การท่องเที่ยว ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.26$) โดยเมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มี 3 ด้าน ที่มีความความคิดเห็นอยู่ใน ระดับมาก ได้แก่ ด้านภูมิปัญญาชาวบ้านที่เป็นเอกลักษณ์จุดใจให้เดินทางมาเที่ยว ($\bar{X} = 4.13$) ด้านสถานที่และประเพณีที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.01$) และด้านทรัพยากรธรรมชาติที่ สามารถผลิตเป็นภูมิปัญญาของชุมชน ($\bar{X} = 3.84$) รองลงมาเป็นด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและ การเข้าถึงมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.14$) ส่วนด้านมีความคิดเห็นอยู่ใน ระดับน้อย ได้แก่ ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 2.99$) ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 2.44$) ด้านกิจกรรม ($\bar{X} = 2.39$) และด้านทรัพยากรบุคคลสำหรับการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 2.34$) ตามลำดับ

จากการศึกษาศักยภาพจึงทำให้เกิดแผนการพัฒนาชุมชนหนองจอก เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนา ศักยภาพของชุมชนตามวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อการกระตุ้นการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในชุมชน มากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวชุมชน ศักยภาพ การพัฒนา

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the tourism potentials of Nongjok community, Nongjok sub-district, Thayang district, Phetchaburi province, and 2) to study guidelines for the development of the tourism potentials of Nongjok community. The research applied qualitative and quantitative research methods, which were interviews with tourists, local population, government and academic groups, and private groups consisting of 40 people and collecting questionnaires from the Nongjok community, which sample size was 438 in order to find information on the tourism potentials of Nongjok district. The research results showed the potentials of tourism development in Nongjok community in 7 aspects which were: 1) tourism resources, 2) facilities, 3) accessibility, 4) activities, 5) accommodation, 6) tourism human resources, and 7) tourism promotion. The tourism potentials in every aspects were at a moderate level ($\bar{x} = 3.26$), when considering each aspect, it was found that there were 3 aspects with high level of opinions, which were folk wisdom that was unique and motivated to travel ($\bar{x} = 4.13$), places and traditions that appealed to tourists ($\bar{x} = 4.01$) and natural resources that could be produced as wisdom of the community ($\bar{x} = 3.84$). The aspect of facilities and access was at a medium level ($\bar{x} = 3.14$). Those at a low level, were tourism resources ($\bar{x} = 2.99$), tourism promotion ($\bar{x} = 2.44$), activities ($\bar{x} = 2.39$), and human resources for tourism ($\bar{x} = 2.34$), respectively. The research results therefore initiated Nongjok tourism development plan to be as tourism potential development and answer objective 2. This aims to further stimulate the development of tourism in this community.

Keywords: Community tourism, Capacity, Development

บทนำ

ปัจจุบันการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ส่งผลให้เกิดความคาดหวังว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะเจริญเติบโตประมาณร้อยละ 4.4 ต่อปี ในช่วงปี 2010-2020 (กรมการท่องเที่ยว, 2558: 4) การเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนี้ เกิดจากส่วนประกอบสำคัญหลายส่วน ทำให้เกิดการขยายตัวในด้านเศรษฐกิจและการพัฒนาของประเทศได้เป็นอย่างดี เนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นแหล่งที่มาของเงินตราต่างประเทศที่สำคัญที่สุด อีกทั้งยังเป็นอุตสาหกรรมที่ประกอบด้วยธุรกิจมากมายหลายประเภท นอกจากนี้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวยังมีความสำคัญต่อสังคม ทั้งในท้องถิ่นที่สามารถเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน ซึ่งส่งผลที่ดีทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ ดังนั้นการท่องเที่ยวจึงมีบทบาทที่สำคัญหลายประการทั้งต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามปัญหาที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวมีหลายประการทั้งในเรื่องความรู้ ความเข้าใจ ข้อมูล การสื่อสาร การอนุรักษ์ และผลกระทบอื่น ๆ ดังนั้นการศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาในทุก ๆ ด้านจึงเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นความต้องการที่สอดคล้องกับกลยุทธ์การพัฒนาประเทศในทุกๆระดับ รวมทั้งความโดดเด่นของแต่ละท้องถิ่น อันเป็นเครื่องสะท้อนเอกลักษณ์ความเฉพาะของท้องถิ่นและชุมชน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2556: 18) อุตสาหกรรมท่องเที่ยวในท้องถิ่นยังสามารถเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน จึงทำให้คนในชุมชนไม่เกิดการอพยพไปหางานทำในสถานที่อื่น ซึ่งส่งผลที่ดีไปถึงระดับประเทศ

ในประเทศไทย ตลาดนักท่องเที่ยวเป็นตลาดที่สำคัญของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศ ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีทรัพยากรที่ได้เปรียบกว่าประเทศอื่น ๆ แต่ละจังหวัดจะมีเอกลักษณ์ของตนเองทำให้เกิดการท่องเที่ยวขึ้น ซึ่งเป็นรายได้ที่สำคัญโดยเฉพาะแก่ชุมชนของจังหวัดนั้น ๆ รัฐบาลจึงมีนโยบายสนับสนุนการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ซึ่งเกิดกลยุทธ์เพื่อการพัฒนาทางการท่องเที่ยวของทุกจังหวัดขึ้น ดังนั้นการพัฒนาทางการท่องเที่ยวที่นำไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งเพื่อการเกิดรายได้อย่างต่อเนื่องและในระยะยาว ดังนั้น การพัฒนาทางการท่องเที่ยวชุมชนที่นำไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อการเกิดรายได้เสริมแก่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งตรงกับความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นผู้กำหนด กระบวนการทิศทาง และรูปแบบการท่องเที่ยวของตนเอง ซึ่งมีชาวบ้านที่เป็นเจ้าของชุมชนเป็นเจ้าของทรัพยากรท้องถิ่น ๆ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาจัดการแหล่งท่องเที่ยวและอนุรักษ์ทั้งธรรมชาติประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิถีชีวิต และรูปแบบการดำเนินชีวิต เพื่อสร้างการพัฒนาให้เกิดการยั่งยืนสู่ชนรุ่นหลังและเกิดประโยชน์สูงสุด (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2551: 22)

สำหรับจังหวัดเพชรบูรณ์นั้นหากพิจารณาตามลักษณะภูมิประเทศและที่ตั้งของจังหวัดแล้ว จะเห็นได้ว่าเป็นประตูสู่การเดินทางไปยังภาคใต้ของประเทศไทย จึงมีความสำคัญในฐานะจุดแวะพักของผู้คนที่เดินทางสู่ภาคใต้ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีสภาพทางธรรมชาติและภูมิประเทศอันสวยงามหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ป่า เขา น้ำตก ทะเล ชายหาด ถ้ำ แหล่งท่องเที่ยวเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ ฯลฯ ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวที่ได้กล่าวมาแล้วล้วนเป็นเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนจังหวัดใด จากความสำคัญดังกล่าวผู้วิจัยจึงใช้กรณีศึกษาจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งนโยบายของรัฐบาล และภาครัฐในท้องถิ่นได้สนับสนุนเพื่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว (สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี, 2561) เพื่อสามารถนารายได้สู่ท้องถิ่นชุมชนรากหญ้าได้

ชุมชนหนองจอก อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี ที่งานวิจัยนี้ใช้เป็นกรณีศึกษา เป็นอำเภอที่มีความพร้อมทั้งทางด้านศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตและธรรมชาติ และชุมชนหนองจอก ซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษานั้นถือว่ามีความศักยภาพด้านการท่องเที่ยวอย่างมาก อย่างไรก็ตามการพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่นี้ยังมีข้อจำกัด โดยเฉพาะการจัดการจัดการด้านการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ด้านบุคลากรเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว และการดำเนินการเปิดชุมชนให้เป็นที่รู้จัก ดังนั้นการพัฒนาศักยภาพทางด้านการท่องเที่ยวชุมชนของท้องถิ่นนี้จึงเป็นเรื่องสำคัญ งานวิจัยนี้เล็งเห็นความเป็นไปได้ของศักยภาพชุมชนด้านการท่องเที่ยว และการศึกษาสานต่อเพื่อสามารถดำเนินการเปิดชุมชนหนองจอกสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนที่ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชนหนองจอก ตำบลหนองจอก อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนหนองจอก ตำบลหนองจอก อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรีสู่การปฏิบัติจริง

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ และปริมาณโดยเน้นพื้นที่ศึกษาคือ ชุมชนหนองจอก อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี โดยเน้นถึงการศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนประชากรที่ศึกษาคือ ชุมชน และภาครัฐในส่วนท้องถิ่น

ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาครอบคลุมเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยว ตลอดจนทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญของชุมชนหนองจอก อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี

ขอบเขตด้านประชากร

กลุ่มเป้าหมายในระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนหนองจอก อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี ดังนี้ 1) องค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบุรี 2) ตัวแทนชุมชน 3) ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ บริษัทนำเที่ยวภายในจังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดใกล้เคียง 4) นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบุรี

ประชากรในระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ คือคนในชุมชนหนองจอก อำเภอยาง จังหวัด เพชรบุรี

ขอบเขตด้านเวลาช่วงเวลาที่ดำเนินการศึกษา คือ ตุลาคม 2561 ถึง เมษายน 2562

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 2 กลุ่ม มีรายละเอียด ดังนี้

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยเพื่อเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ได้แก่ กลุ่มนักท่องเที่ยว กลุ่มชุมชนในพื้นที่ กลุ่มภาครัฐและนักวิชาการ และกลุ่มภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเพื่อเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ได้แก่ ประชากรในพื้นที่ตำบล หนองจอก อำเภอยาง จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งมีประชากรทั้งหมด 2,769 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ประกอบด้วย 2 กลุ่ม

1. กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยเพื่อเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ได้แก่ กลุ่มนักท่องเที่ยว จำนวน 10 คน กลุ่มชุมชนในพื้นที่ จำนวน 10 คน กลุ่มภาครัฐและนักวิชาการ จำนวน 10 คน กลุ่มภาคเอกชน จำนวน 10 คน รวมจำนวน 40 คน โดยเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง จำนวน 40 คน

กลุ่มเป้าหมายในการทำ Focus group เพื่อทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวภายในชุมชน ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนคือ ชุมชนและผู้นำชุมชน จำนวน 30 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเพื่อเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ได้แก่ กลุ่มประชากรในพื้นที่ โดยใช้สูตรการคำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างของทาโร ยามาเน่ (1973) ได้คำนวณจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ควรเก็บ คือ อย่างน้อย จำนวน 350 คน (จากผลการคำนวณ 349.51) โดยในการเก็บตัวอย่างกลุ่มประชากรในพื้นที่คำนวณจาก

$$\begin{aligned} \text{สูตร } n &= \frac{N}{1+Nd^2} \\ &= \frac{2,769}{1+2,769 (0.15)^2} \\ &= 349.51 \end{aligned}$$

เมื่อ n = ขนาดของหน่วยตัวอย่างกลุ่มเป้าหมาย

N = ประชากรทั้งหมด

d = ระดับความมีนัยสำคัญ

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง เมื่อได้ขนาดที่เหมาะสมแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental sampling) และได้เก็บกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 438 ชุด

การสร้างเครื่องมือการวิจัยนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร หลักทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวชุมชน มากำหนดแนวทางการสร้างแบบสอบถาม และเพื่อความเชื่อมั่นได้ดำเนินการเพื่อตรวจสอบความครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ ความเหมาะสม ความชัดเจนของภาษาและรูปแบบของแบบสอบถาม พร้อมแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย ก่อนนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ไปดำเนินการเก็บข้อมูลจริงต่อไป

โดยการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยนั้น แบบสอบถามที่ลงใช้เก็บข้อมูลในพื้นที่ชุมชนหนองจอก ได้นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ที่เกี่ยวข้องตรวจสอบด้วยกันทั้งหมด 5 ท่าน ได้แก่ หน่วยงานภาคเอกชน หน่วยงานภาครัฐ ตัวแทนชุมชน นักท่องเที่ยวและนักวิชาการ ซึ่งใช้สูตรการคำนวณค่า IOC (Index of Item Objective Congruence) ได้ค่า IOC ที่ 0.89

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดวิธีการวิจัยแบบผสม ซึ่งเป็นการใช้ข้อมูลเชิงปริมาณ ผสมผสานกับข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ชุด ประกอบด้วย แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ มีรายละเอียด ดังนี้

1. ชุดที่ 1 ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative data)

เครื่องมือที่ใช้ในการหาข้อมูลเชิงปริมาณ คือแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยได้สร้าง เพื่อใช้สอบถามชุมชนหนองจอก แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อาชีพ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน โดยใช้คำถามเลือกตอบ

ตอนที่ 2 ข้อมูลแบบสอบถามความคิดเห็นต่อศักยภาพชุมชนของหนองจอก อำเภอท่ามาย จังหวัดเพชรบุรี แบ่งออกเป็น 7 ด้าน ดังนี้

1. ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว
2. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก
3. ด้านความสามารถในการเข้าถึง
4. ด้านกิจกรรม
5. ด้านที่พัก
6. ด้านทรัพยากรบุคคลสำหรับการท่องเที่ยว
7. ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว

(ปรับจาก กนกรัตน์ ดวงพิกุล และ จารุพันธ์ เมระพันธ์, 2561)

ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert)

2. ชุดที่ 2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative data)

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ใช้สัมภาษณ์เกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะการศึกษาศึกษากายภาพจุดแข็ง จุดด้อย โอกาส อุปสรรค (Opened – ended) แบ่งออกเป็น 7 ด้าน ซึ่งจะตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ในการศึกษาศึกษากายภาพการท่องเที่ยวของชุมชนหนองจอก

หลังจากการเก็บแบบสอบถามและสัมภาษณ์แล้วผู้วิจัยได้ดำเนินการ Focus group กลุ่มชุมชนและผู้นำของชุมชนหนองจอก จำนวน 30 คน เพื่อดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวร่วมกับชุมชน เป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของชุมชน ซึ่งระบุไว้ในวัตถุประสงค์ที่ 2

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยเพื่อเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ได้แก่ กลุ่มนักท่องเที่ยว จำนวน 10 คน กลุ่มประชากรในพื้นที่ จำนวน 10 คน กลุ่มภาครัฐและนักวิชาการ จำนวน 10 คน กลุ่มภาคเอกชน จำนวน 10 คน รวมจำนวน 40 คน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงรวมจำนวน 40 คน และใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเพื่อหาข้อมูลด้านศักยภาพทางการท่องเที่ยวของตำบลหนองจอก

ในการเก็บข้อมูลแบบสอบถามผู้วิจัยได้ชี้แจงในการกรอกแบบสอบถาม และแจกแบบสอบถามแก่ชุมชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ภายในชุมชนหนองจอกรวมจำนวน 438 ชุด หลังจากได้ข้อมูลเบื้องต้นมาทั้งทางวิธีเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ประมวลผลข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ด้วยวิธี Content analysis และจากการเก็บแบบสอบถาม ด้วยโปรแกรมวิจัยทางสังคมศาสตร์ (SPSS) เพื่อหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของข้อคำถามจากการได้ข้อมูลผลการวิจัยเบื้องต้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบข้อมูล และต่อยอดผลการวิจัยด้วยการจัด Focus group เพื่อแจ้งผลการวิจัย และให้ชุมชนพิจารณาร่วมกัน และนำสู่การร่วมคิดแผนปฏิบัติการเพื่อศึกษาหาแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ที่ 1 คือ เพื่อศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชนหนองจอก ตำบลหนองจอก อำเภอท่าเสา จังหวัดเพชรบุรี

ผลการวิจัยจากการตอบแบบสอบถาม ซึ่งกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามเป็นกลุ่มคนในชุมชนหนองจอก อำเภอท่าเสา จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 438 คน โดยผลการวิจัยมีดังนี้

เพศ กลุ่มตัวอย่างชาวชุมชนหนองจอกที่ตอบแบบสอบถามมีทั้งเพศชายและเพศหญิงในสัดส่วนที่แตกต่างกัน โดยพบว่าเป็นเพศหญิงจำนวน 264 คน คิดเป็นร้อยละ 60.30 เพศชายจำนวน

174 คน คิดเป็นร้อยละ 39.70 แสดงให้เห็นว่าเพศหญิงมีส่วนในการตอบแบบสอบถามมากกว่าเพศชาย

อายุ เมื่อจำแนกตามช่วงอายุของกลุ่มตัวอย่างชาวชุมชนหนองจอก พบว่า ส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถาม มีช่วงอายุอยู่ระหว่าง 25-34 ปี มากที่สุดจำนวน 107 คน รองลงมาเป็นอายุ 35-44 ปี จำนวน 97 คน อายุ 17-24 ปี จำนวน 77 คน อายุ 45-54 ปี จำนวน 71 คน อายุ 55-64 ปี จำนวน 64 คน และสุดท้ายเป็นอายุ 65 ปีขึ้นไป จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 24.40 22.10 17.60 16.20 14.60 และ 5.00 ตามลำดับ

สถานภาพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างชาวชุมชนหนองจอกที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นผู้มีสถานภาพสมรสมากที่สุดเป็นอันดับแรก จำนวน 252 คน รองลงมาเป็นมีสถานภาพโสด จำนวน 164 คน และสุดท้ายเป็นสถานภาพหม้าย/หย่าร้าง จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 57.50 37.40 และ 5.00 ตามลำดับ

ระดับการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างชาวชุมชนหนองจอกที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมากที่สุดเป็นอันดับแรกจำนวน 128 คน รองลงมาเป็นการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 87 คน ประถมศึกษา จำนวน 85 คน มัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 76 คน อนุปริญญา จำนวน 60 คน และอันดับสุดท้ายมีการศึกษาในระดับปริญญาโท ปริญญาเอก จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 29.20 19.90 19.40 17.40 13.70 และ 0.50 ตามลำดับ

อาชีพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างชาวชุมชนหนองจอกที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปมากที่สุดเป็นอันดับแรก จำนวน 110 คน รองลงมาเป็นอาชีพค้าขายธุรกิจส่วนตัว จำนวน 102 คน นักเรียน/นักศึกษา จำนวน 71 คน แม่บ้านพ่อบ้าน จำนวน 44 คน ข้าราชการรัฐวิสาหกิจ จำนวน 41 คน เกษตรกร จำนวน 38 คน และอันดับสุดท้ายเป็นพนักงานลูกจ้างบริษัท จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 25.10 23.30 16.20 10.00 9.40 8.70 และ 7.30 ตามลำดับ

รายได้ต่อเดือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างชาวชุมชนหนองจอกที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนอยู่ระหว่าง 10,001 – 15,000 บาท มากที่สุดเป็นอันดับแรกจำนวน 147 คน รองลงมารายได้ต่อเดือน 5,001 – 10,000 บาท จำนวน 118 คน ต่ำกว่า 5,000 บาท จำนวน 70 คน 15,001-20,000 บาท จำนวน 49 คน 20,001-25,000 บาท จำนวน 35 คน 25,000 บาทขึ้นไป จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 33.60 26.90 16.00 11.20 8.00 และ 4.30 ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนหนองจอก อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี ด้วยการนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่ออธิบายระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความคิดเห็นในด้านศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนหนองจอก อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี ที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนหนองจอก อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี	$\bar{x}$	SD.	ระดับความคิดเห็น
ด้านทรัพยากรบุคคลสำหรับการท่องเที่ยว	2.34	0.809	น้อย
- ชุมชนหนองจอกได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก	2.40	0.802	น้อย
- ผู้นำชุมชนหนองจอกมีการจัดหาแนวทางเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับชาวบ้าน	2.47	0.844	น้อย
- ชาวบ้านชุมชนหนองจอกมีส่วนร่วมในการพัฒนาและจัดการแหล่งท่องเที่ยว	2.45	0.789	น้อย
- ชาวบ้านชุมชนหนองจอกเห็นความสำคัญและตระหนักต่อคุณค่าของการท่องเที่ยว	2.28	0.833	น้อย
ด้านกิจกรรม (อยู่ในระหว่างการดำเนินการ)	2.39	0.825	น้อย
- นักท่องเที่ยวมีการทำกิจกรรมร่วมกับคนในชุมชน	2.44	0.812	น้อย
- เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี	2.34	0.837	น้อย
ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว	2.44	0.765	น้อย
- มีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่ดี	2.43	0.731	น้อย
- ชุมชนหนองจอกมีภาพลักษณ์ที่เป็นที่รู้จัก	2.44	0.798	น้อย
ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว	2.99	0.773	น้อย
- ทรัพยากรมีความสมบูรณ์	2.11	0.761	น้อย
- ทัศนียภาพที่สวยงาม และมีเอกลักษณ์ เฉพาะตน	2.20	0.756	น้อย
- แหล่งท่องเที่ยวหลากหลายสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้	2.35	0.816	ปานกลาง
- การจัดการสภาพแวดล้อมที่ดี	2.37	0.760	ปานกลาง
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและการเข้าถึง	3.14	0.907	ปานกลาง
- คุณภาพความสมบูรณ์ของถนน	2.11	0.794	น้อย
- ความปลอดภัยในการเดินทาง	2.21	0.698	น้อย
- ความสามารถในการเข้าถึงชุมชนได้ด้วยยานพาหนะทุกรูปแบบ	2.72	0.993	ปานกลาง
- ด้านสาธารณูปโภคที่เพียงพอ	2.77	0.955	ปานกลาง
- ความชัดเจนของป้ายบอกเส้นทาง	2.87	0.991	ปานกลาง
- มีร้านอาหารที่ขึ้นชื่อและโดดเด่น	3.05	0.963	ปานกลาง
- ชุมชนหนองจอกมีสถานที่พัก โรงแรม รีสอร์ท หรือโฮมสเตย์รองรับนักท่องเที่ยว	3.11	0.945	ปานกลาง
- ศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยวเว็บไซต์ โบว์ชัวร์ คู่มือนักท่องเที่ยวมีคุณภาพ	3.86	0.897	มาก
- คลินิกบริการด้านสุขภาพ นวดแผนไทย	3.88	0.815	มาก
- ศูนย์การค้าศูนย์จำหน่ายสินค้า OTOP ร้านขายของที่ระลึก	3.89	0.944	มาก

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนหนองจอก อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี	$\bar{x}$	SD.	ระดับ ความคิดเห็น
- ปิมน้ำมัน LPG NGV ตู้ ATM ห้องสุขา ไปรษณีย์	4.12	0.979	มาก
ทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถผลิตเป็นภูมิปัญญาของชุมชน	3.84	0.906	มาก
- ไร่่องุ่น	3.57	0.973	มาก
- ลูกตาล	3.68	0.784	มาก
- ใบตาล	3.82	0.973	มาก
- ใบมะพร้าว	4.00	0.853	มาก
- บัวหลวงราชินี	4.13	0.948	มาก
สถานที่กำเนิดภูมิปัญญา ประเพณีที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว	4.01	0.752	มาก
- ขนมหั้หนู	2.36	0.941	น้อย
- บ้านจักสาน	3.86	0.716	มาก
- บ้านตีมีด	3.98	0.709	มาก
- ไร่่องุ่น	4.03	0.714	มาก
- บ้านทำผ้าบาติก	4.03	0.719	มาก
- ผัดไทย	4.37	0.732	มากที่สุด
- บ้านเก่า	4.46	0.650	มากที่สุด
- บึงบัวหลวงราชินี	4.47	0.705	มากที่สุด
- บ้านขนมเปี๊ยะ	4.69	0.653	มากที่สุด
- แข่งขันเรือยาวประเพณี	3.96	0.589	มาก
- งานปีผีเสื้อ	4.07	0.852	มาก
- ศาลเจ้าปูนเกล้า	3.51	0.909	มาก
- สถานีรถไฟหนองจอก	4.01	0.861	มาก
- วัดหนองจอก	4.38	0.778	มากที่สุด
ภูมิปัญญาชาวบ้านที่เป็นเอกลักษณ์หัวใจให้เดินทางมาเที่ยว	4.13	0.608	มาก
- การทำผ้าบาติก หมู่ที่ 6	3.94	0.602	มาก
- การแกะสลักลูกมะพร้าวเป็นรูปสัตว์ต่างๆ	3.97	0.628	มาก
- การทำแชมพูสมุนไพรรวม	4.00	0.711	มาก
- การจักสาน เช่น เข่งหาบ เข่งปลาหู เป็นต้น	4.01	0.624	มาก
- ผลิตภัณฑ์บัวหลวงราชินีเช่น สบู่บัวหลวง ขนมเปี๊ยะเม็ดบัวหลวง น้ำ รากบัว	4.72	0.473	มากที่สุด
รวมทุกด้าน	3.26	0.801	ปานกลาง

จะเห็นว่าจากแบบสอบถามที่สอบถามมุมมองในชุมชนนั้นด้านทรัพยากรบุคคลสำหรับการท่องเที่ยว ด้านกิจกรรม ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ในภาพรวมยังมองว่ามีระดับน้อย และด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและการเข้าถึงมีระดับปานกลาง

แต่เมื่อถามเชิงรายละเอียดด้านทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถผลิตเป็นภูมิปัญญาของชุมชน สถานที่กำเนิดภูมิปัญญา ประเพณีที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวและภูมิปัญญาชาวบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ จึงใจให้เดินทางมาเที่ยวชุมชน มองว่าอยู่ในระดับมาก ซึ่งเมื่อรวมทุกด้านจะอยู่ในระดับปานกลาง

ในส่วนผลจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายของข้อมูลเชิงคุณภาพ ให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน โดยสามารถสรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนองจอก อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี จากมุมมองของนักท่องเที่ยว ชุมชน ภาครัฐ และภาคเอกชน เพื่อตอบวัตถุประสงค์ที่ 1 ซึ่งได้ผลจากการสัมภาษณ์ดังนี้

1. ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนหนองจอก ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่ตรงกันว่า จุดแข็งคือ มีศักยภาพด้านแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนหนองจอก เนื่องจากทรัพยากรทางการท่องเที่ยวมีความอุดมสมบูรณ์ น่าสนใจมีความเป็นชุมชนเก่าที่ยังคงหลงเหลือไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ บ้านเรือนเก่าแก่มีความเป็นมา วัด สถานที่รถไฟที่มีประวัติความเป็นมา มีวิถีชีวิตที่ดั้งเดิม แต่ในด้านจุดอ่อนนั้นยังขาดความสามัคคีกันคนในชุมชน ไม่ค่อยให้ความร่วมมือ ขาดการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างจริงจัง ขาดการดูแล ขาดการประชาสัมพันธ์ ด้านโอกาส คือ มีโอกาสพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน มีหลายหน่วยงานที่เข้ามาพัฒนาและสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดีได้ ด้านอุปสรรค คือ ชาวบ้านในชุมชน ยังขาดความรู้ทางการท่องเที่ยว ยังไม่ให้ความสำคัญ และขาดงบประมาณ

2. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชนหนองจอกส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่ตรงกันว่า จุดแข็งคือ ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนองจอก สามารถเข้าถึงได้ด้วยยานพาหนะทุกรูปแบบ มีร้านอาหารรองรับนักท่องเที่ยว มีร้านอาหารพื้นบ้านที่เปิดขายกันเอง แต่ยังไม่ค่อยโด่งดังและเป็นที่ยอมรับของคนในหมู่มาก มีร้านค้าแฟมิชื่อเสียงเลื่องลือ จุดอ่อน คือ สภาพบ้านเรือน อาคารทรุดโทรมตามกาลเวลาและไม่ได้รับการฟื้นฟูใหม่ ร้านอาหารน้อย ห้องน้ำสาธารณะน้อย ถนนทางเข้าแคบ สถานที่จอดรถไม่เพียงพอ ยังขาดร้านขายของที่ระลึก ในด้านโอกาสชาวบ้านให้ความร่วมมือในการพัฒนาต่อยอด ในด้านอุปสรรค คือ เรื่องงบประมาณในการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก

3. ด้านความสามารถในการเข้าถึงชุมชนหนองจอกมีความคิดเห็นที่ตรงกันว่า จุดแข็ง คือ สามารถเข้าถึงชุมชนได้ด้วยยานพาหนะทุกรูปแบบ มีป้ายบอกทางที่ชัดเจนเดินทางสะดวก สามารถเข้าออกได้หลายเส้นทาง จุดอ่อน คือ ถนนเล็ก จอดรถไม่เพียงพอ บ้านคนหนาแน่นไม่มีรถสาธารณะ ป้ายบอกทางน้อย ด้านโอกาสคือ หัวหน้าชุมชนไม่ปล่อยหรือละเลยในการพัฒนา มีเส้นทางคมนาคมเข้าถึงของชุมชนได้ ด้านอุปสรรค คือ เส้นทางมาชุมชนยังแคบ งบประมาณในการดำเนินงาน

4. ด้านกิจกรรมในการรองรับมีความคิดเห็นที่ตรงกันว่า จุดแข็ง คือ มีความน่าสนใจ เช่น มีการเปิดให้ดูวิถีชีวิตการทำขนมเปียะหนองจอก การทำน้ำรากบัว มีการพาเดินชมชุมชน ผู้นำ

ชุมชนร่วมประสานงานกับนักท่องเที่ยว การเสริมสร้างความรู้ความสามารถในแหล่งเรียนรู้มีสถานที่ที่เป็นแหล่งวัฒนธรรมที่สวยงาม จุดอ่อน คือ กิจกรรมไม่หลากหลาย ขาดการประชาสัมพันธ์ ขาดผู้มีส่วนได้เสีย โอกาส คือ ควรจะมีการทำกิจกรรมร่วมกันชุมชน อุปสรรค คือ ผู้คนและนักท่องเที่ยวยังไม่รู้จัก งบประมาณในการจัดกิจกรรม

5. ด้านสถานที่พักในหนองจอกมีความคิดเห็นที่ตรงกันว่า จุดแข็ง ผู้นำชุมชนหนองจอก มีการจัดหาแนวทางเพื่อพัฒนารายได้ด้านนี้ บ้านเรือนมีความเก่าแก่ โบราณ มีเรือนธารารีสอร์ท จุดอ่อน คือ ผู้คนไม่รู้จัก ไม่ค่อยมีที่พักรองรับ มีจำนวนที่พักที่น้อยเกินไป ชุมชนมีความห่างไกล สถานที่ท่องเที่ยวหลัก โอกาส คือ น่าจะมีที่พักให้มากกว่านี้และควรมีการประชาสัมพันธ์มากกว่านี้ อุปสรรคคือ งบประมาณในการสร้าง ที่พัก ชาวบ้านในชุมชนยังไม่เข้าใจการดำเนินงาน

6. ด้านทรัพยากรบุคคลมีความคิดเห็นที่ตรงกันว่า จุดแข็ง คือ ชุมชนน่ารัก มีความเอื้อเฟื้อ จุดอ่อนคือ ชาวบ้านไม่ให้ความสำคัญและไม่ให้ความร่วมมือ ขาดประสบการณ์ในการพัฒนาการดูแลรักษา การประชาสัมพันธ์ ด้านโอกาส มีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาสนับสนุน ควรหาผู้เชี่ยวชาญมาช่วยในการเพิ่มโอกาสของชุมชน ด้านอุปสรรคคือ ชาวบ้านบางส่วนไม่ให้ความร่วมมือ ยังขาดงบประมาณ

7. ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นที่ตรงกันว่า จุดแข็ง คือ มีหน่วยงานหรือองค์กรภายนอกเข้ามาสนับสนุนและให้ความร่วมมือ สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ ด้านจุดอ่อน คือ ขาดการพัฒนา ด้านโอกาสคือ ควรหาผู้เชี่ยวชาญในการนำเที่ยวในชุมชน ด้านอุปสรรค คือ ขาดผู้ประสานงาน

สรุปผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของ 4 ภาคีที่เกี่ยวข้องจากการสัมภาษณ์ ได้แก่ นักท่องเที่ยว ชาวบ้านในชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานภาคเอกชนพบว่าในมุมมองของหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานภาคเอกชน มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ จะมองเห็นโอกาสและการพัฒนาศักยภาพในทุกๆ ด้านว่าสามารถพัฒนาไปเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ เพราะมีความสมบูรณ์ทั้งในด้านทรัพยากรบุคคล คือ ผู้คนในชุมชนมีอัธยาศัยไมตรี ขนบมีเอกลักษณ์ชื่อเสียง และด้านทรัพยากรในชุมชนที่มีศักยภาพต่อการเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ยิ่งหากมีการบริหารจัดการที่ดีและเหมาะสมกับทรัพยากรที่ชุมชนมีอยู่ จะสามารถพัฒนาต่อยอดได้ดี ในขณะที่มุมมองของนักท่องเที่ยวและชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่ นั้น มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่าชุมชนหนองจอกนั้น ยังขาดในเรื่องของสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ด้านสาธารณูปโภค ห้องน้ำ ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ที่พัก และยังไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากนัก และในเรื่องการจัดการจะเห็นได้ชัดว่าชาวบ้านในชุมชนยังขาดความตระหนัก ให้ความร่วมมือน้อย และยังไม่มีการให้ความร่วมมืออย่างจริงจังขาดความรู้ทางด้านการท่องเที่ยว

ผลการวิจัยเพื่อต่อบริบทอุปสรรคที่ 2 คือ ศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนหนองจอก ตำบลหนองจอก อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรีสู่การปฏิบัติจริง

ผลการศึกษาเพื่อจัดทำแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนในรูปแบบแผนพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนหนองจอกจากกระบวนการ Focus Group มีดังนี้

1. วิสัยทัศน์ คือ สิ่งที่ชุมชนมุ่งหวังอยากให้เป็นในอนาคต: ต้องทำอย่างไร

เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และเป็นแหล่งเรียนรู้บัวหลวงด้านอาหารแห่งเดียวในจังหวัดเพชรบุรี และมีการพัฒนาโฮมสเตย์ ตลอดจนศูนย์จำหน่ายและสาธิตผลิตภัณฑ์ชุมชน

2. พันธกิจ สิ่งที่ชุมชนต้องร่วมมือกันทำเพื่อให้หมู่บ้านเป็นไปตามที่มุ่งหวัง: ต้องทำอย่างไร

ส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารปลอดภัยได้มาตรฐานอนุรักษ์ ฟื้นฟู / ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยความร่วมมือของคนในชุมชน

2.1 พัฒนาพื้นที่แหล่งเรียนรู้บัวหลวงด้านอาหาร

2.2 ฟื้นฟูการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน

2.3 ส่งเสริมให้มีการบริหารจัดการด้านโฮมสเตย์ชุมชน

2.4 ส่งเสริมให้มีการจัดสร้างศูนย์จำหน่ายและสาธิตผลิตภัณฑ์ของชุมชน

3. ประเด็นยุทธศาสตร์ เรื่องต่างๆ ที่ชุมชนจะทำให้บรรลุตามวิสัยทัศน์

3.1 ด้านแหล่งเรียนรู้บัวหลวงด้านอาหาร

1) จัดสร้างศูนย์เรียนรู้บัวหลวง

2) จัดหาวัสดุอุปกรณ์เพื่อใช้ในการประกอบการเรียนรู้

3) จัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับอาหารที่มีส่วนประกอบจากบัวหลวง

4) ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ผ่านช่องทางต่างๆ

5) จัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้

6) จัดหาพื้นที่ในการจัดสร้างโดยผ่านการทำประชาคม

3.2 ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

1) ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้กับคนในชุมชน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับคนในชุมชน

2) เชิญชวนให้คนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ โดยการเปิดบ้านให้นักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชมของใช้โบราณต่าง ๆ

3) มีการปรับภูมิทัศน์ตามแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภายในชุมชน

4) จัดให้มีคนดูแลต้อนรับนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

5) จัดให้มีมัคคุเทศก์ชุมชน เพื่อนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน

6) จัดให้มีป้ายบอกข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสิ่งของเครื่องใช้โบราณ

3.3 ด้านโฮมสเตย์

- 1) จัดประชุมชี้แจงเกี่ยวกับการจัดตั้งโฮมสเตย์
- 2) จัดหาสมาชิกที่มีความสนใจในการเข้าร่วมจัดตั้งโฮมสเตย์
- 3) จัดตั้งคณะกรรมการโฮมสเตย์เพื่อดูแลเกี่ยวกับโฮมสเตย์ชุมชน
- 4) กำหนดกฎ กติกา การเข้าร่วมโครงการโฮมสเตย์
- 5) ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโฮมสเตย์ชุมชนให้กับนักท่องเที่ยวได้ทราบ

3.4 ด้านศูนย์จำหน่ายและสาธิตผลิตภัณฑ์ชุมชน

- 1) จัดหางบประมาณในการจัดสร้างศูนย์จำหน่ายและสาธิตผลิตภัณฑ์ชุมชนจากหน่วยงานต่าง ๆ
- 2) จัดหาสถานที่เป็นศูนย์จำหน่ายและสาธิตผลิตภัณฑ์ชุมชน
- 3) จัดหาสมาชิกที่จะมาเข้าร่วมในศูนย์จำหน่ายและสาธิตผลิตภัณฑ์ชุมชน
- 4) จัดอบรมให้ความรู้กับสมาชิกที่จะมาจำหน่ายสินค้าและสาธิตผลิตภัณฑ์ชุมชนเกี่ยวกับแนวทางในการจำหน่ายและการสาธิต
- 5) จัดตั้งคณะกรรมการบริหารศูนย์จำหน่ายและสาธิตผลิตภัณฑ์ชุมชน
- 6) ประชาสัมพันธ์เชิญชวนนักท่องเที่ยวเข้ามาใช้บริการและเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชน ณ ศูนย์จำหน่ายและสาธิตของชุมชนผ่านช่องทางและสื่อต่างๆ

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชนหนองจอก ตำบลหนองจอก อำเภอท่าสาย จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งเป็นการต่อยอดวัตถุประสงค์ที่ 1 จะเห็นว่า ชุมชนหนองจอก มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวระดับปานกลาง จึงต้องเกิดการกระตุ้น เพื่อการพัฒนาที่ถูกทิศทาง ศักยภาพที่สำคัญคือ ประวัติของหมู่บ้าน ลูกหลานหนองจอกที่มีเชื้อสายชาวจีน และสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมจีนผสมผสานกับวัฒนธรรมไทย เช่น มีการแสดง รำจ๊ว เทศกาลตรุษจีน วันสารทจีน การสักการะเทพเจ้าสำหรับชาวไทย ที่วัดหนองจอก จะมีพระเกจิที่เป็นที่นับถือสืบต่อกันมาหลายรูป ปัจจุบันเจ้าอาวาสวัดหนองจอก ยังเป็นถึงเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี สำหรับงานประเพณีของหมู่บ้าน คือ งานปีผีמדจะจัดขึ้นในเขตชุมชนหนองจอก

ในชุมชนหนองจอกยังมีสถานีรถไฟเก่าแก่ที่สร้างขึ้นเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สมัยนั้นได้มีการค้าขายในรูปแบบตลาดนัด นอกจากนี้ยังมีการค้าขายโดยเฉพาะน้ำตาล อาหารทะเลแห้งซึ่งต้องขึ้นรถไฟไปขายกัน ปัจจุบันอาคารบ้านเรือนเก่าแก่ยังมีให้ชมอยู่บ้างเช่นบ้านเก่าของชาวจีนในอดีตที่เป็น บ้านไม้ 2 ชั้น ปัจจุบันสามารถชมได้ 2 หลังซึ่งมีอายุประมาณ 100 ปี อยู่บริเวณสตรีทอาร์ต

นอกจากนี้ชุมชนหนองจอก ยังมีของดีในชุมชนที่ส่งเสริมศักยภาพทางการท่องเที่ยว คือ

- 1) ผลิตภัณฑ์ชุมชน 2) อาหารชุมชนโดยเฉพาะเมนูบัว ได้ชื่อว่าเป็นบัวหลวงพระราชินีเนื่องจาก

เป็นดอกบัวที่สมเด็จพระราชินีในรัชกาลที่ 9 ทรงโปรดปราน ทำให้ผลผลิตจากบัวเป็นผลิตภัณฑ์ที่สำคัญของคนหนองจอก จะสามารถใช้ส่วนต่าง ๆ ของบัว เช่น กลีบ เม็ด ราก โดยมีเมนูชุมชน 3) แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในชุมชนหนองจอกมีศูนย์การเรียนรู้ และภาพประวัติศาสตร์ของชุมชนจัดแสดงอยู่บริเวณศาลาหมู่บ้าน สตรีทอาร์ตตามแนวกำแพงบ้านของชุมชนที่มีลวดลายสวยๆ แหล่งเรียนรู้บ้านทองโบราณของลุงพร ซึ่งตกแต่งสถานที่อย่างสวยงามน่าชม และมีศูนย์การเรียนรู้การทำผ้าบาติกที่สามารถลองทำได้และยังมีตลาด ร้านค้าชุมชน และร้านขนมเปี๊ยะหนองจอก

จากกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามสำหรับการศึกษาครั้งนี้ เป็นกลุ่มคนในชุมชนหนองจอก อำเภอท่าทราย จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 438 คน ซึ่งสรุปผลได้ดังนี้ ความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.26$) โดยเมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า 3 ด้าน ที่มีความคิดเห็น อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านภูมิปัญญาชาวบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ภูมิใจให้เดินทางมาเที่ยว (4.13) ด้านสถานที่และ ประเพณีที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว (4.01) และด้านทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถผลิตเป็นภูมิปัญญาของชุมชน (3.84) รองลงมาเป็นด้าน สิ่งอำนวยความสะดวก และการเข้าถึงมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.14$) ส่วนด้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยได้แก่ ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว (2.99) ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว (2.44) ด้านกิจกรรม (2.39) และด้านทรัพยากรบุคคลสำหรับการท่องเที่ยว (2.34) ตามลำดับ โดยรวมแล้วรูปแบบทางการท่องเที่ยวที่เหมาะสม คือ การท่องเที่ยววิถีชีวิตชนบท เชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

จากศักยภาพข้างต้น สามารถต่อบัณฑิตอุปสงค์ที่ 2 คือ ศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนหนองจอก ซึ่งสรุปได้ว่าควรพัฒนาชุมชนหนองจอกเป็นหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และเป็นแหล่งเรียนรู้บัวหลวงด้านอาหารในจังหวัดเพชรบุรี และมีการพัฒนาโฮมสเตย์ ตลอดจนศูนย์จำหน่ายและสาธิตผลิตภัณฑ์ชุมชน เนื่องจากชุมชนมีศักยภาพทั้ง 4 ด้านนี้อย่างชัดเจนจากผลการศึกษา

การอภิปรายผล

จากการศึกษาศักยภาพของชุมชนหนองจอก อำเภอท่าทราย จังหวัดเพชรบุรีนั้น จะเห็นว่าชุมชนมีศักยภาพทางการท่องเที่ยวระดับปานกลาง จึงควรมีกระบวนการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการท่องเที่ยว แม้อาจมีอุปสรรคบ้างแต่การวางแผนเพื่อการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญ (Chili & Ngxongo, 2017: 4) อย่างไรก็ตาม ชุมชนมีความโดดเด่นด้านทรัพยากร และของดีในชุมชน ซึ่งที่โดดเด่นจากการประมวลผล คือนักท่องเที่ยวที่นั่นถือว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวชุมชน เนื่องจากนำรายได้ และช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน จันทรจิรา สุขบรรจง (2559: 20) สนับสนุนว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของการท่องเที่ยว เนื่องจากอุตสาหกรรม

การท่องเที่ยว เป็นอุตสาหกรรมที่คอยบริการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ถ้าหากว่าไม่มีนักท่องเที่ยว ก็จะไม่มีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น ซึ่งการเข้าใจนักท่องเที่ยวเป้าหมาย และมีการเตรียมการต้อนรับควรมีการวางแผน ซึ่งแผนพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนข้างต้นเป็นการเตรียมการและเป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนในภาพรวม ซึ่งแผนพัฒนาและเตรียมการนี้ได้สังเคราะห์มาจากชุมชน ช่วยระดมความคิดเห็นออกมา นอกจากนี้ชุมชนยังควรเข้าใจมุมมองของนักท่องเที่ยว เพื่อการเตรียมการพัฒนาการท่องเที่ยวของตนให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย ดังนั้นจึงมีกระบวนการสอบถามนักท่องเที่ยวที่ได้มาเที่ยวในชุมชนผนวกกับสอบถามมุมมองของชุมชนหนองจอกเอง โดยสรุปในภาพรวมแล้วชุมชนควรมีมาตรฐานการต้อนรับนักท่องเที่ยวพื้นฐาน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของอีเบอร์ (Eber, 1993) ดังนี้

1. ควรส่งเสริมเรื่องความภาคภูมิใจ และจิตอนุรักษ์ ให้แก่นักท่องเที่ยวด้วยการสื่อสารอัตลักษณ์และของดีของชุมชน เพื่อนักท่องเที่ยวสามารถเข้าใจ และหากดียิ่งขึ้นสามารถถึงระดับ "กินใจ" ให้นักท่องเที่ยวสามารถนำไปบอกเล่าต่อเกี่ยวกับเรื่องราวของชุมชนได้
2. ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เป็นสิ่งสำคัญที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยว ดังนั้นการสร้าง ความเชื่อมั่นในเรื่องของความปลอดภัยและทรัพย์สิน จะทำให้ชุมชนได้รับประโยชน์ในเรื่องของธุรกิจการท่องเที่ยว
3. สุขลักษณะ และอนามัยเป็นสิ่งทีนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญเช่นกัน ดังนั้นชุมชนควรคำนึงถึงข้อนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประกอบอาหาร เป็นต้น
4. การเชื่อมโยงกับเครือข่ายทางการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง เช่น ภาครัฐ ภาคธุรกิจ และชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆใกล้เคียง เนื่องจากชุมชนไม่สามารถอยู่โดดเดี่ยวได้ จะต้องอาศัย การสนับสนุนจากรัฐบาล โดยต้องอาศัยภาครัฐเป็นผู้วางโครงสร้างพื้นฐานซึ่ง หมายถึงองค์ประกอบพื้นที่รองรับการท่องเที่ยวทั้งระบบถือเป็นการสนับสนุนให้การท่องเที่ยวสามารถไปด้วยดี และทำให้เกิดความรวดเร็วในการดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ได้แก่ ระบบสาธารณูปโภคด้านต่างๆ ระบบการสื่อสารและโทรคมนาคม ระบบการขนส่ง ระบบสาธารณสุข และสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่จะช่วยให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกสบายและมีความสุข ในขณะที่เดียวกันภาคธุรกิจก็สามารถต่อเชื่อมนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาสัมผัสชุมชนได้
5. ชุมชนควรมีการเตรียมการเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกที่สำคัญสำหรับนักท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วย อาหาร การบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ สินค้าที่ระลึก การคมนาคม และที่พัก
6. การพัฒนาทรัพยากรบุคคลด้านการท่องเที่ยวในชุมชนเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญ เนื่องจากความเข้าใจในการบริหารจัดการ แก้ปัญหาด้านการท่องเที่ยวต้องการผู้ที่มีประสบการณ์และเข้าใจ จึงควรเตรียมการด้านนี้ไว้เช่นกัน

7. ควรมีการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้กับชุมชน เนื่องจากส่วนนี้ชุมชนอาจยังขาดประสบการณ์ ควรมีผู้เชี่ยวชาญหรือเครือข่ายคอยสนับสนุน ช่วยเหลือเป็นที่ปรึกษาจนชุมชนสามารถเข้าใจ และดำเนินการเองได้

8. ชุมชนควรพัฒนามาตรฐานการให้บริการ การดูแลความปลอดภัยและการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสามารถศึกษาข้อมูลความต้องการจากนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชน เพื่อการพัฒนาต่อไปได้

ข้อเสนอแนะ

1. ควรนำผลการวิจัยจากกระบวนการวิจัยไปต่อยอดโดยการวิจัยแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน โดยนำผลการวิจัยไปสู่การวิพากษ์โดยชุมชน และปรับไปสู่การปฏิบัติจริง เช่น แผนการท่องเที่ยว โปรแกรมเส้นทางการท่องเที่ยว

2. ควรนำแนวทางการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชน นำไปศึกษาชุมชนอื่นๆที่มีบริบทใกล้เคียงกับชุมชนหนองจอก หรือเชื่อมโยงชุมชน และสร้างฐานข้อมูลศักยภาพชุมชนเป็นกลุ่มภาคต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กนกรัตน์ ดวงพิกุล และจารุพันธ์ เมระพันธุ์. (2561). โสมสത്യกับการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในจังหวัดน่าน. วารสารบัณฑิตวิจัย *Journal of Graduate Research*, 9(1), 217-234.
- กรมการท่องเที่ยว. (2558). **ความสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: กองนโยบายและแผน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2551). **เที่ยวให้รู้เปิดประตูสมอง**. กรุงเทพฯ: เอ็กพลอเรอร์ ซาแนล.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2556). **แนวคิดในการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- จันทร์จิรา สุขบรรจง. (2559). **การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของหอนานมแดง อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง**. ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการอุตสาหกรรม การบริการและการท่องเที่ยว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี. (2561). **แผนพัฒนาจังหวัดเพชรบุรี 2561-2564**. เพชรบุรี: ผู้แต่ง
- Chili, N.S. & Ngxongo, N.A. (2017). Challenges to active community involvement in tourism development at Didima Resort: A case study of Umhlwazini community in Bergville. *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure*, 6(2), 1-15.

Eber, S. (1993). **Principles for sustainable tourism**. Retrieved November 24, 2019, from <https://sites.google.com/site/pntaoffice/hlak-kar-thxng-theiyw-xyang-yangyun>.

Yamane, T. (1973). **Statistics: An introductory analysis** (3rd ed). New York: Harper and Row Publications.

การศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้วยตนเอง
กรณีศึกษา ชุมชนวัดเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี
Self-guided Study in Cultural Tourist Attraction:
A Case Study of Wat Koh Community,
Phetchaburi Province

ณัฐวุฒิ สุวรรณช่าง

Nuttawut Suwannachang

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

Asst. Prof., Tourism and Hotel Division, Humanities and Social Sciences Faculty,

Phetchaburi Rajabhat University, Phetchaburi

*Corresponding author E-Mail: nuttychan@gmail.com

(Received : December 20, 2019; Revised : March 30, 2020; Accepted: April 1, 2020)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาคู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะด้วยตนเอง 2) ศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนวัดเกาะ และ 3) ประเมินผลการนำไปใช้ได้จริงของคู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะด้วยตนเอง กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยประกอบด้วย กลุ่มที่หนึ่ง เป็นชาวบ้านในชุมชนวัดเกาะ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง เพื่อเก็บข้อมูลด้านโครงสร้างคู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะ กลุ่มที่สอง เป็นนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาเที่ยวชมในบริเวณชุมชนวัดเกาะ จำนวน 100 คน ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ เพื่อประเมินคุณภาพของคู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะด้วยตนเอง โดยใช้แบบประเมินคุณภาพคู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะด้วยตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยและร้อยละ ส่วนข้อมูลในส่วนของประวัติความเป็นมาของวัดเกาะและโบราณสถานในชุมชนวัดเกาะที่ใช้นามาสร้างคู่มือท่องเที่ยวรวบรวมใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ แล้วนำเสนอด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย 1) คู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะด้วยตนเองที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นโดยการกำหนดโครงสร้างเนื้อหาจากการจัดประชุมร่วมกับชาวบ้านในชุมชน โดยใช้ชื่อคู่มือว่า “ไหว้พระ ไหว้เจ้าย่านเก่า วัดเกาะ” ประกอบด้วยเนื้อหา 3 ส่วนหลัก ได้แก่ ส่วนที่ 1 “ไหว้พระ” นำเสนอเกี่ยวกับโบราณสถานในบริเวณวัดเกาะและวัดอื่นๆ ที่อยู่บริเวณโดยรอบชุมชนวัดเกาะ ส่วนที่ 2 “ไหว้เจ้า” นำเสนอเกี่ยวกับศาลเจ้าและโรงเจของชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชนวัดเกาะ ส่วนที่ 3 “ย่านเก่า” นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิต และสถานที่ที่น่าสนใจในชุมชนวัดเกาะ 2) ในการศึกษาและ

รวบรวมองค์ความรู้ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนวัดเกาะ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลและจัดระเบียบข้อมูลเป็นหมวดหมู่ พบว่า ชุมชนวัดเกาะมีศักยภาพที่สามารถจะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ เนื่องจากความโดดเด่นด้านศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตอันเป็นเอกลักษณ์ ถือเป็นจุดแข็งที่สามารถนำมาเป็นจุดดึงดูดทางการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี 3) ใน การประเมินผลการนำไปใช้ได้จริงของคู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะด้วยตนเอง พบว่า ในภาพรวมมีความพึงพอใจในคู่มืออยู่ในระดับมากทุกด้าน ($\bar{x} = 4.11$) และความพึงพอใจในคู่มืออยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยด้านที่พึงพอใจในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านความถูกต้องและครอบคลุมของข้อมูลเนื้อหา ($\bar{x} = 4.60$)

คำสำคัญ: คู่มือท่องเที่ยว การศึกษาด้วยตนเอง การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนวัดเกาะ จังหวัดเพชรบุรี

Abstract

The objectives of this research were to: 1) develop a self-guided tour book of Wat Koh community, 2) study and collect knowledge in Wat Koh community, and 3) evaluate practical use of a self-guided tour book of the Wat Koh community. The research target groups consisted of 1) villagers in Wat Koh community using purposive sampling for collecting data on the structure of a self-guided tour book of the Wat Koh community, 2) 100 tourists who visited Wat Koh community using accidental sampling for evaluating practical use of a self-guided tour book. Data were analyzed by using mean and percentage. The information about the history of Wat Koh and archaeological sites in the Wat Koh community used to create a tour book was compiled by historical method and presented by analytical description.

The research results were as follows: 1) The researcher developed a self-guided tour book of Wat Koh community by defining the content structure from a meeting with villagers in the community. Its title was "Waiphra Waichao Yankao Wat Koh". This book consisted of 3 parts: Part 1 "Waiphra" presented archaeological sites in the area of Wat Koh and other temples around Wat Koh community, Part 2 "Waichao" presented the shrines located in Wat Koh community, Part 3 "Yankao Wat Koh" presented the way of life and tourist attractions in Wat Koh community. 2) To study and collect the knowledge in Wat Koh community, it was found that

Wat Koh community had the potential to develop into the cultural tourism attraction. Due to its outstanding arts and cultures and the unique way of life regarded as a strong points that could be used as the tourist attraction, 3) To evaluate practical use of a self-guided tour book of Wat Koh community, it was found that all aspects were satisfied at a high level ($\bar{X} = 4.11$). The aspect that had the highest level was accuracy and comprehensiveness of the content ($\bar{X} = 4.60$)

Keywords: Self-guided study, Self-guided tour book, Cultural tourism, Wat Koh community

บทนำ

จังหวัดเพชรบุรีถือเป็นจังหวัดที่มีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน ด้วยเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ในเขตลุ่มแม่น้ำใกล้บริเวณชายฝั่งทะเล ซึ่งอยู่ในจุดที่เปรียบเสมือนประตูเชื่อมระหว่างภูมิภาคต่าง ๆ ทั้งภายในและนอกประเทศได้โดยสะดวก จึงมีความสำคัญมาตั้งแต่โบราณ ดังปรากฏเรื่องราวการกล่าวถึงทั้งในจารึก ตำนาน พงศาวดารมาเป็นเวลายาวนาน ปัจจุบันเพชรบุรีเป็นจังหวัดที่สำคัญในฐานะที่เป็นจังหวัดที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของภูมิภาคตะวันตก ด้วยมีความหลากหลายทั้งทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ภูเขา น้ำตก ชายหาดที่มีชื่อเสียงรวมถึงความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่า นอกจากนี้ยังมีทรัพยากรทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าและมีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งเหมาะแก่การท่องเที่ยวเป็นอย่างยิ่ง อันก่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวมากมาย (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2543)

ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ถือเป็นศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมมาตั้งแต่อดีต มีโบราณสถาน โบราณวัตถุ วัดสำคัญทางพระพุทธศาสนาตั้งอยู่ทั่วไป นอกเหนือจากจะมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และโบราณคดีแล้ว ยังเต็มไปด้วยวิถีชีวิตแบบชุมชนเก่าที่ผสมผสานความหลากหลายทางวัฒนธรรมจนเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว จนได้รับฉายาว่า “อยุธยาที่ยังมีชีวิต”

“ชุมชนวัดเกาะ” มีชื่อเรียกตาม “วัดเกาะ” วัดเก่าแก่ที่มีหลักฐานปรากฏมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ถือเป็นศูนย์กลางของชุมชน ครอบคลุมพื้นที่ตั้งแต่ต้นถนนพานิชเจริญ ที่ชาวบ้านเรียกกันติดปากว่า “หัวถนน” เรื่อยขึ้นไปทางทิศเหนือถึงศาลเจ้าตันโพธิ์ประตูเมือง วกกลับมาทางทิศตะวันออกผ่านถนนสุรพันธ์เข้ามายังถนนมาตยาวงศ์ จากวัดลาดเรื่อยมาจนถึงวัดป้อม ชุมชนวัดเกาะตั้งอยู่ในเขตตำบลท่าราบ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ถือเป็นชุมชนหนึ่งที่มีความพร้อมด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว นอกจากนี้จะมี “วัดเกาะ” ซึ่งเป็นแหล่งศิลปวัฒนธรรมสมัยอยุธยาแล้ว โดยรอบชุมชนยังมีโบราณสถาน วัด บ้านเก่า ที่ยังคงไว้ซึ่งความ

ทรงจำแห่งอดีต นอกจากนี้ชาวบ้านในชุมชนมีวิถีการดำเนินชีวิตที่มีความเป็นเอกลักษณ์ ประกอบสัมมาอาชีพด้วยศิลปะแห่งช่างสกุลเมืองเพชรและยังคงอนุรักษ์ให้เห็นจนถึงทุกวันนี้ ได้แก่ การทำทอง การแกะสลักไม้ และการทำขนมหวานตำรับโบราณอันเลื่องชื่อ ชุมชนวัดเกาะจึงเป็นชุมชนที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นชุมชนแห่งศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตแห่งวันวานอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตามการพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยวของชุมชนวัดเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ยังมีข้อจำกัด โดยเฉพาะด้านบุคลากรในชุมชนที่สามารถให้ข้อมูลทางการท่องเที่ยว เนื่องจากด้วยสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เยาวชนคนรุ่นใหม่ที่เป็นลูกหลานของคนในชุมชนย้ายถิ่นฐานออกไปเรียนและทำงานต่างถิ่น จนทำให้ปัจจุบันชุมชนมีแต่ผู้สูงอายุเป็นส่วนใหญ่ แม้ว่าในแต่ละสถานที่ แต่ละบ้าน มี “เรื่องราว” และ “ความเป็นมา” ที่น่าสนใจ แต่ยังไม่เคยมีการรวบรวมข้อมูลเป็นองค์ความรู้เพื่อเผยแพร่มาก่อน อีกทั้งเวลามีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมในชุมชน ก็ยังขาดผู้นำชมสถานที่ เนื่องจากในชุมชนมีแต่ผู้อาวุโส แม้ว่าท่านเหล่านั้นจะสามารถเล่าเรื่องราวต่างๆ ในอดีตได้ แต่ด้วยข้อจำกัดทางด้านร่างกาย ก็ไม่สามารถที่จะนำนักท่องเที่ยวเหล่านั้นเที่ยวชมสถานที่ต่างๆ ในชุมชนได้

ดังนั้น “คู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะด้วยตนเอง” จึงเป็นการรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมา เรื่องราววิถีชีวิตของชาวชุมชนวัดเกาะ และเป็นเครื่องมือสำคัญ ที่จะช่วยให้นักท่องเที่ยวที่มาเยือนชุมชนวัดเกาะได้ใช้ศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนวัดเกาะด้วยตนเอง โดยคู่มือนี้เมื่อเสร็จสิ้นจะนำไปไว้ที่ชุมชนวัดเกาะ และศาลาวัดเกาะ สำหรับให้นักท่องเที่ยวได้หยิบยืมใช้เที่ยวชมชุมชนได้

“ไหว้พระ ไหว้เจ้า ย่านเก่า วัดเกาะ” เป็นคู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ด้วยตนเอง ที่รวบรวมความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ความเชื่อ และวิถีชีวิตแห่งชุมชนวัดเกาะ ประกอบด้วยเนื้อหา 3 ส่วนหลัก ได้แก่ “ไหว้พระ” นำเสนอเกี่ยวกับโบราณสถานที่น่าสนใจในบริเวณวัดเกาะ รวมถึงข้อมูลวัดอื่นๆ ที่อยู่บริเวณโดยรอบ “ไหว้เจ้า” นำเสนอเกี่ยวกับศาลเจ้าและโรงเจของชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชนวัดเกาะ ซึ่งถือเป็นชาติพันธุ์ที่มีเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนมาตั้งแต่อดีต และมีบทบาทต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนจนถึงปัจจุบัน “ย่านเก่า” นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับบ้านเก่าและสถานที่ที่น่าสนใจที่อยู่ในชุมชนวัดเกาะ นอกจากนี้ยังมีการเพิ่มเติมเนื้อหาในภาคผนวก “ทอดน่องวัดเกาะ” โดยแบ่งเป็น “เส้นทางท่องเที่ยวแนะนำ” “ขนมหวานย่านวัดเกาะ” และ “ชิมอาหารย่านวัดเกาะ” เพื่อเพิ่มเติมข้อมูลการท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ดังนั้นการพัฒนาคู่มือเพื่อช่วยในการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้วยตนเอง จึงเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยเห็นว่าควรจะพัฒนาขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือสำคัญในการช่วยอนุรักษ์และสืบทอดองค์ความรู้ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบุรีได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นการเผยแพร่ความรู้ให้แก่ผู้สนใจและเยาวชนรุ่นหลังได้อย่างยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาคู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะด้วยตนเอง
2. เพื่อศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนวัดเกาะ
3. เพื่อประเมินผลการนำไปใช้ได้จริงของคู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะด้วยตนเอง

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

1. กลุ่มแรก คือ ประชากรผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้านการท่องเที่ยวในชุมชน ได้แก่ ชาวบ้านในชุมชนวัดเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Non-probability sampling) เป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) คัดเลือกจากชาวบ้าน เจ้าของบ้าน ร้าน ที่มีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวในชุมชนวัดเกาะ เพื่อใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเกี่ยวกับโครงสร้างคู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะด้วยตนเอง องค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา และวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชนวัดเกาะ

2. กลุ่มที่สอง คือ นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาเที่ยวชมในบริเวณชุมชนวัดเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ในการสุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่จะทำแบบประเมิน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบบังเอิญ (Accidental sampling) ซึ่งใช้แบบประเมินคุณภาพคู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะด้วยตนเองเป็นเครื่องมือกับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนวัดเกาะ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสำรวจวิถีชีวิต ร้าน อาคาร บ้านเก่า ในชุมชนวัดเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี โดยมีเกณฑ์การสำรวจ 5 ด้าน ได้แก่

- 1.1 ที่ตั้ง
- 1.2 ประวัติความเป็นมา
- 1.3 ลักษณะอาคาร
- 1.4 เอกลักษณ์ที่โดดเด่น
- 1.5 เกร็ดเรื่องเล่าที่น่าสนใจ

2. แบบสำรวจศาลเจ้าและโรงเจของชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชนวัดเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี โดยมีเกณฑ์การสำรวจ 7 ด้าน ได้แก่

- 2.1 ที่ตั้ง
- 2.2 ประวัติ
- 2.3 ลักษณะอาคาร
- 2.4 รูปเคารพ
- 2.5 ประเพณีที่จัดขึ้น

- 2.6 เอกลักษณ์ที่โดดเด่น
- 2.7 เกร็ดเรื่องเล่าที่น่าสนใจ
3. แบบประเมินคุณภาพคู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะด้วยตนเอง สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ
4. แบบประเมินคุณภาพคู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะด้วยตนเอง สำหรับนักท่องเที่ยว แบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่

4.1 ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว

4.2 การประเมินคุณภาพคู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะด้วยตนเอง

การวิจัยครั้งนี้ ในส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้มีการตรวจสอบเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชนจำนวน 3 ท่าน ส่วนข้อมูลในเชิงปริมาณ ได้มีการทดสอบเครื่องมือโดยการวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เพื่อหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach (Alpha coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.7478 ซึ่งเป็นค่าความเชื่อมั่นที่อยู่ในระดับที่สามารถนำไปใช้ได้ จึงนำแบบสอบถามไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้

วิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

1. การพัฒนาคู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะด้วยตนเอง ข้อมูลในส่วนของประวัติความเป็นมาของวัดเกาะและโบราณสถานในชุมชนวัดเกาะที่ใช้นามาสร้างคู่มือท่องเที่ยว รวบรวมใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical method) ในการค้นคว้าหาข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิ เช่น เอกสาร หนังสือ ตำรา ที่มีการบันทึกไว้ นำมาถนอม รวบรวม จัดระบบ ตีความ สังเคราะห์ เชื่อมโยง เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่ต้องการ แล้วนำเสนอด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical description) ดำเนินการระหว่างเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม 2559

2. การศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนวัดเกาะ ข้อมูลในส่วนของวิถีชีวิต บ้าน ร้าน อาคารเก่า ศาลเจ้าและโรงเจ ในชุมชนวัดเกาะ ใช้วิธีการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ โดยการสำรวจและการสัมภาษณ์ แล้วนำเสนอด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical description) ดำเนินการระหว่างเดือนมกราคม-มีนาคม 2560

3. การประเมินผลการนำไปใช้ได้จริงของคู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะด้วยตนเอง ข้อมูลการประเมินคุณภาพคู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะด้วยตนเอง เก็บรวบรวมจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนวัดเกาะวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และร้อยละ ดำเนินการระหว่างเดือนเมษายน-ตุลาคม 2560

ขั้นตอนดำเนินการสร้างคู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะด้วยตนเอง

1. กำหนดโครงสร้างเนื้อหาคู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะด้วยตนเอง มีการดำเนินการดังนี้
  - 1.1 จัดเวทีประชุมร่วมกันระหว่างผู้วิจัยกับผู้ทรงคุณวุฒิและชาวบ้านในชุมชน เพื่อร่วมกันกำหนดเนื้อหาในคู่มือท่องเที่ยว ว่าควรแบ่งเนื้อหาเป็นกี่ส่วนและควรมีสถานที่สำคัญใดในชุมชนวัดเกาะที่ควรนำเสนอในคู่มือบ้าง
  - 1.2 ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการสำรวจความคิดเห็นของชาวบ้านในชุมชน วิเคราะห์เรียบเรียง จัดหมวดหมู่ จัดทำเป็นโครงสร้างเนื้อหาในคู่มือท่องเที่ยว
2. เก็บรวบรวมข้อมูลตามโครงสร้างที่กำหนดในคู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะด้วยตนเอง โดยผู้วิจัยมีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามโครงสร้างที่กำหนดในคู่มือ ดังนี้
  - 2.1 ข้อมูลในส่วนของประวัติความเป็นมาของวัดเกาะและโบราณสถานในชุมชนวัดเกาะที่ใช้มาสร้างคู่มือท่องเที่ยว รวบรวมใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical method) ในการค้นคว้าหาข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิ เช่น เอกสาร หนังสือ ตำรา ที่มีการบันทึกไว้ นำมาถ้อยแถลง จัดระบบ ตีความ สังเคราะห์ เชื่อมโยง เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่ต้องการ แล้วนำเสนอด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical description)
  - 2.2 ข้อมูลในส่วนของวิถีชีวิตในชุมชนวัดเกาะ ศาลเจ้า โรงเจ บ้าน ร้าน อาคารเก่า ใช้วิธีการลงพื้นที่ชุมชนวัดเกาะเก็บข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ โดยการสำรวจและการสัมภาษณ์ แล้วนำเสนอด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical description)
  - 2.3 เรียบเรียงเนื้อหา จัดรูปเล่มคู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะด้วยตนเอง
3. ส่งร่างคู่มือให้ผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชนจำนวน 3 ท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิชาการจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและความเหมาะสมในการใช้งานคู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะด้วยตนเอง
4. ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมข้อมูลตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ
5. ประเมินคุณภาพคู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะด้วยตนเอง โดยเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนวัดเกาะ จำนวน 100 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยและร้อยละ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้วยตนเอง กรณีศึกษา ชุมชนวัดเกาะ อำเภอมือง จังหวัดเพชรบุรี” ผู้วิจัยนำเสนอสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ ข้อที่ 1 เพื่อพัฒนาคู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะด้วยตนเอง

ในการพัฒนาคู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะด้วยตนเอง ผู้วิจัยมีการกำหนดโครงสร้างเนื้อหา คู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะด้วยตนเอง โดยการจัดเวทีประชุมร่วมกันกับชาวบ้านในชุมชน เพื่อ

ร่วมกันกำหนดเนื้อหาในคู่มือท่องเที่ยว นำข้อมูลจากการสำรวจความคิดเห็นของชาวบ้านในชุมชน วิเคราะห์ เรียบเรียง จัดหมวดหมู่ จัดทำเป็นโครงสร้างเนื้อหาในคู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะด้วยตนเอง จากนั้นส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชนและผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการตรวจสอบ โดยใช้ชื่อคู่มือว่า “ไหว้พระ ไหว้เจ้า ย่านเก่า วัดเกาะ” ขนาดหนังสือพ็อกเก็ตบุ๊ก (Pocket book) ความยาว 86 หน้า ประกอบด้วยเนื้อหา 3 ส่วนหลัก ได้แก่

ส่วนที่ 1 “ไหว้พระ” นำเสนอเกี่ยวกับโบราณสถานที่น่าสนใจในบริเวณวัดเกาะ รวมถึงข้อมูลวัดอื่นๆ ที่อยู่บริเวณโดยรอบชุมชนวัดเกาะ

ส่วนที่ 2 “ไหว้เจ้า” นำเสนอเกี่ยวกับศาลเจ้าและโรงเจของชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชนวัดเกาะ

ส่วนที่ 3 “ย่านเก่า” นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิต บ้านเก่าและสถานที่น่าสนใจที่อยู่ในชุมชนวัดเกาะ

นอกจากนี้ ยังได้เพิ่มข้อมูลในภาคผนวก “ทอดน่องวัดเกาะ” นำเสนอข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะเพิ่มเติม โดยแบ่งเป็น 3 ส่วนย่อย ได้แก่ “เส้นทางท่องเที่ยวแนะนำ” “ขนมหวานย่านวัดเกาะ” และ “ชิมอาหารย่านวัดเกาะ”

วัตถุประสงค์ ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนวัดเกาะ

การศึกษารวบรวมข้อมูลในส่วนของประวัติความเป็นมาของวัดเกาะและโบราณสถานในชุมชนวัดเกาะที่ใช้นำมาสร้างคู่มือท่องเที่ยว รวบรวมใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical method) ในการค้นคว้าหาข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิ เช่น เอกสาร หนังสือ ตำรา ที่มีการบันทึกไว้นามากล้นกรอง จัดระบบ ตีความ สังเคราะห์ เชื่อมโยง เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่ต้องการ แล้วนำเสนอด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical description) ส่วนข้อมูลด้านวิถีชีวิตในชุมชนวัดเกาะ ศาลเจ้า โรงเจ บ้าน ร้าน อาคารเก่า ใช้วิธีการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ โดยการสำรวจและการสัมภาษณ์ แล้วนำเสนอด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical description) ในคู่มือ 4 ส่วนหลัก ตามชื่อของคู่มือ “ไหว้พระ ไหว้เจ้า ย่านเก่า วัดเกาะ” มีรายละเอียดที่นำเสนอในคู่มือตามหัวข้อดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 “ไหว้พระ” นำเสนอเกี่ยวกับโบราณสถานที่น่าสนใจในบริเวณวัดเกาะ รวมถึงข้อมูลวัดอื่นๆ ที่อยู่บริเวณโดยรอบ ได้แก่

1. วัดเกาะ ประกอบไปด้วย โบราณสถานและโบราณวัตถุ ได้แก่
  - 1.1 อุโบสถวัดเกาะ
  - 1.2 เจดีย์ทรงเครื่องและตุ๊กตาจีน
  - 1.3 ศาลาการเปรียญ
  - 1.4 กุฏิสามห้อง

- 1.5 พิพิธภัณฑ์วัดเกาะ
- 1.6 ศาลากรมหมื่นมเหศวร
- 1.7 อาคารโรงเรียนปริยัติธรรม
2. วัดอื่นๆ บริเวณโดยรอบชุมชนวัดเกาะ ได้แก่
  - 2.1 วัดลาด
  - 2.2 วัดสนามพราหมณ์
  - 2.3 วัดชีว์ประเสริฐ
  - 2.4 วัดป้อม

ส่วนที่ 2 “ไหว้เจ้า” นำเสนอเกี่ยวกับศาลเจ้าและโรงเจของชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชนวัดเกาะ ซึ่งถือเป็นชาติพันธุ์ที่มีเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนมาตั้งแต่อดีต และมีบทบาทต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนจนถึงปัจจุบัน ทั้งหมดจำนวน 6 แห่ง เรียงลำดับตามความใกล้เคียงวัดเกาะ ได้ดังนี้

1. ศาลเจ้าบ้านปิ่น (万沙本头)
2. ศาลเจ้าวัดลาด (老本头庙)
3. ศาลเจ้าตันโพธิ์ประตูเมือง (城隍古庙)
4. โรงเจหยกลักิ้ว (永乐坛)
5. โรงเจเด็กฮวยฮุดตึ้ง (德华佛堂)
6. ศาลเจ้าฮกสิ่วเก็งศาลาบ้านจีน ฟานิชย์ฮกเกี้ยน (福寿宫) และโรงเจฮักเสียนเสี้ยนตึ้ง (学善善堂) (ตั้งอยู่ที่เดียวกัน รวมเป็น 1 แห่ง)

ส่วนที่ 3 “ย่านเก่า” นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิต บ้านเก่าและสถานที่ที่น่าสนใจที่อยู่ในชุมชนวัดเกาะ ได้แก่

1. บ้านพ่อโซ ตระกูลช่างทองแห่งเมืองเพชร
2. บ้านป่าเนือง แฝงสีคำ
3. บ้านท่าทองเจ็ญ
4. บ้านขนมไทยครุปรानी
5. บ้านวาดเวียงไชย
6. บ้านหมื่นศุขประสารราชกูร์
7. อาคารบ้านไม้สมัยรัชกาลที่ 6-7
8. อาคารพาณิชย์สมัยรัชกาลที่ 7-8
9. สะพานทำสรง
10. ร้านเต้าหู้ตันโพธิ์
11. ร้านขายยาแผนโบราณ “เต็กแซต้ง”

ภาคผนวก “ทอดน่องวัดเกาะ” นำเสนอข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะเพิ่มเติม โดยแบ่งเป็น 3 ส่วนย่อย ได้แก่

ส่วนที่ 1 “เส้นทางท่องเที่ยวแนะนำ” เป็นเส้นทางท่องเที่ยวภายใน 1 วัน ที่แนะนำโดยผู้วิจัย

“ขนมหวานย่านวัดเกาะ” นำเสนอข้อมูลร้านขนมหวานในชุมชนวัดเกาะ จำนวน 8 ร้าน ได้แก่

1. บ้านขนมไทยครูปราณี
2. ขนมผิงบ้านพี่โป่ง
3. ขนมหม้อแกงแสงมณี
4. ขนมหม้อแกงแม่อุบล
5. เต้าทึงต้นโพธิ์
6. ร้านข้าวเกรียบน้ำเพชร
7. ร้านเพชรนวัตน์
8. ขนมเปียะฮั่วเส็ง

“ชิมอาหารย่านวัดเกาะ” นำเสนอข้อมูลร้านอาหารในชุมชนวัดเกาะ จำนวน 7 ร้าน ได้แก่

1. ก๋วยเตี๋ยวเจ๊จิง
2. ก๋วยเตี๋ยวเรือโบราณเมืองพริบพรี
3. รับแขก ข้าวหมกไก่
4. ก๋วยเตี๋ยวปลาแม่ฉัตร
5. เจ๊เป้า ก๋วยเตี๋ยวน้ำแดง
6. ข้าวมันไก่เจ๊ใหญ่
7. ก๋วยเตี๋ยวน้ำแดงป่าไทย

วัตถุประสงค์ ข้อที่ 3 เพื่อประเมินผลการนำไปใช้ได้จริงของคู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะด้วยตนเอง

ข้อมูลการประเมินคุณภาพคู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะด้วยตนเอง ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนวัดเกาะ จำนวน 100 คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบบังเอิญ (Accidental sampling) โดยใช้แบบประเมินคุณภาพคู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะด้วยตนเอง ซึ่งผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิและการทดสอบเครื่องมือทางสถิติ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และร้อยละ แบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว และการประเมินคุณภาพคู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะด้วยตนเอง มีรายละเอียดดังนี้

นักท่องเที่ยวเกือบทั้งหมดมีระดับการศึกษาปริญญาตรี (ร้อยละ 88.0) เกือบสามในสี่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 64.0) มีอาชีพนักเรียน / นักศึกษา (ร้อยละ 68.0) เดินทางท่องเที่ยวแบบมาเป็น

กลุ่มกับคณะ (ร้อยละ 68.0) และเดินทางมาท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะเป็นครั้งแรก (ร้อยละ 73.0) เกือบครึ่งหนึ่ง มีอายุระหว่าง 21-25 ปี (ร้อยละ 46.0) อาศัยอยู่ในภาคตะวันตก (ร้อยละ 46.0) และมีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท (ร้อยละ 46.0) นักท่องเที่ยวเกินครึ่งรู้จักชุมชนวัดเกาะจากอินเทอร์เน็ต (Internet) (ร้อยละ 55.0) ส่วนเหตุผลที่ทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะมากที่สุดคือ สนใจศิลปะของวัดเกาะ เช่น ภาพเขียนฝาผนังโบสถ์ ($\bar{x} = 7.25$)

ผลการประเมินคุณภาพคู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะด้วยตนเอง ในภาพรวมมีความพึงพอใจในคู่มืออยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.11$) และความพึงพอใจในคู่มืออยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยด้านที่พึงพอใจในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านความถูกต้องและครอบคลุมของข้อมูลเนื้อหา ($\bar{x} = 4.60$)

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้วยตนเอง กรณีศึกษา ชุมชนวัดเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี” ผู้วิจัยมีข้ออภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. การพัฒนาคู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะด้วยตนเอง

แม้ว่าชุมชนวัดเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี จะเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน มีศิลปวัฒนธรรมและรูปแบบวิถีชีวิตอันเป็นเอกลักษณ์ มีความพร้อมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แต่การพัฒนาทางการท่องเที่ยวของชุมชนวัดเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ยังมีข้อจำกัด โดยเฉพาะด้านบุคลากรในชุมชนที่สามารถให้ข้อมูลทางการท่องเที่ยวเนื่องด้วยสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เยาวชนคนรุ่นใหม่ที่เป็นลูกหลานของคนในชุมชนย้ายถิ่นฐานออกไปเรียนและทำงานต่างถิ่น จนทำให้ปัจจุบันในชุมชนมีแต่ผู้สูงอายุเป็นส่วนใหญ่ แม้ว่าในแต่ละสถานที่ แต่ละบ้าน มี “เรื่องราว” และ “ความเป็นมา” ที่น่าสนใจ แต่ยังไม่เคยมีการรวบรวมข้อมูลเป็นองค์ความรู้เพื่อเผยแพร่มาก่อน อีกทั้งเวลานักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมในชุมชน ก็ยังขาดผู้นำชมสถานที่ เนื่องด้วย ในชุมชนมีแต่ผู้อาวุโส แม้ว่าท่านเหล่านั้นจะสามารถเล่าเรื่องราวต่างๆ ในอดีตได้ แต่ด้วยข้อจำกัดทางด้านร่างกาย ก็ไม่สามารถที่จะนำนักท่องเที่ยวเหล่านั้นเที่ยวชมสถานที่ต่างๆ ในชุมชนได้ ดังนั้น การจัดทำ “คู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะด้วยตนเอง” จึงเป็นเครื่องมือสำคัญ ที่จะช่วยให้นักท่องเที่ยวที่มาเยือนชุมชนวัดเกาะได้ใช้ศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนวัดเกาะด้วยตนเอง โดยคู่มือนี้เมื่อเสร็จสิ้นจะนำไปไว้ที่ชุมชนวัดเกาะ และศาลา วัดเกาะ สำหรับให้นักท่องเที่ยวได้หยิบยืมใช้ท่องเที่ยวชมชุมชนได้

การให้ความรู้และแนวทางปฏิบัติตนที่ถูกต้องเหมาะสมกับนักท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ดังที่ กัลยาณี กุลชัย (2560) ทำการวิจัยเรื่อง การสร้างคู่มือการท่องเที่ยวชุมชน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ โดยได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการให้การศึกษาแก่นักท่องเที่ยว โดยเฉพาะการสื่อความหมาย จะช่วยแจ้งข้อมูลข่าวสาร ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว

และยังสามารถสอดแทรกความรู้ในด้านวัฒนธรรม ชีวิตความเป็นอยู่ วิถีชีวิตและการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้ ความเข้าใจและประทับใจใน ประสบการณ์ที่ได้รับจากการเดินทางมาท่องเที่ยวทำให้เกิดจิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์ นำมา ซึ่งพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม มีความรับผิดชอบ นำไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

การสื่อความหมายสามารถดำเนินการในพื้นที่ท่องเที่ยวได้หลายวิธี เช่น การจัดตั้งศูนย์ ข้อมูลข่าวสารประชาสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยว การจัดนิทรรศการ การจัดเส้นทางเดินธรรมชาติ การจัดทำแผ่นป้าย แผ่นพับ โปสเตอร์ และคู่มือสื่อความหมาย พบว่า คู่มือสื่อความหมายจะ ได้เปรียบกว่าการสื่อความหมายด้วยวิธีอื่นๆ นั่นคือ ไม่ต้องใช้เงินทุนในการผลิตสูง ไม่สิ้นเปลือง บุคลากร สามารถนำกลับมาใช้ซ้ำได้ ไม่ต้องใช้สถานที่เฉพาะในการให้ความรู้นักท่องเที่ยว ยังใช้ได้ ทั้งในขณะท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยวและภายนอกแหล่งท่องเที่ยวอีกด้วย (สุจริต มานิตกุล, 2552)

ดังนั้น การสร้างคู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะด้วยตนเอง จึงเป็นการสื่อความหมาย รูปแบบหนึ่ง ที่มีความจำเป็นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน โดยการให้ความรู้และ แนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวชุมชนแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งแม้ว่าในบางสถานการณ์ชุมชนขาดผู้นำที่เี่ยว ชุมชุมชน แต่นักท่องเที่ยวก็ยังสามารถใช้คู่มือเป็นเครื่องมือศึกษาหาความรู้ในการท่องเที่ยวใน ชุมชนได้ด้วยตนเองได้ ถือเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนรูปแบบหนึ่ง

ในการพัฒนาคู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะด้วยตนเอง ผู้วิจัยได้สร้างการมีส่วนร่วมกับ ชุมชนโดยได้มีการประชุมร่วมกับชาวบ้านในชุมชนวัดเกาะ เพื่อร่วมกันกำหนดโครงสร้างเนื้อหาใน คู่มือ ซึ่งจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคู่มือท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า การสร้างคู่มือท่องเที่ยวชุมชนที่มีประสิทธิภาพ มีเนื้อหาที่ถูกต้อง ครบคลุม และเหมาะสม นั้น ควรมาจากกระบวนการมีส่วนร่วมของคนชุมชน ในการระดมความคิดเห็น สร้างกระบวนการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อกำหนดโครงสร้างเนื้อหาของคู่มือท่องเที่ยว คนในชุมชนต้องมีส่วนร่วมใน การร่วมกันกำหนดอัตลักษณ์หรือจุดเด่นของตนเอง เพราะคนในชุมชนเองย่อมต้องทราบถึงข้อมูล ความเป็นตัวตน ข้อดี จุดเด่น จุดที่ต้องการนำเสนอ หรือจุดขายของชุมชนตนเองได้เป็นอย่างดี ดีกว่าจากคนภายนอกชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัลยาณี กุลชัย (2560) ที่ได้สร้าง คู่มือการท่องเที่ยวชุมชน ตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ โดยใช้ กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีการสร้างกระบวนการเรียนรู้ เพื่อกำหนดแหล่งท่องเที่ยว ทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ให้สอดคล้องกับบริบทของ ชุมชน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุจริต มานิตกุล (2552) ที่ได้พัฒนาคู่มือท่องเที่ยว ชุมชนบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดยดำเนินการสร้างคู่มือชุมชนและมี การประเมินผล ซึ่งผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า ในการสร้างคู่มือท่องเที่ยวชุมชนใดๆ ก็ตาม ควรที่จะนำ กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างคู่มือท่องเที่ยวชุมชนด้วย

การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนในการร่วมกันกำหนดโครงสร้างเนื้อหาในคู่มือท่องเที่ยว นอกจากจะได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน และมีความเป็นจริงแล้ว ยังเป็นการสร้างความรู้สึกภาคภูมิใจ ความหวงแหน และความรับผิดชอบร่วมต่อศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน วิถีชีวิต และแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนของตนให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชนอีกด้วย

เมื่อผู้วิจัยได้โครงสร้างเนื้อหาจากการร่วมแสดงความคิดเห็นจากชาวบ้านในชุมชนแล้ว จึงลงพื้นที่เก็บข้อมูลทั้งส่วนปฐมภูมิและทุติยภูมิ จากนั้นนำมาเรียบเรียงเป็นคู่มือท่องเที่ยวด้วยตนเอง ใช้ชื่อคู่มือว่า “ไหว้พระ ไหว้เจ้า ย่านเก่า วัดเกาะ” เพื่อให้มีความคล้องจองกันและจำได้ง่าย โดยจัดทำเป็นหนังสือขนาดพ็อกเก็ตบุ๊ก (Pocket book) ความยาว 86 หน้า ประกอบด้วยเนื้อหา 3 ส่วนหลัก แบ่งบทเป็นส่วนตามชื่อเรื่อง 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 “ไหว้พระ” นำเสนอเกี่ยวกับโบราณสถานที่น่าสนใจในบริเวณวัดเกาะ รวมถึงข้อมูลวัดอื่นๆ ที่อยู่บริเวณโดยรอบชุมชนวัดเกาะ ส่วนที่ 2 “ไหว้เจ้า” นำเสนอเกี่ยวกับศาลเจ้าและโรงเจของชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชนวัดเกาะ ส่วนที่ 3 “ย่านเก่า” นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิต บ้านเก่าและสถานที่ที่น่าสนใจที่อยู่ในชุมชนวัดเกาะ นอกจากนี้ยังได้เพิ่มข้อมูลในภาคผนวก “ทอดน่องวัดเกาะ” นำเสนอข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะเพิ่มเติม โดยแบ่งเป็น 3 ส่วนย่อย ได้แก่ “เส้นทางท่องเที่ยวแนะนำ” “ขนมหวานย่านวัดเกาะ” และ “ชิมอาหารย่านวัดเกาะ”

โดยหลักในการพัฒนาคู่มือท่องเที่ยวนั้น ผู้วิจัยพิจารณาจากปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคู่มือ ได้แก่ การจัดรูปเล่ม ข้อมูลเนื้อหา การใช้ภาษา และภาพประกอบ เพราะการที่รูปภาพประกอบสวยงาม เนื้อหาสาระดี อ่านแล้วเข้าใจง่าย ขนาดของเล่มกะทัดรัด เนื้อหาไม่มากเกินไป เหมาะมือในการหยิบอ่าน ผนวกกับการจัดรูปเล่มสวยงาม ก็จะส่งผลให้คู่มือที่ได้นั้นน่าอ่าน เหมาะสมกับการนำไปใช้และเผยแพร่มากยิ่งขึ้น โดยหลักการสร้างคู่มือดังกล่าว สอดคล้องกับหลักการสร้างคู่มือท่องเที่ยวชุมชน ตำบลบางน้ำผึ้งอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ของกัลยาณี กุลชัย (2560) ซึ่งมีหลักในการพัฒนาคู่มือ คือ การจัดรูปเล่ม ข้อมูลเนื้อหา การใช้ภาษาและรูปภาพประกอบสวยงาม เนื้อหาสาระดี อ่านแล้วเข้าใจง่าย ขนาดของเล่มกะทัดรัด เนื้อหาไม่มากเกินไป เหมาะมือในการหยิบอ่าน และการจัดรูปเล่มสวยงาม ภาพประกอบสวยงาม ทำให้น่าอ่าน

เมื่อผู้วิจัยได้จัดทำคู่มือเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็ได้จัดการสัมมนาตรวจสอบคู่มือท่องเที่ยวโดยได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการ จำนวน 4 ท่าน โดยแบ่งเป็น ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการท่องเที่ยว จำนวน 2 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ จำนวน 1 ท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านภาษาและวัฒนธรรมจีน จำนวน 1 ท่าน ร่วมกันพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะ ผลการพิจารณาตรวจสอบคู่มือจำแนกเป็น 10 ประเด็น ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิก็ได้ให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะไปในทางเดียวกัน คือ 1) ขนาดรูปเล่ม เหมาะสม กะทัดรัด จับถนัดมือ ถือกระชับ เหมาะกับเวลาเดินถือและชมสถานที่ต่างๆ ไปด้วยกัน 2) การจัดรูปเล่มและแบ่งบทเนื้อหาเหมาะสม แบ่งบทเนื้อหาได้สอดคล้องกับชื่อหนังสือ 3) ความถูกต้องและครอบคลุมของข้อมูล

เนื้อหา เหมาะสม เนื้อหา มีความครอบคลุม มีคำพิศบายเล็กน้อย 4) ความน่าสนใจของภาพประกอบภายในเล่ม เหมาะสม หน้าปกดูดี ดึงดูดใจ ภาพประกอบภายในสวยงาม น่าสนใจ สื่อความได้ชัดเจน แต่ควรเป็นภาพสี เพราะจะทำให้เห็นรายละเอียดในภาพ และจะทำให้มีความน่าสนใจยิ่งขึ้น 5) การใช้ภาษาและคำอธิบายที่เข้าใจง่าย เหมาะสม ใช้ภาษาได้ดี อ่านเข้าใจง่าย 6) ความครอบคลุมสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน เหมาะสม ครอบคลุม ครบถ้วน 7) ความเหมาะสมของคู่มือสำหรับการศึกษด้วยตนเอง มีแผนที่ท้ายเล่มทำให้เข้าใจง่าย เนื้อหาแบ่งหมวด สอดคล้องกับชื่อเรื่อง แต่ควรเพิ่มเลขหน้าหลังชื่อสถานที่ในแผนที่ท่องเที่ยวย่านวัดเกาะ เพื่อสะดวกในการนำไปศึกษาด้วยตัวเอง 8) ข้อมูลและเส้นทางที่แนะนำในคู่มือสามารถนำไปใช้ได้จริง เหมาะสม เป็นคู่มือที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ 9) ความเหมาะสมในการนำไปเผยแพร่ให้เกิดประโยชน์ เหมาะสม สามารถนำไปใช้เพื่อการอ้างอิงงานวิชาการ ผู้อ่านจะได้รับประโยชน์จากคู่มือเล่มนี้ และ 10) ความพึงพอใจต่อการใช้งานคู่มือในภาพรวม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

2. การศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนวัดเกาะ

การศึกษารวบรวมข้อมูลในส่วนของประวัติความเป็นมาของวัดเกาะและโบราณสถานในชุมชนวัดเกาะที่ใช้นามาสร้างคู่มือท่องเที่ยวด้วยตนเองนั้น ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลทั้งข้อมูลปฐมภูมิ โดยการลงพื้นที่ สํารวจ สัมภาษณ์ เก็บข้อมูลจริงจากสถานที่และบุคคลในชุมชน และข้อมูลทุติยภูมิ โดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา หนังสือ แล้วรวบรวม วิเคราะห์ จัดระเบียบข้อมูลเป็นหมวดหมู่ ตามชื่อของคู่มือ “ไหว้พระ ไหว้เจ้า ย่านเก่า วัดเกาะ” โดยมีการนำเสนอข้อมูลในเล่มเป็น 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 “ไหว้พระ” นำเสนอเกี่ยวกับโบราณสถานที่น่าสนใจในบริเวณวัดเกาะ รวมถึงข้อมูลวัดอื่นๆ ที่อยู่บริเวณโดยรอบ ได้แก่ 1) วัดเกาะ ประกอบไปด้วยโบราณสถานและโบราณวัตถุ ได้แก่ อุโบสถวัดเกาะ เจดีย์ทรงเครื่องและตุ๊กตาจีน ศาลาการเปรียญ กุฏิสามห้อง พิพิธภัณฑวัดเกาะ ศาลากรมหมื่นมเหศวร และอาคารโรงเรียนปริยัติธรรม 2) วัดอื่นๆ บริเวณโดยรอบชุมชนวัดเกาะ ได้แก่ วัดลาด วัดสนามพราหมณ์ วัดชีว์ประเสริฐ และวัดป้อม ส่วนที่ 2 “ไหว้เจ้า” นำเสนอเกี่ยวกับศาลเจ้าและโรงเจของชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชนวัดเกาะ ซึ่งถือเป็นชาติพันธุ์ที่มีเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนมาตั้งแต่อดีต และมีบทบาทต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนจนถึงปัจจุบัน ทั้งหมดจำนวน 6 แห่ง เรียงลำดับตามความใกล้เคียงวัดเกาะ ได้ดังนี้ 1) ศาลเจ้าบ้านปิ่น (万沙本头) 2) ศาลเจ้าวัดลาด (老本头庙) 3) ศาลเจ้าตันโพธิ์ประตูเมือง (城隍古庙) 4) โรงเจหยกถักตัว (永乐坛) 5) โรงเจเด็กฮวยฮุดตั้ง (德华佛堂) 6) ศาลเจ้าฮกสี่เก็งศาลาบ้านจีนพานิชย์ฮกเกี้ยน (福寿宫) และ โรงเจฮักเสียนเสียนตั้ง (学善善堂) (ตั้งอยู่ที่เดียวกัน รวมเป็น 1 แห่ง) ส่วนที่ 3 “ย่านเก่า” นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิต บ้านเก่าและสถานที่ที่น่าสนใจอยู่ในชุมชนวัดเกาะ ได้แก่ 1) บ้านพ่อโซ ตระกูลช่างทองแห่งเมืองเพชร 2) บ้านป่าเนือง แผงสีคำ 3) บ้านท่าทองเจ็ญ 4) บ้านขนมไทยครูปราณี 5) บ้านवादเวียงไชย 6) บ้านหมื่นสุขประสารราชบุร 7) อาคารบ้านไม้สมัยรัชกาลที่ 6-7 8) อาคารพาณิชย์สมัยรัชกาลที่ 7-8 9) สะพานท่าสรง 10) ร้านเต้าทึงตันโพธิ์

และ 11) ร้านขายยาแผนโบราณ “เต็กแซตัง” นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้เพิ่มเติมข้อมูลในภาคผนวก โดยใช้ชื่อว่า “ทอดน่องวัดเกาะ” นำเสนอข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะเพิ่มเติม โดยแบ่งเป็น 3 ส่วนย่อย ได้แก่ “เส้นทางท่องเที่ยวแนะนำ” เป็นเส้นทางท่องเที่ยวภายใน 1 วัน ที่แนะนำโดยผู้วิจัย “ขนมหวานย่านวัดเกาะ” นำเสนอข้อมูลร้านขนมหวานในชุมชนวัดเกาะจำนวน 8 ร้าน ได้แก่ 1) บ้านขนมไทยครุฑปราณี 2) ขนมฝิงบ้านพี่โป่ง 3) ขนมหม้อแกงแสงมณี 4) ขนมหม้อแกงแม่อุบล 5) เต้าทึงต้นโพธิ์ 6) ร้านข้าวเกรียบน้ำเพชร 7) ร้านเพชรนวัตน์ และ 8) ขนมเปียะฮั่วเส็ง “ชิมอาหารย่านวัดเกาะ” นำเสนอข้อมูลร้านอาหารในชุมชนวัดเกาะ จำนวน 7 ร้าน ได้แก่ 1) ก๋วยเตี๋ยวเงินง 2) ก๋วยเตี๋ยวเรือโบราณเมืองพริบพรี 3) รับแขก ข้าวหมกไก่ 4) ก๋วยเตี๋ยวปลาแม่ฉัตร 5) เจ้เป้า ก๋วยเตี๋ยวน้ำแดง 6) ข้าวมันไก่เจ๊ใหญ่ และ 7) ก๋วยเตี๋ยวน้ำแดงป่าไทย

ซึ่งจากการศึกษาข้อมูลบริบทของชุมชนวัดเกาะเพื่อนำมาพัฒนาเป็นคู่มือท่องเที่ยวพบว่า แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนวัดเกาะนั้นมีศักยภาพที่สามารถจะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียงของจังหวัดเพชรบุรีได้ เนื่องจากความโดดเด่นด้านศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนวัดเกาะอันเป็นเอกลักษณ์ ผนวกกับการผสมกลมกลืนระหว่างวัฒนธรรมไทยและจีนที่ยังคงสืบทอดมาจนถึงวันนี้ ถือเป็นจุดแข็งที่สามารถนำมาเป็นจุดดึงดูดทางการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี แต่ข้อจำกัด คือ พื้นที่ดังกล่าวยังไม่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเป้าหมายหรือพื้นที่หลักทางการท่องเที่ยว ขาดบุคลากรในการนำชมชุมชน และชาวบ้านในชุมชนบางส่วนยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยว แต่ก็ยังมีโอกาสในการพัฒนา โดยต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างชาวบ้านในชุมชนและจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ลัคนา ชูใจ และคณะ (2550) ที่ได้ศึกษาบริบทแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนวัดเกาะ ได้เสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน คือ การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน การสร้างความเข้าใจแก่คนในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง จัดแผนและสร้างแนวทางการจัดการระบบที่เหมาะสม ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่นให้แก่เยาวชนรุ่นหลังให้เห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมและเอกลักษณ์เฉพาะในท้องถิ่นของตนเอง และที่สำคัญคือ การสร้างเครือข่ายและมีส่วนร่วมกับองค์กรต่างๆ เพื่อสร้างแนวทางร่วมกันอย่างจริงจังในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนวัดเกาะให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมและยั่งยืน นอกจากนี้ มธุรส ปราบไพรี และคณะ (2550) ได้ศึกษาผลกระทบจากการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนวัดเกาะ ได้เสนอแนวทางในการจัดการและการป้องกันผลกระทบจากการท่องเที่ยว คือ การจัดการความรู้/คลังข้อมูลที่มีอยู่ในชุมชน การบูรณาการและการประสานงาน การจัดการด้านพื้นที่ การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม สำหรับข้อเสนอแนะจากการวิจัย ได้แก่ การจัดการให้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ พัฒนาศักยภาพของบุคลากรในท้องถิ่น สร้างระบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชน ภาครัฐควรเข้ามา มีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมชุมชน และพัฒนาให้เป็นแหล่ง

ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานทางการท่องเที่ยว และมลพิษา แจ่มจันทร์ และคณะ (2550) ทำการวิจัยเรื่อง การจัดระบบข้อมูลด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนวัดเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรมีหน่วยงานหลักที่เป็นผู้ประสานงานเชื่อมโยงระหว่างประชาชนกับหน่วยงานในชุมชน เพื่อให้การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนวัดเกาะเป็นไปในทางเดียวกัน และเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ รวมถึงเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ ชายชาญ ปฐมกาญจนา และนรินทร์ สังข์รักษา (2556) ที่ได้ทำการวิจัย แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตลาดบางหลวง อำเภอ บางเลน จังหวัดนครปฐม และได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรมีการพัฒนาบุคลากรเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ที่มีจิตอาสาในการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน ด้านการเงินหรืองบประมาณ ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลหรือท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนงบประมาณในจำนวนที่มากพอ ควรมีการรวมกลุ่มกันในการให้ความช่วยเหลือประสานงานและให้ข้อมูลเพื่อเป็นเครือข่ายซึ่งกันและกัน

3. การประเมินผลการนำไปใช้ได้จริงของคู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะด้วยตนเอง

ในการประเมินคุณภาพคู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะด้วยตนเอง ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนวัดเกาะ จำนวน 100 คน ระหว่างเดือนพฤษภาคม-ตุลาคม 2560 ใช้วิธีการคัดเลือกแบบบังเอิญ (Accidental selection) โดยใช้แบบประเมินคุณภาพคู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะด้วยตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และร้อยละ แบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว และการประเมินคุณภาพคู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะด้วยตนเอง ในส่วนของข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวเกือบทั้งหมดมีระดับการศึกษาปริญญาตรี เกือบสามในสี่เป็นเพศหญิง มีอาชีพนักเรียน / นักศึกษา เดินทางท่องเที่ยวแบบมาเป็นกลุ่มกับคณะ และเดินทางมาท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะเป็นครั้งแรก เกือบครึ่งหนึ่ง มีอายุระหว่าง 21-25 ปี อาศัยอยู่ในภาคตะวันตก และมีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท นักท่องเที่ยวเกินครึ่งรู้จักวัดเกาะจากอินเทอร์เน็ต (Internet) ส่วนเหตุผลที่ทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะมากที่สุดคือ สนใจศิลปะของวัดเกาะ เช่น ภาพเขียนฝาผนังโบสถ์

ในส่วนของข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวมีความสอดคล้องกันในทุกประเด็น ได้แก่ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังเป็นนักเรียน / นักศึกษา มีอายุระหว่าง 21-25 ปี ซึ่งปกติจะมีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท นิยมไปไหนมาไหนเป็นหมู่คณะ สาเหตุที่การวิจัยปรากฏผลดังกล่าว เนื่องจากในระยะเวลาเก็บข้อมูลอยู่ในช่วงเดือนพฤษภาคม-ตุลาคม ซึ่งเป็นฤดูฝน เป็นช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนน้อย (Low season) นักท่องเที่ยวที่ให้ความสนใจท่องเที่ยววัดเกาะส่วนใหญ่จึงมีแต่กลุ่มผู้ศึกษาดูงาน กลุ่มนักศึกษา และกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะเป็นเส้นทางเชื่อมโยงกับเส้นทางหลักเท่านั้น นอกจากนี้ การที่นักท่องเที่ยว

เกินครึ่งรู้จักวัดเกาะจากอินเทอร์เน็ต (Internet) ซึ่งในช่วงอายุ 21-25 ปี นักท่องเที่ยวยังเป็นนักศึกษา ส่วนใหญ่นิยมศึกษาหาข้อมูลจากสื่ออินเทอร์เน็ต สอดคล้องกับผลการศึกษาของ “We are social” บริษัทดิจิทัลเอเจนซีแห่งประเทศไทย และ “Hootsuite” ผู้ให้บริการระบบจัดการ Social media และ Marketing solutions ที่ได้รวบรวมสถิติการใช้งานอินเทอร์เน็ตจากทั่วโลก เมื่อเดือน มกราคม 2562 ระบุว่า กลุ่มผู้ใช้ Social network ในประเทศไทย กลุ่มใหญ่ที่สุดคือ ช่วงอายุระหว่าง 18- 24 ปี และ 25- 34 ปี (WP, 2562) และนอกจากนี้ การที่ชุมชนวัดเกาะมีหน้าเพจ Facebook อย่างเป็นทางการ ที่ตัวแทนชุมชนสร้างขึ้นมาในชื่อว่า “วัดเกาะ เพชรบุรี ชุมชน 300 ปี” ก็ถือเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวช่วงอายุดังกล่าวรู้จักชุมชนวัดเกาะผ่านช่องทาง Social network ส่วนเหตุผลที่ทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะมากที่สุดคือ สนใจศิลปะของวัดเกาะ เช่น ภาพเขียนฝาผนังโบสถ์ สอดคล้องกับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสดูรับและเก็บข้อมูล นั่นคือกลุ่มนักศึกษาสาขาวิชาศิลปกรรมจากมหาวิทยาลัยในกรุงเทพฯ ที่เข้ามาศึกษาภาพจิตรกรรมฝาผนังในอุโบสถวัดเกาะ และจากการเก็บรวบรวมผลข้อมูลการวิจัยที่ใช้วิธีการคัดเลือกแบบบังเอิญ (Accidental selection) ก็มีผลทำให้การวิจัยปรากฏผลดังกล่าว ดังนั้นผลการวิจัยครั้งนี้จึงสามารถอ้างอิงได้เฉพาะในกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีช่วงอายุระหว่าง 21 - 25 ปี เท่านั้น

ส่วนผลการประเมินคุณภาพคู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะด้วยตนเองโดยกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว พบว่า มีตัวชี้วัดที่อยู่ในระดับมากที่สุดคือ ด้านความถูกต้องและครอบคลุมของข้อมูลเนื้อหา ($\bar{x} = 4.60$) เนื่องจากผู้วิจัยได้กำหนดโครงสร้างเนื้อหาในคู่มือจากการประชุมร่วมกับชาวชุมชนวัดเกาะผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่น ลงพื้นที่เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และสำรวจด้วยตนเอง จากนั้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชนและผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการตรวจสอบเนื้อหาและความเหมาะสมในการใช้งาน จึงได้ข้อมูลที่มีความถูกต้อง ครบถ้วน และครอบคลุม นอกจากนั้น การประเมินคุณภาพคู่มือทุกตัวชี้วัดที่เหลืออยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากเช่นกัน ($\bar{x} = 4.11$) ซึ่งสอดคล้องกับผลการตรวจสอบคู่มือท่องเที่ยวโดยผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการ ซึ่งความคิดเห็นและข้อเสนอแนะไปในทิศทางเดียวกัน คือ ขนาดรูปเล่มเหมาะสม จับถนัดมือ การจัดรูปเล่มและแบ่งบทเนื้อหาสอดคล้องกับชื่อหนังสือ มีความถูกต้องและครอบคลุมของข้อมูลภาพประกอบภายในเล่มสวยงาม น่าสนใจ มีการใช้ภาษาและคำอธิบายที่เข้าใจง่าย ความครอบคลุมสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน มีความเหมาะสมสำหรับการศึกษาดูด้วยตนเอง ข้อมูลและเส้นทางที่แนะนำในคู่มือสามารถนำไปใช้ได้จริง เหมาะสมในการนำไปเผยแพร่ให้เกิดประโยชน์ โดยมีความพึงพอใจต่อการใช้งานคู่มือในภาพรวมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

จากการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่า สิ่งสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชน คือ คนในชุมชนทุกคนต้องเห็นคุณค่าของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่ตนเองมีอยู่ เข้าใจในเอกลักษณ์ของตน มีจิตสำนึกร่วม หวงแหน อนุรักษ์ เห็นความสำคัญและประโยชน์ของการท่องเที่ยว

และต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้ ยังต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชน ในการสนับสนุนด้านงบประมาณและกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการสร้างเครือข่ายทางการท่องเที่ยวเกี่ยวกับชุมชนอื่นๆ ผลักดันให้เกิดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ ก็จะทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนเป็นไปอย่างยั่งยืนและประสบความสำเร็จ ดังที่ โคลทแมน (Coltman, 1989) ได้ให้แนวทางในการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ 9 ประการ ดังนี้

1. ส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวที่มีต่อเศรษฐกิจในสังคม
2. การพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องขึ้นอยู่กับจุดประสงค์และความต้องการของชุมชนว่าจะต้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนมากน้อยเพียงใด
3. วิธีการและความถี่ในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ทางการท่องเที่ยวควรได้รับความเห็นชอบจากประชาชนในท้องถิ่น เพราะเป็นเครื่องวัดว่าท้องถิ่นนั้นๆ ต้องการท่องเที่ยวประเภทใด และจำนวนเท่าใด
4. ควรมีความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและเอกชน ในการพยายามที่จะทำให้ในท้องถิ่นเป็นสถานที่พักผ่อนมีความสมบูรณ์และมีคุณภาพ
5. ในการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยว ไม่ควรให้มีผลกระทบต่อประชาชนในท้องถิ่นผู้ที่เกี่ยวข้องในการวางแผนจึงต้องมีความระมัดระวัง และต้องวางแผนรองรับในเรื่องนี้เอาไว้ด้วยเพื่อที่จะรักษาวัฒนธรรมและค่านิยมของท้องถิ่นให้คงอยู่
6. เงินทุน แรงงาน รวมทั้งนักบริหารทางการท่องเที่ยว ควรมาจากชุมชนเจ้าของท้องถิ่นเพื่อที่นักท่องเที่ยวจะสามารถควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยว ให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการได้
7. ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมและงานเทศกาลที่จัดขึ้นเพื่อนักท่องเที่ยว
8. เรื่องราว และงานเทศกาลที่จัดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว จะต้องสะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ วิถีความเป็นอยู่ และสภาพภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น
9. ก่อนที่จะลงมือการพัฒนาการท่องเที่ยว ควรจะพยายามขจัดปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนให้เรียบร้อย

ความโดดเด่นของชุมชนวัดเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี อยู่ที่ศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตอันเป็นเอกลักษณ์ ถือเป็นจุดแข็งที่สามารถนำมาพัฒนาต่อยอดเป็นจุดดึงดูดทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวชุมชน และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้ หากคนในชุมชนร่วมกันธำรงรักษาความเป็นเอกลักษณ์นี้ไว้ รักษาสมดุลระหว่างวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมควบคู่ไปกับความเจริญใน

แบบสังคมใหม่ที่เข้ามาร่วมกันวางแผนและลงมือปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ก็จะทำให้การพัฒนาเป็นไปอย่างยั่งยืนและประสบความสำเร็จ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำหรับชุมชน

1.1 สมาชิกในชุมชนควรให้ร่วมมือในการวางแผนพัฒนาชุมชนร่วมกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์เดียวกัน คือ ร่วมกันดึงทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่เป็นจุดเด่นของตนเองออกมาให้ได้ เช่น การสืบสานวิถีชีวิตแบบเก่า การทำขนมหวาน งานฝีมือช่าง การเปิดบ้านเก่าและสถานที่สำคัญต้อนรับนักท่องเที่ยว ร่วมกันวางแผนจัดการทรัพยากรที่มีอยู่เหล่านั้นให้น่าสนใจและเป็นที่ยอมรับ โดยไม่เป็นการสร้างขึ้นใหม่ เพื่อเชิญชวนนักท่องเที่ยวที่รักในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเข้ามามีการศึกษา นอกจากนี้ สิ่งสำคัญที่สุด คือ จะต้องมีการวางแผนรักษาความสมดุลระหว่างวิถีชีวิตแบบเก่ากับความเจริญแบบสังคมใหม่ที่เข้ามาและมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เพื่อป้องกันผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว ไม่ให้ความเจริญหรือผลประโยชน์ทางธุรกิจที่มาพร้อมกับการท่องเที่ยวเข้ามามีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านจนเสียความเป็นตัวตนของชุมชนไป

1.2 ควรมีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยดึงจุดเด่น เอกลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตในท้องถิ่นมาเป็นจุดดึงดูดทางการท่องเที่ยว

1.3 ควรมีการวางแผนและพัฒนาสร้างเส้นทางเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับชุมชนอื่นๆ ที่อยู่ใกล้เคียง เช่น ชุมชนตลาดริมน้ำ ชุมชนคลองกระแชง (เส้นทางหลังจวนผู้ว่าอนุสาวรีย์สุนทรภู่ วัดพลับพลาไชย วัดมหาธาตุวรวิหาร) เพื่อสร้างความหลากหลายทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวได้อีกทางหนึ่ง

1.4 ควรมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลการท่องเที่ยวและกิจกรรมในชุมชนวัดเกาะอย่างต่อเนื่อง ผ่านทางหน้าเพจ Facebook “วัดเกาะ เพชรบุรี ชุมชน 300 ปี” และสื่ออื่นๆ ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ทราบข้อมูลและความเคลื่อนไหวทางการท่องเที่ยวในชุมชนอยู่ตลอดเวลา

1.5 ควรมีการขอความร่วมมือไปยังสถาบันการศึกษา หรือ หน่วยงานต่างๆ ที่มีเยาวชนขอความอนุเคราะห์อาสาสมัครนำเที่ยว หรือยุวมัคคุเทศก์ มาประจำที่ชุมชนวัดเกาะในวันหยุด เพื่อให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยว เป็นการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนบุคลากรนำเที่ยวในชุมชนได้อีกทางหนึ่ง

2. สำหรับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง

2.1 ควรมีการให้ความช่วยเหลือชุมชนในด้านงบประมาณและร่วมวางแผนการพัฒนาชุมชนใน ทุกมิติ โดยเฉพาะทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่กำลังเป็นที่สนใจ มีการจัดโครงการ

เพื่อเป็นการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและเตรียมความพร้อมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น โครงการให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรทางการท่องเที่ยวในชุมชน โครงการที่เป็นการส่งเสริมภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน โดยมีการร่วมวางแผนกับชุมชนในทุกขั้นตอน ศึกษาความต้องการของคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว กลุ่มเป้าหมาย วางมาตรการป้องกันและควบคุมผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว และส่งเสริมให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการดูแลชุมชนของเขาเองและปฏิบัติตามแผนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

2.2 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนอย่างเต็มที่ด้วยการสนับสนุนงบประมาณ หรือนำต้นแบบคู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะด้วยตนเอง ไปจัดพิมพ์ให้กับทางชุมชน เพื่อเผยแพร่ แจกจ่ายให้กับนักท่องเที่ยวต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการจัดทำคู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะด้วยตนเอง เป็นฉบับภาษาอังกฤษ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนวัดเกาะ
2. ควรมีการศึกษาและพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนวัดเกาะกับชุมชนอื่นๆ ที่อยู่ใกล้เคียง เช่น ชุมชนตลาดริมน้ำ ชุมชนคลองกระแซง (เส้นทางหลังจวนผู้ว่าฯ อนุสาวรีย์สุนทรภู่ วัดพลับพลาไชย วัดมหาธาตุวรวิหาร) เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบุรี
3. ควรมีการพัฒนาคู่มือท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้วยตนเองในชุมชนอื่นๆ ของจังหวัดเพชรบุรี
4. ควรมีการนำข้อมูลจากคู่มือท่องเที่ยวชุมชนวัดเกาะด้วยตนเองไปพัฒนาเป็น Application นำเที่ยว ในโทรศัพท์มือถือ เพื่อเป็นทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนวัดเกาะอีกทางหนึ่ง

เอกสารอ้างอิง

- กัลยาณี กุลชัย. (2560). การสร้างคู่มือการท่องเที่ยวชุมชนโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 20(20): 26-41.
- ชายชาญ ปฐมกาญจนนา. (2556). แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตลาดบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มธุรส ปราบไพรี และคณะ. (2550). การวิจัยผลกระทบจากการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนวัดเกาะ. เพชรบุรี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.

- มลธิชา แจ่มจันทร์ และคณะ. (2550). การจัดระบบข้อมูลด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนวัดเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี. เพชรบุรี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2543). รายงานสรุปภาพรวมการท่องเที่ยวประเทศไทยและกรณีศึกษาโครงการรักษาเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว (เชียงราย แพร์ หนองบัวลำพู เลย กระบี่ ตราด นครปฐม เพชรบุรี). กรุงเทพฯ: มปท.
- ลัดดา ชูใจ และคณะ. (2550). การศึกษาบริบทแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนวัดเกาะ. เพชรบุรี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- สุจิริต มานิตกุล. (2552). การพัฒนาคู่มือท่องเที่ยวชุมชนตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- Coltman, Michael M. (1989). *Travel and Tourism*. New York: Van Nostrand Reinhold.
- WP. (2562). ล้าง Insight การใช้งาน “ดิจิทัล” ทั่วโลก 2019 “คนไทย” ใช้เน็ต 9 ชั่วโมงต่อวัน-มือถือน่ามี 99 แอป. ค้นเมื่อ มีนาคม 1, 2562, จาก <https://www.marketingoops.com/reports/global-and-thailand-digital-trend-2019/>.

ยุทธศาสตร์การถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของ
วัดชีวีประเสริฐ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

Strategy for Transferring Stucco Art of Mueang Phet Craftsman of
Wat Cheprasert, Mueang District, Phetchaburi Province

พระครูใบฎีกาสมบุญ สัจจวโร¹ / กอบกุล วิศิษฐ์สรศักดิ์² / มยุรี วัดแก้ว³
Prakrubaidika Sombun Sujjawaro¹ / Kobkul Visitsorasak² / Mayuree Wadkaew³

นักศึกษาลัทธิสุตตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

¹Master Student in Development Strategy, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Phetchaburi Rajabhat University

²อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

²Assist. Prof. Dr., Advisor, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Phetchaburi Rajabhat University

³อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

³Assoc. Prof., Co-advisor, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Phetchaburi Rajabhat University

Corresponding author Email: kobkul_v@hotmail.com

(Received: November 13, 2019; Revised: January 14, 2020; Accepted: February 10, 2020)

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างยุทธศาสตร์การถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ ด้วยการสร้างชุดฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพ 80/80 2) ทดลองและประเมินยุทธศาสตร์การถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐด้วยชุดฝึกอบรมแก่เยาวชนในจังหวัดเพชรบุรี 3) ศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ กลุ่มเป้าหมาย คือ เยาวชนในจังหวัดเพชรบุรี จำนวน 30 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ชุดฝึกอบรมการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี แบบทดสอบวัดความรู้ แบบสอบถามเพื่อวัดเจตคติ แบบสังเกตทักษะการปั้นปูน และแบบสัมภาษณ์ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 11 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) ยุทธศาสตร์การถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวี ประเสริฐ ด้วยชุดฝึกอบรมที่สร้างขึ้นจากการวิจัยนี้มีประสิทธิภาพ 81.50/82.00 2) เยาวชนที่ได้รับการอบรมด้วยชุดฝึกอบรมนี้มีผลการเปรียบเทียบ ความรู้ เจตคติ และทักษะหลังเข้ารับการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนเข้ารับการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) ข้อเสนอเชิงนโยบายในการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ ได้แก่ การกำหนดให้มีการบรรจุเป็นหลักสูตรในสถานศึกษาให้เยาวชนศึกษาเรียนรู้ เข้าใจและลงมือปฏิบัติได้จริง ส่วนการเรียนรู้เพื่อให้เป็นอาชีพต้องเป็นผู้มีใจรักมุ่งมั่น อดทน ฝึกฝนตนเองเพื่อสร้างสรรค์งานปูนปั้นให้ปรากฏ และควรมีการจัดแสดงและสาธิตงานศิลปะปูนปั้นร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งในท้องถิ่นและระดับชาติอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: การถ่ายทอด ศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร วัดชีวีประเสริฐ

Abstract

The objectives of this research were to: 1) create strategy for transferring stucco art of Mueang Phetch craftsman at Wat Cheeprasert by developing a training package to meet the efficiency level of 80/80, 2) try out and evaluate strategy for transferring stucco art of Mueang Phetch craftsman at Wat Cheeprasert using a training package with the youths in Phetchaburi Province, and 3) study the policy proposal for transferring the stucco art at Wat Cheeprasert. The target group consisted of 30 youths in Phetchaburi Province, selected by using a purposive sampling method. The instruments used for data collection were the training package of strategy for transferring the stucco art of Mueang Phetch craftsman at Wat Cheeprasert, a knowledge test paper, a questionnaire for attitude assessment, a form for observing skills on stucco creation, and an interview form concerned with policy proposed from the 11 informants. The data were analyzed by computing percentage, mean, and standard deviation, and t-test while the qualitative data were analyzed with content analysis.

The research results revealed that: 1) The efficiency level (E_1/E_2) of the training package for transferring stucco art of Mueang Phetch craftsman of Wat Cheeprasert was at 81.50/82.00. 2) The youths who were trained with the constructed training package gained knowledge, attitude, and skills higher than before the training significantly at the 0.01 level. 3) The proposal policy for transferring the stucco art of

Mueang Phetch craftsman at Wat Cheeprasert was that the training should be put as a school curriculum so that the youths could learn, understand, and do real hands-on practice, whereas learning them for a living career required their inspiration, termination, perseverance, and self-training and development of art professional manifest. Also, there should be exhibitions and displays of Mueang Phetch craftsmanship stucco art in various organizations, both local and national levels continuously.

Keywords: Transferring, Stucco art of Mueang Phetch craftsman, Wat Cheeprasert

บทนำ

เพชรบุรีเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของไทยและได้รับการขนานนามจากนักวิชาการบางท่านว่าเป็น “อยุธยาที่ยังมีชีวิต” ด้วยว่ามีโบราณสถานหรือวัดวาอารามต่างๆ ที่คล้ายคลึงกับกรุงศรีอยุธยา เป็นหัวเมืองในสมัยอยุธยาเพียงเมืองเดียวที่ดำรงอยู่ และได้มีการสืบทอดทางวัฒนธรรมมาโดยไม่ขาดสาย จากอยุธยาตอนปลายจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ผลงานศิลปะที่มีลักษณะโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นเพชรบุรี นักประวัติศาสตร์ศิลปะหลายท่านได้เรียกว่างานศิลปะสกุลช่างเมืองเพชร ซึ่งประกอบด้วย งานประติมากรรมปูนปั้น งานจิตรกรรม และงานศิลปกรรมสาขาอื่นๆ (เลิศชาย สินเสริญ, 2549: 1-2) งานศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรถือเป็นมรดกงานช่างไทยที่ยังคงได้รับการสังมองค์ความรู้สืบมาอย่างต่อเนื่อง การศึกษางานปูนปั้นสกุลช่างเพชรบุรียุคปัจจุบันจึงน่าจะสามารถทำความเข้าใจในด้านแนวความคิด เทคนิค และรูปแบบของงานปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร ท่ามกลางกระแสของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในด้านต่างๆ ได้เป็นอย่างดี และน่าจะขยายความเข้าใจเกี่ยวกับงานปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรสืบย้อนกลับไปถึงอยุธยาตอนปลายหรือรัตนโกสินทร์ตอนต้นได้ (ดวงกลม บุญแก้วสุข, 2557: 8) งานปูนปั้นเป็นศิลปะที่พบได้ทั่วไปก็จริง แต่ปูนปั้นเมืองเพชรมีความโดดเด่น เพราะยังคงรักษาเอกลักษณ์ของตนเองทั้งกระบวนการ เทคนิค และรูปแบบไว้ งานปูนปั้นเมืองเพชรมีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวชนิดที่ผู้มีความรู้ทางศิลปะอาจบอกได้ทันทีว่าเป็นฝีมือสกุลช่างเมืองเพชร กล่าวคือ แทนที่จะออกแบบลายแบบสมมาตร คือ ด้านซ้ายกับด้านขวาเหมือนกันตามแบบแผนทางศิลปะไทยทั่วไป ช่างเมืองเพชรจะมีลูกเล่นโดยทำให้ลายสองข้างแตกต่างกันเล็กน้อย จึงเกิดความไม่เท่าหรือความไม่ซ้ำแบบขึ้นท่ามกลางงานปูนปั้น ที่ผลิตสร้างสรรค์ออกมามากมายในสังคมไทยนั้น ผลงานที่มีชื่อเสียงมากที่สุดแห่งหนึ่งคงหนีไม่พ้นงานปูนปั้นของช่างเพชรบุรี ฝีมือปูนปั้นของช่างเมืองเพชรนั้นมีความงดงามอย่างยิ่งจนได้รับการยกย่องว่าเป็นฝีมือชั้นครู จังหวัดเพชรบุรี ได้ชื่อว่าเป็นที่มีช่างฝีมือปูนปั้นมากที่สุดและยอดเยี่ยมที่สุด และเป็นแหล่งปั้นช่างปูนปั้นในปัจจุบัน ปูนปั้นจึงถือเป็นผลงานศิลปะที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดเพชรบุรี (ชนิษฐา นิลผึ้ง, 2549: 2)

ปัจจุบันสภาพสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป ค่านิยมทางวัตถุและเทคโนโลยีส่งผลให้คุณค่าและการสืบสานด้วยวัฒนธรรมและภูมิปัญญาทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติค่อยๆ สูญหายไป การสืบสานงานสายสกุลช่างปูนปั้นเพชรบุรีเป็นแหล่งความรู้ คุณค่า และกระบวนการพัฒนามนุษย์ทางวัฒนธรรมที่สำคัญของประเทศที่ต้องสานต่อไม่ให้สูญหายไปจากสังคมและประเทศไทยเป็นแผ่นดินที่เข้มแข็งด้วยกระบวนการทางวัฒนธรรมเพราะวัฒนธรรมเกี่ยวเนื่องด้วยคุณค่าสุนทรีย์ที่เป็นหนึ่งเดียวกับวิถีชีวิต ส่งผลให้มนุษย์เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์พร้อมด้วยความคิดสร้างสรรค์ สุนทรียภาพ และจิตวิญญาณของพระพุทธศาสนา วัฒนธรรมที่มีพลังจะนำสู่การพัฒนาประเทศด้วยเอกลักษณ์ ศักยภาพ และพลังทางวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์อย่างมีจุดหมายและยั่งยืน (ปวลักษณ์ สุรัสวดี, 2554: 12) ในปัจจุบันการศึกษาศิลปะพื้นบ้านและภูมิปัญญาไทยอยู่ในสถานะที่น่าเป็นห่วงเนื่องจากผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจ ตั้งใจศึกษา และอนุรักษ์มีจำนวนน้อยมาก ผลงานปูนปั้นของสกุลช่างเพชรบุรีซึ่งมีการสืบทอดมาช้านาน ถือเป็นเอกลักษณ์และสมบัติของชาติที่ต้องรักษาและหวงแหนไว้ควรจะต้องมีการศึกษา วิเคราะห์ รวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาของช่างพื้นบ้านชนิดนี้ให้คงอยู่ (เลิศชาย สิ้นเสริญ, 2549: 3)

สภาพปัญหาของงานปูนปั้นในปัจจุบันมีหลายๆ ด้านด้วยกัน เช่น ด้านการปลูกฝังเยาวชนรุ่นหลังยังไม่ได้รับการตอบรับที่เพียงพอ จนทำให้ขาดความรัก ความสนใจ ไม่ให้ความสำคัญกับงานปูนปั้น โดยมองว่าเป็นงานที่ล้าหลัง ไม่ทันสมัย เป็นที่น่าเบื่อ ไม่อยากทำ เพราะต้องใช้ความเพียรพยายาม ความอดทน ในการทำงานแต่ละชิ้น จะเห็นได้ว่าต้องใช้เวลาช้านาน จนทำให้มองเห็นว่าเป็นงานเก่าแก่ ต่างกับสมัยใหม่ที่มีความรวดเร็วทันสมัย สามารถนำไปใช้เมื่อไรก็ได้จึงทำให้งานปูนปั้นเมืองเพชรบุรีขาดความมีสีสัน ความหลากหลาย ความเข้าใจ บรรดาลูกหลานของกลุ่มช่างมีน้อยคนนักที่มีความสนใจในงานศิลปกรรมปูนปั้นจึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ขาดบุคคลผู้เป็นทายาทของสกุลช่างที่จะสืบทอดงานปูนปั้น (พระมหาสมนึก จันทร์ทอง, 2551: 4)

วัดชีวีประเสริฐสร้างขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ พ.ศ.2325 ตั้งอยู่ที่ถนนมาตยาจารย์ ตำบลท่าราบ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ได้เล็งเห็นความสำคัญในการอนุรักษ์งานศิลปะปูนปั้น ประกอบกับในวัดมีศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรที่มีความโดดเด่น สวยงาม รอบอุโบสถและศาลาการเปรียญเป็นเรื่องรามเกียรติ์ และพุทธประวัติที่มีความวิจิตรพิสดาร ประกอบด้วย เทพเทวดา สัตว์หิมพานต์และสัตว์ในวรรณคดี เจ้าอาวาสวัดชีวีประเสริฐและคณะกรรมการอีก 5 ท่าน ได้จัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้สู่การอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร โดยมีช่างปูนปั้นที่มีฝีมือ คือ นายสมบัติ พูลเกิด เป็นวิทยากรประจำศูนย์ แต่ยังมีปัญหาเนื่องจากไม่ได้รับความสนใจจากประชาชน และเยาวชน เท่าที่ควร จึงทำให้ยังไม่ประสบความสำเร็จในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้

จากสภาพปัญหาในการถ่ายทอด อนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร ผู้วิจัยได้พบจากเหตุการณ์จริง และเอกสารต่างๆ ทำให้ทราบว่า การอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปะปูนปั้นสกุลช่าง

เมืองเพชร มีปัญหาต่างๆ มากมาย หากไม่ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นอาจทำให้ศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรเลือนหายไปได้ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้วิจัยซึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดชีวีประเสริฐ มีความสนใจที่จะสร้างยุทธศาสตร์การถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ และนำไปทดลองใช้กับเยาวชนกลุ่มเป้าหมายและเสนอผลการศึกษาค้นคว้าข้อเสนอเชิงนโยบายการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรให้คงอยู่คู่อเมืองเพชรตลอดไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อสร้างยุทธศาสตร์การถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ ด้วยการสร้างชุดฝึกอบรม
2. เพื่อทดลองและประเมินยุทธศาสตร์การถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐด้วยชุดฝึกอบรมแก่เยาวชนจังหวัดเพชรบุรี
3. ศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ตัวแปรต้น ได้แก่ ยุทธศาสตร์การถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ คือ ชุดฝึกอบรมการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ความรู้ เจตคติ และทักษะ ที่มีต่อศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร
3. กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ เยาวชนในจังหวัดเพชรบุรีที่มีความสนใจในศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร จำนวน 30 คน
4. ระยะเวลาในการวิจัย ตั้งแต่วันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561 ถึงวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2562 เป็นระยะเวลาในการวิจัย 1 ปี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องยุทธศาสตร์การถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยไว้ 3 ขั้นตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 การสร้างยุทธศาสตร์การถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ

การสร้างยุทธศาสตร์การถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ ผู้วิจัยได้สร้างเป็นชุดฝึกอบรมการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ เนื่องจากที่

ผ่านมาการถ่ายถอดยังขาดประสิทธิภาพ เพราะไม่มีชุดฝึกอบรมประกอบการเรียนรู้ ขั้นตอนการสร้างมีดังนี้

1. การสร้างและหาประสิทธิภาพชุดฝึกอบรม ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

1.1 กำหนดสภาพปัญหาที่จะนำมาสร้างและหาประสิทธิภาพชุดฝึกอบรม โดยพิจารณาจากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทบทวนแนวคิดทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ยุทธศาสตร์การถ่ายถอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ ข้อมูลที่ได้ผู้วิจัยนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดขอบเขตของชุดฝึกอบรม เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความจำเป็นที่ต้องจัดการฝึกอบรม

1.2 กำหนดวัตถุประสงค์ของชุดฝึกอบรม โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความจำเป็นของชุดฝึกอบรม ซึ่งเป็นการศึกษาถึงยุทธศาสตร์การถ่ายถอด ศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ โดยคาดหวังไว้ว่าเมื่อดำเนินการจัดการฝึกอบรมสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรได้

1.3 กำหนดชุดฝึกอบรม โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของชุดฝึกอบรม

1.3.1 จุดประสงค์การเรียนรู้ กำหนดไว้เพื่อเป็นเกณฑ์ในการฝึกอบรม

1.3.2 เนื้อหาวิชา กำหนดไว้ โดยยึดจุดประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละเรื่องเป็นขอบเขต และดำเนินการจัดอันดับความสำคัญของเนื้อหาวิชา และข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ ในด้านนั้นๆ เป็นรายละเอียดวิชาทั้งหมดในแต่ละชุดฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพยุทธศาสตร์การถ่ายถอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร

1.4 กำหนดชุดฝึกอบรมการถ่ายถอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ จำนวน 1 ชุด ประกอบด้วย

1.4.1 ชุดฝึกอบรม (สำหรับวิทยากร) ประกอบด้วย

1) คู่มือการใช้ชุดฝึกอบรม (สำหรับวิทยากร)

2) เอกสารประกอบการฝึกอบรมการถ่ายถอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ สำหรับวิทยากรประกอบด้วยชุดย่อย 5 ชุด

1.4.2 ชุดฝึกอบรม (สำหรับผู้เข้ารับการฝึกอบรม) ประกอบด้วย

1) คู่มือการใช้ชุดฝึกอบรม (สำหรับผู้เข้ารับการฝึกอบรม)

2) เอกสารประกอบการฝึกอบรมการถ่ายถอดศิลปะ ปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ

1.5 จัดทำชุดฝึกอบรมที่สร้างตามเนื้อหาที่กำหนด นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ ความถูกต้องของเนื้อหา เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องตามคำแนะนำ จากนั้นนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อประเมินคุณภาพของชุดฝึกอบรม

การประเมินชุดฝึกอบรม เป็นการประเมินก่อนนำชุดฝึกอบรมไปทดลองใช้ เพื่อหาดัชนีความสอดคล้องของชุดฝึกอบรม ในด้านเนื้อหา เวลา จุดประสงค์ และแบบทดสอบ ผู้วิจัยใช้เทคนิค IOC ซึ่งผู้ประเมิน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านยุทธศาสตร์ ด้านศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร และด้านการถ่ายทอดการเรียนรู้ จำนวน 3 ท่าน

จากนั้นผู้วิจัยนำมาแทนค่าในช่องดัชนีความสอดคล้อง ถ้าดัชนีความสอดคล้องมากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ถือว่าใช้ได้ไม่ต้องปรับปรุง แต่ถ้ามีค่าต่ำกว่านั้นต้องนำมาปรับปรุงแก้ไข

1.6 กำหนดประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรมการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ โดยใช้เกณฑ์ 80/80

1.7 หาประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรมการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ ผู้วิจัยได้ดำเนินการหาประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรมตามเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 กับเยาวชนที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

1.7.1 การหาประสิทธิภาพเป็นรายบุคคล (1:1)

นำชุดฝึกอบรมไปทดลองใช้กับเยาวชนที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 3 คน เพื่อพิจารณาเกี่ยวกับความเหมาะสมของภาษา และกิจกรรมที่จัดไว้ในชุดฝึกอบรมเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ แล้วนำมาวิเคราะห์ปรับปรุงแก้ไขชุดฝึกอบรมเพื่อนำไปทดลองใช้ในขั้นต่อไป

1.7.2 การหาประสิทธิภาพกลุ่มเล็ก (1:10)

นำชุดฝึกอบรมที่ได้รับการปรับปรุงจากขั้นตอนการทดลองหาประสิทธิภาพกับเยาวชนรายบุคคลไปทดลองหาประสิทธิภาพกับเยาวชนที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นเยาวชนที่ยังไม่เคยได้รับการฝึกอบรมการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ จำนวน 10 คน ดำเนินการตามขั้นตอนการฝึกอบรม มีการทดสอบความรู้ เจตคติ และทักษะ ก่อนและหลังการฝึกอบรม นำคะแนนที่ได้ไปหาประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 แล้วนำชุดฝึกอบรมการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรไปใช้ฝึกอบรมกับกลุ่มเป้าหมายได้

2. การสร้างแบบทดสอบวัดความรู้

การสร้างแบบทดสอบวัดความรู้มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

2.1 ศึกษาองค์ประกอบต่างๆ ของชุดฝึกอบรม ประกอบด้วย จุดประสงค์การเรียนรู้ของแต่ละชุดฝึกอบรม เนื้อหาชุดฝึกอบรม กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม สื่อประกอบการฝึกอบรม และการวัดและประเมินผล

2.2 สร้างแบบทดสอบวัดความรู้ที่ได้จากการวิเคราะห์ชุดฝึกอบรม และกำหนดน้ำหนักของเนื้อหา สร้างเป็นข้อคำถามที่ครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหาสาระของชุด

ฝึกอบรม เพื่อให้ได้ข้อคำถามของแบบทดสอบวัดความรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมในระหว่างที่เข้ารับการฝึกอบรม จำนวน 1 ฉบับ จำนวน 30 ข้อ ซึ่งเป็นแบบทดสอบปรนัยแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก เกณฑ์การให้คะแนนคือ ถูกได้ 1 คะแนน ผิด หรือไม่ตอบได้ 0 คะแนน ดำเนินการสร้างตามขั้นตอนดังนี้

2.2.1 ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการวัดผลประเมินผลวิธีสร้างแบบทดสอบวัดความรู้ และการเขียนข้อสอบ

2.2.2 ศึกษาจุดประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหาของ การถ่ายถอดศิลปกรรมปูนปั้น เพชรบุรีของวัดชีวีประเสริฐ และสร้างแบบทดสอบเพื่อวัดด้านความรู้

2.2.3 ดำเนินการสร้างแบบทดสอบวัดความรู้ ซึ่งใช้เป็นแบบทดสอบก่อนและหลัง การฝึกอบรม โดยเป็นแบบทดสอบปรนัย แบบเลือกตอบ จำนวน 30 ข้อ

2.2.4 นำแบบทดสอบวัดความรู้ที่สร้างเสร็จแล้วทั้งฉบับไปให้อาจารย์ที่ปรึกษา ตรวจสอบและขอคำแนะนำเพิ่มเติม แล้วแก้ไขปรับปรุง

2.2.5 นำแบบทดสอบวัดความรู้ให้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่าง เนื้อหาของแบบทดสอบวัดความรู้กับจุดประสงค์การเรียนรู้ แล้วนำผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ มา หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) (สมนึก ภัททิยธนี, 2551: 220) ซึ่งได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00

2.2.6 นำแบบทดสอบวัดความรู้ จำนวน 30 ข้อ ไปทดลองใช้ (Tryout) กับ เยาวชนที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 คน

2.2.7 นำผลการทดสอบมาวิเคราะห์เพื่อหาประสิทธิภาพรายข้อโดยหาค่า ความยากง่าย (Level difficulty หรือ ค่า p) และค่าอำนาจจำแนก (Discrimination หรือ ค่า r) แล้ว นำมาปรับปรุงให้ได้เกณฑ์คุณภาพ ข้อสอบต้องมีความยากง่ายระหว่าง 0.20 - 0.80 และมีค่าอำนาจ จำแนก 0.20 ขึ้นไป

2.2.8 นำแบบทดสอบ 30 ข้อ มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน (Kuder- Richardson) KR 20 อ้างถึงใน สมนึก ภัททิยธนี, 2551: 223) ผลการวิเคราะห์ พบว่า แบบทดสอบมีค่าความเชื่อมั่น 0.80

2.2.9 นำแบบทดสอบวัดความรู้ที่ปรับปรุงแล้วใช้เป็นแบบทดสอบวัดความรู้ ก่อนและหลังการฝึกอบรม กับผู้เข้ารับการฝึกอบรม

3. การสร้างแบบวัดเจตคติ

3.1 ศักยภาพวิธีการสร้างแบบวัดเจตคติตามวิธีการของลิเคอร์ท์ จากเอกสารและ งานวิจัยที่ เกี่ยวข้องกับแบบวัดเจตคติ ดังนี้

3.1.1 กำหนดขอบข่ายของเจตคติที่ต้องการวัด

3.1.2 เขียนข้อความเกี่ยวกับเรื่องที่จะศึกษาเชิงความคิดเห็นทางบวกและทางลบ

3.1.3 กำหนดคำตอบหรือตัวเลือกให้เลือกในแต่ละข้อความเป็น 5 ทางเลือก คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

3.1.4 นำข้อความที่สร้างขึ้นทั้งหมดรวมเป็นแบบวัดเจตคติ

3.2 สร้างแบบวัดเจตคติต่อศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร จำนวน 20 ข้อ ซึ่งมีลักษณะเป็น มาตรฐานส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ คือ

ระดับความคิดเห็น	ข้อความทางบวก	ข้อความทางลบ
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5	1
เห็นด้วย	4	2
ไม่แน่ใจ	3	3
ไม่เห็นด้วย	2	4
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1	5

3.3 นำแบบวัดเจตคติเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบและขอคำแนะนำเพิ่มเติม แล้วปรับปรุงแก้ไข

3.4 นำแบบวัดเจตคติที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้อง แล้วนำผล การประเมินของผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง อยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00

3.5 นำแบบวัดเจตคติคิไปทดลองใช้กับกลุ่มเยาวชนที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย

3.6 วิเคราะห์คุณภาพของข้อความแต่ละข้อเพื่อหาค่าอำนาจจำแนก โดยการทดสอบด้วย t- test

3.7 นำแบบวัดเจตคติไปใช้กับกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้เกณฑ์สรุปความหมายเจตคติตามแนวคิดของบุญชม ศรีสะอาด (2554: 161) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	สรุปการประเมินผลการวัดเจตคติ
4.51-5.00	มีเจตคติสูงมาก
3.51-4.50	มีเจตคติสูง
2.51-3.50	มีเจตคติปานกลาง
1.51-2.50	มีเจตคติน้อย
1.00 -1.50	มีเจตคติน้อยมาก

4. การสร้างแบบสังเกตทักษะการปั้นปูน

แบบสังเกตทักษะการปั้นปูน มีขั้นตอนในการสร้าง ดังนี้

4.1 ศึกษาวิธีการสร้างแบบสังเกตทักษะการปั้นปูนตามแบบศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร จากเอกสารที่เกี่ยวข้องและคู่มือการวัดผลและประเมินผลของกระทรวง ศึกษาธิการ โดยมีข้อสังเกตที่เกี่ยวข้องกับทักษะการปั้นปูนตามแบบศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร

4.2 สร้างแบบสังเกตทักษะในการปั้นปูนตามแบบศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ จำนวน 5 ข้อ

4.3 นำแบบสังเกตทักษะการปั้นปูนตามแบบศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร ที่สร้างขึ้นไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจแก้ไขในส่วนของสำนวนภาษา ความถูกต้อง และความเหมาะสมของข้อคำถาม

4.4 นำแบบสังเกตทักษะการปั้นปูนตามแบบศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญชุดเดิมตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมของข้อคำถาม แล้วนำผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ มาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.67 – 1.00

4.5 นำแบบสังเกตทักษะการปั้นปูนตามแบบศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร ที่ปรับปรุงแก้ไขสมบูรณ์แล้วไปใช้ในการสังเกตทักษะการปั้นปูนของกลุ่มเป้าหมาย

ตอนที่ 2 การทดลองและประเมินยุทธศาสตร์การถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ

ผู้วิจัยกำหนดการทดลองและประเมินยุทธศาสตร์การถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ โดยการจัดฝึกอบรมด้วยชุดฝึกอบรมการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ ดังนี้

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย คือ เยาวชนที่เลือกแบบเจาะจง จำนวน 30 คน โดยได้กำหนดคุณสมบัติไว้ ดังนี้

1. มีความสนใจในศิลปะปูนปั้นเมืองเพชร
2. มีอายุระหว่าง 14-25 ปี
3. มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดเพชรบุรี
4. สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ตลอดการฝึกอบรม

เมื่อได้กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 คน แล้ว ให้กลุ่มเป้าหมายเข้ารับการฝึกอบรมโดยใช้ชุดฝึกอบรม การถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ และปฏิบัติการฝึกอบรมโดยเชิญช่างสมบัติ พูลเกิด เป็นวิทยากร

แบบแผนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) มีการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง (One Group Pretest Posttest Design) (ยูทธ ไกยวรรณ์, 2559: 81) แบบแผนการทดลอง เขียนเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

ความหมายของสัญลักษณ์ที่ใช้ในรูปแบบการทดลอง

T_1	หมายถึง	การทดสอบก่อนฝึกอบรม
X	หมายถึง	การฝึกอบรม
T_2	หมายถึง	การทดสอบหลังฝึกอบรม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในขั้นตอนที่ 2 การทดลองชุดฝึกอบรมการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีว์ประเสริฐ

1. ชุดฝึกอบรมการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีว์ประเสริฐ
2. แบบทดสอบวัดความรู้
3. แบบสอบถามเพื่อวัดเจตคติ
4. แบบสังเกตทักษะการปั้นปูน

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. ทดสอบก่อนและหลังได้รับการฝึกอบรมของกลุ่มเป้าหมาย ด้วยแบบทดสอบวัดความรู้

แล้วนำแบบทดสอบมาตรวจให้คะแนน

2. สอบถามเจตคติก่อนและหลังการฝึกอบรมของกลุ่มเป้าหมาย ด้วยแบบสอบถามเจตคติ

แล้วนำแบบสอบถามมาตรวจให้คะแนน

3. ประเมินทักษะปฏิบัติการปั้นปูนของกลุ่มเป้าหมาย ก่อนและหลังได้รับการฝึกอบรม

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. เปรียบเทียบความรู้ ก่อนและหลังการฝึกอบรมโดยใช้ชุดฝึกอบรมการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีว์ประเสริฐ โดยวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการฝึกอบรม

2. เปรียบเทียบผลการสอบถามเจตคติ ที่มีต่อศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรก่อนและหลังการฝึกอบรมโดยใช้ชุดฝึกอบรมการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีว์ประเสริฐ โดยวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการฝึกอบรม

3. เปรียบเทียบผลการประเมินทักษะการปั้นปูนตามแบบศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรก่อนและหลังการฝึกอบรมโดยใช้ชุดฝึกอบรมการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีว์ประเสริฐ โดยวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการฝึกอบรม

ตอนที่ 3 การศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายในการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีว์ประเสริฐ

ผู้วิจัยทำร่างแบบการหาข้อเสนอเชิงนโยบายการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นเมืองเพชรของวัดชีว์ประเสริฐ เป็นแบบสัมภาษณ์

1. กำหนดคุณสมบัติของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ คือ เจ้าอาวาสในวัดที่มีศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร 3 รูป ช่างปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร 3 คน ครูสอนศิลปะ 3 คน นักวิชาการทางวัฒนธรรมและพระพุทธศาสนา 2 คน รวมทั้งสิ้น 11 คน

2. กำหนดจุดประสงค์ในการสัมภาษณ์ ดังนี้

2.1 เพื่อเสนอผลงานวิจัยเรื่องยุทธศาสตร์การถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นเมืองเพชรของวัดชีว์ประเสริฐ

2.2 เพื่อศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายที่ได้จากการสัมภาษณ์ ในการนำผลการวิจัยไปใช้พัฒนายุทธศาสตร์การถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร

3. กำหนดประเด็นคำถามในภาพรวมของการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นเมืองเพชร

ประเด็นคำถามที่ 1 ความคิดเห็นการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร

ประเด็นคำถามที่ 2 ความคิดเห็นต่อการนำชุดฝึกอบรมไปประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์และถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร

ประเด็นคำถามที่ 3 เพื่อทราบข้อเสนอเชิงนโยบายการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร

4. สรุปผลการสัมภาษณ์เพื่อหาข้อเสนอเชิงนโยบายการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการสร้างและหาประสิทธิภาพชุดฝึกอบรมถ่ายทอดศิลปะปูนปั้น สกulptช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ

ผู้วิจัยได้ใช้ผลจากการศึกษาข้อมูลศิลปะปูนปั้นสกulptช่างเมืองเพชรมาสร้างและพัฒนาชุดฝึกอบรมการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกulptช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. ชุดฝึกอบรม (สำหรับวิทยากร)
2. ชุดฝึกอบรม (สำหรับผู้เข้ารับการฝึกอบรม)

ผลการหาประสิทธิภาพชุดฝึกอบรมการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ

ตารางที่ 1 ค่าประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรมการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกulptช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ

ชุดฝึกอบรม	จำนวนเยาวชน	คะแนนระหว่างฝึกอบรม			คะแนนสอบหลังฝึกอบรม		
		คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย	ร้อยละ E_1	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย	ร้อยละ E_2
1	10	20	16.0	80.00	5	4.1	82.00
2	10	20	16.5	82.50	5	4.1	82.00
3	10	20	16.4	82.00	5	4.0	80.00
4	10	20	16.3	81.50	5	4.1	82.00
5	10	20	16.3	81.50	5	4.2	84.00
รวม		100	81.50	81.50	25	21.7	82.00

จากตารางที่ 1 ประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรมการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกulptช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ เป็นรายชุดในการทดลองกับกลุ่มเล็ก (1:10) ชุดฝึกอบรมมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน $E_1/E_2 = 80/80$ ดังนี้ ชุดฝึกอบรมที่ 1 ศิลปะปูนปั้นสกulptช่างเมืองเพชร มีประสิทธิภาพ 80.00/82.00 ชุดฝึกอบรมที่ 2 ศิลปะปูนปั้นสกulptช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ มีประสิทธิภาพ 82.50/82.00 ชุดฝึกอบรมที่ 3 ช่างปูนปั้นเมืองเพชร มีประสิทธิภาพ 82.00/80.00 ชุดฝึกอบรมที่ 4 การต่าปูน มีประสิทธิภาพ 81.50/82.00 ชุดฝึกอบรมที่ 5 การปั้นปูน มีประสิทธิภาพ 81.50/84.00 ซึ่งชุดฝึกอบรมทุกชุดมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐานและเมื่อหาประสิทธิภาพรวมทั้ง 5 ชุด มีประสิทธิภาพ 81.50/82.00 ทำให้เชื่อมั่นได้ว่าชุดฝึกอบรมการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกulptช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด สามารถนำไปจัดกิจกรรมการฝึกอบรมได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ตอนที่ 2 ผลการทดลองและประเมินยุทธศาสตร์การถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ โดยการใช้ชุดฝึกอบรมการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ ดังนี้

1. ผลการเปรียบเทียบความรู้ ก่อนและหลังการฝึกอบรมด้วยชุดฝึกอบรมการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ

ตารางที่ 2 คะแนนวัดความรู้ด้วยแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการฝึกอบรมของกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย	N	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig
กลุ่มเป้าหมายก่อนฝึกอบรม	30	10.57	1.89	9.003 **	.000
กลุ่มเป้าหมายหลังฝึกอบรม	30	24.43	.74		

$P < .01$

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการทดสอบความรู้ของกลุ่มเป้าหมาย จากการอบรมด้วยชุดฝึกอบรมการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ มีผลการทดสอบความรู้ก่อนฝึกอบรมเฉลี่ย 10.57 คะแนน ผลการทดสอบความรู้หลังฝึกอบรมเฉลี่ย 24.43 คะแนน เมื่อเทียบกับค่า t ที่คำนวณได้ คือ 9.003 ค่า t ที่คำนวณได้มีค่ามากกว่าค่าวิกฤตของ t แสดงว่าค่าเฉลี่ยหลังฝึกอบรมมีค่ามากกว่าค่าเฉลี่ย ก่อนฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 สรุปได้ว่า ผลการฝึกอบรมโดยใช้ชุดฝึกอบรมการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้เพิ่มขึ้น โดยผลการทดสอบความรู้หลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม

ตารางที่ 3 ผลการประเมินเจตคติก่อนและหลังการอบรมของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร ที่ได้รับการอบรมด้วยชุดฝึกอบรมการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้น สกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ

ข้อ	ความคิดเห็นของผู้เข้ารับ การฝึกอบรม	ก่อนการฝึกอบรม			หลังการฝึกอบรม		
		$\bar{X}$	S.D	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1	ข้าพเจ้ารู้สึกมีความสุขที่ได้มาเข้ารับการฝึกอบรม	3.40	.42	ปาน กลาง	4.30	.48	สูง
2	เรื่องศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรทำให้ข้าพเจ้ามีความรู้ความเข้าใจถึงความเป็นมาของศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรได้ดีขึ้น	3.47	.46	ปาน กลาง	4.27	.38	สูง
3	การได้ศึกษาเรื่องศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกเห็นคุณค่าของปูนปั้น	3.47	.41	ปาน กลาง	4.20	.43	สูง
4	การศึกษาเรื่องช่างปูนปั้นเมืองเพชรทำให้ได้เห็นถึงความวิริยะอุตสาหะของช่างปูนปั้น	3.92	.45	สูง	4.40	.48	สูง
5	การศึกษาเรื่องวัสดุอุปกรณ์และการทำปูน ทำให้มีความเข้าใจในการทำปูนปั้น	3.43	.54	ปาน กลาง	4.23	.36	สูง
6	การลงมือปฏิบัติการปั้นปูนทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม สามารถปั้นปูนลายพื้นฐานได้	3.43	.47	ปาน กลาง	4.10	.38	สูง
7	การอบรมเรื่องยุทธศาสตร์การถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้เพิ่มขึ้น	3.57	.48	สูง	4.37	.45	สูง
8	การอบรมเรื่องยุทธศาสตร์การถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ ทำให้ข้าพเจ้าเกิดความสนใจในศิลปะปูนปั้น	3.63	.56	สูง	4.47	.46	สูง
9	ข้าพเจ้าคิดว่าจะนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ประโยชน์ได้	3.43	.52	ปาน กลาง	4.27	.42	สูง
10	ข้าพเจ้าจะพยายามหาความรู้เพิ่มเติมในเรื่องศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟู	4.06	.47	สูง	4.20	.45	สูง
11	ข้าพเจ้ารู้สึกเบื่อหน่ายที่ต้องมาเข้ารับการฝึกอบรมเรื่องยุทธศาสตร์การถ่ายทอดศิลปะ ปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ	3.43	.42	ปาน กลาง	4.40	.49	สูง
12	ข้าพเจ้าเห็นว่าไม่จำเป็นที่จะ ต้องอนุรักษ์ศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร เพราะยังมีศิลปกรรมด้านอื่นๆอีกมากมาย	3.37	.58	ปาน กลาง	4.40	.53	สูง
13	ข้าพเจ้าคิดว่าศิลปะปูนปั้น ไม่สามารถทำให้ประเทศชาติเจริญก้าวหน้าได้	3.47	.43	ปาน กลาง	4.06	.58	สูง
14	ข้าพเจ้าคิดว่าการศึกษาเรื่องศิลปะปูนปั้นไม่ทำให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	3.53	.51	สูง	4.10	.47	สูง
15	การศึกษาเรื่องศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร ทำให้ข้าพเจ้าเกิดความเบื่อหน่าย	3.47	.47	ปาน กลาง	4.50	.39	สูง
16	ข้าพเจ้าเห็นว่าการทำงานเป็นงานที่ทำได้ซ้ำ เสียเวลา และไม่คุ้มค่าในการสร้างชิ้นงาน	3.03	.54	ปาน กลาง	4.33	.43	สูง
17	ศิลปะปูนปั้นเป็นงานที่นำมาใช้ประโยชน์ได้น้อยมาก	3.43	.48	ปาน กลาง	4.43	.56	สูง

ข้อ	ความคิดเห็นของผู้เข้ารับ การฝึกอบรม	ก่อนการฝึกอบรม			หลังการฝึกอบรม		
		$\bar{x}$	S.D	ระดับ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
18	ข้าพเจ้าไม่ชอบเรียนเรื่องเกี่ยวกับงานปูนปั้น เพราะไม่สามารถนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้	3.50	.50	ปาน กลาง	4.37	.52	สูง
19	ข้าพเจ้าเห็นว่างานปูนปั้นเป็นงานที่ไม่เป็นต้องพื้นฐานอีกเพราะ จะทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณ	3.03	.43	ปาน กลาง	4.50	.42	สูง
20	ข้าพเจ้าไม่ชอบไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับศิลปะ ปูนปั้น เพราะมีแต่สิ่ง เก่าๆ ไม่น่าชม	3.13	.41	ปาน กลาง	4.47	.46	สูง
	รวม (เฉลี่ย)	3.46	.46	ปาน กลาง	4.32	.43	สูง

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลการประเมินเจตคติก่อนและหลังการอบรมด้วยชุดฝึกอบรม การถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวประเสริฐของกลุ่มเป้าหมาย ก่อนฝึกอบรม มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.46$, S.D = .46) ผลการประเมินหลังฝึกอบรม มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับสูง ($\bar{x} = 4.32$, S.D = .43) ในส่วนเจตคติเชิงลบ ข้อที่ 11-20 พบว่ากลุ่มเป้าหมายแสดงความคิดเห็น ไม่เห็นด้วยกับข้อความที่สอบถามนั้น อยู่ในเกณฑ์ระดับสูง จากเดิมมีความเห็นด้วยอยู่ระดับปานกลาง

ตารางที่ 4 ผลการทดสอบค่า t ของเจตคติของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร

กลุ่มเป้าหมาย	N	$\bar{x}$	S.D.	t	Sig
กลุ่มเป้าหมายก่อนฝึกอบรม	30	3.46	.46	4.514**	.000
กลุ่มเป้าหมายหลังฝึกอบรม	30	4.32	.43		

P < .01

จากตารางที่ 4 พบว่า ผลการประเมินเจตคติที่มีต่อศิลปะปูนปั้นเมืองเพชรของ กลุ่มเป้าหมาย มีผลการประเมินเจตคติก่อนฝึกอบรมเฉลี่ย 3.46 คะแนน ผลการประเมินหลัง ฝึกอบรมเฉลี่ย 4.32 คะแนน เมื่อเทียบกับค่า t ที่คำนวณได้ คือ 4.514 ค่า t ที่คำนวณได้มีค่า มากกว่าค่าวิกฤตของ t แสดงว่าค่าเฉลี่ยหลังฝึกอบรมมีค่ามากกว่าค่าเฉลี่ยก่อนฝึกอบรมอย่างมี นัยสำคัญที่ระดับ .01 สรุปได้ว่า ผลการฝึกอบรมโดยใช้ชุดฝึกอบรมการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุล ช่างเมืองเพชรของวัดชีวประเสริฐ ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีเจตคติเพิ่มขึ้น โดยผลการประเมิน เจตคติหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม

ตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบทักษะการปั้นปูนตามรูปแบบศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร ก่อนและหลังได้รับการฝึกอบรมด้วยชุดฝึกอบรมการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ

กลุ่มเป้าหมาย	N	$\bar{x}$	S.D.	t	Sig
กลุ่มเป้าหมายก่อนฝึกอบรม	30	6.03	1.1715	5.217 **	.000
กลุ่มเป้าหมายหลังฝึกอบรม	30	8.71	.1204		

$P < .01$

จากตารางที่ 5 พบว่า ผลการประเมินทักษะการปั้นปูนตามรูปแบบศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ ของกลุ่มเป้าหมาย มีผลการประเมินทักษะก่อนฝึกอบรมเฉลี่ย 6.03 คะแนน ผลการประเมินหลังฝึกอบรมเฉลี่ย 8.71 คะแนน ค่า t 5.217 ค่า t ที่คำนวณได้มีค่ามากกว่าค่าวิกฤตของ t แสดงว่าค่าเฉลี่ยหลังฝึกอบรมมีค่ามากกว่าค่าเฉลี่ยก่อนฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 สรุปได้ว่า ผลการฝึกอบรมโดยใช้ชุดฝึกอบรมยุทธศาสตร์การถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีทักษะเพิ่มขึ้น โดยผลการประเมินทักษะหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายในการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลงานวิจัยเรื่องยุทธศาสตร์การถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐกับผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ แล้วนำแบบสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ และสรุปเพื่อหาข้อเสนอเชิงนโยบาย ได้ข้อเสนอเชิงนโยบาย คือ ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าวัดชีวีประเสริฐเหมาะสมเป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อถ่ายทอดงานปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร เพราะที่นี่ยังมีงานปูนปั้นของช่างที่มีชื่อเสียงถึง 5 คน และการถ่ายทอดที่มีชุดการเรียนรู้ประกอบการศึกษา จัดว่าเป็นกลวิธีที่ดีสามารถทำให้ผู้เรียนทบทวนค้นคว้าได้ด้วยตนเอง และชุดอบรมนี้มีประโยชน์ ทำให้ได้รู้ประวัติเกี่ยวกับปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร รู้วิธีการทำปูน ตลอดจนสอนให้ปฏิบัติจริงและการนำไปประยุกต์ใช้กับสิ่งอื่นๆ และเห็นว่าควรบรรจุไว้ในหลักสูตรการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรไว้ในสถานศึกษาซึ่งสามารถนำชุดฝึกอบรมนี้ไปใช้ในการถ่ายทอดให้แก่เยาวชนได้ศึกษาเรียนรู้เข้าใจและทำได้จริงส่วนการเรียนรู้เพื่อเป็นอาชีพนั้นต้องเป็นผู้มีใจรัก มุ่งมั่นอดทน ฝึกฝนตนเองเพื่อสร้างสรรค์งานปูนปั้นให้ปรากฏ และวัดควรจัดแสดงสาธิตงานปูนปั้นร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งในท้องถิ่นและระดับชาติอย่างต่อเนื่อง

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องยุทธศาสตร์การถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีว้ประเสริฐ ปรากฏผลการวิจัยดังนี้

1. ผลการสร้างยุทธศาสตร์การถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีว้ประเสริฐ โดยสร้างชุดฝึกอบรมการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีว้ประเสริฐ ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 มีรายละเอียด ดังนี้

ชุดฝึกอบรมการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีว้ประเสริฐ ที่สร้างขึ้น ประกอบด้วย ชุดฝึกอบรมย่อย จำนวน 5 ชุด คือ ชุดฝึกอบรมที่ 1 ศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร มีประสิทธิภาพ 80.00/82.00 ชุดฝึกอบรมที่ 2 ศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีว้ประเสริฐ มีประสิทธิภาพ 82.50/82.00 ชุดฝึกอบรมที่ 3 ช่างปูนปั้นเมืองเพชร มีประสิทธิภาพ 82.00/80.00 ชุดฝึกอบรมที่ 4 การดำปูนมีประสิทธิภาพ 81.50/82.00 ชุดฝึกอบรมที่ 5 การปั้นปูน มีประสิทธิภาพ 81.50/84.00 ซึ่งชุดฝึกอบรมทุกชุดมีประสิทธิภาพ ตามเกณฑ์มาตรฐาน และเมื่อหาประสิทธิภาพรวมทั้ง 5 ชุด มีประสิทธิภาพ 81.50/82.00 ทำให้เชื่อมั่นได้ว่าชุดฝึกอบรมการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีว้ประเสริฐ มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด สามารถนำไปจัดกิจกรรมการฝึกอบรมได้ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

2. ผลการทดลองและประเมินยุทธศาสตร์การถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีว้ประเสริฐ โดยเปรียบเทียบความรู้ เจตคติ และทักษะ ก่อนและหลังได้รับการฝึกอบรมด้วยชุดฝึกอบรมการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีว้ประเสริฐ

2.1 ความรู้ของกลุ่มเป้าหมาย หลังฝึกอบรมด้วยชุดฝึกอบรมการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีว้ประเสริฐ สูงกว่าก่อนฝึกอบรม โดยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.2 เจตคติของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร หลังฝึกอบรมด้วยชุดฝึกอบรมการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีว้ประเสริฐ สูงกว่าก่อนฝึกอบรม โดยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2.3 ทักษะการปั้นปูนของกลุ่มเป้าหมาย หลังฝึกอบรมด้วยชุดฝึกอบรมการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีว้ประเสริฐ สูงกว่าก่อนฝึกอบรม โดยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3. ผลการศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีว้ประเสริฐ คือ วัดชีว้ประเสริฐสมควรเป็นแหล่งถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นเพราะมีผลงานที่สวยงามให้ได้ศึกษา และชุดฝึกอบรมนี้มีความเหมาะสมใช้ประกอบการถ่ายทอดเพราะมีจุดประสงค์ให้ความรู้ เจตคติที่ดีในการอนุรักษ์ปูนปั้นและสอนวิธีปฏิบัติจริง ข้อเสนอเชิงนโยบายควรบรรจุเรื่อง

ศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรไว้ในหลักสูตรของสถานศึกษา และจัดแสดงสาธิตงานปูนปั้นร่วมกับหน่วยงานต่างๆทั้งในท้องถิ่นและระดับชาติอย่างต่อเนื่อง

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ ผลของการวิจัยสามารถนำมาอภิปรายได้ ดังนี้

1. ผลการสร้างยุทธศาสตร์การถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของ วัดชีวีประเสริฐ โดยสร้างชุดฝึกอบรมการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

ชุดฝึกอบรมการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีผลการหาประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรม เป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ตามที่กำหนด เพราะได้ดำเนินการตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ ได้ศึกษาเอกสาร และทบทวนวรรณกรรม เพื่อวิเคราะห์เนื้อหา และนำไปสู่แนวทางการพัฒนาชุดฝึกอบรมที่เหมาะสมตามสภาพจริงของการนำไปใช้กับเยาวชนที่เข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งจะทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดความเข้าใจ ได้รับความรู้ มีเจตคติ และทักษะ ในการศึกษาเรื่องศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร และลงมือปฏิบัติการปั้นปูน และผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและพัฒนาเครื่องมือวัดผล ประกอบด้วย แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบสอบถามเจตคติ แบบสังเกตทักษะ โดยพิจารณาให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของทุกชุดฝึกอบรม และหาค่าดัชนีความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญ พร้อมทั้งทดลองหาประสิทธิภาพตามขั้นตอน จึงทำให้ชุดฝึกอบรมการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 เชื่อถือได้ว่าชุดฝึกอบรมมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับมนตรีทรัพย์มี (2555: 89) ได้ศึกษาเรื่องการสร้างและหาประสิทธิภาพชุดฝึกอบรมแบบฐานสมรรถนะอาชีพช่างไฟฟ้ารถยนต์ ผลการวิจัยพบว่า ผลการหาประสิทธิภาพชุดฝึกอบรมดังกล่าวได้ผลการประเมินสมรรถนะการปฏิบัติงานของผู้รับการฝึกอบรมประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญคิดเป็นคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 88.60/94.90 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 และยังสอดคล้องกับเกรียงศักดิ์ พรหมณพันธ์ (2557: 144) ที่ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาชุดฝึกอบรมการป้องกันภัยพิบัติจากอุทกภัยสำหรับประชาชนกลุ่มเสี่ยง โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และศึกษาข้อมูลคุณลักษณะของผู้เข้าอบรม จากนั้นนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อสร้างรูปแบบชุดฝึกอบรม ผลการวิจัย พบว่า ชุดฝึกอบรมป้องกันภัยพิบัติจากอุทกภัยสำหรับประชาชนกลุ่มเสี่ยงมีประสิทธิภาพ 80.61/85.67 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

2. ผลการทดลองและประเมินยุทธศาสตร์การถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ โดยเปรียบเทียบความรู้ เจตคติ และทักษะ ก่อนและหลังได้รับการฝึกอบรมด้วยชุดฝึกอบรมการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ

2.1 ความรู้ในเรื่องศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับการฝึกอบรมด้วยชุดฝึกอบรมการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ หลังฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรมโดยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 อาจเป็นเพราะชุดฝึกอบรมที่ผู้วิจัยได้จัดสร้างขึ้นเป็นไปตามขั้นตอนการสร้างชุดฝึกอบรมได้รับการพัฒนาปรับปรุงแก้ไข และตรวจสอบจากกรรมการที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญอย่างเป็นทางการเป็นขั้นตอน ทำให้ได้ชุดฝึกอบรมมีประสิทธิภาพ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถกลับไปค้นคว้าหาความรู้ได้ด้วยตนเอง จากชุดฝึกอบรม (สำหรับผู้เข้ารับการฝึกอบรม) และการจัดกิจกรรมได้ มุ่งให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ได้ฝึกปฏิบัติจริง มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร ที่ตรงกับความต้องการของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เรียนรู้ด้วยความกระตือรือร้นและตั้งใจปฏิบัติกิจกรรม จึงทำให้ ผลการเรียนรู้หลังการฝึกอบรมด้วยชุดฝึกอบรมสูงขึ้น สอดคล้องกับกับแนวคิดของ กมลศักดิ์ สุระดม (2555: 126)

2.2 ได้ทำการวิจัยเรื่องผลการใช้ชุดฝึกอบรมผู้ประกอบการเพื่อเข้าสู่ระบบแฟรแฟรต สำหรับกลุ่มธุรกิจอุตสาหกรรมอาหารในประเทศไทย พบว่า การทดสอบเปรียบเทียบคะแนนก่อน และหลังการฝึกอบรมพบว่า คะแนนสอบหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยในต่างประเทศของมีคส์ (Meeks, 1972: 4296-A) ซึ่งได้ทำการวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบวิธีการสอนแบบใช้ชุดการสอนกับวิธีการสอนแบบธรรมดา ผลการวิจัยพบว่า วิธีการสอนโดยใช้ชุดการสอนมีประสิทธิภาพสูงกว่าการสอนด้วยวิธีสอนแบบธรรมดาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และยังสอดคล้องกับแนวคิดของวีวาส (Vivas, 1985: 603) ที่วิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้ชุดการสอน มีความสามารถเพิ่มขึ้น ด้านความพร้อมในการเรียน ด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้านเข้าใจปัญหาและด้านการปรับตัวทางสังคม หลังจากได้รับการสอนด้วยชุดการสอนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ

2.3 เจตคติต่อศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐของกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับการฝึกอบรมด้วยชุดฝึกอบรมการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ หลังฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรม โดยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สอดคล้องกับพระมหาสมนึก จันทร์ทอง (2551: 68) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศิลปะปูนปั้นเมืองเพชรบุรีกับการสร้างคุณค่าและมูลค่าทางวัฒนธรรม พบว่า ศิลปะปูนปั้นสามารถโน้มน้าวจิตใจคนรุ่นหลังให้มีความรู้สึกภูมิใจ เห็นคุณค่า เห็นความสำคัญ มีจิตใจที่จะร่วมกันรักษาสืบทอดศิลปะปูนปั้นต่อไป และยังสอดคล้องกับเครพพ์ (Krepps, 1986: 1293) ที่ได้ศึกษาผลการทดลองชุดฝึกอบรมคอมพิวเตอร์ ต่อการตอบสนองของงานที่มีผลต่ออารมณ์และความรู้สึกของพนักงานที่เปลี่ยนเป็นการปฏิบัติโดยอัตโนมัติ ผลการวิจัยพบว่า หลังการทดลองใช้ชุดฝึกอบรมปฏิบัติงานมีการวิเคราะห์สำรวจงานเพิ่ม

มากขึ้น ชี้ให้เห็นว่าชุดฝึกอบรมที่สร้างขึ้นมีผลอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงของพนักงานในด้านความพอใจในการทำงานทุกๆ ไป แรงกระตุ้นในการทำงานและความพอใจในความมั่นคงของงาน

2.4 ทักษะการปั้นปูนของกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับการฝึกอบรมด้วยชุดฝึกอบรมการถ่ายทอดศิลปะ ปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ หลังฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรม โดยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งทักษะในการปั้นปูนของกลุ่มเป้าหมายหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนเข้ารับการฝึกอบรม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการฝึกอบรมโดยใช้ชุดฝึกอบรมเป็นการฝึกที่เน้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ได้ลงมือปฏิบัติจริงมี การทำงานอย่างเป็นขั้นตอนทำให้การดำเนินงาน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่ความสำเร็จตาม จุดประสงค์และเป้าหมายได้ ซึ่งสอดคล้องกับคาร์เตอร์ (Carter, 1998: 6229-B) ที่ได้พัฒนาชุด ฝึกอบรมแบบสัมภาษณ์ทางวิทัศน์ เพื่อฝึกทักษะด้านการสัมภาษณ์ของนักศึกษาสาขาจิตวิทยา โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 5 กลุ่ม แยกเป็นกลุ่มทดลอง 3 กลุ่ม และกลุ่มควบคุม 2 กลุ่ม กลุ่มละ ประมาณ 15-16 คน ใช้วิธีการทดสอบหลังการอบรม (Post-Test) ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษากลุ่ม ทดลองที่ศึกษาด้วยชุดฝึกอบรมที่สร้างขึ้นมีทักษะด้านการสัมภาษณ์หลังการอบรม 86% สูงกว่า เกณฑ์ที่กำหนด 80 %

3. ข้อเสนอเชิงนโยบายการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐควรบรรจุ เรื่องปูนปั้นไว้ในหลักสูตรของสถานศึกษาและนำชุดอบรมนี้ไปใช้ในการถ่ายทอด และแสดงผลงาน ปูนปั้นร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของพระมหาสมนึก จันทร์ทอง (2551: 68) ที่ศึกษาเรื่องศิลปะปูนปั้นเมืองเพชรบุรีกับการสร้างคุณค่าและมูลค่าทางวัฒนธรรม และพบว่างาน ปูนปั้นได้รับการยอมรับมากขึ้นจะเป็นประโยชน์ต่อบุคคล และสถานที่เกี่ยวข้องและเป็นการสืบสาน ภูมิปัญญาไทย

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และในการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลของการวิจัยพบว่า การฝึกอบรมโดยใช้ชุดฝึกอบรมการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุล ช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐ ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ เจตคติและทักษะในการศึกษา เรื่องศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรของวัดชีวีประเสริฐสูงขึ้น ดังนั้นสมควรที่จะส่งเสริมให้นำชุดฝึก อบรมไปใช้ในการจัดการฝึกอบรม ดังนี้

1. ควรเผยแพร่ให้ผู้มีหน้าที่ฝึกอบรมได้เห็นประโยชน์ และคุณค่าของชุดฝึกอบรม
2. วิทยากรควรศึกษารายละเอียดและขั้นตอนในการฝึกอบรมให้เข้าใจก่อนที่จะดำเนินการ จัดการฝึกอบรม เพื่อจะทำให้ชุดฝึกอบรมนั้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมด้วยเทคนิคแบบต่างๆ และการใช้ชุดฝึกอบรมที่มีสื่อที่น่าสนใจและทันสมัย มีการลงมือปฏิบัติจริง อันนำมาซึ่งวิธีการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพ
2. ควรศึกษาการนำวิธีการฝึกอบรมโดยใช้ชุดฝึกอบรม ไปใช้พัฒนาความสามารถในด้านต่างๆ เช่น การพัฒนาการทำงาน ความคิดสร้างสรรค์ การออกแบบผลิตภัณฑ์
3. ควรพัฒนาชุดฝึกอบรมให้เป็นนวัตกรรมที่แปลกใหม่ ทันสมัย มีสื่อในการฝึกอบรมที่หลากหลาย

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กอบกุล วิศิษฐ์สรศักดิ์ ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์มยุรี วัดแก้ว กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ป้อม กิมวิงตะโก อาจารย์จตุพร บุญประเสริฐ อาจารย์รุ่งอรุณ ปิยะฤทธิ์ อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญตรวจแก้ไขเครื่องมือวิจัย ดร.รำไพ ประสานธำรงศิริ ผู้แนะนำการทำชุดฝึกอบรม ช่างสมบัติ พูลเกิด วิทยากรการอบรม ช่างบุญเจื่อน เอ็มโอษฐ์ ผู้ให้ความรู้ในเรื่องศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร เยาวชนกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นเยาวชนใน จังหวัดเพชรบุรี ที่ให้ความร่วมมือ ในการทดลองและเก็บข้อมูลเป็นอย่างดี และผู้ร่วมตอบแบบสัมภาษณ์ เพื่อหาข้อเสนอเชิงนโยบายในการถ่ายทอดศิลปะปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรทุกท่าน ผู้วิจัยขอเจริญพรมา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- กมลศักดิ์ สุระดม. (2555). การพัฒนาชุดฝึกอบรมผู้ประกอบการเพื่อเข้าสู่ระบบแฟรแฟรเทรต สำหรับกลุ่มธุรกิจอุตสาหกรรมอาหารในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจดุขฎฎฎฎบัณฑิต สาขาการพัฒนาธุรกิจอุตสาหกรรมและทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- เกรียงศักดิ์ พรหมณพันธุ์. (2557). การพัฒนาชุดฝึกอบรมการป้องกันภัยพิบัติจากอุทกภัย สำหรับประชาชนกลุ่มเสี่ยง. ดุขฎฎฎฎบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ขนิษฐา นิลผึ่ง. (2549). การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของสื่อพื้นบ้าน: กรณีงานปูนปั้นจังหวัด เพชรบุรี. วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต (สื่อสารมวลชน) คณะวารสารศาสตร์ และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ดวงกมล บุญแก้วสุข. (2557). **ศิลปะสกุลช่างเพชรบุรี: งานปูนปั้นปัจจุบันย้อนอดีต.**
วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ศิลปะไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). **การวิจัยเบื้องต้น** (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ปวลักษณ์ สุรัสวดี. (2554). **การสืบสานภูมิปัญญาของสายสกุลช่างปูนปั้น จังหวัดเพชรบุรี.**
วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- พระมหาสมนึก จันทร์ทอง. (2551). **ศิลปะปูนปั้นเมืองเพชรบุรีกับการสร้างคุณค่าและมูลค่า
ทางวัฒนธรรม.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- มนตรี ทรัพย์มี. (2555). **การสร้างและหาประสิทธิภาพชุดฝึกอบรมแบบฐานสมรรถนะอาชีพ
ช่างไฟท้ายรถยนต์.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาเครื่องกล
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- ยุทธ ไถยวรรณ. (2559). **การวางแผนการทดลองสำหรับการวิจัย.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เลิศชาย สิ้นเสริญ. (2549). **การวิเคราะห์ผลงานลวดลายปูนปั้นของสกุลช่างเมืองเพชร.**
วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมนึก ภัททิยธนี. (2551). **การวัดผลการศึกษา** (พิมพ์ครั้งที่ 6). กทม: ประสานมิตรการพิมพ์.
- Carter, J.A. (1998). **The systematic development of a video-based self-
instructional interview training package.** Ph.D. thesis, The University of
Mississippi.
- Krepps, K.A. (1986). **The effects of an experimental computer training program on
effective job Responses for employees converting to an automated
operation (Organizational Behavior, Attitude, Operations Research).**
Dissertation Abstracts International, 51(8), 29 A.
- Meeks, E.B. (1972). **Learning packages conversation methods instruction.**
Dissertation Abstract International, 33(2), 492.
- Vivas, D. (1985). **The design and evaluation of a course in thinking operations for
first grades in Venezuela.** **Dissertation Abstract International, 46(03A),
603.**

การจัดทำแผนที่แหล่งสารสนเทศท้องถิ่นในตำบลแม่กา
อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
Mapping of Local Information Sources in
Maeka Subdistrict, Muang District, Phayao Province

พรพรรณ จันท์แดง

Phornphan Jandaeng

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา จังหวัดพะเยา

Asst. Prof., Library and Information Science, University of Phayao, Phayao

* Correspond author e-mail: pjandaeng@gmail.com

(Received: November 7, 2019; Revised: January 28, 2020; Accepted: February 3, 2020)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสำรวจแหล่งสารสนเทศท้องถิ่นที่สำคัญ 2) เพื่อจำแนกประเภทของแหล่งสารสนเทศท้องถิ่น และ 3) เพื่อจัดทำแผนที่แหล่งสารสนเทศท้องถิ่นในตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา วิธีดำเนินการวิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจประกอบด้วยการศึกษาข้อมูลสารสนเทศจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิและข้อมูลปฐมภูมิ หลังจากนั้นสร้างระบบฐานข้อมูลวัด/องค์กรโดยใช้โปรแกรมจัดการฐานข้อมูล MySQL และใช้ภาษา PHP เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและบันทึกข้อมูลในโปรแกรมสร้างฐานข้อมูล โดยนำข้อมูลที่จัดเก็บได้มาตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล จากนั้นประยุกต์ใช้ Google Maps ปักหมุดแหล่งสารสนเทศ ใช้โปรแกรม Adobe Photoshop จัดทำแผนที่แหล่งสารสนเทศท้องถิ่น ผลการศึกษาพบว่าแหล่งสารสนเทศสถาบันในตำบลแม่กามีจำนวนทั้งหมด 30 แห่ง แบ่งออกเป็นกลุ่มวัด 9 แห่ง กลุ่มโบสถ์ (church) 2 แห่ง กลุ่มการศึกษา 9 แห่ง กลุ่มการรักษาพยาบาล 2 แห่ง กลุ่มการเกษตร 3 แห่ง กลุ่มช่างฝีมือ 2 หน่วยงาน หน่วยงานราชการ 1 แห่ง คือเทศบาลตำบลแม่กา แหล่งสารสนเทศอื่น ๆ 2 แห่ง คือแหล่งโบราณคดีเตาเผาเวียงบัวและอนุสาวรีย์ผู้เสียสละร้อยเอกฮันส์ มาร์ควอร์ด เจนเซน (Hans Marqvard Jensen หรือ Hans Markward Jensen) ส่วนแหล่งสารสนเทศสื่อมวลชนในเขตตำบลแม่กามีเพียงแห่งเดียวคือสถานีวิทยุกองทัพภาคที่ 3 จังหวัดพะเยา นอกจากนี้ยังมีแหล่งสารสนเทศบุคคลแบ่งออกเป็นพระภิกษุสงฆ์จำนวน 2 รูปและบุคคลทั่วไปจำนวน 3 คน

คำสำคัญ: แหล่งสารสนเทศท้องถิ่น สารสนเทศท้องถิ่น ข้อมูลท้องถิ่น แผนที่แหล่งสารสนเทศท้องถิ่น

Abstract

The purposes of this research were 1) to survey local information sources, 2) to classify the local Information sources, and 3) to develop map of local information sources in Maeka Subdistrict, Muang District, Phayao Province. This was a survey research by studying secondary and primary sources. The database system was created by MySQL database management system and PHP language as to manage the data of temples and organizations. Data collections and records were done in the database management system. The collected data were rechecked and analyzed. The program namely Google Maps was applied to pin the information sources and Adobe Photoshop program was used to develop mapping.

The study revealed that there were 30 institutional information sources in Maeka Subdistrict, consisting of 9 temples, 2 churches, 9 educational institutions, 2 health promoting hospitals, 3 agricultural organizations, 2 handcraft centers, 1 government agency which was Maeka Municipality, and 2 other information sources were archaeological sites, namely Wieng Bua kilns and monument of Captain Hans Marqvard Jensen or Hans Markward Jensen. The only information source about mass media was the Royal Thai Army Radio Region 3, Phayao Province. In addition, there were 5 sources of person information consisting of 2 monks and 3 laymen.

Keywords: Local information sources, Local information, Local Data, Local information map

บทนำ

สารสนเทศท้องถิ่นเป็นข้อมูลสำคัญของชาติที่แต่ละประเทศต่างตระหนักถึงความสำคัญ เนื่องจากเป็นข้อมูลที่ทำให้ทราบประวัติความเป็นมาและการสั่งสมทางภูมิปัญญาของคนในชาติ เป็นมรดกความทรงจำที่สำคัญทางด้านภาษา สังคม และวัฒนธรรม ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์และเผยแพร่ให้แก่สาธารณชนสามารถเข้าถึงข้อมูลและศึกษาได้อย่างกว้างขวาง เช่น แหล่งความรู้ ประเภทต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในวัด และสถานที่สำคัญๆ ทุกภูมิภาคทั่วประเทศ ความสวยงามอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น เป็นส่วนหนึ่งของความทรงจำของสังคมซึ่งสะท้อนกลับถึงความหลากหลายด้านภาษาและวัฒนธรรมของแต่ละภูมิภาคของสังคมไทย

รัฐบาลไทยทุกยุคทุกสมัยต่างเห็นความสำคัญของสารสนเทศท้องถิ่น ดังข้อความที่กล่าวถึงภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นและสารสนเทศท้องถิ่นในรัฐธรรมนูญฉบับต่างๆ

ดั่งเช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งเป็นฉบับล่าสุด มีข้อความในรัฐธรรมนูญที่กล่าวถึงความสำคัญของสารสนเทศท้องถิ่น ในมาตราต่างๆ ดังนี้ มาตรา 43 ระบุว่าบุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ (1) อนุรักษ์ พื้นฟู หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณี อันดีงามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560: 12) และ มาตรา 57 ระบุว่ารัฐต้อง (1) อนุรักษ์ พื้นฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560: 15)

รายงานของคณะกรรมการมาธิการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ เรื่อง “แผนการปฏิรูประบบการอุดมศึกษา” ได้กล่าวว่าตามหลักสากล จุดมุ่งหมายของสถาบันอุดมศึกษา มี 3 ประการ คือ การเน้นความเป็นเลิศทางวิชาการในการจัดการเรียนการสอน การวิจัย และการบริการวิชาการเป็นสำคัญ แต่การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมเป็นประเด็นที่ประเทศไทยให้ความสำคัญและเห็นชอบว่าควรส่งเสริม เพื่อรักษาเอกลักษณ์ความเป็นไทยให้ดำรงอยู่สืบไป (รายงานของคณะกรรมการมาธิการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ เรื่อง “แผนการปฏิรูประบบการอุดมศึกษา”, 2560: 45)

แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ได้ระบุว่ารัฐบาลจะส่งเสริมสถาบันการศึกษาในท้องถิ่นให้เป็นแหล่งรวบรวมและศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้านในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีความเป็นเอกลักษณ์และพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลาย เพิ่มมูลค่าสินค้าและบริการด้วย ภูมิปัญญาและเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ตลอดจนส่งเสริมการสร้างเครือข่ายระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้มีชีวิตในชุมชนและให้มีการใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า อาทิ พิพิธภัณฑ์ ห้องสมุด โบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ โรงเรียนผู้สูงอายุ และการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางสังคมที่แสดงถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรม จารีตประเพณี ศิลปหัตถกรรมที่สืบทอดมาจากอดีต รวมทั้งพัฒนาระบบจัดการความรู้บนฐานนวัตกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิสังคม นอกจากนี้ยังดำเนินการส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ของชุมชนในทุกพื้นที่ โดยการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศูนย์พัฒนาทักษะ ความรู้ และความสามารถในการพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่ประชากรทุกช่วงวัย (แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564), 2559: 30)

มหาวิทยาลัยพะเยา ตั้งอยู่ในตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา มีการจัดการเรียนการสอน ตั้งแต่ปี พ.ศ.2542 ในฐานะเป็นวิทยาเขตสารสนเทศ ของมหาวิทยาลัยนเรศวร ต่อมาในปี พ.ศ. 2553 ได้รับการสถาปนาเป็นมหาวิทยาลัยพะเยา สภาพบ้านเมืองในเขตตำบลแม่กา ตั้งแต่เริ่มต้นสร้างมหาวิทยาลัยพะเยา มีสภาพเป็นชนบทห่างไกลจากตัวเมือง ประชาชนในท้องถิ่น

ดำเนินชีวิตด้วยการทำไร่ ทำนา หางของป่า ด้วยสภาพพื้นที่ที่ประกอบด้วยเนินเขาและภูเขา ทำให้การจัดตั้งชุมชนกระจุกตัวกันตามพื้นที่ราบเรียบถนนพหลโยธิน

มหาวิทยาลัยพะเยามีพัฒนาการอย่างรวดเร็วแบบก้าวกระโดด มีคณาจารย์และนิสิตจำนวนมาก ตลอดจนผู้ประกอบการต่างๆ เข้ามาประกอบธุรกิจค้าขาย ซึ่งส่งผลกระทบต่อประชาชนในท้องถิ่นที่เคยอาศัยอยู่ตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษดั้งเดิม ชาวบ้านบางส่วนได้ขายที่ดินให้แก่ชาวนทุนเพื่อประกอบกิจการหอพัก ร้านค้า ตลาด ฯลฯ โดยชาวบ้านที่ได้ขายที่ดินไปแล้วนั้น จะอพยพตนเองและครอบครัวเข้าไปอยู่ในที่ดินรกร้างบ้าง ที่ดิน สปก. บ้าง ทำให้สภาพสังคมโดยรอบมหาวิทยาลัยพะเยา มีลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท

การอพยพย้ายถิ่นฐานที่ตั้งของชาวบ้านทำให้เกิดการเคลื่อนไหวของสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม สารสนเทศท้องถิ่นที่เคยมีแต่ดั้งเดิมมีการเลือนหายไปตามการย้ายถิ่นฐานหรือหายไปตามการสิ้นชีวิตของคนรุ่นก่อน สารสนเทศท้องถิ่นมีความสำคัญและได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวงการศึกษา เพราะสารสนเทศท้องถิ่นมีส่วนกำหนดทิศทางเพื่อการพัฒนาประเทศ อาจารย์และนักวิชาการโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถาบันอุดมศึกษามีความสนใจอย่างจริงจัง จึงได้นำความรู้ดั้งเดิม (Traditional knowledge) มาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนรวบรวมและบันทึกไว้เป็นสารสนเทศท้องถิ่นเพื่อการเรียนการสอนและการศึกษาค้นคว้าในโอกาสต่อไป (ฉวีลักษณ์ บุญยะกาญจน, 2557: 23) สารสนเทศท้องถิ่น เป็นความรู้ในเชิงวัฒนธรรมที่เน้นภูมิปัญญาที่สะสมมาจากการปฏิบัติจริงและถ่ายทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน จึงมีความสำคัญต่อการถ่ายทอดวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น การวิจัย การศึกษาและการเรียนรู้ของคนในแต่ละท้องถิ่น ที่แสดงประวัติความเป็นมาและรากเหง้าของกลุ่มคนในแต่ละท้องถิ่น มีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนตามลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง การจัดการระบบสารสนเทศท้องถิ่น และการพัฒนาประเทศ (ฉวีลักษณ์ บุญกาญจน และน้ำทิพย์ วิภาวิน, 2556: 1-7) การสืบเสาะภูมิปัญญาเป็นเรื่องที่ยาก ไม่สามารถแสวงหาได้จากแหล่งความรู้ต่างๆ ผู้ที่ต้องการข้อมูลจะต้องเข้าไปอาศัยในพื้นที่ เพื่อเรียนรู้และสัมผัสวิถีชีวิตต่างๆ จากชาวบ้านโดยตรง (มาลี กาบมาลา, 2559: 150) จากที่ได้กล่าวมาทำให้เป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งว่าทำอย่างไรจึงจะให้สารสนเทศท้องถิ่นในตำบลแม่กา ซึ่งเป็นตำบลที่ตั้งของมหาวิทยาลัยพะเยายังคงอยู่ และเป็นแหล่งสารสนเทศสำคัญสำหรับการศึกษาค้นคว้าวิจัยของอาจารย์ นิสิตมหาวิทยาลัยพะเยาตลอดจนผู้สนใจทั่วไป สมดังปณิธานของมหาวิทยาลัยพะเยาที่ว่า “ปัญญาเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน” (Wisdom for Community Empowerment)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสำรวจแหล่งสารสนเทศท้องถิ่นที่สำคัญในตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
2. เพื่อจำแนกประเภทของแหล่งสารสนเทศท้องถิ่น ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

3. เพื่อจัดทำแผนที่แหล่งสารสนเทศท้องถิ่นในตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน

การดำเนินการวิจัยได้กำหนดแนวทาง ขั้นตอน และวิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย 1) แหล่งข้อมูล 2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 3) การเก็บรวบรวมข้อมูล 4) การตรวจสอบข้อมูล 5) การวิเคราะห์ข้อมูล 6) การปกคลุมแหล่งสารสนเทศ และ 7) การจัดทำแผนที่แหล่งสารสนเทศท้องถิ่น

1. แหล่งข้อมูล

การศึกษาข้อมูลได้จากแหล่งข้อมูล 2 ลักษณะ คือ ข้อมูลทุติยภูมิ และข้อมูลปฐมภูมิ

1.1 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary source) เป็นการศึกษาข้อมูลจากเอกสารวิชาการ สิ่งพิมพ์ สารสนเทศทางออนไลน์ รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้แนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเอกสารข้อมูลของตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ได้แก่ ข้อมูลพื้นที่แสดงเส้นทางคมนาคม ข้อมูลแสดงที่ตั้งอาณาเขต สภาพภูมิประเทศ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ฯลฯ ซึ่งแหล่งของข้อมูลทั้งหลาย ได้ขอความอนุเคราะห์จากหน่วยงานหรือบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน วัด เทศบาลตำบลแม่กา รวมถึงเอกสารที่เผยแพร่ผ่านทางสื่อดิจิทัล เป็นต้น หลังจากนั้นนำข้อมูลทุติยภูมิมาวิเคราะห์ และรวบรวมใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน และนำไปตรวจสอบข้อมูลกับแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ

1.2 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary source) เป็นข้อมูลที่ได้ศึกษาและเก็บรวบรวมโดยตรงจากพระ ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน บุคลากรผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงาน/องค์กร นักเรียนในโรงเรียน ผู้สูงอายุซึ่งมีความรอบรู้ในแหล่งสารสนเทศท้องถิ่นในเขตตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

หลังจากทำการศึกษาและสำรวจข้อมูลของชุมชนเบื้องต้นแล้ว ผู้วิจัยสร้างระบบฐานข้อมูลวัด/องค์กร โดยใช้โปรแกรมจัดการฐานข้อมูลมายเอสคิวแอล (MySQL) และใช้ภาษาพีเอชพี (PHP) ซึ่งฐานข้อมูลดังกล่าวตัดแปลงมาจากโปรแกรมฐานข้อมูลหोजดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยพะเยา โปรแกรมได้ออกแบบโครงสร้างฐานข้อมูลให้สอดคล้องกับการแสดงผลข้อมูล เช่น การเก็บข้อมูลชื่อวัด/องค์กร ประเภท ประวัติความเป็นมา ที่ตั้ง พิกัด รูปภาพ เป็นต้น วิธีการบันทึกข้อมูลด้วยการจัดเก็บลงในฐานข้อมูลมายเอสคิวแอล โดยมีบุคคลเกี่ยวข้องคือ ผู้ดูแลระบบ และนิสิต นิสิตสามารถลงบันทึกเข้า (login) เพื่อบันทึกเพิ่มเติมและแก้ไขข้อมูลที่นิสิตเป็นผู้จัดเก็บ และบันทึกเท่านั้น ส่วนผู้ดูแลระบบมีหน้าที่แก้ไขและอนุมัติข้อมูลที่ผ่านการตรวจสอบแล้ว ข้อมูลที่ผ่านการอนุมัติสามารถแสดงผลบนฐานข้อมูล

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลรวบรวมข้อมูลงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยและนิสิตสาขาวิชาการสื่อสารสื่อใหม่ ชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 3 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแหล่งสารสนเทศท้องถิ่นในตำบลแม่กา ด้วยวิธีจัดเก็บและบันทึกข้อมูลในโปรแกรมสร้างฐานข้อมูล และแบบสอบถามประเภทมีโครงสร้างสำหรับแหล่งสารสนเทศบุคคลเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดให้มีการจัดประเภทของแหล่งสารสนเทศท้องถิ่นเป็น 3 ประเภท ตามทฤษฎีการจำแนกประเภทของแหล่งสารสนเทศ คือ แหล่งสารสนเทศสถาบัน แหล่งสารสนเทศสื่อมวลชน และแหล่งสารสนเทศบุคคล (ทัศนาศา ชาญพล, 2556: 3-11 – 3-12; แววดา เตชาทวิวรรณ, 2559: 15-19) เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินแหล่งสารสนเทศ ผู้วิจัยใช้เกณฑ์มาตรฐานของจุฑาทิพย์ จันทร์ลุน (2561, ออนไลน์) ดังนี้ 1) แหล่งสารสนเทศสถาบัน พิจารณาจากความน่าเชื่อถือของสถาบัน องค์กร และข้อมูลการติดต่อ 2) แหล่งสารสนเทศบุคคล พิจารณาจากความเชี่ยวชาญในชุมชน การได้รับการยอมรับในสังคม ชุมชน และการเข้าถึง (Access) พูดคุย ถาม-ตอบ สัมภาษณ์ ด้วยช่องทางต่างๆ และ 3) แหล่งสารสนเทศสื่อมวลชน พิจารณาจากมีสถานที่ตั้งชัดเจน ติดต่อได้อย่างเป็นทางการ มีวัตถุประสงค์ชัดเจน และทำงานตามจริยธรรมสื่อมวลชน ตามรายละเอียดดังนี้

3.1 แหล่งสารสนเทศสถาบันในตำบลแม่กามีจำนวนทั้งหมด 30 แห่ง แบ่งออกเป็นกลุ่มวัด กลุ่มโบสถ์ (Church) กลุ่มการศึกษา กลุ่มการรักษาพยาบาล กลุ่มการเกษตร กลุ่มช่างฝีมือ หน่วยงานราชการ และอื่นๆ

3.2 แหล่งสารสนเทศสื่อมวลชน มีเพียงแห่งเดียวในเขตตำบลแม่กา คือ สถานีวิทยุ กองทัพภาคที่ 3 จังหวัดพะเยา

3.3 แหล่งสารสนเทศบุคคล แบ่งออกเป็นพระภิกษุสงฆ์ จำนวน 2 รูป คือ พระครูอาชาวมิมล อุชฺจาโร เจ้าอาวาสวัดแม่กาโทกหาวาก และพระครูอาทรพัฒนพิศาล ฐิตมโน เจ้าอาวาสวัดแม่กาห้วยเคียน และบุคคลทั่วไปอีก 3 คน ได้แก่ นายประพันธ์ เทียนนิหาร นายกองค้การบริหารส่วนตำบลแม่กา นางจิราภรณ์ คล้อยปาน และนายเจือ เปลวทอง

4. การตรวจสอบข้อมูล

หลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลในด้านความถูกต้องของเนื้อหา และการพิมพ์ ความครบถ้วนสมบูรณ์ โดยตรวจสอบกับแหล่งเอกสารและทวนสอบข้อมูลกับประชาชนในท้องถิ่นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์และเชื่อถือได้

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการโดยการจัดระเบียบข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูล และเขียนเป็นถ้อยคำในเชิงพรรณนา

6. การปิดกั้นแหล่งสารสนเทศ

การปิดกั้นแหล่งสารสนเทศท้องถิ่น ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา โดยการประยุกต์ใช้กูเกิ้ลแมพ (Google maps) ซึ่งสามารถทำแผนที่ได้ง่ายและไม่มีค่าใช้จ่าย ด้วยวิธีการนำข้อมูลพิกัดทางภูมิศาสตร์มาใช้ในการปิดกั้นเพื่อกรอกรายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่และระบุตำแหน่งที่ตั้งในการสร้างแผนที่แหล่งสารสนเทศท้องถิ่น หลังจากทำการปิดกั้นแผนที่และบันทึกเรียบร้อยแล้ว ระบบจะแสดงผลตำแหน่งที่ปิดกั้นพร้อมรายละเอียดบนแผนที่เพื่อที่จะได้นำไปใช้ในการเผยแพร่ต่อไป

7. การจัดทำแผนที่แหล่งสารสนเทศท้องถิ่น

การจัดทำแผนที่แหล่งสารสนเทศท้องถิ่น ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ใช้โปรแกรมอะโดบีโฟโตชอป (Adobe photoshop) ซึ่งเป็นโปรแกรมสำหรับตกแต่งภาพถ่ายและภาพกราฟิกที่มีประสิทธิภาพ ด้วยวิธีการนำมาประยุกต์ใช้ช่วยในการสร้างภาพจำลองการปิดกั้นแผนที่ของแหล่งสารสนเทศท้องถิ่นโดยใช้ภาพแผนที่จากกูเกิ้ลแมพ เป็นหลักในการทำภาพแผนที่จำลอง

สรุปผลการวิจัย

1. จากการสำรวจและจำแนกแหล่งสารสนเทศท้องถิ่นที่สำคัญในตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา พบว่า มีแหล่งสารสนเทศที่สำคัญและมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้นในตำบลแม่กาเป็นจำนวนมาก แหล่งสารสนเทศแบ่งออกเป็น 3 ประเภทหลัก ได้แก่ แหล่งสารสนเทศสถาบัน แหล่งสารสนเทศสื่อมวลชน และแหล่งสารสนเทศบุคคล มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 แหล่งสารสนเทศสถาบันในตำบลแม่กา มีจำนวนทั้งหมด 30 แห่ง แบ่งออกเป็น กลุ่มวัด กลุ่มโบสถ์ (Church) กลุ่มการศึกษา กลุ่มการรักษาพยาบาล กลุ่มการเกษตร กลุ่มช่างฝีมือ หน่วยงานราชการ และอื่นๆ ตามรายละเอียดดังนี้

1.1.1 กลุ่มวัด ประกอบด้วยวัด 9 แห่ง ดังนี้ วัดหม้อแกงทอง วัดแม่กาห้วยเคียน วัดแม่กาหลวง วัดเวียงบัว วัดแม่กาไร่ วัดแม่กาโทกหวาก วัดหนองแก้ว วัดเกษตรสุข และวัดแม่ตำบลบุญโยง

1.1.2 กลุ่มโบสถ์ ประกอบด้วย โบสถ์ 2 แห่ง ดังนี้ ศูนย์พันธกิจคริสเตียนหน้ามหาวิทยาลัยพะเยาและโบสถ์คริสเตียนบ้านหนองบัว

1.1.3 กลุ่มการศึกษา ประกอบด้วย 9 สถานศึกษา ได้แก่ มหาวิทยาลัย 2 แห่ง โรงเรียน 3 แห่ง โรงเรียนผู้สูงอายุ 2 แห่ง และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 2 แห่ง รายละเอียดดังนี้ มหาวิทยาลัยพะเยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา โรงเรียนอนุบาลเมืองพะเยาบ้านโทกหวาก โรงเรียนบ้านห้วยเคียน โรงเรียนบ้านแม่กา โรงเรียนผู้สูงอายุวัดแม่

กาโทกหวาก โรงเรียนผู้สูงอายุวัดแม่กาห้วยเคียน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลแม่กา และ ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดแม่กาห้วยเคียน

1.1.4 กลุ่มการรักษาพยาบาล ประกอบด้วยโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลแม่กาและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพห้วยเคียน ตำบลแม่กา

1.1.5 กลุ่มการเกษตร ประกอบด้วย 3 หน่วยงาน ได้แก่ สถานีวิจัยและบำรุงพันธุ์ สัตว์จังหวัดพะเยา โครงการพระราชดำริอ่างเก็บน้ำแม่ต๋า และหน่วยป้องกันและพัฒนาป่าไม้เมืองพะเยา

1.1.6 กลุ่มช่างฝีมือ ประกอบด้วย 2 หน่วยงาน ได้แก่ ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน จังหวัดพะเยา และศูนย์อุตสาหกรรมอัญมณีจังหวัดพะเยา

1.1.7 หน่วยงานราชการ คือ เทศบาลตำบลแม่กา

1.1.8 แหล่งสารสนเทศอื่นๆ ประกอบด้วย แหล่งโบราณคดีเตาเผาเวียงบัวและอนุสาวรีย์ผู้เสียสละ ร้อยเอกฮันส์ มาร์ควอร์ด เจนเซน (Hans Marqvard Jensen หรือ Hans Markward Jensen)

1.2 แหล่งสารสนเทศสื่อมวลชน แหล่งสารสนเทศสื่อมวลชนในเขตตำบลแม่กา มีเพียงแห่งเดียว คือ สถานีวิทยุกองทัพภาคที่ 3 จังหวัดพะเยา

1.3 แหล่งสารสนเทศบุคคล แบ่งออกเป็นพระภิกษุสงฆ์ จำนวน 2 รูป คือ พระครูอาทรพัฒนพิศาล ฐิตมโน เจ้าอาวาสวัดแม่กาห้วยเคียน และพระครูอาชวพิมล อุชฺจาโร เจ้าอาวาสวัดแม่กาโทกหวาก และบุคคลทั่วไปอีก 3 คน ได้แก่ นายประพันธ์ เทียนนิหาร นายกองค้การบริหารส่วนตำบลแม่กา นางจิราภรณ์ คล้อยปาน และนายเจือ เปลวทอง ซึ่ง 2 ท่านข้างหลังนี้ได้มีบทบาทในการเป็นผู้นำชาวบ้านและเป็นปราชญ์ชุมชน

2. การจัดทำแผนที่แหล่งสารสนเทศท้องถิ่นตำบลแม่กา ทำให้สามารถแสดงตำแหน่งที่ตั้งของแหล่งสารสนเทศสถาบัน แหล่งสารสนเทศสื่อมวลชน และแหล่งสารสนเทศบุคคล ตามภาพที่ 1 และภาพที่ 2

คำอธิบายสัญลักษณ์ของภาพ

	หมายถึง วัดและโบสถ์
	หมายถึง สถานีวิทยุ
	หมายถึง อนุสาวรีย์
	หมายถึง มหาวิทยาลัยและโรงเรียน
	หมายถึง สถานที่ทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ
	หมายถึง นางจิราภรณ์ คล้อยปาน
	หมายถึง นายเจือ เปลวทอง และ นายประพันธ์ เทียนนิหาร
	หมายถึง พระครูอาทรพัฒนพิศาล จิตมโน และ พระครูอาชวพิมล อุชจาโร

จากแผนที่แหล่งสารสนเทศท้องถิ่นตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ทำให้เห็นภาพการกระจายตัวของแหล่งสารสนเทศท้องถิ่น ซึ่งส่วนใหญ่มักตั้งอยู่ในที่ราบเรียบสองข้างทางถนนพหลโยธินสายพะเยา-ลำปาง เพราะปัจจัยด้านการสื่อสารคมนาคมที่สะดวก สบาย เนื่องจากทำเลที่ตั้งดั้งเดิมของตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา เป็นเนินเขาและภูเขา พื้นที่ราบมีไม่มาก และส่วนใหญ่อยู่ติดถนน

การอภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลการจัดทำแผนที่แหล่งสารสนเทศท้องถิ่นในตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ผู้วิจัยมีข้อค้นพบที่เป็นประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. การสำรวจและจำแนกประเภทแหล่งสารสนเทศท้องถิ่นที่สำคัญในตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา พบว่า มีแหล่งสารสนเทศที่สำคัญและมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในตำบลแม่กาเป็นจำนวนมาก แหล่งสารสนเทศแบ่งออกเป็น 3 ประเภทหลัก ได้แก่ แหล่งสารสนเทศสถาบัน แหล่งสารสนเทศสื่อมวลชน และแหล่งสารสนเทศบุคคล ตามรายละเอียดดังนี้ 1) แหล่งสารสนเทศสถาบันในตำบลแม่กา มีจำนวนทั้งหมด 30 แห่ง แบ่งออกเป็นกลุ่มวัด 3 แห่ง

กลุ่มโบสถ์ (Church) 2 แห่ง กลุ่มการศึกษา 9 แห่ง กลุ่มการรักษาพยาบาล 2 แห่ง กลุ่มการเกษตร 3 แห่ง กลุ่มช่างฝีมือ 2 หน่วยงาน หน่วยงานราชการ 1 แห่ง คือเทศบาลตำบลแม่กา แหล่งสารสนเทศอื่นๆ 2 แห่ง คือ แหล่งโบราณคดีเตาเผาเวียงบัว และอนุสาวรีย์ผู้เสียสละร้อยเอกฮันส์ มาร์ควาร์ด เจนเซน (Hans Marquard Jensen หรือ Hans Markward Jensen) 2) แหล่งสารสนเทศ สื่อมวลชนในเขตตำบลแม่กา มีเพียงแห่งเดียวคือ สถานีวิทยุกองทัพภาคที่ 3 จังหวัดพะเยา และ 3) แหล่งสารสนเทศบุคคลแบ่งออกเป็นพระภิกษุสงฆ์จำนวน 2 รูปและบุคคลทั่วไปจำนวน 3 คน สอดคล้องกับผลการวิจัยของสุขเกษม จันทรแสน และฤทัย นิ่มน้อย (2560) ที่ศึกษาแหล่งสารสนเทศท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้: กรณีศึกษาโรงเรียนมาบกราดวิทยา ตำบลมาบกราด อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา พบว่า แหล่งสารสนเทศท้องถิ่นที่ได้รับการตรวจสอบว่าสามารถนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนมาบกราดวิทยา มีจำนวนทั้งสิ้น 102 แห่ง แบ่งได้เป็น 1) แหล่งสารสนเทศท้องถิ่นประเภทสถาบันจำนวน 45 แห่ง 2) แหล่งสารสนเทศท้องถิ่นประเภทสถานที่จำนวน 14 แห่ง 3) แหล่งสารสนเทศท้องถิ่นประเภทบุคคลจำนวน 14 แห่ง และ 4) แหล่งสารสนเทศเหตุการณ์ จำนวน 29 แห่ง และยังพบว่ากลุ่มตัวอย่างจากทุกกลุ่มสาระวิชา เคยนำแหล่งสารสนเทศท้องถิ่นมาใช้ในการจัด การเรียนการสอน โดยมีจุดมุ่งหมายของการนำแหล่งสารสนเทศท้องถิ่นในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนที่พบมากที่สุดคือ พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่หลากหลาย รองลงมาคือ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับการศึกษาของปรีตาวรรณ เกษเมธีการุณ (ม.ป.ป., ออนไลน์) ที่จำแนกประเภทแหล่งสารสนเทศตามที่มาเป็น 4 กลุ่ม คือ 1) แหล่งสารสนเทศบุคคล คือแหล่งสารสนเทศที่มีอยู่ในตัวบุคคลที่เป็นผู้รู้สารสนเทศ โดยเกิดจากการประมวลผลความรู้ และประสบการณ์ของแต่ละบุคคล การเข้าถึงแหล่งสารสนเทศบุคคลอาจต้องใช้วิธีการติดต่อสอบถาม ขอความรู้ คำแนะนำ เพื่อให้ได้สารสนเทศที่ต้องการจากบุคคลเหล่านั้นโดยตรง ตัวอย่างแหล่งสารสนเทศบุคคล เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาชีพในสาขาวิชาต่างๆ เป็นต้น 2) แหล่งสารสนเทศสถาบัน มีลักษณะเป็นหน่วยงานที่จัดทำ ผลิต และเผยแพร่ ได้แก่ สถาบันองค์การต่างๆ ซึ่งอาจเป็นส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ เอกชน สมาคม หรือองค์การระหว่างประเทศ รวมถึงหน่วยงานที่รวบรวมและบริการ เช่น ห้องสมุด หอสมุด หอจดหมายเหตุ ศูนย์สารสนเทศ เป็นต้น 3) แหล่งสารสนเทศสื่อมวลชน เป็นแหล่งสารสนเทศที่มุ่งเผยแพร่สารสนเทศ ข่าวสาร เหตุการณ์ต่อมวลชนส่วนใหญ่ เน้นที่ความทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ ใช้การถ่ายทอดสารสนเทศ ในรูปของการกระจายเสียง ภาพ และตัวอักษร โดยผ่านสื่อประเภทต่างๆ ได้แก่ สื่อโทรทัศน์ สื่อวิทยุ และสื่อหนังสือพิมพ์ และ 4) แหล่งสารสนเทศอินเทอร์เน็ต เป็นแหล่งสารสนเทศที่รวบรวม สื่อสาร และให้บริการบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต จัดทำโดยบุคคล หน่วยงาน หรือองค์การต่างๆ เช่น

เว็บไซต์ของผู้ผลิตในกลุ่มต่างๆ เช่น เว็บไซต์สถาบันการศึกษา เว็บไซต์ธุรกิจ เว็บไซต์หน่วยงานราชการ เว็บไซต์องค์การระหว่างประเทศ และเว็บสมาคมวิชาชีพ เป็นต้น

2. การจัดทำแผนที่แหล่งสารสนเทศท้องถิ่นในตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ทำให้เห็นภาพของตำแหน่งสถานที่ตั้งของแหล่งสารสนเทศแต่ละประเภท การทำแผนที่วัฒนธรรมสามารถดำเนินการได้ในชุมชนทุกขนาด ทุกสถานที่ ไม่ว่าจะประชากรมากน้อย แต่ควรเป็นชุมชนที่มีพื้นที่ทางภูมิศาสตร์แน่นอน มีประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานยาวนานพอที่จะมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง ความมุ่งหมายพื้นฐานของกระบวนการแผนที่วัฒนธรรม คือ ช่วยให้รู้จักชุมชน และสามารถนำเอาทรัพยากรวัฒนธรรมทั้งหลายที่ค้นพบไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนของตนเองได้อย่างเหมาะสมและต่อเนื่องยาวนาน (วัชร เกณฑ์ปัญญา, 2551: 33-34) สอดคล้องกับผลการศึกษาของสายันต์ ไพเราะจิตร์ (2548) ที่กล่าวถึงการใช้แผนที่ในการศึกษาวิจัยทรัพยากรวัฒนธรรมภูมิปัญญาความรู้ สามารถทำได้หลายวิธี วิธีการที่โดดเด่นแบบหนึ่ง คือ แผนที่วัฒนธรรม (Cultural mapping process) ซึ่งเป็นกระบวนการศึกษาวิจัยแบบมีส่วนร่วมรูปแบบหนึ่งที่เน้นวิธีการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการค้นหา ระบุ รวมถึงการจัดทำสารบบบัญชีทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ด้วยวิธีการบันทึกรายการและรายละเอียดองค์ประกอบส่วนย่อยต่างๆ ของวัฒนธรรมที่ปรากฏทั้งในรูปลักษณะของสิ่งที่จับต้องสัมผัสได้ เช่น อาคารสถานที่ วัตถุ สิ่งก่อสร้าง ภูมิประเทศ เป็นต้น และ สิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น ความทรงจำ ภูมิปัญญาและความรู้ ประวัติบุคคล ทักษะคิด เป็นต้น การศึกษาวิจัยลักษณะนี้จะช่วยให้ชุมชนค้นพบสิ่งที่เรียกว่าเอกลักษณ์ หรือ อัตลักษณ์ หรือ คุณลักษณะเฉพาะของตนเองที่มีความแตกต่างไปจากชุมชนอื่นๆ และนำไปสู่ความคิดริเริ่มที่จะทำกิจกรรมต่างๆ อันเกี่ยวเนื่องกับสิ่งที่ค้นพบ ทั้งด้านการบันทึก การเขียน ประวัติศาสตร์ชุมชน การอนุรักษ์ การใช้ประโยชน์ หรือการฟื้นฟูบูรณะให้กลับมาทำประโยชน์ต่อชุมชนสืบไป

แผนที่วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือที่ถูกนำไปใช้หลากหลายวัตถุประสงค์ เป็นเครื่องมือพื้นฐานในการปกป้องรักษาความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างการรับรู้เอกลักษณ์ของเมือง ซึ่งเป็นผลจากการที่ชาวเมืองเข้าไปมีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูลทางวัฒนธรรม ทุกคนจึงเกิดความเข้าใจความเข้าใจเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมของตน อีกทั้งยังส่งเสริมความตระหนักถึงความหลากหลายของวัฒนธรรมที่มีอยู่ในเมือง ซึ่งความตระหนักดังกล่าวจะนำไปสู่การสร้างแรงบันดาลใจและคุณค่าร่วมในการปกป้องจารีตประเพณีวัฒนธรรม และทรัพยากรของเมือง นับเป็นมิติหนึ่งของการพัฒนาเมืองที่นำไปสู่เป้าหมายเมืองสุขภาวะได้ (ปาริชาติ อ่อนทิมวงศ์, 2559: 2)

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาและประเมินผลการสืบค้นฐานข้อมูลแหล่งสารสนเทศท้องถิ่น ตำบลแม่กา อำเภอมือง จังหวัดพะเยา ผ่านทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ตหรือผ่านทางระบบออนไลน์ (Online database) เพื่อพัฒนาระบบการใช้งานให้เต็มศักยภาพ
2. ควรขยายขอบเขตการรวบรวมแหล่งสารสนเทศท้องถิ่นให้กว้างขึ้นมากกว่า เช่น แหล่งสารสนเทศในอำเภอมือง จังหวัดพะเยา แหล่งสารสนเทศในจังหวัดพะเยา เป็นต้น
3. หากศึกษาในเชิงลึกควรแยกศึกษาเฉพาะประเภท เช่น วัด สถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติ อนุสาวรีย์ ภูมิปัญญาต่างๆ เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณคณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ ที่ให้การสนับสนุนงบประมาณสำหรับการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- จตุชาติพิทย์ จันทรลุน. (2561). การประเมินสารสนเทศและแหล่งสารสนเทศ. สืบค้นเมื่อ 29 ตุลาคม 2562, จาก <https://jutatipc.files.wordpress.com/jutatipc.files.wordpress.com/2017/10>.
- ฉวีลักษณ์ บุณยะกาญจน. (2557). สารสนเทศท้องถิ่นกับการศึกษา. **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)**, 8(2), 23-32.
- ฉวีลักษณ์ บุณยะกาญจน และน้ำทิพย์ วิภาวิน. (2556). “ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับทรัพยากรสารสนเทศท้องถิ่น” ใน **เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการทรัพยากรสารสนเทศท้องถิ่น หน่วยที่ 1-8** (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ทัศนาศา หาดูพล. (2556). “แหล่งทรัพยากรสารสนเทศท้องถิ่น” ใน **เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการทรัพยากรสารสนเทศท้องถิ่น หน่วยที่ 1-8** (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ปรีดาวรรณ เกษเมธีการุณ. (ม.ป.ป.). บทที่ 3 การเข้าถึงแหล่งสารสนเทศ ใน **ความรู้เท่าทันสารสนเทศ**. สืบค้นเมื่อ 23 ธันวาคม 2562, จาก http://www.elfms.ssu.ac.th/somchai_bu/file.php/1/GEH1101_3.pdf.

- ปารีชาติ อ่อนทิมวงค์. (2559). การประยุกต์แผนที่วัฒนธรรมเพื่องานด้านการพัฒนาเมือง
กรณีศึกษา Discover City Walks Application. ปทุมธานี: ศูนย์ศึกษามหานครและ
เมือง วิทยาลัยรัฐกิจ มหาวิทยาลัยรังสิต. สืบค้นเมื่อ 8 พฤศจิกายน 2562, จาก
https://www.slideshare.net/FURD_RSU/discover-city-walks-application.
- แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564). (2559).
กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- มาลี กาบมาลา. (2559). แนวทางการศึกษาการจัดการจัดระบบความรู้ภูมิปัญญา. วารสารสารสนเทศ
ศาสตร์, 34(1), 148-185. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (6 เมษายน 2560).
ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 134 ตอนที่ 40 ก.
- รายงานของคณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา สภาขับเคลื่อนการ
ปฏิรูปประเทศ เรื่อง “แผนการปฏิรูประบบการอุดมศึกษา”. (2560). กรุงเทพฯ:
คณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา สภาขับเคลื่อนการปฏิรูป
ประเทศ.
- วัชร เกณฑป์ปัญญา. (2551). การจัดทำแผนที่แหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่นเพื่อการเรียนการสอน
กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยในอำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่:
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- แววตา เตชาทวิวรรณ. (2559). การรู้สารสนเทศสำหรับการเรียบเรียงโครงการ (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพฯ: ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สายันท์ ไพเราะจูจิตร. (2548). พิพิธภัณฑสถานชุมชนท้องถิ่นและการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ:
ศูนย์ศึกษาพัฒนาโบราณคดีชุมชน ภาควิชาการพัฒนารัฐบาลชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2562, จาก
<http://www.archaeopenfoundations.com/>.
- สุขเกษม จันทรแสน และฤทัย นิ่มน้อย. (2560). แหล่งสารสนเทศท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้:
กรณีศึกษาโรงเรียนมาบกราดวิทยา ตำบลมาบกราด อำเภอพระทองคำ จังหวัด
นครราชสีมา. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 9(2), 179-196.

การดำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว
ชุมชนกะเหรี่ยงบ้านยางน้ำกลัดใต้ อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี
Preserving Cultural Identity for Promoting Karen's Tourism at Yang Nam Klat
Tai Community, Nong Ya Plong District,
Phetchaburi Province

ธีรศักดิ์ สุขสันติกมล

Teerasak Sukhsantikamol

อาจารย์ ดร. สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

Lecturer, Dr., Social Studies Program, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Phetchaburi Rajabhat University

Corresponding author Email: teerasak.bonn@gmail.com

(Received: December 20, 2019; Revised: March 29, 2020; Accepted: April 1, 2020)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพัฒนาการความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านยางน้ำกลัดใต้ 2) ศึกษาศักยภาพของชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนยางน้ำกลัดใต้ และ 3) ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวที่เสริมสร้างการดำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมสู่การกำหนดแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนยางน้ำกลัดใต้ อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่มย่อย การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม และการจดบันทึกภาคสนาม โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย สรุปเป็น 5 ประเด็นดังนี้ 1) ชุมชนยางน้ำกลัดใต้ เป็นชุมชนที่มีขนาดไม่ใหญ่มากนัก กลุ่มชนแรกๆ ที่เข้ามาอาศัย คือ กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง โดยมีวัฒนธรรมที่สามารถสะท้อนอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์กะเหรี่ยงได้ชัดเจน 2) มีทรัพยากรการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สำคัญ คือ แม่น้ำจากห้วยแม่ประจันต์ และที่มนุษย์สร้างขึ้น คือ ลานวัฒนธรรมกะเหรี่ยง บ้านกะเหรี่ยงจำลอง สลุปเจดีย์ และศูนย์กะเหรี่ยงศึกษา 3) ศักยภาพชุมชนที่เป็นจุดแข็งคือ ความเข้มแข็งของผู้นำชุมชน ความร่วมมือของคนในชุมชน และวัฒนธรรมเฉพาะท้องถิ่น ส่วนจุดอ่อน คือ การบริหารจัดการในรูปของกลุ่ม และรูปแบบสินค้าทางวัฒนธรรม 4) กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมสู่การท่องเที่ยวชุมชน คือ การค้นหาปัญหาวิเคราะห์สาเหตุ พิจารณาแนวทางแก้ไข ดำเนินงานตามแผน และประเมินผล 5) แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนภายใต้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม มีแนวปฏิบัติ คือ พื้นฟูสินทรัพย์ทางวัฒนธรรม

เพิ่มกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน สร้างความร่วมมือกับองค์กรธุรกิจด้านการท่องเที่ยว และการนำวัฒนธรรมสู่การตลาดเชิงรุก

คำสำคัญ: กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม การท่องเที่ยวชุมชน

Abstract

This research aimed to 1) study the history of Karen ethnic group at Yang Nam Klat Tai community, 2) study the potential of communities and tourist attractions that could promote Yang Nam Klat Tai community tourism , and 3) promote the process of community participation in tourism management that encouraged the preservation of cultural identity to establish guidelines for promoting community-based tourism at Yang Nam Klat Tai community, Nong Ya Plong district, Phetchaburi province by using qualitative research methods. The data were collected by in-depth interviews, focus group discussion, field notes and participant observation in ethnographic studies by using content analysis.

The research findings were summarized into 5 issues. Firstly, Yang Nam Klat Tai community was not large, the first group of people migrated to the village was the Karen ethnic groups. Secondly, there was important tourism resources and natural attractions, the river from Huai Mae Prachan and the man-made fields were the Karen culture courtyard, the Karen replica house, Stupa pagoda, and the Karen study center. Thirdly, the strength of community potentials was the strength of the community leaders, community cooperation, and identity of local culture. The weakness was groups management and cultural product. Fourthly, the process of community participation in preserving cultural identity to community tourism was problem searching, causes analyzing, solutions considering, implementation, and evaluation. Lastly, guidelines for promoting community tourism under cultural identity were restoring cultural assets, increasing the participation process of people in the community, making cooperation with tourism business organizations and bringing culture to proactive marketing.

Keywords: Karen ethnic group, Cultural identity, Community-based tourism

บทนำ

ดินแดน “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้” หรืออุษาคเนย์เป็นดินแดนที่รวมความหลากหลายทางชาติพันธุ์ไว้มากที่สุดดินแดนหนึ่งของโลก ชนหลายกลุ่มมีปฏิสัมพันธ์ที่ต่อเนื่องกันมายาวนาน ในลักษณะทั้งที่ร่วมกันและขัดแย้งกัน โดยไม่มีการแบ่งเส้นพรมแดนทางภูมิศาสตร์หรือที่เรียกว่า “เส้นพรมแดนสมมติ” ที่ชัดเจนขึ้นมา (ธีรศักดิ์ สุขสันติกมล, 2553: 1) จนกระทั่งมีการล่าอาณานิคมของชาติมหาอำนาจตะวันตก และการขีดเส้นแบ่งพรมแดนทางภูมิศาสตร์ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้เกิดการแบ่งแยกเป็น “รัฐชาติ” (Nation State) ขึ้นมา ซึ่งการก่อรูปของ “รัฐชาติ” ซึ่งเป็นองค์กรทางการเมืองสมัยใหม่มีกำเนิดในประวัติศาสตร์มนุษยชาติเมื่อร้อยกว่าปีที่ผ่านมา (ศุภย์มานุษยวิทยาสรินธร, 2547: ถ้อยแถลง (7)) ทำให้มีการผนวกเอากลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณใกล้เคียงกัน เข้าเป็นชนของรัฐชาติเดียวกัน ในประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน มีกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ในขอบเขตของรัฐชาตินี้อย่างหลากหลาย อาทิ ชนเผ่ามราบริ (ผีตอแหล) กลุ่มกะเหรี่ยงทางภาคเหนือและแนวชายแดนฝั่งตะวันตก ชนเผ่าเขม็ง นิกริโตที่อยู่ทางตอนใต้ของประเทศไทยและทางตอนเหนือของมาลายา เป็นต้น (ปราณี วงษ์เทศ, 2543: 148) กลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ได้ถูกเบียดขับออกจากสังคมที่เป็นวัฒนธรรมของชนกลุ่มใหญ่ ทำให้การดำรงชีวิตของกลุ่มนี้ภายในขอบเขตของรัฐชาติมีข้อจำกัดต่างๆ มากมาย และแนวทางการพัฒนาของรัฐชาติที่เน้นความมั่นคงเป็นหนึ่งในเดียวส่งผลกระทบถึงการดำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ทุกกลุ่มหมายรวมถึง “กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง” ด้วย

กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง เป็นนามเรียกกันในภาคกลางของไทย พม่าเรียกว่า “กะยีน” คนไทยในรัฐฉานแห่งสหภาพพม่า และจังหวัดทางภาคเหนือของไทยเรียกว่า “ยาง” บางทีเรียก “กะเหรี่ยง” ในจังหวัดเพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์ แต่ชาวยุโรปและอเมริกันเรียกว่า “Karen” (บุญช่วย ศรีสวัสดิ์, 2545: 49-50) กะเหรี่ยงถูกจัดอยู่ในกลุ่มตระกูลทิเบต-พม่า (Tibeto – Burman) นักประวัติศาสตร์บางท่านสันนิษฐานว่า เดิมชาวกะเหรี่ยงอยู่ในดินแดนตะวันออกของทิเบต แล้วเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศจีน ก่อนจะถูกกษัตริย์จีนสมัยราชวงศ์จิ้น รุกราน เมื่อ พ.ศ. 207 พวกมันแตกพ่ายหนีลงมาอยู่ตามลำน้ำโขง เกิดปะทะกับชนชาติไทย จึงถอยร่นลงมาอยู่ตามลำน้ำโขง และลำน้ำสาละวินในเขตประเทศพม่า (บุญช่วย ศรีสวัสดิ์, 2545: 50)

สำหรับประเทศไทย กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงกระจายตัวอยู่ตลอดแนวพรมแดนติดต่อระหว่างไทย-พม่า ตั้งแต่ภาคเหนือเรื่อยลงมาจนถึงภาคตะวันตกของประเทศ คือ จังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ตาก กาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี และมีอย่างประปรายในจังหวัดแพร่ ลำปาง ลำพูน ตอนใต้ลงไปปรากฏมีกะเหรี่ยงอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (บุญช่วย ศรีสวัสดิ์, 2545: 49) ด้วยเช่นกัน ในจังหวัดเพชรบุรีปรากฏกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงอาศัยอยู่ใน 2

อำเภอ คือ อำเภอแก่งกระจาน และอำเภอหนองหญ้าปล้อง ซึ่งอยู่ที่ตำบลยางน้ำก๊าดเหนือ และตำบลยางน้ำก๊าดใต้ (ศรีนทิพย์ ยามพิชัย และวาริษฐ์ มัชฌมบุรุษ, 2557: 1001)

ตำบลยางน้ำก๊าดใต้ อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงอาศัยอยู่นั้น มีประชากรรวมทั้งตำบลประมาณ 2,600 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลยางน้ำก๊าดใต้, ม.ป.ป.) ซึ่งประชากรกลุ่มกะเหรี่ยงส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในพื้นที่ หมู่ที่ 1 2 3 และ 4 โดยมีวิถีชีวิตผูกพันกับธรรมชาติ เนื่องด้วยสภาพภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบเชิงเขา ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพปลูกพืชไร่ เช่น สับปะรด กล้วยและเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น และถึงแม้ว่าวิถีชีวิตจะมีความผูกพันอยู่กับธรรมชาติเสมือนอยู่อย่างเรียบง่าย แต่ด้วยแนวทางการพัฒนาของภาครัฐและเอกชนที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์คือ การยกระดับคุณภาพชีวิต การเข้าถึงสิทธิทางสังคม และการธำรงอัตลักษณ์ดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์นั้นไว้ ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านยางน้ำก๊าดใต้กลายเป็นพื้นที่ในการดำเนินงานของกลุ่มองค์กรต่างๆ ที่ต้องการจะพัฒนาและคงความเป็นกะเหรี่ยงไว้

สำหรับการยกระดับคุณภาพชีวิตที่หน่วยงานต่างๆ เข้ามาปฏิบัติงานในพื้นที่นั้น ส่วนใหญ่จะเน้นมิติทางการท่องเที่ยว สำหรับจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งถือได้ว่าเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพและความโดดเด่นทางการท่องเที่ยวทั้งด้านธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม เช่น หาดชะอำ หาดเจ้าสำราญ เขื่อนแก่งกระจาน และด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรม เช่น อุทยานประวัติศาสตร์พระนครคีรี (เขาวัง) พระรามราชนิเวศน์ (วังบ้านปืน) พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน วัดมหาธาตุวรวิหาร วัดใหญ่สุวรรณาราม วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ ไทยพวน มอญ กะเหรี่ยง และกะเหรี่ยง เป็นต้น โดยข้อมูลสถิติของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติจากสำนักงานสถิติจังหวัดเพชรบุรี ปี 2558 มีจำนวนทั้งหมด 2,827,527 คน (สำนักงานสถิติจังหวัดเพชรบุรี, 2558) และตามประกาศคณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวประจำเขตพัฒนาการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันตก เรื่อง แผนปฏิบัติการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันตก พ.ศ. 2559-2563 ในยุทธศาสตร์ที่ 1 การเพิ่มคุณค่าและมูลค่าของฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ตลอดจนการพัฒนาปัจจัยพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อมุ่งสู่การเป็นเมืองพักผ่อนเพื่อสุขภาพพระดัตถ์โลกของเขตพัฒนาการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันตก กลยุทธ์ที่ 1.2 ว่าด้วยการพัฒนาศักยภาพและมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนของเขตพัฒนาการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันตก เพื่อรักษาอัตลักษณ์และการกระจายรายได้ได้อย่างเป็นธรรมให้กับชุมชน ซึ่งแนวทางดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงวิถีทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนที่จำเป็นต้องรักษาวัฒนธรรมหรืออัตลักษณ์ดั้งเดิมของชุมชนไว้

จากแนวทางของการส่งเสริมการท่องเที่ยวและการเข้ามาให้ความช่วยเหลือและพัฒนา กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านยางน้ำก๊าดใต้ขององค์กรต่างๆ ที่มีเป้าประสงค์คือ การธำรงอัตลักษณ์ของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงไว้เช่นเดิม เช่น การแสดงกะเหรี่ยง เช่น การแสดงซังท้อ การตีกลองกะเหรี่ยง ประเพณี เช่น ประเพณีกินข้าวห่อกะเหรี่ยงและพิธีเรียกขวัญ ประเพณี

เวียนศาลา งานหัตถกรรม เช่น การทอผ้าแบบทอมือ เป็นต้น ซึ่งวัฒนธรรมเหล่านี้สามารถแสดงให้เห็นถึงตัวตนและความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงได้อย่างชัดเจน ดังนั้น การธำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมนี้ไว้ ต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมจากคนในชุมชนและศักยภาพของชุมชนเป็นรากฐานของการดำเนินงานพัฒนาจึงกลายเป็นประเด็นการศึกษาที่มีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับ พัฒนาการความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงตั้งแต่ก่อนเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่จนกระทั่งถึงปัจจุบัน ศักยภาพทางวัฒนธรรมของชุมชนในการพัฒนาสู่การท่องเที่ยวและกระบวนการมีส่วนร่วมในการธำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนสู่กำหนดแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนกะเหรี่ยงบ้านยางน้ำก่ดใต้ อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี
2. เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนยางน้ำก่ดใต้ อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี
3. เพื่อส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวที่เสริมสร้างการธำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมสู่การกำหนดแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนยางน้ำก่ดใต้ อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี

ขอบเขตการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย
  - 1.1 กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงชุมชนยางน้ำก่ดใต้ จำนวน 20 คน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มย่อย คือ กลุ่มชาวบ้านในชุมชน จำนวน 8 คน ที่ให้ข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชนและภาพรวมของชุมชนในมิติต่างๆ ได้ และกลุ่มแกนนำชุมชนแบบไม่เป็นทางการ จำนวน 12 คน ที่ทำงานพัฒนาชุมชนไม่น้อยกว่า 10 ปี เนื่องด้วยการกำหนดแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยใช้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนจะต้องอาศัยกลุ่มที่ทำงานชุมชนมาเป็นพื้นที่เพื่อการขับเคลื่อนในมิติงานด้านต่างๆ ได้
  - 1.2 ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 5 คน คือ เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐทั้งในและนอกชุมชน ที่เข้ามาปฏิบัติงานในชุมชนยางน้ำก่ดใต้ และมีส่วนร่วมดำเนินงานพัฒนาชุมชนเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนในทุกมิติ รวมทั้งมิติด้านการท่องเที่ยว
  - 1.3 ตัวแทนองค์กรภาคเอกชน จำนวน 5 คน คือ ตัวแทนขององค์กรเอกชนและองค์กรพัฒนาชุมชนที่เข้ามาร่วมทำงานพัฒนากับคนในชุมชน

2. เนื้อหาการวิจัย

กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงยางน้ำกลัดใต้ โดยวิเคราะห์ความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ศักยภาพทางวัฒนธรรมของชุมชน และกระบวนการมีส่วนร่วมสู่การดำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนยางน้ำกลัดใต้ อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี

3. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ศักยภาพชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวชุมชนกะเหรี่ยงยางน้ำกลัดใต้

3.2 ข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชนยางน้ำกลัดใต้

3.3 กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

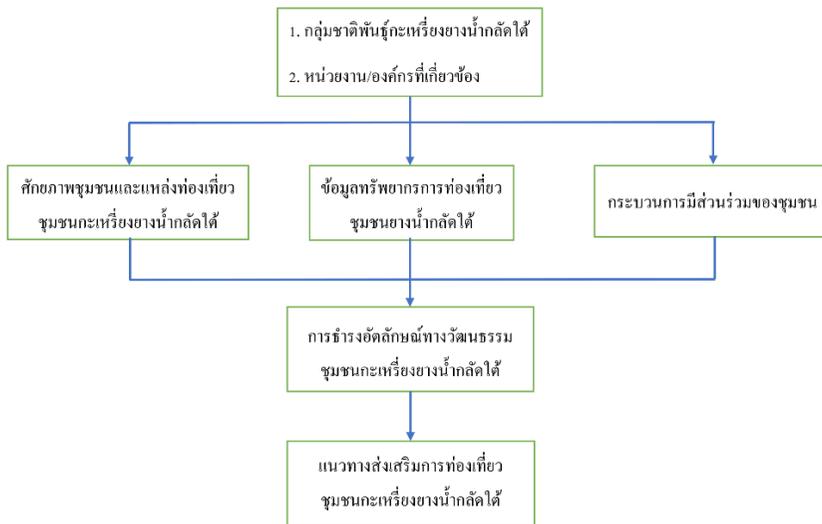
4. ระยะเวลาการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้กำหนดระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2560 ถึงวันที่ 5 มกราคม พ.ศ. 2561 แต่ได้มีการขยายเวลามาจนถึงเดือนตุลาคม พ.ศ.2562

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยมาจากการสังเคราะห์แนวคิดการท่องเที่ยวชุมชน ศักยภาพและแหล่งท่องเที่ยวชุมชน กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน และการดำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมาจากตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โดยกรอบแนวคิดนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาได้ กล่าวคือ การเก็บรวบรวมข้อมูลชุมชนและการส่งเสริมการพัฒนาชุมชนจากกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง และหน่วยงานภาครัฐ และองค์กรภาคเอกชนที่เข้ามาปฏิบัติงานในพื้นที่ เน้นข้อมูลด้านศักยภาพชุมชน แหล่งท่องเที่ยวชุมชน ทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชน โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน และนำอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเหล่านั้นมากำหนดแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนยางน้ำกลัดใต้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีการวิจัย ดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1.1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง กำหนดคำถามไว้ล่วงหน้าด้วยคำถามปลายเปิด (Open-end questions) เพื่อให้กลุ่มตัวอย่าง คือ คนในชุมชน จำนวน 8 คน ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 3 คน และองค์กรภาคเอกชน จำนวน 3 คน ซึ่งจะเน้นข้อมูลพื้นฐานของชุมชน และข้อมูลการปฏิบัติงานร่วมกับชุมชน โดยสามารถเสนอความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่

1.2 แบบสนทนากลุ่ม (Focus group discussion)

ผู้วิจัยจัดให้มีการระดมความคิดเห็นเพื่อรับฟังข้อคิดเห็นจากแกนนำชุมชน จำนวน 12 คน ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 2 คน และตัวแทนองค์กรภาคเอกชน จำนวน 2 คน ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) เป็นการสร้างประเด็นคำถามเพื่อทำการสนทนาโดยผู้วิจัยเป็นผู้ป้อนคำถามให้ผู้ร่วมสนทนาแสดงความคิดเห็นและทัศนคติ รวมถึงเสนอแนวทางในการธำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สามารถมาหนุนเสริมการท่องเที่ยวให้กับชุมชนได้

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 การรวบรวมข้อมูลภาคสนาม เป็นการเก็บข้อมูลจากการลงศึกษาภาคสนาม โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนต่างๆ การจดบันทึกภาคสนาม และการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อกำหนดแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน

2.2 การสืบค้นจากเอกสาร โดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารต่างๆ ประกอบด้วย เอกสารทางวิชาการ รายงานการวิจัย หนังสือ บทความ และแหล่งข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตเพื่อให้ทราบถึงสภาพบริบทเบื้องต้นของพื้นที่ที่ทำการศึกษา

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการลงภาคสนามผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดเวทีประชุมกลุ่มย่อย การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม และการจดบันทึกภาคสนาม โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) ในลักษณะการพรรณนาความ (Description) เพื่อให้ทราบบริบททั่วไปของชุมชนอย่างน้ำก่ได้ ทั้งในด้านประวัติความเป็นมา ประชากร พื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว และกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวภายใต้การดำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนไว้ได้

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาได้ผลการวิจัย ดังนี้

1. การวิเคราะห์บริบทของชุมชนกะเหรี่ยงยางน้ำก่ได้

ชุมชนยางน้ำก่ได้ เป็นชุมชนที่มีขนาดไม่ใหญ่มากนัก ตั้งอยู่ในอาณาเขตตำบลยางน้ำก่ได้ อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี โดยกลุ่มชนแรกๆ ที่เข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่คือ กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง โดยกลุ่มชาวกะเหรี่ยงอพยพมาจากชายแดนติดเขตประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมสหภาพพม่าและอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี โดยสาเหตุการอพยพมาจากการรุกรานพื้นที่ของชนกลุ่มอื่น การย้ายถิ่นเพื่อประกอบอาชีพทำไร่เลื่อนลอย และการเกิดภาวะโรคระบาดในชุมชน

ลักษณะทางกายภาพของชุมชนยางน้ำก่ได้ เป็นพื้นที่ที่ล้อมรอบด้วยภูเขา มีลักษณะเป็นที่ราบเชิงเขา มีลำห้วยแม่ประจันต์ไหลผ่านทางทิศตะวันออก ซึ่งคนในพื้นที่ได้ใช้น้ำในการอุปโภคบริโภค และใช้น้ำเพื่อการเกษตร ด้านระบบเศรษฐกิจของชุมชนยางน้ำก่ได้ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร เช่น ทำไร่ผสมผสาน ทำไร่หมุนเวียน ฟาร์มเห็ด ปลูกข้าวฟ่าง เลี้ยงสัตว์ มีประชากรบางส่วนที่ประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้าง และรับราชการ เป็นต้น

วัฒนธรรมชุมชน เนื่องด้วยส่วนใหญ่เป็นพื้นที่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ทำให้มีวัฒนธรรมที่สามารถสะท้อนอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์กะเหรี่ยงได้ชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นภาษากะเหรี่ยง ตำนานเรื่องเล่า พิธีกรรมในรอบปี ประเพณีที่สืบทอดต่อกันมาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ รวมทั้งศิลปะการแสดง การละเล่นพื้นบ้านที่ยังคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของกลุ่มชน เช่น การแสดงซังท้อง การตีกลองกะเหรี่ยง ประเพณีกินข้าวห่อกะเหรี่ยงและพิธีเรียกขวัญ ประเพณีเวียนศาลา การทอผ้าแบบทอมือ เป็นต้น

2. การวิเคราะห์ศักยภาพและแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

ทรัพยากรการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนยางน้ำก่ลัดใต้ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ 1) ทรัพยากรการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 2) ทรัพยากรการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยจากการจัดเวทีประชุมกลุ่มย่อย ได้ข้อมูลของทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชน ดังนี้

2.1 ทรัพยากรการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ แม่น้ำจากห้วยแม่ประจันต์ ถือเป็นหนึ่งในสี่ของแม่น้ำสาขาสำคัญของกลุ่มน้ำเพชรบุรี โดยห้วยแม่ประจันต์ไหลผ่านชุมชนยางน้ำก่ลัดใต้ทางทิศตะวันออก ทำให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวสำคัญทางธรรมชาติของชุมชน คือ ทำตาดึง และสวนน้ำสันติ

2.2 ทรัพยากรการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ ลานวัฒนธรรมกะเหรี่ยง ตั้งอยู่โรงเรียนบ้านยางน้ำก่ลัดใต้ ประกอบด้วย บ้านกะเหรี่ยงจำลอง สถูปเจดีย์ ศาลหลวงปู่วม ศูนย์กะเหรี่ยงศึกษา ศูนย์ทอผ้ากะเหรี่ยงประยุกต์ นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง คือ วัดยางน้ำก่ลัดใต้ ตลาดน้ำบนน้ำตกกว้างโจว

สำหรับการวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ผ่านการวิเคราะห์ SWOT ได้ผลดังนี้

1) จุดแข็ง (Strengths) ประกอบด้วย ความเข้มแข็งของผู้นำชุมชน ความร่วมมือของคนในชุมชน ลักษณะเฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ วัฒนธรรมเฉพาะท้องถิ่น และวิถีชีวิตทางธรรมชาติของชุมชน

2) จุดอ่อน (Weakness) ประกอบด้วย การตั้งถิ่นฐานระหว่างหมู่บ้านที่จะพัฒนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวค่อนข้างห่างไกลกัน ที่พักในการรองรับนักท่องเที่ยว การบริหารจัดการในรูปของกลุ่ม รูปแบบสินค้าทางวัฒนธรรม การนำเสนอภาพลักษณ์สินค้าทางวัฒนธรรมเพื่อการขาย และช่องทางการตลาดภายนอกชุมชน

3) โอกาส (Opportunities) ประกอบด้วย แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงที่มีชื่อเสียง การเข้ามาสนับสนุนของหน่วยงานภายนอกทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน เครือข่ายระหว่างชุมชน และเส้นทางเข้าถึงชุมชนที่มีความสะดวกและรวดเร็ว

4) อุปสรรค (Threats) ประกอบด้วย การขาดความต่อเนื่องในการดำเนินงานของหน่วยงานภายนอก ถึงแม้ว่าหน่วยงานภายนอกจะเข้ามาดำเนินงานกับชุมชน แต่บางกรณีขาดความต่อเนื่องในการปฏิบัติงานทำให้การพัฒนาชุมชนและกลุ่มคนในชุมชนหยุดชะงัก

จากการวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนในด้านจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคที่จะเข้ามามีผลกระทบต่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนนั้น สามารถฉายภาพให้เห็นถึงปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวพันกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งศักยภาพที่สำคัญในการจัดการท่องเที่ยวและดึงดูดนักท่องเที่ยว ได้แก่ 1) ศักยภาพด้านคุณค่าในวัฒนธรรมความเป็นกะเหรี่ยงแบบดั้งเดิมที่

สามารถให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเรียนรู้และศึกษาเพื่อทำความเข้าใจในวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงได้ 2) ศักยภาพของผู้นำชุมชน ที่สามารถสร้างความร่วมมือกับชาวบ้านในการสรรค์สร้างกิจกรรมที่วางอยู่บนรากฐานวัฒนธรรมดั้งเดิมให้กับนักท่องเที่ยวได้ และ 3) ศักยภาพของพื้นที่ที่ตั้งอยู่ใกล้เคียงกับสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงหลายแห่ง และมีเส้นทางที่เข้าถึงชุมชนได้สะดวก

3. แนวทางการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวที่เสริมสร้างการดำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมสู่การกำหนดแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนกะเหรี่ยงยางน้ำกลัดใต้ อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี

3.1 การวิเคราะห์กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมสู่การจัดการท่องเที่ยวชุมชน

3.1.1 กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว เริ่มต้นตั้งแต่

1) มีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและความต้องการของชุมชน โดยปัญหาของชุมชน คือ รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย พืชผลทางการเกษตรราคาต่ำ วัฒนธรรมดั้งเดิมที่กำลังสูญหาย ยาเสพติดในชุมชน และเด็กแว้นในชุมชน ส่วนความต้องการของชุมชน คือ ส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อสร้างรายได้ หาดตลาดในการจำหน่ายพืชผลทางการเกษตร ส่งเสริมวัฒนธรรมของชุมชนให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น และสร้างรายได้จากการประกอบอาชีพเสริม

2) มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและหาแนวทางแก้ไข กล่าวคือ ปัญหารายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย พบว่าสาเหตุมาจากการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็น ไม่จดบันทึกรายรับรายจ่ายของครัวเรือน รายได้จากอาชีพหลักลดลง เช่น รายได้จากการทำการเกษตร ราคาผลผลิตตกต่ำลง และการแข่งขันกันขายของหรือสร้างรายได้ในอาชีพเดียวกัน แนวทางแก้ไขปัญหา คือ การรวมกลุ่มกันเพื่อขายของในรูปแบบเดียวกัน การจัดทำบัญชีครัวเรือน การสร้างอาชีพเสริมจากสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน เช่น การท่องเที่ยวด้วยวัฒนธรรมชุมชน การสร้างกลุ่มอาชีพของชุมชนสำหรับความต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน จากปัญหาเรื่องรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ทำให้ชุมชนมองเห็นวิถีทางที่จะสร้างรายได้เพิ่มคือ การส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

3) มีส่วนร่วมในการพิจารณาแนวทางและวิธีการที่จะใช้ในการแก้ไขปัญหาและวางแผนเพื่อแก้ปัญหา คือ การจัดตั้งชมรมท่องเที่ยวชุมชนยางน้ำกลัดใต้ ซึ่งมี 7 กลุ่มย่อยประกอบด้วย กลุ่มที่พักแบบ Home Stay กลุ่มผ้าทอกะเหรี่ยงประยุกต์ กลุ่มเกษตรผสมผสาน กลุ่มอาหารและของฝาก กลุ่มศิลปะและดนตรีกะเหรี่ยง และกลุ่มมอเตอร์ไซค์วิบาก

4) มีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนเพื่อแก้ไขปัญหา ชุมชนได้วิเคราะห์กลุ่มที่สามารถขับเคลื่อนงานได้ก่อน คือ กลุ่มที่พักแบบ Home Stay และกลุ่มผ้าทอกะเหรี่ยงประยุกต์ สำหรับการดำเนินงานของกลุ่มที่พักแบบ Home Stay และกลุ่มผ้าทอกะเหรี่ยงประยุกต์ นั้น ได้มีการดำเนินงานในลักษณะที่คล้ายคลึงกันและควบคู่กันไป โดยมีการดำเนินงาน คือ ประชุม

สมาชิกทั้งสองกลุ่ม แบ่งหน้าที่ของสมาชิกภายในกลุ่ม วางแผนการดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนากลุ่ม และคนในชุมชนที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดกิจกรรมการดำเนินงาน คือ การยกระดับมาตรฐานโฮมสเตย์ชุมชนสู่มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย การสร้างอัตลักษณ์ความเป็นกะเหรี่ยงในที่พักโฮมสเตย์ และการสร้างเครือข่ายระหว่างโฮมสเตย์กับบริษัทนำเที่ยว การเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าทางวัฒนธรรมชุมชน และการทำการตลาดยุคดิจิทัลสำหรับผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม ดำเนินกิจกรรมตามแผนที่กำหนดไว้

5) มีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินกิจกรรมถึงปัจจัยแห่งความสำเร็จ และสาเหตุของอุปสรรคที่เกิดขึ้นในระหว่างดำเนินการ

3.1.2 การวิเคราะห์การอ้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชนจากกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน มีกระบวนการ ดังนี้

1) ร่วมคิดและวางแผน คนในชุมชนมีการจัดประชุมหมู่บ้านและกำหนดปฏิทินงานประจำปีที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมชุมชน และมีการวางแผนดำเนินงานเพื่ออ้างไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของชุมชน คือ ประเพณีกินข้าวห่อกะเหรี่ยงและพิธีเรียกขวัญ จัดขึ้นในช่วงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 9 และประเพณีเวียนศาลา จัดขึ้น 2 ช่วง คือ ในช่วงเดือนห้า (ตรุษสงกรานต์) และเดือนสิบเอ็ดของทุกปี

2) ร่วมดำเนินการ คือ ประชุมจัดสรรหน้าที่ เช่น ฝ่ายพิธีการ ฝ่ายสถานที่ ฝ่ายจัดแสดงและขายสินค้าทางวัฒนธรรม ฝ่ายขายอาหารพื้นถิ่น ฝ่ายประสานงาน ฝ่ายประชาสัมพันธ์ เป็นต้น และดำเนินการ โดยแต่ละฝ่ายดำเนินการตามที่จัดสรรหน้าที่ไว้

3) ร่วมประเมินผล เมื่อดำเนินการกิจกรรมเสร็จสิ้น คนในชุมชนได้ประชุมเพื่อร่วมเสนอการดำเนินกิจกรรมในครั้งต่อไปให้พัฒนาหรือดีขึ้นกว่าเดิม หรือเสนอกิจกรรมอื่นๆ ภายใต้งิจกรรมหลัก เพื่อเป็นการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนมากขึ้น

3.2 การวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนภายใต้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนกะเหรี่ยงย่างน้ำกลัดใต้

จากการวิเคราะห์กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอ้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมผ่านกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนนั้น สามารถนำมากำหนดแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนได้โดยปฏิบัติ ดังนี้

3.2.1 พัฒนาผลิตภัณฑ์วัฒนธรรม จากกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอ้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนกะเหรี่ยงย่างน้ำกลัดใต้ ถือได้ว่าเป็นความพยายามในการฟื้นฟูผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชนทั้งประเพณีชุมชน สินค้าชุมชน อาหารพื้นถิ่นของชุมชน ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาสู่การท่องเที่ยวชุมชนได้

3.2.2 การเพิ่มกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน จากการจัดตั้งชมรมท่องเที่ยวของชุมชนนั้น คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมดำเนินการจัดการท่องเที่ยวโดยเฉพาะ

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แต่จะต้องขยายกลุ่มการมีส่วนร่วมของชุมชนให้ครอบคลุมคนในชุมชนมากขึ้นเพื่อเป็นการสร้างรายได้จากวัฒนธรรมชุมชน และการคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของชุมชน

3.2.3 การสร้างความร่วมมือกับองค์กรธุรกิจการท่องเที่ยว โดยชุมชนยางน้ำก่ลัดใต้ มีการสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายการท่องเที่ยวในภาคส่วนต่างๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และกลุ่มประชาชนอื่นๆ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลข่าวสาร และการขยายตัวของนักท่องเที่ยวที่เข้าไปยังพื้นที่ชุมชนกะเหรี่ยงยางน้ำก่ลัดใต้มากขึ้น

3.2.4 การนำวัฒนธรรมสู่การตลาดเชิงรุก โดยคนในชุมชนมีการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น ฐานการเรียนรู้การทอผ้ากะเหรี่ยง การเรียนรู้บ้านกะเหรี่ยงแบบดั้งเดิม และการขายสินค้าทางวัฒนธรรมของชุมชน เช่น ผ้าทอกะเหรี่ยงประยุกต์ เป็นต้น อีกทั้งชุมชนยังมีการทำการตลาดออนไลน์เพื่อขายสินค้าและการท่องเที่ยวของชุมชนด้วย

การอภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง การดำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนกะเหรี่ยงบ้านยางน้ำก่ลัดใต้ อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. การศึกษาพัฒนาการความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านยางน้ำก่ลัดใต้ อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี โดยข้อมูลพัฒนาการความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง มีความครบถ้วนสมบูรณ์ คือ การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่ครอบคลุมทั้งแนวคิด ทฤษฎี หลักการ และแนวทางการปฏิบัติ และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทำให้ทราบถึงประวัติ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชนกะเหรี่ยงยางน้ำก่ลัดใต้ โดยปัญหาและความสำคัญของพัฒนาการและบริบทของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านยางน้ำก่ลัดใต้ ถือเป็นประเด็นสำคัญต่อการทำความเข้าใจอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อเป็นเครื่องมือในการกำหนดแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกาญจนา แก้วเทพ (2544) ที่กล่าวว่า อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม เป็นเรื่องของตัวบ่งชี้ที่มีลักษณะเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรม เช่น ความเชื่อเรื่องเหนือธรรมชาติ ภาษาไทย อาหารไทย เป็นต้น และสอดคล้องวรรณวีร์ บุญคุ้ม วิสูตร โพธิ์เงิน และพจนา บุญคุ้ม (2557) กล่าวว่า อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม เป็นลักษณะเฉพาะที่มีความโดดเด่นของกลุ่มคนในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง ซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องราวของคนและวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี สิ่งประดิษฐ์ โบราณสถาน โบราณวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้น ทำให้พื้นที่นั้น กลุ่มคนนั้นๆ เป็นที่รู้จักและจดจำ และเป็นสิ่งดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยว โดยอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงยางน้ำก่ลัดใต้ ถูกสร้างขึ้นภายใต้บริบทของประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่ม ซึ่งเป็นการสร้างอัตลักษณ์ในเชิงบวกที่ส่งผลให้คนในชุมชนเกิดความสำนึกและรู้คุณค่าของวัฒนธรรมกลุ่ม สอดคล้องกับแนวคิดของนุชจรินทร์ ทับทิม (2553: 13) กล่าวถึง การสร้างอัตลักษณ์ของบุคคลและกลุ่มที่มี

การนิยามไว้ 2 นัย โดยอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเป็นการนิยามเชิงบวกที่ให้ความหมายเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ และสังคมวัฒนธรรมของตนเองหรือคนภายในสังคมเพื่อสื่อสารออกไปยังผู้ที่สนใจให้เข้ามาท่องเที่ยวหรือเรียนรู้ลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมของชุมชน

2. การศึกษาศักยภาพของชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนอย่างน้ำกัลลัดใต้ อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี จากการวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนกะเหรี่ยงยางน้ำกัลลัดใต้ที่สามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนได้นั้น มีจุดแข็งที่ความเข้มแข็งของผู้นำชุมชน ความร่วมมือของคนในชุมชน ลักษณะเฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ วัฒนธรรมเฉพาะท้องถิ่น และวัตถุดิบทางธรรมชาติของชุมชน ซึ่งจิริษา ฉิมสุข (2544) กล่าวว่า ศักยภาพชุมชน คือขีดความสามารถของชุมชนในอันที่จะตอบสนองความต้องการและแก้ไขสภาพปัญหาของคนส่วนใหญ่ในชุมชน รวมทั้งความสามารถของชุมชนในการประสานความร่วมมือในการดำเนินงานกับคนภายนอกชุมชน ขณะเดียวกันก็ดำเนินการแก้ไขปัญหาที่มาจากภายนอกชุมชน ทั้งนี้ด้วยจุดมุ่งหมายเพื่อความปกติสุขในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม ส่วนศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนอย่างน้ำกัลลัดใต้ที่มีโอกาสและปัจจัยจากแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงที่มีชื่อเสียง การเข้ามาสนับสนุนของหน่วยงานภายนอกทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน เครือข่ายระหว่างชุมชน และเส้นทางเข้าถึงชุมชนที่มีความสะดวกและรวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของธรรมศักดิ์ โจรนสุนทร (2542 อ้างถึงใน วรณวิวีร์ บุญคุ้ม วิสูตร โพธิ์เงิน และพจนา บุญคุ้ม, 2558: 22-23) ที่กล่าวถึงปัจจัยสำคัญซึ่งนำมาเป็นเครื่องบ่งชี้ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวรวม 4 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยจุดใจหลักของการท่องเที่ยว ได้แก่ ปัจจัยจุดใจหลักด้านธรรมชาติ (Natural assets) ปัจจัยจุดใจด้านประวัติศาสตร์และศาสนา (Historical and religious assets) และปัจจัยจุดใจด้านกิจกรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น (Contemporary human product) 2) ปัจจัยประกอบ ได้แก่ คุณค่าดึงดูดใจจากสภาพแวดล้อม ภูมิอากาศ ภูมิประเทศ และลักษณะภูมิทัศน์อันเป็นเอกลักษณ์ 3) ปัจจัยสนับสนุนและสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวกสบายที่ได้มาตรฐานในเรื่องที่พัก อาหารที่บริการนักท่องเที่ยว และการติดต่อเข้าใจในภาษา และ 4) ปัจจัยด้านโครงสร้างพื้นฐานและการคมนาคม ซึ่งต้องพิจารณาถึงโครงข่ายการคมนาคมทางบก ทางน้ำ ทางอากาศที่สะดวกสบาย บริการสาธารณะ เช่น ไฟฟ้า น้ำ การระบายน้ำ ตลอดจนระบบสื่อสารโทรคมนาคม เป็นต้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของวิไลลักษณ์ กิติบุตร (2551) เรื่อง การวิจัยและพัฒนาชุมชนไทลื้อ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผลการวิจัย พบว่า แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อมีศักยภาพสูง มีสิ่งดึงดูดใจทั้งธรรมชาติ ภูมิอากาศ สถานที่ประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี มีสิ่งอำนวยความสะดวก และการเข้าถึงได้สะดวก

3. การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวที่เสริมสร้างการดำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมสู่การกำหนดแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนอย่างน้ำกัลลัดใต้ อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการ

ท่องเที่ยว เริ่มตั้งแต่ 1) มีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและความต้องการของชุมชน โดยปัญหาของชุมชน เช่น รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย พืชผลทางการเกษตรราคาต่ำ และวัฒนธรรมดั้งเดิมที่กำลังสูญหาย ส่วนความต้องการของชุมชน เช่น ส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อสร้างรายได้ หาตลาดในการจำหน่ายพืชผลทางการเกษตร และส่งเสริมวัฒนธรรมของชุมชนให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น 2) มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและหาแนวทางแก้ไข เช่น ปัญหารายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย พบว่าสาเหตุมาจากการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็น ไม่จดบันทึกรายรับรายจ่ายของครัวเรือน แนวทางแก้ไขปัญหา เช่น การจัดทำบัญชีครัวเรือน การสร้างอาชีพเสริมจากสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน เช่น การท่องเที่ยวด้วยวัฒนธรรมชุมชน การสร้างกลุ่มอาชีพของชุมชน สำหรับความต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน จากปัญหาเรื่องรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ทำให้ชุมชนมองเห็นวิถีทางที่จะสร้างรายได้เพิ่มคือ การส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม 3) มีส่วนร่วมในการพิจารณาแนวทางและวิธีการที่จะใช้ในการแก้ไขปัญหาและวางแผนเพื่อแก้ปัญหา คือ การจัดตั้งชมรมท่องเที่ยวชุมชนยางน้ำกัลดใต้ 4) มีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนเพื่อแก้ไขปัญหา คือ ชุมชนได้วิเคราะห์กลุ่มที่สามารถขับเคลื่อนงานได้ก่อน คือ กลุ่มที่พักแบบ Home Stay และกลุ่มผ้าทอกะเหรี่ยงประยุกต์ สำหรับการดำเนินงานของกลุ่มที่พักแบบ Home Stay และกลุ่มผ้าทอกะเหรี่ยงประยุกต์นั้น ได้มีการดำเนินงานในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน และควบคู่กันไป และ 5) มีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินกิจกรรมถึงปัจจัยแห่งความสำเร็จและสาเหตุของอุปสรรคที่เกิดขึ้นในระหว่างดำเนินการ ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของอคิด ริฟิพัฒนา (2551) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนแบ่งออกได้เป็น 5 ระดับด้วยกัน คือ 1) ประชาชนมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและความต้องการของชุมชน ตลอดจนจัดเรียงลำดับความสำคัญของปัญหาร่วมกับผู้ปฏิบัติงานในสนาม 2) ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและแนวทางต่างๆ ที่อาจนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหา 3) ประชาชนมีส่วนร่วมในการพิจารณาแนวทางและวิธีการที่จะใช้ในการแก้ไขปัญหาและวางแผนเพื่อแก้ปัญหา 4) ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนเพื่อแก้ไขปัญหา และ 5) ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงานร่วมกับผู้ปฏิบัติงานสนาม

โดยกระบวนการมีส่วนร่วมดังกล่าวได้ส่งเสริมให้เกิดการธำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงยางน้ำกัลดใต้ไว้ และสามารถนำมากำหนดแนวทางการท่องเที่ยวชุมชนได้โดยมีแนวปฏิบัติ กล่าวคือ 1) การฟื้นฟูสินทรัพย์วัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชนทั้งประเพณีชุมชน สินค้าชุมชน อาหารพื้นถิ่นของชุมชน 2) การเพิ่มกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวชุมชน โดยการขยายกลุ่มการมีส่วนร่วมของชุมชนให้ครอบคลุมคนในชุมชนมากขึ้นเพื่อเป็นการสร้างรายได้จากวัฒนธรรมชุมชน และการคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของชุมชน 3) การสร้างความร่วมมือกับองค์กรธุรกิจการท่องเที่ยว โดยชุมชนยางน้ำกัลดใต้มีการสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายทางการท่องเที่ยวในภาคส่วนต่างๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และกลุ่มประชาชนอื่นๆ และ 4) การนำ

วัฒนธรรมสู่การตลาดเชิงรุก โดยคนในชุมชนมีการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น ฐานการเรียนรู้การทอผ้ากะเหรี่ยง การเรียนรู้บ้านกะเหรี่ยงแบบดั้งเดิม และการขายสินค้าทางวัฒนธรรมของชุมชน เช่น ผ้าทอกะเหรี่ยงประยุกต์ เป็นต้น อีกทั้งชุมชนยังมีการทำการตลาดออนไลน์เพื่อขายสินค้าและการท่องเที่ยวของชุมชนด้วย ซึ่งสอดคล้องกับหลักการสำคัญในดำเนินงานด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน ที่นำเสนอไว้โดยธิตติมา เกตุแก้ว และคณะ (2552: 17) กล่าวคือ 1) เร่งพัฒนา บุรณะ พื้นฟูมรดก และสินทรัพย์ทางวัฒนธรรม ทั้งในเขตเมืองและนอกเมือง เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวใหม่ โดยส่งเสริมบทบาทเอกชนร่วมกับชุมชนในการรักษาแหล่งท่องเที่ยวและวิถีชีวิตให้อยู่ในสภาพเดิมอย่างต่อเนื่อง 2) ส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่และให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวมากขึ้น 3) เร่งฟื้นฟูความร่วมมือกับท้องถิ่นอื่นๆ โดยรอบ ทั้งทางด้านการตลาด การลงทุน และการจัดอุปสรรคในการท่องเที่ยว และ 4) บริหารการท่องเที่ยวโดยใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงรุก โดยสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับธุรกิจชุมชน ตลอดจนพัฒนาคุณภาพการบริการ การท่องเที่ยว รวมทั้งการโฆษณา ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของท้องถิ่นในรูปแบบที่หลากหลาย สอดคล้องกับงานวิจัยของพันทิพา มาลา และลายอง ปลั่งกลาง (2553) ศึกษาเรื่อง แนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว กรณีศึกษา ชุมชนอำเภอบ้านแพรง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนอำเภอบ้านแพรงมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานตั้งแต่สมัยสุโขทัย มีการขุดพบโบราณวัตถุเครื่องเคลือบ เครื่องปั้นดินเผาจำนวนมาก และพบสมุดข่อยโบราณตามวัดเก่าของชุมชน มีหัตถกรรมสำคัญคือ พัดสาน มีตำนานความเชื่อที่จารึกไว้ในสมุดข่อยถูกเก็บไว้ในพิพิธภัณฑสถานบ้านแพรงที่สามารถสืบค้นได้ถึงปัจจุบันที่ชาวชุมชนและสถาบันการศึกษาในชุมชนได้ร่วมจัดกิจกรรมนำเสนอแก่บุคคลภายนอกให้รู้จักในงาน “วันรักษ์บ้านแพรง” และชุมชนมีศักยภาพเพียงพอที่จะจัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพราะมีคุณค่าทางการศึกษา มีสิ่งอำนวยความสะดวก มีความปลอดภัย แต่ยังขาดการประชาสัมพันธ์ ขาดศักยภาพความพร้อมของบุคลากรอยู่บ้าง แต่สามารถพัฒนาได้ โดยแนวทางการพัฒนาศักยภาพประกอบด้วย การจัดการบริหารในรูปคณะกรรมการ พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว และจัดการทางการตลาดตามความต้องการและความพร้อมของชุมชน ซึ่งจะสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากผลการวิจัย พบว่า คนในชุมชนควรมีพื้นฐานความรู้ในการใช้ระบบการสื่อสารแบบออนไลน์ เพื่อประโยชน์ในการต่อยอดการพัฒนา เช่น การทำการตลาดดิจิทัลได้รวดเร็วและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้มากยิ่งขึ้น

2. จากผลการวิจัย พบว่า อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของคนในชุมชนยังคงไว้ซึ่งคุณค่า และสะท้อนความเป็นตัวตนของกลุ่มได้เป็นอย่างดี เยาวชนในพื้นที่ควรได้รับการเรียนรู้และปลูกฝังให้รักและหวงแหนวัฒนธรรมของกลุ่มตนเองมากขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. การสร้างรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ให้เป็นรูปธรรมชัดเจนเพื่อการขยายผลต่อไปยังกลุ่มชาติพันธุ์อื่นได้ต่อไป

2. การพัฒนากลุ่มเยาวชนในชุมชนให้ตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่นตนเองทั้งในรูปแบบของการจัดการศึกษาในโรงเรียน และการจัดกิจกรรมนอกชั้นเรียน

เอกสารอ้างอิง

- กันทิมา จินโต. (2550). **ศักยภาพของชุมชนย่านคลองดำเนินสะดวกในการจัดการการท่องเที่ยวแบบสัมผัสวัฒนธรรมชนบท (Home Stay)**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2544). **การศึกษาสื่อมวลชนด้วยทฤษฎีวิพากษ์: แนวคิดและตัวอย่างงานวิจัย (พิมพ์ครั้งที่ 2)**. คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิระภา ฉิมสุข. (2544). **ศักยภาพของชุมชนในด้านทัศนสาธารณสุข**. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2550). **อัตลักษณ์ วัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลง**. สืบค้นเมื่อ 15 กรกฎาคม 2561, จาก <http://www.soc.cmu.ac.th>.
- จิตติมา เกตุแก้ว และคณะ. (2552). **การศึกษาและพัฒนาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน กรณีศึกษา ตลาดบ้านสุด อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.).
- ธีรศักดิ์ สุขสันติกมล. (2553). **ผลกระทบของการพัฒนาภายหลังเหตุการณ์สึนามิ พ.ศ. 2547 ต่อการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์มอแกนบ้านเกาะเหลาหน้านอก จังหวัดระนอง**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขามานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นุชจรินทร์ ทับทิม. (2553). **การสื่อสารอัตลักษณ์ของชุมชนบ้านวัวลาย จังหวัดเชียงใหม่ ผ่านกิจกรรมถนนคนเดิน**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. (2545). **ชาวเขาในไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). **การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์.
- ปราณี วงษ์เทศ. (2543). **สังคมและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์**. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.

- พจนา สวนศรี. (2546). เอกสารการสอนชุดวิชา หน่วยที่ 8-15 การจัดการนันทนาการและ การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พันทิพา มาลา และลายอง ปลั่งกลาง. (2553). แนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมชุมชนเพื่อส่งเสริม การท่องเที่ยว ทัศนศึกษา ชุมชนอำเภอบ้านแพรง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. พระนครศรีอยุธยา: สถาบันอยุธยาศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- พิทักษ์ ศิริวงค์ และคณะ. (2559). การพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อ รองรับการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีอัตลักษณ์ในพื้นที่ชุมชนหมู่บ้านไทย มุสลิม. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- รลิกา อังกูร. (2548). ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วรรณวีร์ บุญคุ้ม และพจนา บุญคุ้ม. (2557). บทบาทของชุมชนในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ของ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดนครปฐม. นครปฐม: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วรรณวีร์ บุญคุ้ม วิสูตร โพธิ์เงิน และพจนา บุญคุ้ม. (2558). การพัฒนารูปแบบการจัดการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างอัตลักษณ์และการพัฒนาอย่างยั่งยืนใน จังหวัดสุพรรณบุรี. นครปฐม: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิไลลักษณ์ กิตติบุตร. (2551). วิจัยและพัฒนาชุมชนไทลื้อ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศรินทิพย์ ยามพิชัย และวาริษฐ์ มัชฌิมบุรุษ. (2557). แนวทางการพัฒนาชุมชน กะเหรี่ยงล้นช้าง จังหวัดเพชรบุรี เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ใน การประชุมวิชาการระดับชาติและ นานาชาติ พะเยาวิจัย ครั้งที่ 3, 23-24 มกราคม 2557, มหาวิทยาลัยพะเยา.
- สมชาย สำเนียงงาม. (2560). การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์: การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิง เกษตรนิเวศการเรียนรู้วิถีชีวิตเกษตรไทยเพื่อชุมชนยั่งยืน ทัศนศึกษา อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักงานพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว. (2557). คู่มือการประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- สำนักงานสถิติจังหวัดเพชรบุรี. (2558). สถิติน่าสนใจจังหวัด. สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2562, จาก www.phectburi.nso.go.th.
- อคิน รพีพัฒน์. (2551). วัฒนธรรมคือความหมาย: ทฤษฎีและวิธีการของคลิฟฟอร์ด เกียร์ซ. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- อภิญา กังสนารักษ์. (2544). รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในองค์กรที่มีประสิทธิผล ระดับคณะของสถาบันอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อภิัญญา เฟื่องฟูสกุล. (2549). **อัตลักษณ์**. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขา
สังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

องค์การบริหารส่วนตำบลยางน้ำกลัดใต้. (ม.ป.ป.). **ข้อมูลพื้นฐาน**. สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2562,
จาก www.yangtai.go.th.

**แนวทางการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21
ของครูโรงเรียนเครือข่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1**

**Guidelines to Develop the 21st Century Learning Skills of Teachers in
Professional Teacher Training Network Schools under the Office of
Choengsao Primary Educational Service Area 1**

พจนีย์ มั่งคั่ง¹ / กัญกร เอี่ยมพญา²

Pojanee Mangkang¹ / Kanporn Aiempaya²

^{1,2}ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาพื้นฐานและการบริหารการศึกษา
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

^{1,2}Assist. Prof. Dr., Basic Education and Educational Administration,
Faculty of Education, Rajabhat Rajanagarindra University
Corresponding author Email: pojanee1961@gmail.com

(Received: November 7, 2019; Revised: January 27, 2020; Accepted: March 5, 2020)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูโรงเรียนเครือข่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู 2) ปัญหาและแนวทางแก้ไขเกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู และ 3) แนวทางการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครู โรงเรียนเครือข่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ปีการศึกษา 2561 จำนวน 263 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับทักษะการจัดการเรียนรู้ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์การสนทนากลุ่ม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูมีค่าเฉลี่ยโดยรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก 2) ปัญหาเกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู ได้แก่ ทักษะความคิดสร้างสรรค์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบใหม่ๆ ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การวางแผน ออกแบบนวัตกรรมที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้ในยุคปัจจุบัน ความเพียงพอและความทันสมัยของสื่ออุปกรณ์ทางเทคโนโลยีเพื่อจัดการเรียนรู้ และภาระงานอื่นค่อนข้างมาก แนวทางแก้ไข ได้แก่ จัดอบรมการใช้เทคโนโลยีนวัตกรรมที่ทันสมัย จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้ครูเสนอผลงานนวัตกรรมสร้างสรรค์ สัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพ (PLC) จัดหาคอมพิวเตอร์ให้เพียงพอ ทันสมัย จัดลำดับความสำคัญการทำงานให้ชัดเจน เหมาะสม 3) แนวทางการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ใน

ศตวรรษที่ 21 ของครู ได้แก่ การพัฒนาวิธีการจัดการเรียนรู้แบบใหม่ๆ ส่งเสริมให้ครูปฏิบัติงานเชิงนวัตกรรม เชิงระบบ สนับสนุนครูใช้เทคนิคการสอนที่หลากหลายและสร้างสรรค์ นำสื่อนวัตกรรม มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การผลิตสื่อ นวัตกรรม และเสนอผลงานนวัตกรรมที่สร้างสรรค์ พัฒนาครูเกี่ยวกับการสนทนา การเขียน และการสื่อสารอื่นๆ อย่างหลากหลาย ควรส่งเสริมให้ครูใช้ช่องทางการสื่อสารต่างๆ เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การแก้ไขปัญหาตลอดจนการสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง ควรส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ทุกระดับชั้นและทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ จัดหาสื่อเทคโนโลยีตามความเหมาะสมและเพียงพอ ควรพัฒนาคุณภาพครู ให้มีความรู้ ความสามารถ มีความเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพ มีมาตรฐานทัดเทียมกับนานาชาติ

คำสำคัญ: ทักษะการเรียนรู้ของครู, ศตวรรษที่ 21, แนวทางการพัฒนาทักษะการเรียนรู้

Abstract

The purposes of this research were 1) to study level of learning skills in the 21st century of teachers, 2) to study problems and solutions regarding learning skills in the 21st century of teachers, and 3) guidelines to develop learning skills in the 21st century of teachers. The samples were 263 teachers of professional teacher training network schools and 5 people who had experience in developing learning skills. Questionnaires and interview forms for group discussion were used as the tools of the research. The statistics for data analysis were frequency, percentage, and content analysis. The research results were as follows: 1) The learning skills in the 21st century of teachers as a whole and in each aspect were at a high ranking. 2) The problems with learning skills in the 21st century of teachers were creative skills in organizing new learning activities; skills in using information technology; planning and designing innovations that were suitable for learning management at present; adequacy and modernization of technological media equipment for learning management and lots of other workloads. The solutions were training the use of innovation and technology, organizing a learning exchange platform for teachers to present creative innovation, conducting seminar forum of professional learning community (PLC), providing sufficient and modern computers, and also prioritizing works clearly and appropriately. 3) Guidelines to develop learning skills in the 21st

century of teachers were as follows: improve teachers regarding new learning methods; promote teachers to work with system-oriented innovation; should encourage teachers to use various and creative teaching techniques and use innovative media for learning management; arrange a stage to exchange ideas about the production of media, innovation, and propose creative innovations; improve teachers in various aspects when it comes to conversation, writing and other communication; should encourage teachers to use various communication channels to exchange experiences and troubleshooting as well as communication between schools and parents; should promote the application of information technology in the learning management at all levels and all learning strand group; provide technology media as appropriate and adequate; should develop teachers' quality to have knowledge, competence, and progress in the profession according to international standards.

Keywords: Learning skills of teachers, The 21st century, Guidelines to develop learning skills

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการนำแนวคิดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เข้ามาปรับใช้ มุ่งเน้นการพัฒนาเยาวชนเข้าสู่โลกยุคศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรม รักความเป็นไทย มีทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ ทักษะด้านเทคโนโลยี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลกได้อย่างสันติ ยกระดับมาตรฐานทางการศึกษาหรือปรับเปลี่ยนกระบวนการทางการศึกษาให้สามารถพัฒนารัพยากรมนุษย์ในฐานะที่เป็นพลเรือนและเป็นพลโลก ให้มีสมรรถนะและเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์มีสมรรถนะในการแข่งขันที่มีคุณภาพสูงขึ้น รู้จักเลือกที่จะรับกระแสของวัฒนธรรมต่างชาติมีความเท่าทันและทัดเทียมสากลโลกควบคู่ความเป็นไทย อีกทั้งการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นเพื่อการจัดการศึกษาและพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้เท่าทันต่อสถานการณ์โลก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553: 6-7 อ้างถึงใน พัชรินทร์ มีศิริ และกาญจนา บุญส่ง, 2562: 162-163)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553: 2) ได้กำหนดสมรรถนะประจำสายงาน ประกอบด้วย 6 สมรรถนะของครูไทยเพื่อเป็นแนวทางและกรอบแนวคิดให้ครูนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับทักษะการสอนในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาตนเอง การบริหารจัดการในชั้นเรียน การวิเคราะห์สังเคราะห์และการวิจัย เพื่อพัฒนาผู้เรียน ภาวะผู้นำของครู การสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัด

การเรียนรู้ นอกจากนี้ วิโรจน์ สารรัตน์ (2556: 106) กล่าวว่า ครูต้องมีความตื่นตัวและเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนมีทักษะสำหรับออกไปดำรงชีวิตในโลกแห่งศตวรรษที่ 21 โดยทักษะที่สำคัญ คือ ทักษะการเรียนรู้ (Learning skill) ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนการเตรียมความพร้อมด้านต่างๆ เป็นปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ดังกล่าว ทำนองเดียวกัน วิจารณ์ พานิช (2555: 16) กล่าวถึงทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมเป็นตัวกำหนดความพร้อมของนักเรียนสู่โลกการทำงานที่มีความซับซ้อนในปัจจุบัน ได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาและการสื่อสารและการร่วมมือ ส่วนด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี นั้นผู้เรียนต้องมีความสามารถในการแสดงทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและปฏิบัติงานได้หลากหลาย โดยอาศัยความรู้ด้านสารสนเทศ ความรู้ด้านสื่อ ความรู้ด้านเทคโนโลยี และสำหรับด้านชีวิตและอาชีพ นักเรียนจะต้องพัฒนาทักษะชีวิตที่สำคัญ คือ ความยืดหยุ่นและการปรับตัว การริเริ่มสร้างสรรค์และเป็นตัวของตัวเอง ทักษะทางสังคมและสังคมข้ามวัฒนธรรม การเป็นผู้สร้างหรือผู้ผลิต ความรับผิดชอบเชื่อถือได้ ภาวะผู้นำ และความรับผิดชอบ สอดคล้องกับซาฮิน (Sahin, 2009: 1464–1468) ที่กล่าวว่า คนต้องมีทักษะการคิดระดับสูง เรียกว่า ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อแก้ปัญหาใหม่ของโลกใหม่ ทักษะการเรียนรู้เหล่านี้ประกอบด้วย ทักษะสารสนเทศและการสื่อสาร ทักษะการคิดและการแก้ปัญหา และทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการชี้นำตนเอง รวมทั้งคริสเทน และคณะ (Kristin, Kara, Natalie, & Jame, 2013: 643–658) ที่กล่าวว่า ความรู้ที่มีส่วนสำคัญสำหรับความสำเร็จในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย ทักษะการใช้ตัวเลข ทักษะความสามารถด้านการอ่านและเขียน ทักษะการเรียนรู้ข้ามสาระ ทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม การแก้ปัญหาและการคิดเชิงวิพากษ์ การสื่อสารการทำงานร่วมกัน ทักษะชีวิตและทักษะการทำงาน ทักษะด้านจริยธรรม อารมณ์ความตระหนักและความสามารถทางวัฒนธรรม

การที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ มีทักษะดังกล่าว ต้องอาศัยครูผู้สอนที่มีทักษะในการจัดการเรียนรู้ มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง โดยเฉพาะในยุคศตวรรษที่ 21 เป็นทักษะแห่งอนาคตที่ครูควรมีเพื่อสร้างนวัตกรรมบริหารจัดการชั้นเรียนแนวใหม่อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน นับได้ว่าครูเป็นกลไกสำคัญในการจัดการเรียนการสอน ครูต้องมีการตื่นตัวและเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนมีทักษะสำหรับการออกไปดำรงชีวิตในโลกแห่งศตวรรษที่ 21 (วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และอชิป จิตฤกษ์, 2554: 114) ปัญหาที่พบเกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู คือ ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ เทคโนโลยี การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ไขความริเริ่มสร้างสรรค์และนวัตกรรม การริเริ่มสร้างสรรค์และเป็นตัวของตัวเองและด้านการเป็นผู้สร้างหรือผู้ผลิต ขาดการบริหารจัดการเทคโนโลยี สารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ ขาดการบูรณาการ ขาดกลไกประสานงานที่ชัดเจนในการแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

รวมถึงการบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างพอเพียง และเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ และสังคมเป็นสิ่งที่ปัญหา (วรลักษณ์ คำหวาง และนงลักษณ์ ใจฉลาด, 2559: 198-201)

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ผลิตและพัฒนา ครู สร้างความร่วมมือกับสถานศึกษา โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา ทำความร่วมมือกับ โรงเรียนเครือข่ายเพื่อร่วมกันพัฒนานักศึกษาครูของคณะครุศาสตร์ให้พร้อมต่อการเป็นครูที่ดี ครูยุคใหม่ ครูมืออาชีพ ครูอนาคตแห่งศตวรรษที่ 21 เพื่อให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 ที่ได้กำหนดความมุ่งหมายในการจัดการศึกษาว่า ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็น มนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมใน การดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ยึดหลักการจัดการศึกษาตลอดชีวิต สำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้ เป็นไปอย่างต่อเนื่องเพื่อมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข และมีคุณลักษณะที่ พึงประสงค์ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ.2547 มาตรา 8(6) ที่กล่าวว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏต้องประสานความร่วมมือและช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างมหาวิทยาลัย ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรอื่นๆ ทั้งในและต่างประเทศ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้อง ศึกษาถึงสภาพทั่วไปในด้านทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู เพื่อให้ทราบถึงทักษะ แต่ละด้าน อยู่ในระดับมากน้อยเพียงใด ตลอดจนกำหนดแนวทางในการพัฒนาทักษะของครูไปสู่ เกณฑ์ตามมาตรฐานทักษะการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้ครูเป็นบุคลากรวิชาชีพชั้นสูง จำเป็นอย่างยิ่งต่อการปฏิบัติงานวิชาชีพครูให้บรรลุผลได้อย่างมีประสิทธิภาพตามความต้องการ ขององค์การทางการศึกษายุคการปฏิรูปการศึกษา

จากหลักการ แนวคิดและความสำคัญต่อการพัฒนาครูสู่มืออาชีพแห่งศตวรรษ ที่ 21 ที่ กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญและมีความจำเป็นต้องศึกษาสภาพ ปัญหา และ แนวทางการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูโรงเรียนเครือข่ายฝึกประสบการณ์ วิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์ เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยมา พัฒนาการจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูโรงเรียนเครือข่ายฝึก ประสบการณ์วิชาชีพครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1
2. เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขเกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของ ครู โรงเรียนเครือข่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ฉะเชิงเทรา เขต 1

3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูโรงเรียนเครือข่าย ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับ ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู จากแนวคิดของวิจารณ์ พานิช (2558: 6-7) และไสว พักขาว (2561: 3-5) มาบูรณาการเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู ประกอบด้วย 7 ด้าน ได้แก่ 1) การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา 2) ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม 3) ความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ 4) ความร่วมมือ การทำงานเป็นทีมภาวะผู้นำ 5) การสื่อสารสารสนเทศและรู้เท่าทันสื่อ 6) คอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และ 7) ชีวิตและการทำงาน

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครู โรงเรียนเครือข่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 838 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ นักการศึกษาหรือคณาจารย์หรือผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับทักษะการเรียนรู้ จำนวน 5 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาระดับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู ได้แก่ ครู โรงเรียนเครือข่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 263 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970: 608) จำแนกจำนวนกลุ่มตัวอย่างรายอำเภอ โดยเทียบบัญญัติไตรยางศ์ และสุ่มอย่างง่าย

ขั้นตอนที่ 2 การสนทนากลุ่มเพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาด้านทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู ได้แก่ ครู โรงเรียนเครือข่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 20 คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง จากผู้ที่มีประสบการณ์การสอนไม่น้อยกว่า 10 ปี มีผลงานดีเด่น (เคยได้รับรางวัลเกี่ยวกับด้านการจัดการเรียนรู้) ขั้นตอนที่ 3 การสนทนากลุ่ม เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู ได้แก่ ครู โรงเรียนเครือข่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 10 คน โดยเลือกแบบเจาะจงจากครูที่มีประสบการณ์สอนไม่น้อยกว่า 15 ปี เคยได้รับรางวัล

เกี่ยวกับด้านการจัดการเรียนรู้ และผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ นักการศึกษาหรือคณาจารย์หรือผู้บริหารที่เชี่ยวชาญเกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ จำนวน 5 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง

วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู มี 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับสถานะภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน การได้รับรางวัลต่างๆ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู ประกอบด้วย 7 ด้าน คือ 1) การคิดอย่างมีวิจารณญาณและแก้ปัญหา 2) ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม 3) ความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ 4) ความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม ภาวะผู้นำ 5) การสื่อสาร สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ 6) คอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร และ 7) ชีวิตและการทำงาน คำถามเป็นแบบประเมินค่า (Rating scale) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ตามเทคนิควัดของลิเคิร์ต (Likert, 1967: 90-95) ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนนในแต่ละระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

2. แบบสัมภาษณ์การสนทนากลุ่ม เกี่ยวกับ ปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาด้านทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู เป็นแบบปลายเปิด จำนวน 7 ด้าน คือ 1) การคิดอย่างมีวิจารณญาณและแก้ปัญหา 2) ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม 3) ความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ 4) ความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม ภาวะผู้นำ 5) การสื่อสาร สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ 6) คอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และ 7) ชีวิตและการทำงาน

3. แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู เป็นแบบปลายเปิด จำนวน 7 ด้าน คือ 1) การคิดอย่างมีวิจารณญาณและแก้ปัญหา 2) ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม 3) ความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ 4) ความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม ภาวะผู้นำ 5) การสื่อสาร สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ 6) คอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และ 7) ชีวิตและการทำงาน

การสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู
2. ดำเนินการสร้างเครื่องมือตามขอบเขตและแนวทางที่กำหนดไว้ เป็นการสร้างแบบสอบถาม ชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scales) 5 ระดับ ของลิเคิร์ต (Likert, 1967: 90-95) เพื่อใช้

สอบถามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู ประกอบด้วย 7 ด้าน คือ 1) การคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณและการแก้ปัญหา 2) ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม 3) ความเข้าใจต่างวัฒนธรรมต่างกระบวนทัศน์ 4) ความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม ภาวะผู้นำ 5) การสื่อสาร สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ 6) คอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และ 7) ชีวิตและการทำงาน

3. ดำเนินการสร้างเครื่องมือตามขอบเขตและแนวทางที่กำหนดไว้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ เพื่อการสนทนากลุ่มปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู และแนวทางการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู เป็นแบบปลายเปิดเกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู ประกอบด้วย 7 ด้าน คือ 1) การคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณและการแก้ปัญหา 2) ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม 3) ความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ 4) ความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม ภาวะผู้นำ 5) การสื่อสาร สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ 6) คอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และ 7) ชีวิตและการทำงาน

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct validity) และความถูกต้องของการใช้ภาษาโดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Index of item objective congruence หรือ IOC) แล้วเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป และนำไปทดลองกับครู จำนวน 30 คน ที่มีใช้กลุ่มตัวอย่าง แล้วนำแบบสอบถามที่ทดลองใช้แล้วไปหาค่าความเชื่อมั่น ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของคอนบราค (Cronbach, 1990: 202-204) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.967 สำหรับแบบสัมภาษณ์ ให้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct validity) และความถูกต้องของการใช้ภาษา ซึ่งข้อคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. บันทึกเสนอให้คณบดีคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ ออกหนังสือขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนเครือข่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด

2. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามให้นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ไปมอบให้ผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อประสานเก็บรวบรวมข้อมูลให้ พร้อมให้นักศึกษารวบรวมแบบสอบถามคืนผู้วิจัย ตามระยะเวลาที่กำหนด

3. นำแบบสอบถามที่รวบรวมได้ ทำการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ และนำผลข้อมูลมาวิเคราะห์

4. แบบสอบถาม ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู ได้รับคืนมาร้อยละ 100

5. นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ และตรวจให้คะแนนตามที่กำหนด ด้วยวิธีทางสถิติ โดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป

6. ดำเนินการสนทนากลุ่ม จำนวน 2 ครั้ง เมื่อวันที่ 26 มกราคม 2562 และวันที่ 5 กรกฎาคม 2562 ผู้วิจัย รวบรวมข้อมูลโดยการบันทึกเทป และ จัดบันทึกตามประเด็นการสนทนากลุ่ม การบันทึกภาพ และรวบรวมจากการตอบแบบสัมภาษณ์ของผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม นำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มมาสังเคราะห์และวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามโดยการคำนวณหาค่าความถี่ ร้อยละ
2. วิเคราะห์ข้อมูลทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
3. ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการสนทนากลุ่ม ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. ระดับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูโรงเรียนเครือข่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู โรงเรียนเครือข่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 โดยรวม

ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21	N=263 คน		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและแก้ปัญหา	4.15	.49	มาก
2. ทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม	4.09	.52	มาก
3. ทักษะความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์	4.34	.48	มาก
4. ทักษะความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม ภาวะผู้นำ	4.28	.49	มาก
5. ทักษะการสื่อสาร สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ	4.09	.57	มาก
6. ทักษะคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	3.99	.67	มาก
7. ทักษะชีวิตและการทำงาน	4.28	.48	มาก
เฉลี่ยรวม	4.17	.53	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูโรงเรียนเครือข่าย ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1 มีค่าเฉลี่ย โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.17$) ด้านที่มีเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านทักษะความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ ($\bar{x} = 4.34$) รองลงมาคือ ด้านทักษะชีวิตและการทำงานและด้านทักษะความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม ภาวะผู้นำ ($\bar{x} = 4.28$) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ย ลำดับสุดท้าย คือ ด้านทักษะคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ($\bar{x} = 3.99$)

2. ปัญหาและแนวทางแก้ไขเกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู ได้แก่ ทักษะความคิดสร้างสรรค์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบใหม่ๆ ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศหรือสื่อที่ทันสมัยในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวางแผน ออกแบบนวัตกรรมที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้ในยุคปัจจุบัน การผลิตและพัฒนาผลงานผ่านระบบเครือข่ายสมัยใหม่ ความเพียงพอและความทันสมัยของสื่ออุปกรณ์ทางเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ เทคนิคการวิจัยเพื่อนำมาพัฒนาการเรียนการสอน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการวิจัยทักษะในการวัดประเมินผลและการสื่อสารสารสนเทศอย่างมีระบบ ภาระงานอื่นค่อนข้างมาก แนวทางแก้ไข ได้แก่ จัดอบรมการใช้เทคโนโลยี นวัตกรรมที่ทันสมัย จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้ครูเสนอผลงาน นวัตกรรมสร้างสรรค์ สัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) จัดหาคอมพิวเตอร์ให้เพียงพอ ทันสมัย จัดลำดับความสำคัญการทำงานให้ชัดเจน เหมาะสม

3. แนวทางการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู ได้แก่

3.1 ครูควรได้รับการพัฒนาเกี่ยวกับวิธีการจัดการเรียนรู้แบบใหม่ๆ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงและวิธีการเรียนรู้ที่รวดเร็ว เป็นระบบ และพัฒนาตนเองอยู่เสมอโดยการลงมือกระทำและใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และสร้างสรรค์นวัตกรรมที่สอดคล้องกับยุคปัจจุบัน

3.2 ส่งเสริมให้ครูปฏิบัติงานเชิงนวัตกรรม เชิงระบบ การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ผนวกกับการนำวิจัยมาใช้ในการแก้ปัญหา

3.3 ครูควรใช้เทคนิคการสอนที่หลากหลายและสร้างสรรค์ นำสื่อ นวัตกรรม มาใช้ในการจัดการ การเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีการประเมินผลการใช้นวัตกรรม

3.4 ส่งเสริมให้ครูจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การผลิตสื่อ นวัตกรรม และนำเสนอผลงาน กล้าแสดงออกทางความคิด/เสนอผลงานนวัตกรรมที่สร้างสรรค์ สร้างขวัญกำลังใจในความสำเร็จ

3.5 พัฒนาคูครูเกี่ยวกับการสนทนา การเขียน และการสื่อสารอื่นๆ อย่างหลากหลาย สร้างการรับรู้ ความเท่าทัน และการใช้สื่อสารสนเทศ อย่างเหมาะสม และนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี

3.6 ครูควรใช้ช่องทางการสื่อสารต่างๆ เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เช่น Application Facebook ในการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ การแก้ไขปัญหา ตลอดจนการสื่อสารระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง

3.7 โรงเรียนส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ทุกระดับชั้นและทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เพื่อเป็นการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ให้ทันยุคโลกาภิวัตน์ พัฒนาครูให้มีทักษะใช้คอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และนำมาจัดการเรียนรู้ การวิจัยได้อย่างเหมาะสม

3.8 จัดหาสื่อเทคโนโลยีให้ตามความเหมาะสม และเพียงพอ

3.9 ส่งเสริมให้ครูมีการเรียนรู้ที่นำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เรียนรู้ เพื่อทำงานอย่างมืออาชีพ สอดคล้องกับทักษะศตวรรษที่ 21

3.10 พัฒนาคุณภาพครู ให้มีความรู้ ความสามารถ มีความเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพ มีมาตรฐานทัดเทียมกับนานาชาติ ตามสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเพื่อเป็นครูที่มีความรู้ ความสามารถ ทักษะที่จำเป็นอย่างครูปrofessional ส่งเสริมให้ครูใช้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างเต็มความสามารถ

การอภิปรายผล

1. ผลการศึกษาระดับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู โรงเรียนเครือข่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 พบว่าระดับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู มีค่าเฉลี่ยโดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของพัทธนันท์ รชตะไพโรจน์ (2559: 65) ศึกษาการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูโรงเรียนเอกชน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน พบว่า โดยรวมและรายด้าน ผู้ตอบแบบสอบถามมีการแสดงความคิดเห็นระดับมาก ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากครูมีบทบาทสำคัญที่จะนำพาผู้เรียนไปสู่เป้าหมายที่ผู้เรียนต้องการ ครูในฐานะผู้สอนจึงให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ มีทักษะและมีเจตคติที่ดีในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ด้วยเหตุปัจจัยทางสังคม เทคโนโลยีและการสื่อสารที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เน้นพัฒนาผู้เรียนให้ทันกับยุคสมัย ทันกับปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม สามารถก้าวผ่านอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ด้วยการใช้ความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ได้รับการพัฒนาจากห้องเรียนและนอกห้องเรียนโดยมีครูทำหน้าที่ตามบทบาทต่างๆ อย่างเต็มเปี่ยมด้วยประสิทธิภาพ (สุไม บิลไบ, 2558: ออนไลน์) สังคมไทยต้องการคนรุ่นใหม่ที่มีความคิดวิจรรณญาณ รู้จักแยกแยะ การคิดใหม่ๆ มีจิตนาการ เข้าใจทิศทางการเปลี่ยนแปลงของโลกและสังคม สื่อสารและกับคนอื่นได้อย่างมั่นใจและพร้อมใช้ชีวิตอย่างรับผิดชอบ มีคุณธรรม ไม่เอาर्डเอาเปรียบคนอื่นในสังคมไทยและสังคมโลก (ไพฑูรย์ สีนลาร์ตัน, 2557: 24) ครูเพื่อศิษย์ต้อง

เปลี่ยนแปลงตัวเองให้เป็น “ครูเพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21” มนุษย์ในศตวรรษที่ 21 ต้องเป็นบุคคลพร้อมเรียนรู้ และเป็นคนทำงานที่ใช้ความรู้ ทักษะสำคัญที่สุดของศตวรรษที่ 21 จึงเป็นทักษะของการเรียนรู้ (Learning skills) การศึกษาในศตวรรษที่ 21 จำต้องเป็นเช่นนี้ก็เพราะต้องเตรียมคนไปเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว รุนแรง พลิกผัน และคาดไม่ถึง คนยุคใหม่จึงต้องมีทักษะสูงในการเรียนรู้และปรับตัว ครูเพื่อศิษย์จึงต้องพัฒนาตนเองให้มีทักษะของการเรียนรู้ด้วย และในขณะเดียวกันก็ต้องมีทักษะในการทำหน้าที่ครูในศตวรรษที่ 21 (วิจารณ์ พานิช, 2558: 6) ครูในโรงเรียนเครือข่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ได้ตระหนักถึงความสำคัญ อีกทั้งได้รับการพัฒนาและเตรียมพร้อมเพื่อเข้าสู่ยุคศตวรรษที่ 21 จากเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

2. ปัญหาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู โรงเรียนเครือข่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชิงเทรา เขต 1 ได้แก่ ขาดความคิดสร้างสรรค์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบใหม่ๆ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศหรือสื่อที่ทันสมัยในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวางแผน ออกแบบนวัตกรรมที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้ในยุคปัจจุบัน การผลิตและพัฒนาผลงานผ่านระบบเครือข่ายสมัยใหม่ ความเพียงพอและความทันสมัยของสื่ออุปกรณ์ทางเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ เทคนิคการวิจัยเพื่อนำมาพัฒนาการเรียนการสอน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการวิจัยทักษะในการวัดประเมินผลและการสื่อสารสารสนเทศอย่างมีระบบ ภาระงานอื่นค่อนข้างมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของพัทธนันท์ รชตะไพโรจน์ (2559: 65) ศึกษาการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูโรงเรียนเอกชน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน พบว่า ครูยังขาดความตระหนักและกระตือรือร้นในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ขาดแรงจูงใจให้ครูเปลี่ยนรูปแบบการสอน สอดคล้องกับประภาดา คนคล่อง และคณะ (2560: 563-572) ศึกษาการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21: กรณีโรงเรียนอนุบาลคำชะอี พบว่า ปัญหาในการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนอนุบาลคำชะอี ได้แก่ ครูมีการพัฒนาให้เท่าทันโลกและการเปลี่ยนแปลงน้อย ครูมีการออกแบบจัดการเรียนรู้ที่ไม่หลากหลาย ครูมีการส่งเสริมทักษะการคิดน้อย ครูใช้เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้น้อย และครูทำวิจัยเพื่อแก้ปัญหาในชั้นเรียนน้อย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครูบางส่วนยังขาดการส่งเสริมการทำหน้าที่ของครูให้เกิดประสิทธิภาพ ซึ่งแนวทางการส่งเสริมการทำหน้าที่ของครูให้เกิดประสิทธิภาพนั้น ควรมีการกำหนดมาตรฐานอาชีพครู โดยเฉพาะความรู้ ความสามารถด้านมาตรฐานการปฏิบัติงานของครู ซึ่งมาตรฐานเหล่านี้สามารถใช้เป็นเกณฑ์วัดความเป็นครู และเป็นเครื่องมือตรวจสอบกลั่นกรองผู้ประกอบการวิชาชีพครูได้อย่างชัดเจนและมีคุณภาพ ควรพัฒนาระบบการผลิตครูออกสู่ตลาดการศึกษารวมทั้งหลักสูตรครูที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงไปของสังคมโลก ให้ความรู้และปรับแนวคิดของครูให้เข้าใจวิธีการเรียนรู้ในยุคสมัยใหม่ (ภาสกร เรืองรอง และคณะ, 2558 : 6-7)

3. แนวทางการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู ได้แก่ ครูควรได้รับการพัฒนาเกี่ยวกับ วิธีการจัดการเรียนรู้แบบใหม่ๆ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และสร้างสรรค์นวัตกรรมที่สอดคล้องกับยุคปัจจุบัน ส่งเสริมให้ครูปฏิบัติงานเชิงนวัตกรรม เชิงระบบ การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ ผสมกับการนำวิจัยมาใช้ในการแก้ปัญหา ควรใช้เทคนิคการสอนที่หลากหลายและสร้างสรรค์ นำสื่อนวัตกรรม มาใช้ในการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้ครูจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การผลิตสื่อ นวัตกรรม และนำเสนอผลงาน กล้าแสดงออกทางความคิด/เสนอผลงาน นวัตกรรมที่สร้างสรรค์ สอดคล้องกับงานวิจัยของพัทธนันท์ รชตะไพโรจน์ (2559: 65) พบว่า แนวทางการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู โรงเรียนเอกชน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ได้แก่ สร้างให้ครูมีความรู้ความเข้าใจในทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยการจัดให้มีการอบรมในเรื่องทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ครูจะต้องมีการศึกษาวิธีการและสื่อการสอน แผนการสอน ส่งเสริมให้มีการใช้ห้องปฏิบัติการ แหล่งเรียนรู้ให้มากขึ้น และสร้างองค์ความรู้ในการเพิ่มพูนสมรรถนะที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาการเรียนการสอนในเรื่องทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 พัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ นำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลและนิเทศ ติดตามและประเมินผล สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปุณยา จันทมาตย์ (2557: 137) ศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนาทักษะการสอนของครูสังคมศึกษา เพื่อการเรียนรู้ ในศตวรรษที่ 21 ในโรงเรียนมาตรฐานสากลระดับมัธยมศึกษา คือ โรงเรียนควรจัดอบรมและพัฒนาศักยภาพครู สนับสนุนอุปกรณ์ทางเทคโนโลยีให้เพียงพอต่อครู และสนับสนุนงบประมาณให้เพียงพอ สอดคล้องกับวรลักษณ์ คำหว่าง และนงลักษณ์ ใจฉลาด (2559: 123-138) ศึกษาพบว่า แนวทางพัฒนาทักษะครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในจังหวัดพิษณุโลก ได้แก่ ควรสนับสนุนการสร้างสรรคและเผยแพร่นวัตกรรมการสอนควรสัมมนา/อบรม/จัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการเชื่อมต่อระบบเครือข่าย ด้านสื่อ ควรจัดสรรงบประมาณ กำหนดแนวทางการพัฒนา ฝึกฝนทักษะในการผลิตสื่อ ควรสร้างเสริมประสบการณ์ เพื่อพัฒนาศักยภาพด้านความรู้ ทักษะ ความสามารถ เพื่อพัฒนาทักษะและเพิ่มพูนความรู้ให้กับตนเอง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากปัจจุบันระบบเศรษฐกิจอุตสาหกรรมเปลี่ยนมาเป็นระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ ที่จำเป็นต้องใช้ความรู้และนวัตกรรมที่หลากหลาย การทำงานในศตวรรษที่ 21 ต้องใช้ทักษะที่จำเป็นอย่างอื่น เช่น ทักษะการสื่อสาร ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการคิดวิเคราะห์ เป็นต้น ทุกหน่วยงานต่างจำเป็นต้องจัดสรรงบประมาณในส่วนการพัฒนาบุคลากรด้วยรูปแบบต่างๆ อาทิ การฝึกอบรม การศึกษาต่อเพื่อพัฒนาทางวิชาชีพ เพื่อให้บุคลากรมีทักษะที่จำเป็นในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ปรีดี ปลื้มสำราญกิจ, 2560: 58) อีกทั้งนโยบายด้านการศึกษาและเรียนรู้ การทะนุบำรุงศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมให้ความสำคัญกับครู ที่ว่าจะพัฒนาระบบการผลิต และพัฒนาครูที่มีคุณภาพ และจิตวิญญาณของความเป็นครู เน้นครูผู้สอนให้มีคุณวุฒิตรงตามวิชาที่สอน

นำเทคโนโลยีสารสนเทศและเครื่องมือที่เหมาะสมมาใช้ในการเรียนการสอนเพื่อเป็นเครื่องมือช่วยครูหรือเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น การเรียนทางไกล การเรียนโดยระบบบลิ้กเทรอนิกส์ (สำนักเลขาธิการคณะกรรมการรัฐมนตรี, 2557) ประกอบกับร่างแผนปฏิบัติการการปฏิรูปการศึกษา พ.ศ. 2558–2564 ของกระทรวงศึกษาธิการที่เกี่ยวข้องกับครู คือ การปฏิรูปครู ปฏิรูปการเรียนรู้การปรับระบบการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา (สุริยา ช้องเสนาะ, 2560: 2) นอกจากนี้ รัฐินันท์ ผิวนิล (2562: 131) กล่าวว่า ระบบการศึกษาถือเป็นอีกส่วนหนึ่งที่ได้ปรับตัวและนำเทคโนโลยีการสื่อสารเข้ามาใช้กับการเรียนการสอน ครูสมัยใหม่จะพัฒนาตนเองเพื่อเป็นครูที่มีความรู้ความสามารถทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพ และการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ให้เท่าทันต่อความก้าวหน้าในวิชาชีพครู มีศักยภาพในการถ่ายทอด สื่อสาร ให้ความรู้ และพูดคุยกับนักเรียนได้ รวมถึงการเตรียมความพร้อมให้นักเรียนสามารถเลือกและใช้ข้อมูลสารสนเทศอย่างมีวิจารณญาณ คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อเข้าใจปัญหาต่างๆ ของโลกปัจจุบันได้ สอดคล้องกับพัชรินทร์ สุริยวงศ์ และบำรุง ชำนาญเรือ (2561: 13) กล่าวถึงทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณว่าเป็นทักษะที่มีความจำเป็นต่อการเรียนรู้ และเป็นทักษะที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิจัย ดังนี้

1. จัดทำแผนพัฒนาครู เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 มีระบบและกลไกในการควบคุมกำกับติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานตามแผนอย่างเป็นระบบ
2. ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการพัฒนาครู ออกนโยบาย กฎระเบียบ ระบบและกลไก สร้างชุมชนการเรียนรู้ ส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้แบบศตวรรษที่ 21 และจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาครูเพื่อพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21
3. การจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาครูเพื่อพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 อย่างเพียงพอและต่อเนื่อง
4. สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับทุกภาคส่วน เพื่อให้นักเรียนและครูได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พัฒนาศักยภาพ และเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์
5. จัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 และทักษะการเรียนรู้
6. พัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศให้ทันสมัย เพียงพอ เหมาะสม และเอื้อต่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะครูด้านคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

2. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะครูด้านคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัย เรื่องแนวทางการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูโรงเรียนเครือข่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพรู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ฉบับนี้ ผู้วิจัยได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากโครงการวิจัยขับเคลื่อนงานวิจัยเชิงพื้นที่ คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์ ประจำปีงบประมาณ 2559

ผู้วิจัยได้รับการส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ จากหน่วยงานและผู้เกี่ยวข้องของมหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์ ได้แก่ อธิการบดี รองอธิการบดี วิชาการและวิจัย คณบดี รองคณบดี เจ้าหน้าที่ คณะครุศาสตร์ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา และเจ้าหน้าที่ ตลอดจน ผู้ทรงคุณวุฒิ คณะครู และผู้บริหารโรงเรียนเครือข่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพรู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ที่ได้ให้ความร่วมมือ ให้ความอนุเคราะห์ ตอบแบบสอบถาม และเข้าร่วมสนทนากลุ่ม จนทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ยิ่ง

ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ที่กล่าวถึงข้างต้นเป็นอย่างยิ่ง ที่ทำให้การวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี และหวังว่าผลการวิจัยครั้งนี้จะเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและเป็นแนวทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ฐิตินันท์ ฝวนิล. (2562, มกราคม-มิถุนายน). ความรู้และทัศนคติที่มีต่อการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์เพื่อการเรียนการสอนของครูในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร. **วารสารมนุษยสังคมปริทัศน์**, 21(1), 129-146.
- ประภาดา คนค่อง และคณะ. (2560). การพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21: กรณีโรงเรียนอนุบาลคำชะอี. **วารสารบริหารการศึกษาฉบับบัณฑิต**, 17(2), 563-572.
- ปรีดี ปลื้มสำราญกิจ. (2560). ความสำคัญของทักษะในศตวรรษที่ 21. **วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์**, 4(1), 56-86.
- ปยุตยา จันทมาตย์. (2557). การศึกษาทักษะการสอนของครูสังคมศึกษาเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในโรงเรียนมาตรฐานสากล ระดับมัธยมศึกษา. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการสอนสังคมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- พัชรินทร์ มีศิริ และกาญจนา บุญส่ง. (2562, มกราคม-มิถุนายน). พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10. *วารสารมนุษยสังคมปริทัศน์*, 21(1), 162-163.
- พัชรินทร์ สุริยวงศ์ และบำรุง ชำนาญเรือ. (2561, มกราคม-มิถุนายน). การพัฒนารูปแบบการสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณเพื่อส่งเสริมความสามารถทางการอ่านและการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาวิชาชีพรู. *วารสารมนุษยสังคมปริทัศน์*, 20(1), 13.
- พัชรินทร์ รัชตะไพโรจน์. (2559). *การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูโรงเรียนเอกชน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2557). *เพื่อความเป็นผู้นำของการครุศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ภาสกร เรืองรอง และคณะ. (2558). *เทคโนโลยีการศึกษากับครูไทยในศตวรรษที่ 21*. สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2561, จาก <https://hooahz.files.wordpress.com> > 2013/11.
- วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และอชิป จิตตฤกษ์. (2554). *ทักษะแห่งอนาคตใหม่: การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: open word.
- วรลักษณ์ คำหว่าง และนางลักษณ์ ใจฉลาด. (2559, กุมภาพันธ์). การศึกษาสภาพทักษะครูในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก. *วารสาร The 38th National Graduate Research Conference*, 3(1), 198-201.
- _____. (2560, มกราคม-มิถุนายน). แนวทางการพัฒนาทักษะครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในจังหวัดพิษณุโลก. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง*, 6(1), 129-138.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- _____. (2558, กรกฎาคม-ธันวาคม). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ ในศตวรรษที่ 21*. *วารสารนวัตกรรมการเรียนรู้*, 1(2), 6.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2556). *กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษากรณีทัศน์ต่อการศึกษาศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: ทิพยวิสุตธี
- สุไม บิลไบ. (2558). *เอกสารประกอบการเรียน: สมรรถนะ ทักษะและบทบาทของครูไทยในศตวรรษที่ 21*. สืบค้นเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2560, จาก <https://drsumaibinbai.files.wordpress.com>.

- สุริยา ฮ่องเสนาะ. (2560). **บทบาทของครูไทยในศตวรรษที่ 21**. สืบค้นเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2560, จาก <https://drsumaibinbai.files.wordpress.com/.../e0b89ae0b897e0b89ae0b8b2...>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). **คู่มือการประเมินสมรรถนะครู**. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2557). **คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี แถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ**. สืบค้นเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2560, จาก www.cabinet.thaigov.go.th.
- ไสว พิกขาว. (2561). **ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills)**. สืบค้นเมื่อ 12 มกราคม 2561, จาก <http://web.chandra.ac.th/blog/wp->
- Cronbach, L.J. (1990). **Essential of psychological testing** (5th ed.). New York: Harper Collin.
- Krejcie, R.V., & Morgan, D.W. (1970). Determining sample size for research activities. **Educational and Psychological Measurement**, 30(3), 607-610.
- Kristin, M.R., Kara, E.M., Natalie, A.K., & Jame, B.S. (2013). The relation of parenting, child temperament, and attachment security in early childhood to social competence at school entry. **Journal of School Psychology**, 51(5), 643–658.
- Likert, R. (1967). **The Human organization: Its management and value**. New York: McGraw-Hill Book.
- Sahin, M.C. (2009). Instructional design principles for 21st century learning skills. **Procedia Social and Behavioral Sciences**, 1, 1464–1468.

การจัดการความรู้ของโรงเรียนในตำบลสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี Knowledge Management of Schools in Suanphung Sub-district, Ratchaburi Province

กิ่งแก้ว ประเทืองผล¹ / มัทนา วังถนอมศักดิ์²

Kingkaew Prateangphol¹ / Mattana Wangthanomsak²

¹นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร จังหวัดนครปฐม

¹Master student in Educational Administration, Faculty of Education,
Silpakorn University, Nakorn Pathom

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร จังหวัดนครปฐม

²Assist. Prof. Dr., Advisor, Faculty of Education, Silpakorn University, Nakorn Pathom

*Corresponding author E-mail: Teacherfaika@gmail.com

(Received: January 13, 2020; Revised: February 20, 2020; Accepted: March 9, 2020)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การจัดการความรู้ของโรงเรียนในตำบลสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี 2) แนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้ของโรงเรียนในตำบลสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนในตำบลสวนผึ้งจังหวัดราชบุรีจำนวน 5 แห่ง กำหนดผู้ให้ข้อมูลโรงเรียนละ 6 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษา 1 คน หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และรองหัวหน้าฝ่ายวิชาการ 2 คน และครู 3 คน รวมผู้ให้ข้อมูล 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเกี่ยวกับการจัดการความรู้ของโรงเรียน ตามแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการระบอบราชการ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่ามัธยฐานเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. การจัดการความรู้ของโรงเรียนในตำบลสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่ามัธยฐานเลขคณิตจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ การเรียนรู้ การแบ่งปัน แลกเปลี่ยนความรู้ การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ การสร้างและแสวงหาความรู้ การเข้าถึงความรู้ การประมวลและกลั่นกรองความรู้ การบ่งชี้ความรู้

2. สำหรับแนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้ของโรงเรียนในตำบลสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี พบว่า ควรพัฒนาในด้านการบ่งชี้ความรู้ ได้แก่ การพัฒนาการวิเคราะห์แหล่งความรู้ที่มีอยู่ภายในและภายนอกโรงเรียน โดยการบันทึกาลักษณ์อักษร และการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ความรู้โดยการประชุมหารือเกี่ยวกับสภาพปัญหาปัจจุบัน

คำสำคัญ: การจัดการความรู้ แนวทางการพัฒนา

Abstract

The purposes of this research were to study 1) knowledge management in Suanphung Sub-district schools of Ratchaburi province, 2) development guidelines for knowledge management in Suanphung Sub-district schools of Ratchaburi province. The population in this research were 5 schools in Suanphung Sub-district. There were 30 respondents, 6 respondents from each school, comprised of 1 school administrator, 2 heads or deputy heads of academic affairs, and 3 teachers. The research instruments were questionnaire and structured interview concerning knowledge management according to the concept of Office of the Public Sector Development Commission. The statistical used to analyze the data were frequency, percentage, arithmetic mean, standard deviation and content analysis.

The findings of this research were as follows :

1. Knowledge management in Suanphung Sub-district Schools of Ratchaburi province, was at a high level. Ranking from the highest to the lowest mean as follow: learning, knowledge sharing, knowledge organization, knowledge creation and acquisition, knowledge access, knowledge codification and refinement, and knowledge identification.

2. For development guidelines of knowledge management in Suanphung Sub-district schools of Ratchaburi province, knowledge identification should be developed including the development of an analysis of existing sources of knowledge within and outside the schools by written record, and participation in the analysis of knowledge by discussing the current problem.

Keywords: Knowledge management, Development guidelines

บทนำ

สังคมไทยในปัจจุบันกำลังตื่นตัวกับการพัฒนาความรู้ความสามารถและข้อมูลข่าวสาร เพราะเชื่อว่าการที่คนในสังคม องค์กร หรือชุมชนมีความรู้ความสามารถใช้ความรู้ได้อย่างเหมาะสม และเป็นประโยชน์สามารถแก้ไขปัญหา อุปสรรค และเป็นการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันในสังคมแห่งการเรียนรู้ (Knowledge society) ซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรหลักที่มีค่าแตกต่างจากปัจจัยการผลิตอื่นๆ เนื่องจากความรู้เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงและสร้างขึ้นมาใหม่

ตลอดเวลา ซึ่งสภาวะดังกล่าวก่อให้เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขันโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมแห่งการเรียนรู้ ดังนั้นแนวคิดและหลักการบริหารจัดการความรู้จึงมีบทบาทสำคัญเป็นแนวคิดของการจัดการสมัยใหม่ ที่เห็นคุณค่าของบุคคลากรในองค์กรว่าเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีค่า และต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง สามารถทำงานได้ครอบคลุมและเป็นทีมผลักดันให้องค์กรมีประสิทธิภาพ สามารถอยู่รอดได้ในโลกของการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็วในทุกๆ ด้าน ประเทศไทยได้เริ่มเห็นความสำคัญของการจัดการความรู้ในหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนรวมทั้งองค์กรต่างๆ ได้ดำเนินการจัดการความรู้ โดยในส่วนของหน่วยงานราชการนั้น คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการเห็นว่าความรู้เป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาระบบราชการ ดังจะเห็นได้จากพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ได้ระบุในมาตรา 11 ว่า “ส่วนราชการมีหน้าที่พัฒนาความรู้ในส่วนราชการเพื่อให้มีลักษณะเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในด้านต่างๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติราชการได้อย่างถูกต้อง รวดเร็วเหมาะสม ต่อสถานการณ์ รวมทั้งต้องส่งเสริมและพัฒนาความรู้ ความสามารถ สร้างวิสัยทัศน์และปรับเปลี่ยนทัศนคติของข้าราชการในสังกัดให้เป็นบุคคลากรที่มีประสิทธิภาพและมีการเรียนรู้ร่วมกันทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติราชการของส่วนราชการให้สอดคล้องกับการบริหารราชการให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามพระราชกฤษฎีกานี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2552: 3)

ในปัจจุบันมีหลายหน่วยงานราชการที่กำลังดำเนินการจัดการ รวมทั้งมีสถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม (สคส.) เป็นสถาบันส่งเสริมให้เกิดกระแสการจัดการความรู้ให้เกิดขึ้นในสังคมไทยและเป็นแรงจูงใจในการริเริ่มการจัดการความรู้ให้มีประสิทธิภาพ โดยมีเว็บไซต์ในการสืบค้นข้อมูลซึ่งหน่วยงานราชการที่ควรมีการจัดการความรู้คือ สถานศึกษาซึ่งเป็นหน่วยสำคัญที่สุดในการจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาและครูเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินงาน คุณภาพการศึกษาจะต่ำหรือสูงจึงขึ้นอยู่กับผู้บริหารและครูเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการจัดการเรียนรู้ของครูที่ต้องอาศัยความรู้และกระบวนการที่เหมาะสมในการจัดการความรู้ ซึ่งต้องดำเนินงานร่วมกับครู ผู้บริหาร และชุมชน ทั้งในฐานะผู้ปฏิบัติ ผู้นำ ผู้ร่วมมือ โดยที่ผ่านมามีการดำเนินการปฏิรูปการศึกษาโดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้จัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาชาติ ซึ่งในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดไว้ในหมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 47 ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาประกอบด้วย ระบบการประกันคุณภาพภายในและระบบการประกันคุณภาพภายนอกใน มาตรา 48 ให้ถือว่าระบบการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งในการบริหารจัดการศึกษาที่ต้องทำอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2542: 45-46)

หน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องศึกษาหาความรู้อยู่เสมอเพื่อการปรับตัวและรู้เท่าทันและพร้อมรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นตามสภาวะการณ์ในอนาคตที่เกิดขึ้นตลอดเวลา จำเป็นต้องมีการเรียนรู้และปรับตัวอย่างรู้เท่าทันใน

สภาวะการณ์ที่เกิดขึ้นให้อยู่รอดได้อย่างมั่นคง เพื่อให้สถานศึกษามีสมรรถนะและสามารถพัฒนาสถานศึกษา บุคลากร นักเรียน ชุมชน ให้มีความรู้ความสามารถในการปรับตัวแสดงให้เห็นว่าการจัดการความรู้ส่งผลให้เกิดองค์ความรู้ และนำความรู้ที่ได้มาใช้ให้เกิดประโยชน์เพื่อบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ (คมสัน ขจรชีพพันธุ์งาม, 2553: 18-30)

โรงเรียนในตำบลสวนผึ้งจังหวัดราชบุรีเป็นหน่วยงานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 ที่เห็นความสำคัญของการจัดการความรู้ โดยสถานศึกษาดำเนินการรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในสถานศึกษา ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสารมาพัฒนาให้เป็นระบบซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 ได้จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการจัดการความรู้ให้แก่ครูแกนนำ การจัดการความรู้ แต่สภาพการดำเนินการไม่เป็นระบบ จึงทำการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมด้านการศึกษาของจังหวัดราชบุรี พบว่าประสิทธิภาพการบริหารจัดการงบประมาณ เพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ยังไม่เพียงพอ และคุณภาพการศึกษาที่แตกต่างกันอีกด้วย ทั้งนี้อาจเนื่องจากสถานศึกษาไม่มีการนำความรู้ที่มีอยู่เดิมซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในองค์กรมาจัดสรรให้มีประสิทธิภาพ รวมถึงบุคลากรไม่สามารถเข้าถึงความรู้ได้รวดเร็ว ไม่มีการเรียนรู้และพัฒนาให้เกิดความรู้ใหม่ๆ ในการนำมาใช้ประโยชน์และแก้ไขปรับปรุงองค์กรให้ดีขึ้น ด้วยเหตุนี้การจัดการความรู้ จึงเป็นการสร้างความรู้และแบ่งปันความรู้จากการดำเนินงานจะต้องสร้างและพัฒนาให้เหมาะสมสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและแนวการปฏิรูปการศึกษาของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการความรู้ในโรงเรียนหรือสถานศึกษา เนื่องจากสถานศึกษาเป็นหน่วยงานสำคัญที่สุดในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีความรู้ คุณธรรม จริยธรรมและเป็นบุคคลที่มีคุณภาพในอนาคต (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1, กลุ่มนโยบายและแผน, 2552: 19)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาของการวิจัย ผู้วิจัยจึงกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาการจัดการความรู้ของโรงเรียนในตำบลสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้ของโรงเรียนในตำบลสวนผึ้ง จังหวัด

ราชบุรี

คำถามของการวิจัย

เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดข้อคำถามของการวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการค้นหาคำตอบในการวิจัย ไว้ดังนี้

1. การจัดการความรู้ของโรงเรียนในตำบลสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี อยู่ในระดับใด

2. แนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้ของโรงเรียนในตำบลสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี เป็นอย่างไร

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและผู้ให้ข้อมูล

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ โรงเรียนในตำบลสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี จำนวน 5 แห่ง กำหนดผู้ให้ข้อมูลโรงเรียนละ 6 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษา 1 คน หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และรองหัวหน้าฝ่ายวิชาการ 2 คน และครู 3 คน รวมผู้ให้ข้อมูล 30 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยตัวแปรพื้นฐาน และตัวแปรที่ศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ตัวแปรพื้นฐาน เป็นตัวแปรที่เกี่ยวกับสภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิทางการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ในปัจจุบัน และประสบการณ์ทำงานในตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน
2. ตัวแปรต้น เป็นตัวแปรเกี่ยวกับการจัดการความรู้ของโรงเรียนในตำบลสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ตามแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ประกอบไปด้วย 7 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การบ่งชี้ความรู้ 2) การสร้างและแสวงหาความรู้ 3) การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ 4) การประมวลและกลั่นกรองความรู้ 5) การเข้าถึงความรู้ 6) การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ 7) การเรียนรู้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มี 2 ประเภท คือ 1) แบบสอบถาม 2) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีรายละเอียด ดังนี้

1. แบบสอบถาม ประกอบด้วยข้อคำถาม 2 ตอน

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับสภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ในเรื่อง เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ในปัจจุบันและประสบการณ์ทำงานในตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน มีลักษณะเป็นแบบสอบถามที่กำหนดตัวเลือกไว้ให้เลือก

ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับการจัดการความรู้ของโรงเรียนในตำบลสวนผึ้ง แบบสอบถามในตอนี่ 2 มีลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert's five rating scales, 1967: 90-95)

2. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้ของโรงเรียนในตำบลสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี มีลักษณะเป็นข้อคำถามปลายเปิดโดยทำการสัมภาษณ์ทั้งหมด 5 คน ประกอบด้วยผู้อำนวยการสถานศึกษา 1 คน รองผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือ

รักษาการณ์ในตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา 1 คน หัวหน้าฝ่ายวิชาการ 1 คน รองหัวหน้าฝ่ายวิชาการ 1 คน และครู 1 คน

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือการวิจัย โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. แบบสอบถาม

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องภายใต้คำปรึกษาของอาจารย์ที่ปรึกษาค้นคว้าอิสระเพื่อพิจารณาปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องและเหมาะสมกับตัวแปรและขอบเขตที่กำหนด

ขั้นตอนที่ 2 ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ของแบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ภายใต้การควบคุมของอาจารย์ที่ปรึกษาค้นคว้าอิสระ

2. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้ของโรงเรียนในตำบลสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

ขั้นตอนที่ 1 นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ที่มีค่าเฉลี่ยระดับต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับด้านอื่นๆ ในแต่ละด้านมาสร้างเป็นข้อคำถามในการสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 2 นำข้อคำถามปรึกษาอาจารย์การค้นคว้าอิสระและแก้ไขตามข้อเสนอแนะ โดยทำการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการสถานศึกษา 1 คน รองผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือรักษาการณ์ในตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา 1 คน หัวหน้าฝ่ายวิชาการ 1 คน รองวิชาการ 1 คน และข้าราชการครู 1 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้ การเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

1. ผู้วิจัยทำหนังสือถึงหัวหน้าภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อขอความอนุเคราะห์ออกหนังสือถึงในโรงเรียนตำบลสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากโรงเรียนในตำบลสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

2. ผู้วิจัยนำหนังสือส่งถึงในโรงเรียนตำบลสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูล และติดตามรวบรวมแบบสอบถามคืนจากโรงเรียน

4. ผู้วิจัยทำบันทึกถึงบัณฑิตวิทยาลัยผ่านภาควิชาบริหารการศึกษา เพื่อทำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครู

5. ใช้วิธีการจัดบันทึกการสัมภาษณ์ สำหรับแนวทางในการพัฒนาการจัดการความรู้ในโรงเรียนตำบลสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้การวิเคราะห์ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยจึงได้วิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับขั้นตอน โดยใช้ค่าทางสถิติดังนี้

1. วิเคราะห์สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้ค่าความถี่และค่าร้อยละ
2. วิเคราะห์การจัดการความรู้ของโรงเรียนในตำบลสวนผึ้ง โดยใช้ค่ามัธยฐานเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยพิจารณาค่ามัธยฐานเลขคณิตของคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของผู้ให้ข้อมูล แล้วเปรียบเทียบกับเกณฑ์ตามแนวความคิดของเบสท์ (Best, 1977: 174)

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง “การจัดการความรู้ของโรงเรียนในตำบลสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี” ผลปรากฏดังนี้

1. การจัดการความรู้ของโรงเรียนในตำบลสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากเรียงลำดับค่ามัธยฐานเลขคณิตจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ การเรียนรู้ การแบ่งปัน แลกเปลี่ยนความรู้ การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ การสร้างและแสวงหาความรู้ การเข้าถึงความรู้ การประมวลและกลั่นกรองความรู้ การบ่งชี้ความรู้
2. สำหรับแนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้ของโรงเรียนในตำบลสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี พบว่า ควรพัฒนาในด้านการบ่งชี้ความรู้ ได้แก่ การพัฒนาการวิเคราะห์แหล่งความรู้ที่มีอยู่ภายในและภายนอกโรงเรียน โดยการบันทึกลายลักษณ์อักษร และการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ความรู้โดยการประชุมหารือเกี่ยวกับสภาพปัญหาปัจจุบัน

การอภิปรายผล

จากข้อค้นพบของการวิจัย “การจัดการความรู้ของโรงเรียนในตำบลสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี” ผู้วิจัยได้นำไปสู่การอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. การจัดการความรู้ของโรงเรียนในตำบลสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ว่าการจัดการความรู้ของโรงเรียนในตำบลสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนในตำบลสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ได้มีการส่งเสริมและพัฒนาความรู้ความสามารถของบุคลากรอยู่เสมอ เพื่อกระตุ้นให้เกิดความรู้และสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการตัดสินใจ และวางแผนดำเนินงานให้รวดเร็วและดีขึ้น เพราะมีสารสนเทศหรือแหล่งความรู้เฉพาะที่มีได้เรียนรู้มาให้กับคนอื่น ๆ ในองค์กรและนำความรู้ไปปรับใช้กับงานที่ทำอยู่

ให้เกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น และเมื่อพบข้อผิดพลาดจากการปฏิบัติงานก็สามารถหาวิธีแก้ไขได้ทันทีที่ โรงเรียนในตำบลสวนผึ้งจังหวัดราชบุรีได้สังเกตเห็นถึงความสำคัญของการจัดการความรู้ และประโยชน์ที่จะได้รับการจัดการความรู้คือ ช่วยลดขั้นตอนในการทำงานได้ เช่นเมื่อมีปัญหาในการทำงานเกิดขึ้น ผู้ปฏิบัติงานสามารถหาแนวทางหรือวิธีการแก้ปัญหาได้รวดเร็ว โดยค้นคว้าจากผลการจัดการความรู้ในเรื่องนั้นๆ ทางสื่ออินเทอร์เน็ตได้ ช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานไม่ต้องทำงานด้วยการลองผิดลองถูกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้ปฏิบัติเป็นการสร้างนวัตกรรมใหม่โดยการเรียนรู้ต่อยอดจากความรู้ที่ฝังในตัวตนของผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานมาก่อนและยังช่วยย่นระยะเวลาและระยะทางในการสื่อสารได้มากขึ้น และสถานศึกษายังมีการตรวจสอบความต้องการสารสนเทศของแต่ละฝ่ายหรือแต่ละหน่วยงานเพื่อให้การนำสารสนเทศไปใช้เกิดประโยชน์และตรงตามความต้องการ รวมไปถึงมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการนำเสนอสารสนเทศเพื่อให้เกิดความน่าสนใจและเห็นภาพชัดเจน โรงเรียนในตำบลสวนผึ้งนั้น ยังได้มีการกำกับติดตามและตรวจสอบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดให้สถานศึกษาในสังกัดต้องรายงานสารสนเทศตามรูปแบบที่กำหนดโดยใช้เครื่องมือที่เป็นโปรแกรมประยุกต์ซึ่งมีความต้องการสารสนเทศตามมาตรฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประเมินคุณภาพภายใน

นอกจากนี้สถานศึกษายังต้องทำรายงานประจำปีของสถานศึกษา เป็นการนำเสนอสารสนเทศของสถานศึกษาเพื่อแสดงให้เห็นถึงผลการดำเนินงานต่างๆ ของสถานศึกษาในแต่ละปี การศึกษา สารสนเทศที่ต้องจัดทำเป็นรายงานและนำเสนอขึ้นต้องจัดเก็บอย่างเป็นระบบ มีการแบ่งหมวดหมู่ชัดเจนทำให้สะดวกต่อการค้นหาและสามารถเรียกกลับมาใช้ได้อย่างรวดเร็วทันต่อความต้องการซึ่งสอดคล้องกับผลการค้นพบของพรพิมล หรรษาภิรมย์โชค (2555: บทคัดย่อ) ที่ศึกษาสภาพการจัดการความรู้ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ในเขตภูมิภาคตะวันตก ที่พบว่า ภาพรวมของสภาพการจัดการความรู้ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในเขตภูมิภาคตะวันตก มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ทั้งยังสอดคล้องข้อค้นพบในงานวิจัยของทิยาวโรธยา (2551: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องสภาพการจัดการความรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด ที่พบว่า สภาพการจัดการความรู้ในสถานศึกษาเมื่อจำแนกตามขนาดของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด โดยรวมมีสภาพการจัดการความรู้อยู่ในระดับมาก

เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้านพบว่า การจัดการความรู้ของโรงเรียนในตำบลสวนผึ้งจังหวัดราชบุรี อยู่ในระดับมากทุกด้าน อาจเป็นเพราะสถานศึกษามีการมอบหมายหน้าที่ในการตรวจสอบข้อมูลชัดเจน สถานศึกษามีขั้นตอนการตรวจสอบหลายขั้นตอน เพื่อให้แน่ใจว่าข้อมูลที่จะนำไปประมวลผลมีความถูกต้อง กำหนดวิธีการตรวจสอบข้อมูลและวัตถุประสงค์ความต้องการใช้ข้อมูลที่ชัดเจนเข้าใจง่าย มีการวางแผนกำหนดปฏิทินการใช้ข้อมูล ทำให้ข้อมูลมี

ความเป็นปัจจุบัน สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กล่าวเกี่ยวกับการตรวจสอบข้อมูลว่า ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้ควรมีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อน โดยพิจารณาจากความต้องการ ความสมบูรณ์ และความเป็นปัจจุบันของข้อมูล แต่ประสิทธิภาพของข้อมูลก่อนที่จะนำมาตรวจสอบว่าตรงตามความต้องการหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับกระบวนการรวบรวมข้อมูล สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กล่าวถึงการรวบรวมข้อมูลไว้ว่า การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ นั้นต้องกำหนดรายการข้อมูลที่ต้องการ กำหนดวิธีการจัดเก็บ สร้างหรือจัดหาเครื่องมือในการจัดเก็บให้สอดคล้องกับลักษณะของข้อมูลและแหล่งข้อมูล นอกจากนี้ควรกำหนดเวลาในการจัดเก็บหรือผู้รับผิดชอบในการจัดเก็บ โดยต้องคำนึงถึงข้อมูลที่ตรงกับความต้องการที่กำหนดไว้และมีความเชื่อถือได้ สถานศึกษามีการวางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูล กำหนดผู้ที่ทำหน้าที่เก็บรวบรวมข้อมูลที่ชัดเจน กำหนดระยะเวลาในการเก็บข้อมูลแต่ละประเภท มีการสร้างเครื่องมือที่เหมาะสมกับการเก็บข้อมูลพร้อมทั้งทดสอบคุณภาพเครื่องมือก่อนที่จะนำมาใช้เก็บข้อมูล กำหนดผู้ให้ข้อมูลชัดเจน เก็บรวบรวมตามระยะเวลาที่กำหนด นอกจากนี้โรงเรียนในตำบลสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ได้เล็งเห็นความสำคัญของการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการอบรมครูเกี่ยวกับการให้ความรู้ในด้านต่างๆ เพื่อนำมาปรับใช้ในการทำงานและการเรียนการสอนเป็นประจำตามกำหนดเวลาการเก็บข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเมื่อนำไปตรวจสอบแล้วนั้นจะเข้าสู่กระบวนการการประมวลผลข้อมูล โดยจัดทำแฟ้มเอกสารและแฟ้มอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเพิ่มทางเลือกในการเรียกใช้และเป็นการสำรองข้อมูลเพื่อป้องกันข้อมูลสูญหาย สอดคล้องกับข้อค้นพบของ ศิรินันต์ เพชรแอน (2557: บทคัดย่อ) ที่ศึกษาการจัดการความรู้ในโรงเรียนวัดสามง่าม (คงทองอนุสรณ์) พบว่า การจัดการความรู้ในโรงเรียนวัดสามง่าม (คงทองอนุสรณ์) รายด้านอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับข้อค้นพบในงานวิจัยของสุนิตา สุนินยัง (2554) ที่ศึกษาเรื่องการจัดระบบสารสนเทศกับการจัดการความรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรีเขต 1 ที่พบว่าระบบสารสนเทศในสถานศึกษาโดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก

2. แนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้ของโรงเรียนในตำบลสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี พบว่าการจัดการความรู้ในสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมาก โรงเรียนในตำบลสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี บุคลากรควรได้รับการพัฒนา การวิเคราะห์แหล่งความรู้ที่มีอยู่ภายในและภายนอกโรงเรียนให้สัมพันธ์กัน และให้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์หาความรู้โดยการประชุมหารือเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน จุดเด่น จุดด้อย โอกาสและอุปสรรค เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาองค์กรและส่งเสริมให้มีการตัดสินใจร่วมกันระหว่างบุคลากรในโรงเรียนและการมอบหมายงานให้ชัดเจน มีขั้นตอนและเป็นแบบแผนในการปฏิบัติงานและแก้ไขข้อมูลให้ถูกต้อง มีการวางแผนและตรวจสอบข้อมูลให้ถูกต้องอยู่เสมอ และการมีจิตสำนึกที่ดีต่อการทำงาน ในหน่วยงาน มีทัศนคติที่ดีในการแบ่งปันความรู้ให้กับเพื่อนมีความรักความภูมิใจต่อหน่วยงาน มีความใฝ่รู้กระตือรือร้นและมีความสามารถในการประสานงานมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกันเพื่อให้

การทำงานมีประสิทธิภาพและเพื่อเป็นการพัฒนาตนเองการทำงานให้มีเป้าหมายในการทำงาน และมีการเปิดโอกาสให้บุคลากรได้ไปศึกษาดูงานยังแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพื่อเป็นการเปิดประสบการณ์ในการนำความรู้ที่ได้มาพัฒนาทางด้านการทำงานและด้านการเรียนการสอนให้มีคุณภาพตามวัตถุประสงค์ของโรงเรียน โดยผู้อำนวยการสถานศึกษาให้ความสำคัญและเป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลความรู้ของสถานศึกษาและครูอย่างเป็นระบบ เช่น การเก็บข้อมูลในแฟ้มพัฒนางาน ตำราเรียน การลงในวารสาร โดยทำการจัดเก็บเป็นหมวดหมู่เพื่องานต่อการปฏิบัติงานในครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัยการจัดการความรู้ของโรงเรียนในตำบลสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นประโยชน์และเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. สถานศึกษาควรส่งเสริมให้บุคลากรในสถานศึกษามีการพัฒนาตนเองด้านเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างสม่ำเสมอโดยมีการจัดอบรมเทคโนโลยีสารสนเทศให้กับบุคลากร
2. สถานศึกษาควรส่งเสริมร่วมมือกันนำความรู้ที่ได้จากแหล่งเรียนรู้มาจัดนิทรรศการและเป็นวิทยากรให้กับหน่วยงานภายนอกและมีการนิเทศ กำกับ ติดตาม การปฏิบัติงานของบุคลากรอยู่เสมอ
3. สถานศึกษาควรมีการประชุมเพื่อกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละบุคคลให้ชัดเจน มีการกำกับติดตาม การตรวจสอบการทำงานของบุคลากรที่เกี่ยวกับระบบสารสนเทศอย่างใกล้ชิด

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

เพื่อให้งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการความรู้ของโรงเรียนในตำบลสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี เผยแพร่ออกไปและเพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าของนักวิชาการผู้สนใจทั่วไป จึงมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
2. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการความรู้ในสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้ในสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

คมสัน ขจรชีพพันธุ์งาม. (2553). *The Future management*. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.

- ทิวา วรโยธา. (2551). **สภาพการจัดการความรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.
- พรพิมล ธรรมชาติกร. (2555). **สภาพการจัดการความรู้ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในเขตภูมิภาคตะวันตก**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ศิริรัตน์ เพชรแอน. (2557). **การจัดการความรู้ในโรงเรียนวัดสามง่าม คงทองนุสรณ์**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุนิตา สุบินยัง. (2554). **ระบบสารสนเทศกับการจัดการความรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2542). **ราชกิจจานุเบกษาฉบับกฤษฎีกา: พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2552). **คู่มือดำเนินงานตามตัวชี้วัด**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

การจัดการความรู้งานศิลปกรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น
ในวัดเทวสังฆารามเพื่อการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์
และวัฒนธรรมท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครูสังคมศึกษา
The Knowledge Management of Early Rattanakosin
Period-Traditional Thai Art in Wat Thewa Sangkharam to
Local History and Culture Learning Management
for Social Studies Teacher Students

ปรัชญา เหลืองแดง

Pratchaya Luangdaeng

อาจารย์ ดร. ประจำหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

Lecturer, Dr., Bachelor of Education Program in Social Studies,
Faculty of Education, Kanchanaburi Rajabhat University

Corresponding author Email: pratchaya_ld@hotmail.com

(Received: November 7, 2019; Revised: February 17, 2019; Accepted: March 1, 2019)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) จัดการความรู้งานศิลปกรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นในวัดเทวสังฆาราม 2) เสนอแนวทางการใช้องค์ความรู้งานศิลปกรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นในวัดเทวสังฆารามในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครูสังคมศึกษา ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 5 คน ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและการวิเคราะห์แบบอุปนัย ผลการวิจัยมีดังนี้ 1) การจัดการความรู้งานศิลปกรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นในวัดเทวสังฆาราม พบว่า วัดแห่งนี้สร้างขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยปรากฏหลักฐานลายลักษณ์อักษรตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และเริ่มชัดเจนขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หลักฐานทางศิลปกรรมที่ปรากฏภายในวัดส่วนใหญ่ มีรูปแบบและรายละเอียดที่บ่งบอกถึงอิทธิพลงานศิลปกรรมจากกรุงเทพฯ ช่วงประมาณรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว 2) แนวทางการใช้องค์ความรู้งานศิลปกรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นในวัดเทวสังฆารามในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครูสังคมศึกษา มี 3 แนวทาง คือ 1) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์และ

วัฒนธรรมที่มีอยู่ให้เป็นผลงานสร้างสรรค์หรือองค์ความรู้ใหม่ เชิงสาระทางสังคมศึกษา และการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา 2) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงผู้เรียนกับท้องถิ่น ในมิติของประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เพื่อให้ผู้เรียนรับรู้ถึงคุณค่าและความสำคัญของท้องถิ่น และ 3) การนำองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ และมรดกศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น มาจัดเป็นกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาที่เกี่ยวข้อง หรือโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

คำสำคัญ: การจัดการความรู้ งานศิลปกรรม วัดเทวสังฆาราม การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น

Abstract

The purposes of this research aimed to 1) manage the knowledge of Thai art in Early Rattanakosin Period at Wat Thewa Sangkharam, 2) propose guidelines for using knowledge about Thai art in Early Rattanakosin Period at Wat Thewa Sangkharam about local history and culture learning management for social studies teacher students. The author collected the qualitative data using information from interviewing the professional and analyzed the information by content analysis. The results of the research found that: 1) The knowledge management of Thai art in early Rattanakosin period at Wat Thewa Sangkharam showed that this temple was built in early Rattanakosin period by written sources from King Nangklao of Siam. It was more obvious at King Chulalongkorn of Siam by the evidence of showing the art sources. Almost art in the temple was the forms and details that identified the influence of the art from Bangkok between King Mongkut to King Chulalongkorn of Siam period. 2) The guidelines using knowledge about Thai art in early Rattanakosin period at Wat Thewa Sangkharam about history and local culture learning management for social studies teacher students had 3 approaches: 1) activity learning management that supported the knowledge of history and culture to be creative work or new knowledge of the learning area of social studies and social studies learning management, 2) learning activity that conformed to students and local in history and culture dimension, so that students knew the value and the importance of the local area, and 3) using the knowledge of history and cultural

heritage in the local area to enhance learning activity with other subjects relevant or art and culture conversation project.

Keywords: Knowledge management, Wat Thewa Sangkhara, Local history and culture learning management

บทนำ

แผนพัฒนาการศึกษาชาติปี พ.ศ. 2560–2564 ได้มุ่งให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษา พัฒนาระบบจัดการความรู้บนฐานนวัตกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้มีชีวิตในชุมชน และให้มีการใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า อาทิ พิพิธภัณฑ์ ห้องสมุดโบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ และการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางสังคมที่แสดงถึงวิถีชีวิตวัฒนธรรม จารีตประเพณี ศิลปหัตถกรรมที่สืบทอดมาจากอดีต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

จังหวัดกาญจนบุรี เป็นแหล่งประวัติศาสตร์ที่มีร่องรอยหลักฐานทางประวัติศาสตร์อันแสดงถึงพัฒนาการของมนุษย์เรื่อยมาในทุกยุคสมัยนับตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ วัดเทวสังฆาราม เป็นวัดสำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดกาญจนบุรีที่มีประวัติการสร้างมาตั้งแต่ครั้งสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น และได้รับการบูรณะ ซ่อมแซมเรื่อยมา (ตรี อมาตยกุล, 2511) ภายในวัดปรากฏหลักฐานทางศิลปกรรมที่บ่งบอกถึงอิทธิพลของงานศิลปกรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ที่ถ่ายทอดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชาวกาญจนบุรี เช่น พระอุโบสถเก่า พระพุทธรูป เจดีย์ ภาพจิตรกรรมฝาผนังอันสวยงามและทรงคุณค่า อย่างไรก็ตาม การรับรู้ความสำคัญของคนในพื้นที่ จะรับรู้ถึงความเก่าแก่ รวมถึงในฐานะที่เป็นพุทธศาสนสถานที่สำคัญของชาวกาญจนบุรี แต่การรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับงานศิลปกรรมโบราณในวัดแห่งนี้ยังคงเป็นที่รู้จักในวงจำกัด ประกอบกับข้อมูลทางวิชาการเกี่ยวกับงานศิลปกรรมที่ปรากฏในปัจจุบันยังพบว่ามี การเรียบเรียงไว้ค่อนข้างน้อย

สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี (2562) มีวัตถุประสงค์ในการมุ่งเน้นผลิตนักศึกษาวิชาชีพครูสังคมศึกษาให้เป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ทางสังคมศึกษาเน้นการผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ สำนึกในความเป็นไทย สอดคล้องกับพันธกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ที่มุ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่ดำเนินตามพันธกิจของสถาบันอุดมศึกษา โดยผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ ความสามารถ เชี่ยวชาญการปฏิบัติ มีจิตสำนึกความเป็นไทย มุ่งเน้นการพัฒนาท้องถิ่น การเป็นแหล่งเรียนรู้ และเป็นหลักทางวิชาการของท้องถิ่น เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ ทำนุบำรุง สืบสานและสร้างสรรค์ทุนทางศิลปวัฒนธรรม เพื่อความเข้มแข็งของท้องถิ่นอย่างยั่งยืน บนพื้นฐานบริบทของท้องถิ่นจังหวัดกาญจนบุรี การศึกษาและการสร้างองค์

ความรู้ทางวิชาการในท้องถิ่นเพื่อการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์จึงเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งวิธีการในการรวบรวมและจัดทำองค์ความรู้เพื่อการใช้ประโยชน์นี้ สอดคล้องกับกระบวนการจัดการความรู้ที่อาศัยการผลิต การสร้าง การเผยแพร่แบ่งปัน และจัดเก็บทรัพยากรความรู้ทั้งจากเอกสารและประสบการณ์ของบุคคลที่มีคุณค่า (วรรณกร ทวีแก้ว, 2553) ด้วยเครื่องมือต่างๆ อย่างเป็นระบบเพื่อการถ่ายทอดและนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์

ดังนั้นการจัดการความรู้งานศิลปกรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นในวัดเทวสังฆารามเพื่อการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครูสังคัมศึกษา จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยเสริมสร้างองค์ความรู้เชิงประวัติศาสตร์และงานศิลปกรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ที่สามารถใช้ประกอบการศึกษาทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดกาญจนบุรีสำหรับนักศึกษาครูสังคัมศึกษา ที่เชื่อมโยงความเป็นไทยและท้องถิ่นกาญจนบุรี สู่ความผูกพันและความภาคภูมิใจในมรดกศิลปวัฒนธรรมของชาติไทย

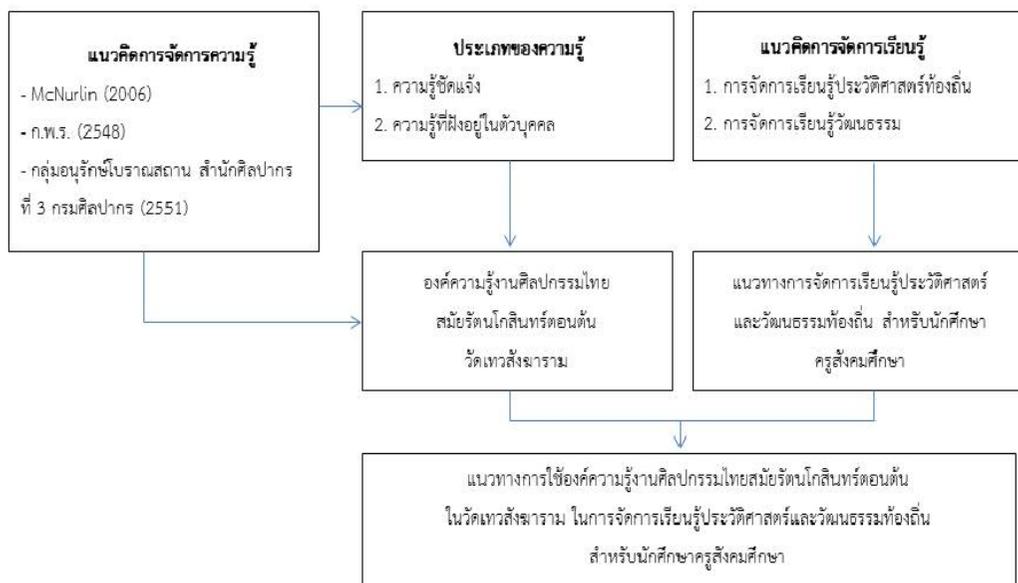
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อจัดการความรู้งานศิลปกรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นในวัดเทวสังฆาราม
2. เพื่อเสนอแนวทางการใช้องค์ความรู้งานศิลปกรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นในวัดเทวสังฆารามในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครูสังคัมศึกษา

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา
  - เนื้อหาเชิงประวัติศาสตร์ ได้แก่ ประวัติศาสตร์จังหวัดกาญจนบุรีสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น และประวัติวัดเทวสังฆาราม
  - เนื้อหาด้านงานศิลปกรรมโบราณ ได้แก่ ข้อมูลทางวิชาการประวัติศาสตร์ศิลปะ งานจิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม
  - เนื้อหาด้านการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ได้แก่ แนวคิดในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และการจัดการเรียนรู้วัฒนธรรม
2. ขอบเขตพื้นที่ศึกษา
  - วัดเทวสังฆาราม พระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ ถนนเจ้าขุนแผน ตำบลบ้านเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

กรอบแนวคิดงานวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยเป็นการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก และการสังเคราะห์เอกสาร เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูล และแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วย การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 รวบรวมข้อมูลพื้นฐาน

1.1 ศึกษา หลักการ แนวคิด เกี่ยวกับการจัดการความรู้

1.2 ศึกษา รวบรวมข้อมูลเชิงประวัติ และงานศิลปกรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นในวัดเทวสังฆาราม จากเอกสาร งานวิจัย และหลักฐานทางงานศิลปกรรมที่ปรากฏ

1.3 ศึกษา รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครูสังคมศึกษา จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 สร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 จัดทำแบบบันทึกข้อมูล สำหรับรวบรวมข้อมูลงานศิลปกรรม ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบบันทึกความรู้ 2 ประเภทได้แก่ 1) ความรู้แบบชัดแจ้ง (Explicit knowledge) คือ ความรู้ ข้อมูลเกี่ยวกับงานศิลปกรรม ที่สามารถสืบค้นได้จากเอกสาร และจากหลักฐานทางงานศิลปกรรม 2) ความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวบุคคล (Tacit knowledge) คือ ความรู้ ข้อมูล เกี่ยวกับงานศิลปกรรมที่ได้จากการสัมภาษณ์นักวิชาการ และประชาชนท้องถิ่น

2.2 จัดทำแบบสัมภาษณ์ สำหรับรวบรวมข้อมูลการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครูสังคมศึกษา ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview)

ขั้นตอนที่ 3 เก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 นำแบบบันทึกข้อมูล ไปใช้ในการรวบรวมข้อมูลงานศิลปกรรมตามแนวคิดการจัดการความรู้ โดยบันทึกความรู้ชัดแจ้ง จากเอกสาร ได้แก่ หนังสือ จดหมายเหตุ และงานวิจัยทางประวัติศาสตร์ศิลปะ และบันทึกความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวบุคคล จากการสัมภาษณ์นักวิชาการ และปราชญ์ท้องถิ่น

3.2 นำแบบสัมภาษณ์ ไปใช้ในการรวบรวมข้อมูลการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครูสังคมศึกษา จากผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 5 คน โดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้วยการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal interview)

ขั้นตอนที่ 4 ศึกษาและเรียบเรียงข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวม

4.1 นำข้อมูลที่ได้จากการบันทึกข้อมูล โดยนำความรู้ชัดแจ้ง และความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวบุคคลที่ได้จากการเก็บรวบรวมมาวิเคราะห์เนื้อหา และเรียบเรียงในรูปแบบของการเขียนเชิงพรรณนา ตามแนวคิดการจัดการความรู้

4.2 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์แบบอุปนัย และนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครูสังคมศึกษามาวิเคราะห์เนื้อหา

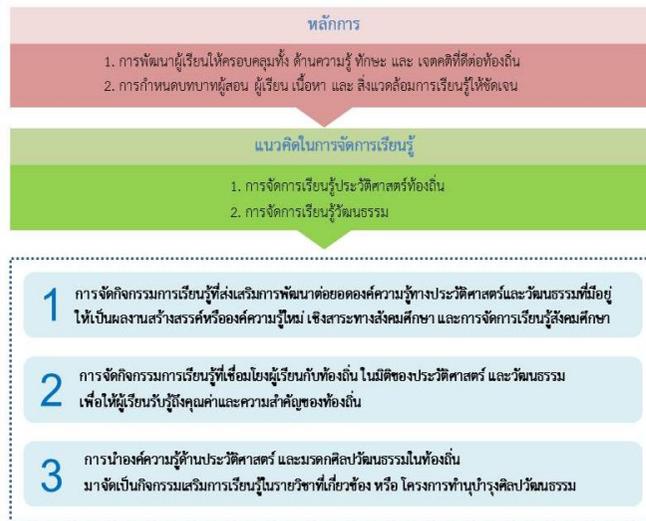
4.3 สังเคราะห์แนวทางการใช้องค์ความรู้งานศิลปกรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นในวัดเทวสังฆารามในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครูสังคมศึกษา

สรุปผลการวิจัย

1. การจัดความรู้งานศิลปกรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นในวัดเทวสังฆาราม พบว่าผู้คนในท้องถิ่นมีความเชื่อเกี่ยวกับประวัติของวัดแห่งนี้ว่า สร้างขึ้นในสมัยกรุงธนบุรีภายหลังการได้รับอิสรภาพจากพม่า ก่อนการสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นเพียงข้อสันนิษฐาน และตำนานที่เล่าสืบต่อกันมาจากคนในท้องถิ่น ในขณะที่หลักฐานลายลักษณ์อักษรที่เกี่ยวข้องกับวัดเทวสังฆารามนั้น ปรากฏในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และเริ่มชัดเจนขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หลักฐานทางศิลปกรรมที่ปรากฏภายในวัดแทบทั้งหมด มีรูปแบบและรายละเอียดที่บ่งบอกถึงอิทธิพลงานศิลปกรรมจากกรุงเทพฯ ช่วงประมาณรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

หลักฐานทางศิลปกรรมที่ปรากฏ แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ 1) สถาปัตยกรรม 2) ประติมากรรม และ 3) จิตรกรรม รูปแบบของงานศิลปกรรมทั้ง 3 ประเภท มีรูปแบบและรายละเอียดที่บ่งบอกถึงงานศิลปกรรมช่วงประมาณ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทั้งนี้จากการวิเคราะห์รูปแบบของศิลปกรรมร่วมกับหลักฐานลายลักษณ์อักษร อาจพอสันนิษฐานในขั้นต้นได้ว่า งานศิลปกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นในวัดเทวสังฆาราม นั้น มีเพียงพระประธานของอุโบสถเท่านั้น ที่พอจะมีความเป็นไปได้ว่าสร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวสำหรับสถาปัตยกรรมและจิตรกรรมล้วนได้รับการสร้างหรือบูรณปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวแทบทั้งสิ้น อันสอดคล้องกับหลักฐานลายลักษณ์อักษรที่ได้ระบุไว้ถึงการรื้อและสร้างพระอุโบสถเมื่อคราวเสด็จประพาสไทรโยค ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในปี พ.ศ. 2431

2. แนวทางการใช้องค์ความรู้งานศิลปกรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นในวัดเทวสังฆารามในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครูสังคมศึกษา ประกอบด้วยหลักการในการจัดการเรียนรู้ แนวคิดในการจัดการเรียนรู้และแนวทางในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ 1) หลักการในการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ 1.1) การพัฒนาผู้เรียนให้ครอบคลุมทั้ง ด้านความรู้ ทักษะ และ เจตคติที่ดีต่อท้องถิ่น 1.2) การกำหนดบทบาทผู้สอน ผู้เรียน เนื้อหา และสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ให้ชัดเจน 2) แนวคิดในการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ 2.1) การจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 2.2) แนวทางการจัดการเรียนรู้วัฒนธรรม 3) แนวทางการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ 3.1) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่มีอยู่ให้เป็นผลงานสร้างสรรค์หรือองค์ความรู้ใหม่ เชิงสาระทางสังคมศึกษา และการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา 3.2) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงผู้เรียนกับท้องถิ่น ในมิติของประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เพื่อให้ผู้เรียนรับรู้ถึงคุณค่าและความสำคัญของท้องถิ่น และ 3.3) การนำองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ และมรดกศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น มาจัดเป็นกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาที่เกี่ยวข้อง หรือโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ซึ่งในแต่ละแนวทางจะมีตัวอย่างกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการองค์ความรู้ งานศิลปกรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นในวัดเทวสังฆารามที่ได้จากการจัดการความรู้ ผลการศึกษาสามารถสังเคราะห์เป็นภาพแนวทางการใช้องค์ความรู้งานศิลปกรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นในวัดเทวสังฆารามในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครูสังคมศึกษา ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แนวทางการใช้องค์ความรู้งานศิลปกรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น
ในวัดเทวสังฆารามในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และ
วัฒนธรรมท้องถิ่น สำหรับนักศึกษาครูสังคมศึกษา

การอภิปรายผล

1. การจัดการความรู้งานศิลปกรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นในวัดเทวสังฆาราม เป็นการรวบรวมจัดหมวดหมู่ และนำเสนอองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับงานศิลปกรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ที่ปรากฏในวัดเทวสังฆาราม ตำบลบ้านเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี โดยกำหนดประเภทของความรู้เป็น 2 ประเภท คือ ความรู้ชัดแจ้ง และความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวบุคคล สอดคล้องกับประเภทของความรู้ตามแนวคิดการจัดการความรู้ ที่กำหนดประเภทของความรู้เป็น 2 ประเภทคือ 1) ความรู้ชัดแจ้ง (Explicit knowledge) เป็นความรู้ที่จัดทำไว้เป็นเอกสารเรียบร้อยแล้ว และ 2) ความรู้ฝังลึก หรือความรู้ซ่อนเร้น (Tacit knowledge) เป็นความรู้ที่ฝังตรึงอยู่ในแต่ละบุคคล (กลุ่มอนุรักษ์โบราณสถานสำนักศิลปากรที่ 3 (กรมศิลปากร, 2551; อุไรวรรณ แยมแสงสังข์, 2555) กระบวนการในการรวบรวมข้อมูลงานศิลปกรรมยังสอดคล้องกับหลักการสำคัญของกระบวนการจัดการความรู้ อันได้แก่การสร้างฐานความรู้ การจัดเก็บรวบรวมความรู้ และการประยุกต์ใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์ (McNurlin, & Spargue, 2006; สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) และสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ, 2548) ผลที่ได้จากการจัดการความรู้งานศิลปกรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นในวัดเทวสังฆาราม แบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเชิงประวัติของวัดเทวสังฆาราม เป็นการกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของวัดเทวสังฆาราม จากเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผลการจัดการความรู้พบว่าวัดแห่ง

นี้อาจมีความเป็นมาตั้งแต่ก่อนถึงช่วงแรกของการสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ซึ่งเป็นเพียงข้อสันนิษฐานจากตำนานที่เล่าสืบต่อกันมาของคนในท้องถิ่น แต่หลักฐานลายลักษณ์อักษรที่เกี่ยวข้องกับประวัติของวัด เริ่มปรากฏในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว อย่างไรก็ตามวัดเทวสังฆารามถือเป็นวัดสำคัญที่รวบรวมหลักฐานทางงานศิลปกรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นในช่วงประมาณรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ส่วนที่ 2 องค์ความรู้งานศิลปกรรมไทยโบราณสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งจัดหมวดหมู่ของงานศิลปกรรมเป็น 3 ประเภท คือ 1) สถาปัตยกรรม 2) ประติมากรรม และ 3) จิตรกรรม

1. สถาปัตยกรรม แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1.1 อาคารหลังคาคลุม ประกอบด้วย พระอุโบสถ และหอรระฆัง รูปแบบของพระอุโบสถเมื่อเปรียบเทียบกับรูปแบบงานศิลปกรรม พบว่ามีความใกล้เคียงกับรูปแบบและแนวคิดในการสร้างสถาปัตยกรรมในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สอดคล้องกับหลักฐานลายลักษณ์อักษรที่ปรากฏในพระราชวินิจฉัยเสด็จประพาสไทรโยคของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่กล่าวถึงการรื้อและสร้างพระอุโบสถใหม่ในคราวเสด็จประพาสไทรโยคเมื่อปี พ.ศ.2431 ส่วนหอรระฆังไม่ปรากฏหลักฐานลายลักษณ์อักษร แต่หากสันนิษฐานจากรูปแบบแล้วมีความคล้ายกับรูปแบบของหอรระฆังที่พบในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

1.2 เจดีย์ ประกอบด้วย เจดีย์ทรงเครื่อง และเจดีย์ทรงระฆัง 6 เหลี่ยม รูปแบบของเจดีย์ทรงเครื่องที่ปรากฏในวัดเทวสังฆารามในภาพรวม มีความคล้ายกับเจดีย์ทรงเครื่องที่นิยมสร้างกันในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยเฉพาะเจดีย์รายหรือเจดีย์บริวารที่มักทำชุดฐานสิ่งท่จำนวน 2 ฐาน (ศักดิ์ชัย สายสิงห์, 2556) ส่วนเจดีย์ทรงระฆังหกเหลี่ยม หรือกลุ่มเจดีย์ทองสันนิษฐานว่าอาจเป็นรูปแบบที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของฝีมือช่างในท้องถิ่นประกอบกับอิทธิพลของรูปแบบเจดีย์มอญ-พม่า และอิทธิพลจากกรุงเทพฯ

2. ประติมากรรม ประติมากรรมสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นที่สำคัญ คือ พระประธานของอุโบสถ มีพุทธลักษณะโดยรวมคล้ายกับพระพุทธรูปในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยเฉพาะ ลักษณะของพระพักตร์ที่ดูสงบนิ่งอย่างหุ่่น และนิ้วพระหัตถ์ ทั้ง 4 ที่ยาวเสมอกัน

3. จิตรกรรม งานจิตรกรรมฝาผนังวัดเทวสังฆาราม มีลักษณะการเขียนภาพที่คล้ายกับงานจิตรกรรมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ลักษณะการเล่าเรื่องของงานจิตรกรรม แบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ การเขียนภาพเล่าเรื่องพุทธประวัติ ภาพเทพชุมนุม ภาพวิถีชีวิต ภาพนรกภูมิ และ ภาพที่ได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรม

ส่วนที่ 3 บทสรุป รูปแบบและรายละเอียดงานศิลปกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นที่ปรากฏในวัดเทพสังฆาราม ล้วนแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของงานศิลปกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นจากกรุงเทพฯ ช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้วยฝีมือช่างท้องถิ่นที่ได้รับอิทธิพลจากช่างกรุงเทพฯ หรืออาจมีช่างจากกรุงเทพฯ ร่วมในการสร้างสรรค์งานด้วย ลักษณะการผสมผสานฝีมือช่างท้องถิ่นและฝีมือช่างหลวงนี้ มีให้พบเห็นโดยทั่วไปในกลุ่มวัดที่อยู่นอกเขตกรุงเทพฯ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาประกอบกับข้อมูลเอกสารจะพบได้ว่าเมืองกาญจนบุรีที่ตั้งอยู่บริเวณถนนปากแพรกนั้นเป็นเส้นทางการค้าและการเดินทางทางน้ำที่สำคัญ ตลอดจนในช่วงระยะเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่สถานการณ์บ้านเมืองปราศจากการศึกสงครามกับพม่า ปัจจัยดังกล่าวส่งผลให้งานศิลปกรรมแบบกรุงเทพฯ ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อรูปแบบและแนวคิดในการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นที่ปรากฏในวัดเทพสังฆาราม

2. แนวทางการใช้องค์ความรู้งานศิลปกรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ในวัดเทพสังฆาราม ในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครูสังคมศึกษา เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครูสังคมศึกษา มาสังเคราะห์แนวทางการใช้องค์ความรู้งานศิลปกรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นในวัดเทพสังฆารามในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครูสังคมศึกษา ผลจากการศึกษา มีรายละเอียดดังนี้

2.1 หลักการในการจัดการเรียนรู้ ผู้ให้ข้อมูลหลักได้เสนอไว้ในแนวทางเดียวกัน คือ

1.1) การพัฒนาผู้เรียนให้ครอบคลุมทั้ง ด้านความรู้ ทักษะ และ เจตคติที่ดีต่อท้องถิ่น หลักการดังกล่าวสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายในการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของ สิริวรรณ ศรีพหล (2554) และเฉลิม มลิลา (2522) ที่กล่าวว่าทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของตน จะนำไปสู่ความเข้าใจและการสร้างจิตสำนึกของความรักและความภาคภูมิใจและความผูกพันในท้องถิ่นซึ่งเป็นแผ่นดินเกิด และเป็นการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้ การพัฒนาทางปัญญา และสติปัญญา รวมทั้งเป็นพื้นฐานในการแสวงหาความรู้ในแขนงต่างๆ ได้เป็นอย่างดี 1.2) การกำหนดบทบาทผู้สอน ผู้เรียน เนื้อหา และสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ให้ชัดเจน สอดคล้องกับแนวคิดและองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ของฮิลล์ (Hills, 1982) และมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ (2557) ที่เสนอว่า การจัดการเรียนรู้อการจัดการเรียนรู้ คือ กระบวนการให้การศึกษาแก่ผู้เรียน ซึ่งต้องอาศัยปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน บรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ รวมถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับบรรยากาศทางจิตวิทยาในชั้นเรียนด้วย

2.2 แนวคิดในการจัดการเรียนรู้ ได้จากการศึกษาจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ 2.1) การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นแนวคิดของการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียน เกิดความรู้ ทักษะ กระบวนการ และเจตคติในการเรียนที่เน้นในเรื่องของ

ความภาคภูมิใจ และความผูกพันของผู้เรียนกับท้องถิ่น ผ่านวิธีการจัดการเรียนการสอนลักษณะต่าง ๆ โดยจะต้องให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ในการเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้ และหลักฐานที่มีอยู่ในท้องถิ่น (สิริวรรณ ศรีพหล, 2553; ศศิพัชร จำปา, 2558; วลัยลักษณ์ ทรงศิริ, 2557) 2.2) แนวทางการจัดการเรียนรู้วัฒนธรรม เป็นแนวคิดในการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับแหล่งเรียนรู้และสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เหมาะสม ผู้เรียนจะต้องได้รับการพัฒนาทั้งความรู้ ทักษะโดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะการตอบสนองต่อวัฒนธรรม และสำนึกในความเป็นท้องถิ่น (Moran, 2001; Villegas & Lucas, 2002; ยิงยง เรื่องทอง, 2542) ซึ่งสอดคล้องกับจุดประสงค์สำคัญของการเรียนการสอนแนวคิดตามทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวคิดของ Bloom Taxonomy (Bloom, Engelhart, Furst, Hill, & Krathwohl, 1956) โดยการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนี้เป็นพฤติกรรมทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ความคิดหรือด้านพุทธิพิสัย ด้านทักษะกระบวนการหรือด้านทักษะพิสัย ด้านเจตคติหรือด้านจิตพิสัย แนวคิดในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น จากการศึกษาเอกสารสามารถสรุปในรูปแบบตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แนวคิดในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น

การจัดการเรียนการสอน วิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	แนวทางการจัดการเรียนรู้วัฒนธรรม
<ol style="list-style-type: none"> 1. การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการประวัติศาสตร์บอกเล่า 2. การสำรวจหลักฐานทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 3. การจัดการเรียนรู้ที่เน้นการวิจัย 4. การจัดโครงการต่าง ๆ ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 5. การศึกษานอกสถานที่ 6. การจัดการเรียนรู้โดยเน้นกระบวนการสืบสวนสอบสวน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สร้างบรรยากาศในชั้นเรียนให้เกิดการเรียนรู้และกระบวนการคิดจาก การร่วมมือและปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น 2. มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้วย การสำรวจ ตั้งข้อสันนิษฐาน เขียนรายงาน การสัมภาษณ์ และสะท้อนคิด และนำเสนอเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ เชื้อชาติ ชนชั้น ขนบธรรมเนียม ประเพณี ค่านิยม และศาสนา 3. การใช้ชุมชนของตนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม 4. การประยุกต์ใช้วัฒนธรรมในเชิงสร้างสรรค์ และเกิดประโยชน์

แนวคิดในการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวจะเป็นฐานคิดในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ของแนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครู สังคมศึกษา

3. แนวทางในการจัดการเรียนรู้ จากการสังเคราะห์ผลจากการสัมภาษณ์ การศึกษาเอกสาร และองค์ความรู้งานศิลปกรรมที่ได้จากการจัดการความรู้ มีดังนี้

3.1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่มีอยู่ให้เป็นผลงานสร้างสรรค์หรือองค์ความรู้ใหม่ เชิงสาระทาง

สังคมศึกษา และการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สอดคล้องกับแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Devries, & Zan, 1992; Jonassen, 1992; วัชราน เล่าเรียนดี, 2556; ทิศนา แหมมณี, 2550) ที่มีแนวคิดที่ว่าเป้าหมายของการสอนจะเปลี่ยนจากการถ่ายทอดให้ผู้เรียนได้รับสาระความรู้ที่แน่นอนตายตัวไปสู่การสาธิตกระบวนการแปลและสร้างความหมายที่หลากหลาย การเรียนรู้ทักษะต่างๆ จะต้องให้มีประสิทธิภาพถึงขั้นทำได้ และแก้ปัญหาจริง ตัวอย่างกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการองค์ความรู้งานศิลปกรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นในวัดเทวสังฆารามที่ได้จากการจัดการความรู้มี 8 กิจกรรม คือ

3.1.1 ให้ผู้เรียนตีความจิตรกรรมภาพพุทธประวัติในอุโบสถวัดโดยศึกษาเปรียบเทียบกับเรื่องราวพุทธประวัติตอนต่าง ๆ

3.1.2 ให้ผู้เรียนฝึกสังเกต ตั้งคำถาม และวิเคราะห์เกี่ยวกับอิทธิพลของศิลปกรรมแหล่งอื่น ๆ และเอกลักษณ์ความเป็นท้องถิ่นจากงานศิลปกรรมที่ปรากฏภายในวัด

3.1.3 ให้ผู้เรียนสังเกต วิเคราะห์และอธิบายถึงวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่ปรากฏในงานจิตรกรรมฝาผนังอุโบสถ

3.1.4 ให้ผู้เรียนเชื่อมโยงองค์ความรู้งานศิลปกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ตามศาสตร์ทางสังคมศึกษา

3.1.5 ให้ผู้เรียนพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้องค์ความรู้ จากการศึกษา งานศิลปกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นในวัดตามศาสตร์ทางสังคมศึกษา

3.1.6 ให้ผู้เรียนจัดโครงการ กิจกรรม หรือการอบรมเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยใช้ข้อมูลและองค์ความรู้จากงานศิลปกรรมในวัด

3.1.7 ให้ผู้เรียนจัดกิจกรรมอนุรักษ์มรดกศิลปวัฒนธรรมไทยในท้องถิ่น โดยใช้วัดเทวสังฆารามเป็นแหล่งเรียนรู้

3.1.8 มอบหมายให้ผู้เรียนจัดโครงการเผยแพร่ความรู้ หรือนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษาที่ได้จากการศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นจากงานศิลปกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นในวัด

ตัวอย่างกิจกรรมการเรียนรู้มีฐานคิดจาก แนวคิดในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นในตารางที่ 1 คือ การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ข้อ 2 การสำรวจหลักฐาน ข้อ 3 การจัดการเรียนรู้ที่เน้นการวิจัยทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและ ข้อ 6 การจัดโครงการต่าง ๆ ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น รวมทั้งแนวทางการจัดการเรียนรู้วัฒนธรรม ข้อ 2 มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้วยการสำรวจ ตั้งข้อสันนิษฐาน เขียนรายงาน การสัมภาษณ์ สะท้อนคิด และนำเสนอเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ เชื้อชาติ ชนชั้น ชนบทธรรมเนียม ประเพณี ค่านิยม และศาสนา ข้อ 3 การใช้ชุมชนของตนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม และข้อ 4 การประยุกต์ใช้วัฒนธรรมในเชิงสร้างสรรค์และเกิดประโยชน์

3.2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงผู้เรียนกับท้องถิ่น ในมิติของประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เพื่อให้ผู้เรียนรับรู้ถึงคุณค่าและความสำคัญของท้องถิ่น สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตพิสัย ตามแนวคิดของแอนเดอร์สัน และเกรธวอลล์ (Anderson & Krathwohl อ้างถึงใน เมธิณี วงศ์วานิช รัชภกาภรณ์, 2558) ที่ให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของค่านิยมและเกิดเจตคติที่ดีต่อค่านิยมด้วยการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมสำคัญคือ การสร้างโมทัศน์ในคุณค่านั้นๆ และจัดระบบคุณค่านั้น และสอดคล้องกับทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ที่สิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมที่แต่ละสังคมสร้างขึ้น ดังนั้นสถาบันสังคมต่างๆ มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของแต่ละบุคคล (วีชรา เล่าเรียนดี, 2556; Jonassen, 1992) ตัวอย่างกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการองค์ความรู้งานศิลปกรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นในวัดเทวสังฆารามที่ได้จากการจัดการความรู้ 9 ตัวอย่าง คือ

3.2.1 ให้ผู้เรียนสัมภาษณ์คนในชุมชนเกี่ยวกับสมภารเสียงผู้สร้างวัด ตามวิธีการประวัติศาสตร์บอกเล่าและจัดทำรายงาน

3.2.2 ให้ผู้เรียนสัมภาษณ์ปราชญ์ชุมชนเกี่ยวกับประวัติวัด ตามวิธีการประวัติศาสตร์บอกเล่า และจัดทำรายงาน

3.2.3 ให้ผู้เรียนสำรวจงานศิลปกรรม เช่น สถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรม ที่มีความคล้ายคลึงกับงานศิลปกรรมในวัด จากแหล่งเรียนรู้งานศิลปกรรมในบริเวณใกล้เคียง

3.2.4 ให้ผู้เรียนเขียนสะท้อนคิดเกี่ยวกับประโยชน์และคุณค่าของงานศิลปกรรมที่ปรากฏภายในวัด

3.2.5 ให้ผู้เรียนอธิบายถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อการสร้างสรรค์ศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นโดยใช้งานศิลปกรรมในวัดเป็นตัวอย่างหรือกรณีศึกษา

3.2.6 ให้ผู้เรียนตั้งข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับวัดทั้ง 5 แห่ง ที่รัชกาลที่ 3 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นในเมืองกาญจนบุรี จากเอกสารประเภทลายลักษณ์อักษร และไม่ใช้ลายลักษณ์อักษร

3.2.7 ให้ผู้เรียนศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางภูมิศาสตร์ การเมือง การปกครอง และศาสนาที่มีผลต่อการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมภายในวัด

3.2.8 ให้ผู้เรียนตั้งข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับอายุของงานศิลปกรรมภายในวัดและร่วมกันหาข้อสรุปโดยใช้วิธีการและหลักฐานที่น่าเชื่อถือและเป็นไปได้

3.2.9 ให้ผู้เรียนพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่ปรากฏในหนังสือและเอกสาร ด้วยการสืบค้นหลักฐานชั้นต้นที่เกี่ยวข้องกับการสร้างวัด

ตัวอย่างกิจกรรมการเรียนรู้มีฐานคิดจากแนวคิดในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นในตารางที่ 1 คือ การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ข้อ 1 การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการประวัติศาสตร์บอกเล่า ข้อ 2 การสำรวจหลักฐานทางประวัติศาสตร์

ท้องถิ่น และข้อ 4 การจัดการเรียนรู้โดยเน้นกระบวนการสืบสวนสอบสวนรวมทั้ง แนวคิดในการจัดการเรียนรู้วัฒนธรรม ข้อ 1 สร้างบรรยากาศในชั้นเรียนให้เกิดการเรียนรู้และกระบวนการคิดจาก การร่วมมือและปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ข้อ 2 มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้วยการสำรวจ ตั้งข้อสันนิษฐาน เขียนรายงาน การสัมภาษณ์สะท้อนคิด และนำเสนอเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ เชื้อชาติ ชนชั้น ขนบธรรมเนียม ประเพณี ค่านิยม และศาสนา และข้อ 3 การใช้ชุมชนของตนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม

3.3 การนำองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ และมรดกศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น มาจัดเป็นกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาที่เกี่ยวข้อง หรือโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ ที่เน้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนร่วมกันเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ที่เชื่อว่าความรู้หรือการเรียนรู้เรื่องใหม่ เป็นองค์ประกอบหนึ่งของประสบการณ์เดิม แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ และวิธีการได้มาซึ่งความรู้ ได้มาจากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและสิ่งแวดล้อมอย่างกระตือรือร้น (วัชราน เล่าเรียนดี, 2556; Jonassen, 1992) ตัวอย่างกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการองค์ความรู้งานศิลปกรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นในวัดเทวสังฆารามที่ได้จากการจัดการความรู้ 3 ตัวอย่าง คือ

3.3.1 ผู้สอนจัดกิจกรรมจับคู่ระหว่างจิตรกรรมฝาผนังพุทธประวัติแบบไทย ประเพณีภายในอุโบสถกับภาพพุทธประวัติศิลปะแบบร่วมสมัย

3.3.2 ผู้สอนจัดกิจกรรมบรรยายให้ความรู้องค์ความรู้งานศิลปกรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นภายในวัดแก่ผู้เรียน

3.3.3 ผู้สอนจัดกิจกรรมกลุ่มวอล์คแรลลี่ภายในวัด เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักและเกิด ความสนใจในงานศิลปกรรมประเภทต่าง ๆ

ตัวอย่างกิจกรรมการเรียนรู้มีฐานคิดจาก แนวคิดในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมท้องถิ่นในตารางที่ 1 คือ การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ข้อ 5 การศึกษานอกสถานที่ รวมทั้งแนวคิดในการจัดการเรียนรู้วัฒนธรรม ข้อ 3 การใช้ชุมชนของตนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะ

1. องค์ความรู้งานศิลปกรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นภายในวัดเทวสังฆาราม ในปัจจุบันยังมีการศึกษาค้นคว้าในรูปแบบของงานวิจัยค่อนข้างน้อย ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปอาจมีการศึกษาหรือการจัดการความรู้ในรูปแบบของงานวิจัย โดยศึกษาอย่างละเอียดทั้งสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และงานจิตรกรรม ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อการศึกษาและการอนุรักษ์

2. แนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นในการวิจัยครั้งนี้อาจนำไปใช้การพัฒนาเป็นรูปแบบ หรือกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นได้ในโอกาสต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง การจัดการความรู้งานศิลปกรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นในวัดเทวสังฆารามเพื่อการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครูสังคมศึกษา ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ปีงบประมาณ 2561 ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร, สำนักศิลปากรที่ 3 พระนครศรีอยุธยา, กลุ่มอนุรักษ์โบราณสถาน. (2551).

โครงการจัดทำ องค์ความรู้ด้านการสำรวจสถาปัตยกรรมเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถาน:

อาคารประเภทเครื่องมุงปีงบประมาณ 2551. พระนครศรีอยุธยา: ผู้แต่ง.

เฉลิม มลิลา. (2522). **หลักการและวิธีการสอนประวัติศาสตร์ในโรงเรียนมัธยม.** กรุงเทพฯ:

ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ตรี อมาตยกุล. (2511). นำเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรี ใน **พุทธศาสนคติ และรวมเรื่องเมือง**

กาญจนบุรี. พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระเทพมงคลรังสี (ดี พุทธโชติ)

เจ้าอาวาสวัดเทวสังฆาราม และเจ้าคณะจังหวัดกาญจนบุรี ณ เมรุวัดเทวสังฆาราม

กาญจนบุรี วันที่ 7 เมษายน 2511. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.

ทิตนา แชมมณี. (2550). **ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มี**

ประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี. คณะครุศาสตร์. สาขาวิชาสังคมศึกษา. (2562). **หลักสูตร**

ครุศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาสังคมศึกษา (4 ปี) (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2562).

(เอกสารอัดสำเนา).

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2557). **คู่มือการจัดระบบการเรียน**

การสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้. พระนครศรีอยุธยา: เทียนวัฒนา พรินท์ติ้ง.

เมธินี วงศ์วานิช รัชมภากรณ์. (2558). **แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสู่การปฏิบัติ.** กรุงเทพฯ:

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ยิ่งยง เรื่องทอง. (2542). **พื้นฐานวัฒนธรรม.** อุบลราชธานี: ภาควิชาสังคมวิทยา

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.

- วรรณกร ทวีแก้ว. (2553). การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัลย์ลักษณ์ ทรงศิริ. (2557). ปฏิบัติการประวัติศาสตร์ท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์.
- วัชรรา เล่าเรียนดี. (2556). รูปแบบและกลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการคิด. นครปฐม: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศศิพัชร จำปา. (2558). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศักดิ์ชัย สายสิงห์. (2556). พุทธศิลป์สมัยรัตนโกสินทร์ พัฒนาการของงานช่าง และแนวคิดที่ปรับเปลี่ยน. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- สิริวรรณ ศรีพหล. (2553). การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) และสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. (2548). **การจัดการความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579**. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- อุไรวรรณ แยมแสงสังข์. (2555). **การจัดการองค์ความรู้เบื้องต้น**. กรุงเทพฯ: โอเค๊พ เพรส.
- Bloom, B., Engelhart, M., Furst, E., Hill, W., & Krathwohl. D. (1956). **Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals. Handbook I: Cognitive domain**. New York: Long Man Green.
- Devries, R., & Zan, B. (1992, Spring). Study compares teachers and classroom atmospheres. **The constructivist**, 12(2): 1-2, 3-6.
- Hills, P.J. A. (1982). **Dictionary of education**. London: Routledge & Kegan Payi.
- Jonassen, D. H. (1992). **Evaluating constructivist learning: Constructivism and the technology of instruction**. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- McNurlin, B.C., & Spargue, R.H. (2006). **Information systems management in practice** (7th ed.). New Jersey: Pearson Education International.

Moran, P. (2001). **Language-and-culture In teaching culture: Perspectives in practice**. Boston, MA: Heinle & Heinle.

Villegas, A. M., & Lucas, T. (2002). **Educating culturally responsive teachers: A coherent approach**. Albany, NY: SUNY Press.

**การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
เรื่อง การทำนาเกลือสมุทรที่อำเภอบ้านแหลม
ของโรงเรียนวัดจันทราวาส (ศุขประสารราษฎร์) จังหวัดเพชรบุรี
โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
Development of Local Curriculum on Sea Salt Farming in
Ban Laem District of Watjuntrawart (Sukprasarnrat) School in
Phetchaburi by Participatory Action Research**

จรรยา จิตมิตรธรรมเลิศ¹ / อภิชาติ เสนะนันท์²

Janya Jitmeethamlert¹ / Apichat Lenanan²

¹นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

¹Master Student in Educational Administration, Faculty of Education,
Phetchaburi Rajabhat University

²ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

²Dr., Advisor, Faculty of Education, Phetchaburi Rajabhat University

Corresponding author Email: mamjanya55@gmail.com

(Received: January 13, 2020; Revised: April 2, 2020; Accepted: May 15, 2020)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ความรู้ท้องถิ่น เรื่องการทำนาเกลือสมุทรที่อำเภอบ้านแหลม 2) พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำนาเกลือสมุทรที่อำเภอบ้านแหลมของโรงเรียนวัดจันทราวาส (ศุขประสารราษฎร์) จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กลุ่มเป้าหมายได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 1 คน คณะครู จำนวน 72 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 1 คน ผู้รู้ในท้องถิ่นจำนวน 8 คน ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 1 คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 35 คน รวมทั้งสิ้น 118 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. องค์ความรู้เรื่อง การทำนาเกลือสมุทรที่อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี คือ 1) บริบทอำเภอบ้านแหลม เป็นพื้นที่ราบกว้างติดชายฝั่งทะเล พื้นที่เป็นดินเหนียวอุ้มน้ำได้ดี 2) การทำนาเกลือสมุทรมีความเป็นมาและขั้นตอนการทำนาโดยการใช้ภูมิปัญญาไทย 3) ลักษณะและผลผลิตที่ได้จากการทำนาเกลือสมุทร คือ เกลือแคง และดอกเกลือ 4) ผลกระทบจากเกลือสมุทรของอำเภอ

บ้านแหลม ได้แก่ ดอกเกลือสปา เกลือขัดผิวสมุนไพร สบู่ดอกเกลือและ 5) แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำนาเกลือสมุทรที่อำเภอบ้านแหลม ได้แก่ การสร้างความรู้สู่ชุมชน และส่งเสริมการท่องเที่ยวที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตของการทำนาเกลือสมุทร

2. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำนาเกลือสมุทรที่อำเภอบ้านแหลมของโรงเรียนวัดจันทราวาส (ศุขประสารราษฎร์) จังหวัดเพชรบุรี ประกอบด้วย โครงสร้างหลักสูตร สารการเรียนรู้ท้องถิ่น หน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ ผลการทดลองใช้หลักสูตร นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน คิดเป็นร้อยละ 29.89 ผลการประเมินหลักสูตรพบว่าหลักสูตรท้องถิ่นมีประสิทธิภาพเป็นไปตามหลักการและจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

คำสำคัญ: หลักสูตรท้องถิ่น วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การทำนาเกลือสมุทร

Abstract

The objectives of this research were to: 1) study the local knowledge about the sea salt farming in Ban Laem district, 2) develop the local curriculum on the sea salt farming in Ban Laem district of Watjuntrawat (Sukprasarnrat) school in Phetchaburi Province by using participatory action research. The target group was 118 participants, consisting of 1 school administrator, 72 teachers, 1 person from the Office of the Basic Education Commission, 8 local knowledgeable people, 1 student's parent, and 35 students from Mathayom 5. The research instruments were an interview, questionnaires, and an achievement test. The statistics used for data analysis were percentage, means, standard deviation. The qualitative data were analyzed using content analysis.

The results of this study showed that:

1. Knowledge about sea salt farming in Ban Laem district, Phetchaburi Province includes: 1) the context of the Ban Laem district was a wide area on the coast. The area was mainly clay that could absorb water well, 2) sea salt farming had a history and a process of farming by using Thai wisdom, 3) characteristics and products from sea salt farming were table salt and flower of salt, 4) products from sea salt of Ban Laem district were salt flower spa, herbal scrub salt, salt flower soap, and 5) guidelines for preserving local knowledge in the sea salt farming in Ban Laem district were creating knowledge to the community and promoting tourism that reflects the lifestyle of the salt farming.

2. Development of local curriculum on sea salt farming in Ban Laem district of Watjuntrawat (Sukprasamrat) School, Phetchaburi Province consisted of the curriculum structure, local knowledge, learning unit, and learning management plans. The result from using the curriculum indicated that students had higher learning achievement than before learning with approximately 29.89 percent. For the curriculum evaluation, it was found that the local curriculum was effective in accordance with the defined principles and objectives.

Keywords: Development of local curriculum, Participatory action research, Sea salt farming

บทนำ

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมีความสำคัญและความจำเป็นต่อสถานศึกษา หลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างขึ้นต้องมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและสนองความต้องการของสังคมที่ใช้หลักสูตรนั้นๆ โดยเหตุนี้หากหลักสูตรที่สร้างขึ้นมีจุดมุ่งหมายสำหรับใช้ในชุมชนแห่งหนึ่งแห่งใดโดยเฉพาะย่อมต้องสามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้มากที่สุด ผู้ใช้หลักสูตรมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรด้วยในทางปฏิบัติถ้าหากหลักสูตรได้พัฒนาขึ้นมาเพื่อใช้ในระดัชุมชนที่ไม่กว้างขวางมากนักย่อมสามารถเปิดโอกาสให้ผู้ที่ใช้หลักสูตรได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรได้ (กาญจนา บุญส่ง และนิภา เพชรสม, 2556: 76) การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นประกอบด้วยหลักการหลายประการประกอบเข้าด้วยกันโดยมีจุดประสงค์ที่สำคัญ คือ การสร้างความรู้ให้กับนักเรียน โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน เพื่อให้หลักสูตรมีความเหมาะสมและสามารถก่อให้เกิดประโยชน์แก่การศึกษาภายในสังคมส่วนรวมและสังคมท้องถิ่นได้มากที่สุด

ธีรวุฒิ เอกะกุล (2551: 67-68) กล่าวว่า หลักการสำคัญของการปฏิบัติอย่างมีส่วนร่วม 5 หลัก ได้แก่ 1) หลักความเสมอภาค กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยมีความเท่าเทียมกันแต่ละฝ่าย นักวิจัยไม่ใช่ผู้นำหรือผู้ชี้แนะ กลุ่มเป้าหมายก็ไม่ใช่ผู้ปฏิบัติตาม 2) หลักการเรียนรู้ นักวิจัยควรเปิดใจรับฟังรับข้อคิด ข้อเสนอแนะ มีการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน 3) หลักอิสระทางความคิด การเปิดโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยมีอิสระเสรีในการแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ 4) หลักการเคารพ ภูมิรู้ ความสามารถของที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยที่เป็นพื้นฐานความรู้หรือประสบการณ์ของกลุ่มดังกล่าว ที่แตกต่างจากนักวิจัยเป็นสิ่งสำคัญที่นักวิจัยต้องเคารพให้เกียรติ และ 5) หลักความเป็นประชาธิปไตย การดำเนินการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของการวิจัย ต้องใช้การแสดงความคิดเห็นและเคารพมติส่วนใหญ่ตั้งนั้นการประชุม ปรึกษาหารือ พุดคุยระหว่างกลุ่ม

นักวิจัยกับกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการจึงต้องปฏิบัติอยู่ตลอดเวลาที่ทำการวิจัย

นราวดี โลหะเจริญ (2547: 9) ได้อธิบายว่า การทำนาเกลือสมุทร แหล่งที่ทำนาเกลือสมุทรมายาวนาน เช่น นาเกลือที่บ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรีนั้น กระบวนการผลิตเกลือต้องใช้พื้นที่ในการทำนาเกลือต้องการแสงแดดจากดวงอาทิตย์เพื่อเพิ่มระดับความเข้มข้น (ความเค็ม) ให้กับน้ำทะเลจนตกผลึกกลายเป็นเม็ดเกลือ โดยเริ่มจากการเตรียมพื้นที่การทำนาเกลือให้เหมาะสมกับกระบวนการผลิตเกลืออย่างต่อเนื่อง ประมาณ 1-2 กิโลเมตร หรือพื้นที่ประมาณ 30-35 ไร่ขึ้นไป ด้วยเหตุนี้ พื้นที่ทำนาเกลือจึงควรอยู่ใกล้ชายทะเลหรือชายคลองที่สามารถดันน้ำเข้าแปลงนาแต่ละส่วน สำหรับอาชีพการทำนาเกลือสมุทรเป็นวิถีชีวิตของชาวบ้านแหลมที่สืบทอดกันมาเป็นร้อยปี ต้องใช้ความอดทนในการตากแดดตากลม แสดงถึงภูมิปัญญาความรู้ ถ่ายทอดจากประสบการณ์การสังเกตและการพึ่งพาอาศัยธรรมชาติ

โรงเรียนวัดจันทราวาส (ศุขประสารราษฎร์) เปิดสอนตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ทางโรงเรียนมีหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน และการจัดการเรียนการสอนยังใช้หลักสูตรแกนกลางทั้งหมดแกนกลาง และนักเรียนไม่รู้จักรักการทำนาเกลือสมุทรในท้องถิ่นเท่าที่ควร ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การทำนาเกลือสมุทรที่อำเภอบ้านแหลมของโรงเรียนวัดจันทราวาส (ศุขประสารราษฎร์) จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้รูปแบบวิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ท้องถิ่น ที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างผู้วิจัยและผู้รู้ในท้องถิ่น ชุมชน โดยมุ่งเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนพัฒนาผู้เรียน ให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการสังเกต การสัมผัสจริง การค้นคว้า ศึกษาองค์ความรู้ การพึ่งพาอาศัยธรรมชาติ ที่แสดงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกิดจากประวัติ ความเชื่อ การถ่ายทอดจากประสบการณ์ของปราชญ์ชาวบ้านและคนในชุมชน ที่ร่วมกันอนุรักษ์หวงแหนความเป็นท้องถิ่นของตน ตลอดทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ท้องถิ่น เรื่อง การทำนาเกลือสมุทรที่อำเภอบ้านแหลมของโรงเรียนวัดจันทราวาส (ศุขประสารราษฎร์) จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติ การแบบมีส่วนร่วม
2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำนาเกลือสมุทรที่อำเภอบ้านแหลมของโรงเรียนวัดจันทราวาส (ศุขประสารราษฎร์) จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติ การแบบมีส่วนร่วม

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำนาเกลือสมุทรที่อำเภอบ้านแหลมของโรงเรียนวัดจันทราวาส (ศุขประสารราษฎร์) จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีดังต่อไปนี้

1.1 บุคลากรครูและนักเรียนในโรงเรียนวัดจันทราวาส (ศุขประสารราษฎร์) ได้แก่ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน ครู จำนวน 72 คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 35 คน รวมทั้งสิ้น 108 คน

2. พื้นที่เป้าหมาย ได้แก่ อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี และโรงเรียนวัดจันทราวาส (ศุขประสารราษฎร์) จังหวัดเพชรบุรี

3. ระยะเวลาในการปฏิบัติการ

4. เนื้อหาที่นำมาพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

5. วิธีการวิจัย ใช้การวิจัยแบบมีส่วนร่วม โดยชุมชนในอำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี เข้ามามีส่วนร่วม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำนาเกลือสมุทรที่อำเภอบ้านแหลมของโรงเรียนวัดจันทราวาส (ศุขประสารราษฎร์) จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้กำหนดการวิจัยเป็น 2 ขั้นตอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ขั้นเตรียมการ

ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร เพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาและมาสังเคราะห์เป็นกระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

1.1 ผู้วิจัยจัดประชุมกำหนดความต้องการในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

1.2 ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มเป้าหมายโดยวิธีการคัดเลือกเฉพาะเจาะจงครูและนักเรียนในโรงเรียนวัดจันทราวาส (ศุขประสารราษฎร์) ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 1 คน ครูจำนวน 72 คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 35 คน รวมทั้งสิ้น 108 คน

1.3 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้กับครูและนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย

1.4 ผู้วิจัยคัดเลือกและกำหนดประเด็นที่จะทำการศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

1.5 ผู้วิจัยคัดเลือกและกำหนดพื้นที่เป้าหมายในการศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การทำนาเกลือสมุทร

1.6 ผู้วิจัยสร้างเครือข่ายความรู้

2. ขั้นตอนการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย โดยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอนย่อย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 การสร้างองค์ความรู้ท้องถิ่น มีกระบวนการในการดำเนินการ ดังนี้

2.1.1 ผู้วิจัยและผู้วิจัยร่วมได้ทำการศึกษาประเด็นการวิจัยเกี่ยวกับองค์ความรู้ท้องถิ่น เรื่อง การทำนาเกลือสมุทรที่อำเภอบ้านแหลมของโรงเรียนวัดจันทราวาส (ศุขประสารราษฎร์) จังหวัดเพชรบุรี โดยการวิจัยแบบมีส่วนร่วมโดยศึกษาองค์ความรู้ในชุมชนเกี่ยวกับการทำนาเกลือสมุทรจากผู้รู้ในชุมชน

2.1.2 ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามไปศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำนาเกลือสมุทรที่อำเภอบ้านแหลม แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เสนออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงของเนื้อหา ก่อนนำไปใช้กับผู้ที่เกี่ยวข้อง

2.2 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำนาเกลือสมุทรที่อำเภอบ้านแหลมของโรงเรียนวัดจันทราวาส (ศุขประสารราษฎร์) จังหวัดเพชรบุรี โดยการวิจัยแบบมีส่วนร่วม มีกระบวนการดำเนินการ 3 ขั้นตอน ดังนี้

2.2.1 การสร้างหลักสูตรฉบับร่าง ประกอบด้วย หลักการ วิสัยทัศน์ พันธกิจ สมรรถนะผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ โครงสร้างหลักสูตร มาตรฐานและตัวชี้วัดคำอธิบายรายวิชา โครงสร้างเนื้อหาและเวลาเรียน แนวทางการจัดการเรียนรู้ สื่อ/แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผลแนวทางการสอนหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น

2.2.2 การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ โดยยึดหลักการประมวลความรู้จากการศึกษาหลักสูตร จุดมุ่งหมาย สาระการเรียนรู้ มาตรฐานและตัวชี้วัด คำอธิบายรายวิชา นำมาพิจารณา เพื่อกำหนดจำนวนคาบสอน กำหนดการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างหลากหลาย กำหนดสื่อการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้จุดประสงค์ และการวัดผลประเมินผล ในขั้นตอนการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย การกำหนดเวลาเรียน มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สาระสำคัญ จุดประสงค์สาระการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล กิจกรรมเสนอแนะ และบันทึกผลการสอนหลังเรียนและนำหลักสูตรฉบับร่างและแผนการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ แนะนำ พัฒนาหลักสูตรฉบับร่างให้สอดคล้องกับโครงสร้างหลักสูตรสาระท้องถิ่นที่จัดทำขึ้น

2.2.3 การประเมินหลักสูตรท้องถิ่นฉบับร่างและแผนการจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมาหาประสิทธิภาพของหลักสูตรก่อนนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ โดยการวิพากษ์หลักสูตรจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อนำผลความคิดเห็นการวิพากษ์หลักสูตรของผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ความเที่ยงตรง แล้วปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อให้หลักสูตรท้องถิ่นมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้จริง

2.3 การทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น มีกระบวนการในการดำเนินการ 3 ชั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 การทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำนาเกลือสมุทรที่อำเภอบ้านแหลม ของโรงเรียนวัดจันทราวาส(ศุขประสารราษฎร์) จังหวัดเพชรบุรี โดยการวิจัยแบบมีส่วนร่วม

ขั้นที่ 2 การประเมินผลหลักสูตรเป็นขั้นตอนที่เกี่ยวข้องและต่อเนื่องกับการทดลองใช้หลักสูตร

ขั้นที่ 3 ขั้นทดลองใช้และการปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่น

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขอนหนังสือจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ถึงผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนวัดจันทราวาส(ศุขประสารราษฎร์) เพื่อขออนุญาตในการทดลองใช้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้น

2. ทดลองใช้หลักสูตร ผู้ทดลองได้ทดลองใช้ควบคู่กับรายวิชาเพชรบุรีศึกษากับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดจันทราวาส(ศุขประสารราษฎร์) ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 2 คาบต่อสัปดาห์ รวมระยะเวลา 20 ชั่วโมง

3. ในการทดลองใช้หลักสูตร มีขั้นตอนดังนี้

3.1 นักเรียนทำแบบทดสอบวัดความรู้ เรื่อง การทำนาเกลือสมุทรก่อนเรียน จำนวน 30 นาที

3.2 ผู้วิจัยและผู้รู้ในท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับนักเรียนตามกิจกรรมในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยผู้วิจัยใช้แบบวัดความสามารถความรู้ในการทำนาเกลือสมุทร และสังเกตจากการจากพฤติกรรมกรรมกรมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมและงานที่ได้รับมอบหมาย

3.3 หลังจากจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับนักเรียนจบหลักสูตรแล้ว มีการวัดและประเมินผลโดยให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดความรู้ เรื่องการทำนาเกลือสมุทร หลังเรียน 30 นาที เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปประเมินผลหลักสูตรในขั้นต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนที่ได้จากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินทักษะการทำงานกลุ่ม โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และร้อยละ (%) ของคะแนนที่ได้จากแบบประเมินทักษะการทำงาน

3. การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จาก แบบประเมินพฤติกรรม โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และร้อยละ (%) ของคะแนนที่ได้จากแบบประเมินชิ้นงาน

4. การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จาก แบบประเมินชิ้นงาน โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และร้อยละ (%) ของคะแนนที่ได้จากแบบประเมินพฤติกรรมผู้เรียน

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาของค์ความรู้ท้องถิ่น เรื่อง การทำนาเกลือสมุทรที่อำเภอบ้านแหลม ของโรงเรียนวัดจันทราวาส (ศุขประสารราษฎร์) จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พบว่า จากการศึกษาประวัติความเป็นมาและลักษณะทางภูมิศาสตร์ อำเภอบ้านแหลมเป็นพื้นที่มีทำเลที่เหมาะสม เนื่องจากเหตุผลประการแรก คือ เป็นพื้นที่ชายฝั่งติดทะเลที่สะดวกต่อการชักน้ำทะเลเข้าในนา ประการที่สอง คือ อยู่ใกล้ป่าชายเลน ประการที่สาม คือ เป็นพื้นที่ราบกว้าง และเป็นดินเหนียวสามารถอุ้มน้ำได้ดี และประการที่สี่ คือ มีพื้นที่อีกด้านติดถนนเพื่อตั้งยุ้งเกลือ จากการศึกษาในปี พ.ศ. 2562 พบข้อมูลจำนวนพื้นที่จากเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนในการทำนาเกลือสมุทรที่อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ดังนี้ ตำบลบ้านแหลม มีเกษตรกรที่ขึ้นพื้นที่ทำนาเกลือมากที่สุด จำนวน 3,726 ไร่ รองลงมาตำบลแหลมผักเบี้ย จำนวน 1,833 ไร่ ตำบลบางขุนไทร จำนวน 1,753 ไร่ ตำบลบางแก้ว จำนวน 748 ไร่ และตำบลปากทะเล

จำนวน 374 ไร่ ตามลำดับ มีการใช้ภูมิปัญญาไทยในการทำนาเกลือสมุทร ซึ่งศึกษาได้จากลักษณะของวัสดุ เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำนาเกลือสมุทร ลักษณะของเกลือสมุทรที่พบในอำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี มีดังนี้ เกลือตัวผู้ เป็นเกลือทะเลที่มีลักษณะเป็นเม็ดโตและยาว เกลือตัวเมีย เป็นเกลือทะเลที่เป็นเม็ดขนาดเล็ก กลมและป้อม ดอกเกลือ เป็นเกลือที่ลอยขึ้นมาอยู่บนผิวน้ำไม่ได้สัมผัสกับพื้นดิน มีสีน้ำตาลเป็นประกายแวววาว รสชาติเค็มอมหวาน ผลิตภัณฑ์จากเกลือสมุทรของอำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ ดอกเกลือสปา ดอกเกลือสำหรับแช่เกลือสปาขัดผิวในน้ำนม เกลือขัดหน้าสมุนไพรพิเศษ และสบู่ดอกเกลือสมุนไพร

2. ผลการพัฒนาหลักสูตร เรื่อง การทำนาเกลือสมุทรที่อำเภอบ้านแหลม ของโรงเรียนวัดจันทราวาส (ศุขประสารราษฎร์) จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติ การแบบมีส่วนร่วมพบว่า

2.1 โครงสร้างหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำนาเกลือสมุทรที่อำเภอบ้านแหลม ของโรงเรียนวัดจันทราวาส (ศุขประสารราษฎร์) จังหวัดเพชรบุรี เป็นโครงสร้างที่มีความเหมาะสมกับกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งองค์ประกอบของหลักสูตรประกอบด้วย ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัสดุทัศน 3) พันธกิจ 4) สมรรถนะผู้เรียน 5) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 6) โครงสร้าง 7) มาตรฐานและตัวชี้วัด 8) คำอธิบายรายวิชา 9) โครงสร้างเนื้อหาและเวลาเรียน 10) แนวทางการจัดการเรียนรู้ 11) สื่อ/แหล่งเรียนรู้ 12) การวัดและประเมินผล

2.2 สารการเรียนรู้ เรื่องการทำนาเกลือสมุทรที่อำเภอบ้านแหลม ของโรงเรียนวัดจันทราวาส (ศุขประสารราษฎร์) จังหวัดเพชรบุรี ประกอบด้วยหน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ หน่วยที่ 1 ภูมิศาสตร์นาเกลืออำเภอบ้านแหลม หน่วยที่ 2 ความเป็นมาและขั้นตอนการทำนาเกลือสมุทรด้วยการใช้ภูมิปัญญาไทย หน่วยที่ 3 ลักษณะและผลผลิตจากการทำนาเกลือสมุทร หน่วยที่ 4 ผลิตภัณฑ์จากเกลือสมุทรของอำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี หน่วยที่ 5 แนวทางการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำนาเกลือสมุทร

2.3 แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การทำนาเกลือสมุทรที่อำเภอบ้านแหลมของโรงเรียนวัดจันทราวาส (ศุขประสารราษฎร์) จังหวัดเพชรบุรี มี 5 แผนการเรียนรู้ ได้แก่ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 การใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์เรียนรู้บริบทอำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 การทำนาเกลือสมุทรด้วยภูมิปัญญา ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 คุณค่าของการทำนาเกลือสมุทรโดยใช้สิ่งแวดล้อมในการสร้างสรรค์วัฒนธรรม หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ผลิตภัณฑ์เกลือสมุทรของอำเภอบ้านแหลม หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 ภูมิปัญญาไทยที่นำมาประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพการทำนาเกลือสมุทร และดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

2.4 ผลการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำนาเกลือสมุทรที่อำเภอบ้านแหลมของโรงเรียนวัดจันทราวาส (ศุขประสารราษฎร์) จังหวัดเพชรบุรี พบว่า หลักสูตรท้องถิ่นมี

ความเหมาะสมทั้งโครงสร้าง สารการเรียนรู้ท้องถิ่น หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมีความเหมาะสมกับนักเรียนและสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น คะแนนเฉลี่ยหลังเรียน เฉลี่ยสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน ร้อยละ 29.89 โดยคะแนนก่อนเรียนเฉลี่ยร้อยละ 51.74 และ คะแนนหลังเรียนเฉลี่ยร้อยละ 81.63 เมื่อนักเรียนได้เรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำนาเกลือสมุทร ที่อำเภอบ้านแหลม ของโรงเรียนวัดจันทราวาส (ศุขประสารราษฎร์) จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้ กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น

2.5 ผลการประเมินความเหมาะสมหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การทำนาเกลือสมุทรที่ อำเภอบ้านแหลม ของโรงเรียนวัดจันทราวาส (ศุขประสารราษฎร์) จังหวัดเพชรบุรี พบว่า การประเมิน หลักสูตรก่อนใช้หลักสูตร ระหว่างการใช้หลักสูตร และหลังการใช้หลักสูตร ผลชี้ให้เห็นว่าการพัฒนา หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำนาเกลือสมุทรที่อำเภอบ้านแหลม ของโรงเรียนวัดจันทราวาส (ศุขประสารราษฎร์) จังหวัดเพชรบุรี เป็นหลักสูตรที่มีความเหมาะสมในการใช้ดำเนินกิจกรรมให้กับ ผู้เรียน การได้รับการสนับสนุนจากผู้ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรเป็นอย่างดีให้นักเรียนเกิด ความรักหวงแหน ภูมิใจและร่วมอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยในท้องถิ่น หลักสูตรนี้มีประสิทธิภาพ เหมาะสมในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนต่อไป

การอภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำนาเกลือสมุทรที่อำเภอบ้านแหลม ของโรงเรียนวัดจันทราวาส (ศุขประสารราษฎร์) จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิง ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาองค์ความรู้ท้องถิ่น เรื่อง การทำนาเกลือสมุทรที่อำเภอบ้านแหลมของ โรงเรียนวัดจันทราวาส (ศุขประสารราษฎร์) จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ แบบมีส่วนร่วม พบว่า จากคำขวัญของอำเภอบ้านแหลมที่ว่า “วัดเขาตะเคราศักดิ์สิทธิ์ หลวงพ่อ สัมฤทธิ์คู่บ้าน ถิ่นฐานหอยแครง สู่แหล่งเกลือดี เขียวขจีป่าชายเลน” ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นมา ของการทำนาเกลืออำเภอบ้านแหลม ได้เป็นอย่างดี ซึ่งบ่งบอกได้ว่าพื้นที่การทำนาเกลือสมุทรที่ อำเภอบ้านแหลมเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณค่า มีความเชื่อมโยงความเป็นมาจากอดีตมาถึงปัจจุบัน จาก การศึกษาวิจัยแบบมีส่วนร่วมจนได้องค์ความรู้และนำองค์ความรู้มาจัดทำสารการเรียนรู้ท้องถิ่น และพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อใช้ในสถานศึกษาเป็นหลักสูตรสถานศึกษา สอดคล้องแนวคิดของ นราวดี โลหะเจริญ (2547 อ้างถึงใน คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2544: 144-146) ที่อธิบายว่า การทำนาเกลือสมุทร แหล่งที่ทำนาเกลือสมุทรมายาวนาน เช่น นาเกลือที่ บ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรีนั้น กระบวนการผลิตเกลือต้องใช้พื้นที่ในการทำนาเกลือต้องการ แสงแดดจากดวงอาทิตย์เพื่อเพิ่มระดับความเข้มข้น (ความเค็ม) ให้กับน้ำทะเลจนตกผลึก

กลายเป็นเม็ดเกลือ จากการศึกษาวิจัยแบบมีส่วนร่วมจนได้องค์ความรู้ นำองค์ความรู้มาจัดทำสารระเบียนรู้ท้องถิ่นและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

2. ผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำนาเกลือสมุทรที่อำเภอบ้านแหลมของโรงเรียนวัดจันทราวาส (ศุขประสารราษฎร์) จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พบว่า

2.1 ผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การทำนาเกลือสมุทรที่อำเภอบ้านแหลมของโรงเรียนวัดจันทราวาส (ศุขประสารราษฎร์) จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้การวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้ได้หลักสูตรที่มีคุณภาพตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมผสมผสานกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ประกอบด้วย การสำรวจพื้นที่เป้าหมาย การถอดองค์ความรู้จากผู้รู้ในท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน การวิเคราะห์โครงสร้างหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 การกำหนดความเหมาะสมทุกด้านในการพัฒนาหลักสูตร การออกแบบหลักสูตรฉบับร่าง สารระเบียนรู้ท้องถิ่นและนำไปจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ มีการตรวจสอบทุกขั้นตอนพร้อมให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้องในการจัดทำหลักสูตร ตลอดจนการทดลองใช้หลักสูตรฉบับร่างและนำมาปรับปรุงให้มีคุณภาพสมบูรณ์มากที่สุด แนวทางการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ได้ศึกษาทฤษฎีและแนวทางการพัฒนาหลักสูตรของกาญจนา บุญส่ง และนิภา เพชรสม (2556: 82-85) บุญเลี้ยง ทูมทอง (2553: 222) วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนผล (2552: 44) ตลอดจนการศึกษาทฤษฎีและแนวทางการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของธีรวิทย์ เอกะกุล (2551) บงกชพร กรุดนาค (2555: 34) ประสาท เนืองเฉลิม (2556: 50-52) และวีรยุทธ ชาตะกาญจน์ (2557: 330-331) นอกจากนี้ยังได้สอดคล้องกับข้อค้นพบในงานวิจัยของปฎิญา สังขนันท์ (2560: 69) ที่ศึกษาวิจัย การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องผลิตภัณฑ์จากมะพร้าวที่บ้านลาดเป้ง ของโรงเรียนลาดเป้ง จังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อให้ได้หลักสูตรที่มีคุณภาพ ตรงตามวัตถุประสงค์โดยใช้กระบวนการและขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ที่ประกอบด้วย การสำรวจและวิเคราะห์ความต้องการของท้องถิ่น วิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง กำหนดความเหมาะสมกับชั้นเรียนและผู้เรียนออกแบบและจัดทำหลักสูตรฉบับร่าง การทำแผนการจัดการเรียนรู้ การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรและการแก้ไขหลักสูตร

2.2 ผลการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำนาเกลือสมุทรที่อำเภอบ้านแหลมของโรงเรียนวัดจันทราวาส (ศุขประสารราษฎร์) จังหวัดเพชรบุรี โดยการใช้การวิจัยแบบมีส่วนร่วมก่อนที่จะดำเนินการจัดการเรียนการสอนครูผู้สอนต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสารท้องถิ่นก่อนที่จะสอน นอกจากนี้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำนาเกลือสมุทรที่อำเภอบ้านแหลม ของโรงเรียนวัดจันทราวาส (ศุขประสารราษฎร์) จังหวัดเพชรบุรี เป็นหลักสูตรที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้จากชุมชนโดยตรง โดยการสัมภาษณ์ รู้จักการสังเกต ฝึกปฏิบัติจริง และแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้และสร้างองค์ความรู้จากการ ปฏิบัติจริง

สอดคล้องกับกาญจนา บุญส่ง และนิภา เพชรสม (2556: 82-85) ครูผู้สอนอยู่ในคณะทำงาน จำเป็นต้องมีการเตรียมการอบรมครูเกี่ยวกับวิธีการใช้หลักสูตร จากการใช้แผนการจัดการเรียนรู้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีคะแนนสอบหลังเรียนสูงกว่าคะแนนสอบก่อนเรียน นอกจากนี้นักเรียน ได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง มีการประเมินผลจากการเรียนรู้ของผู้เรียน จากการประเมินด้านพฤติกรรมของผู้เรียน ทักษะการทำงานกลุ่ม และการประเมินชิ้นงาน ผลการประเมินผ่านเกณฑ์ทุกด้าน ทำให้นักเรียนมีความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้มีความสนุกสนานต่อการเรียนรู้ เรียนรู้ในสิ่งที่ใกล้ตัวและได้เรียนรู้จากสถานที่จริง

จากการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำนาเกลือสมุทรที่อำเภอบ้านแหลม ของโรงเรียนวัดจันทราวาส (ศุขประสารราษฎร์) จังหวัดเพชรบุรี โดยการใช้การวิจัยแบบมีส่วนร่วม จากการที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย ตลอดจนกลุ่มเป้าหมายได้เข้ามามีส่วนร่วมในครั้งนี้ จึงทำให้ได้หลักสูตรท้องถิ่นที่ประกอบด้วยองค์ความรู้ท้องถิ่น โครงสร้างหลักสูตรท้องถิ่น หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่า ก่อนเรียน ทำให้นักเรียนมีความสนใจเรียนรู้เรื่องท้องถิ่นของตนเอง สร้างความรัก ตระหนักเห็นคุณค่าและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น การทำนาเกลือสมุทรที่อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำนาเกลือสมุทรที่อำเภอบ้านแหลม ของโรงเรียนวัดจันทราวาส (ศุขประสารราษฎร์) จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้ดำเนินการสรุปแนวคิด และเสนอในรูปของข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้และข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. จากผลการวิจัยพบว่า ในการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำนาเกลือสมุทรที่อำเภอบ้านแหลม ของโรงเรียนวัดจันทราวาส (ศุขประสารราษฎร์) จังหวัดเพชรบุรี โดยการใช้การวิจัยแบบมีส่วนร่วม หลักสูตรมีกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับการนำนักเรียนออกไปศึกษาเรียนรู้นอกสถานศึกษา ซึ่งต้องใช้เวลาในการเดินทาง ทำให้ครูต้องมีการวางแผนด้านเวลาให้มีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนในแต่ละครั้ง

2. จากผลการวิจัยพบว่า ในการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น มีการให้นักเรียนเตรียมตัวอย่างผลผลิตจากการทำนาเกลือสมุทรมา ทำให้เกิดการล่าช้าในการจัดกิจกรรม เนื่องจากนักเรียนบางคนไม่ได้อยู่ในเขตพื้นที่ในการทำนาเกลือสมุทร ดังนั้นครูควรมีการแจ้งล่วงหน้าเพื่อให้นักเรียนเตรียมมา หรือครูอาจเป็นผู้เตรียมผลผลิตจากการทำนาเกลือสมุทรมาเป็นอย่างในการเรียนการสอนด้วย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เกี่ยวกับการสร้างและการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากการเกลือสมุทรในอำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี
2. ควรมีการศึกษาการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการเกลือสมุทรในอำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี
3. ควรมีการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การทำนาเกลือสมุทรที่อำเภอบ้านแหลม ของโรงเรียนวัดจันทราวาส (ศุขประสารราษฎร์) จังหวัดเพชรบุรี โดยการใช้การวิจัยแบบมีส่วนร่วม โดยการใช้การบูรณาการร่วมกับทุกกลุ่มสาระ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กาญจนา บุญส่ง และนิภา เพชรสม. (2556). **ผู้นำทางวิชาการและพัฒนาหลักสูตร**. เพชรบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. (2544). **วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดปัตตานี**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ธีรวุฒิ เอกะกุล. (2551). **การวิจัยปฏิบัติการ (Action research)**. อุบลราชธานี: ยงสวัสดิ์อินเตอร์กรุ๊ป.
- นราวดี โลหะเจริญ. (2547). **พัฒนาการการทำนาเกลือ และการค้าที่ปัตตานี**. ปัตตานี: สถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- บงกชพร กรุดนาค. (2555). **การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง สารสกัดสมุนไพรและปุ๋ยหมักธรรมชาติจากภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลกลัดหลวง อำเภอยาย่าง จังหวัดเพชรบุรี โดย การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- บุญเลี้ยง ทุมทอง. (2554). **การพัฒนาหลักสูตร**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปฎิญา สังขันธ์. (2560). **การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องผลิตภัณฑ์จากมะพร้าวที่บ้านลาดเป้งของโรงเรียนวัดลาดเป้ง จังหวัดสมุทรสงคราม โดยกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
- ประสาธ เนืองเฉลิม. (2556). **วิจัยการเรียนการสอน**. กรุงเทพฯ: วี. พรินท์ (1991).

วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒผล. (2552). **หลักสูตรแกนกลางสู่หลักสูตรสถานศึกษา
กระบวนทัศน์ใหม่การพัฒนา**. กรุงเทพฯ: จรัสสินทวงศ์การพิมพ์.

วีระยุทธ ชาตะกาญจน์. (2557). **การวิจัยเพื่อพัฒนาการบริหารการศึกษา**. กรุงเทพฯ: วี.พรินท์
(1991).

การพัฒนาบทเรียนออนไลน์เพื่อพัฒนาความสามารถใน
การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาของนักศึกษา
สาขาวิชาสังคมศึกษาชั้นปีที่ 4 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

The Development of E-Learning for Writing Social Studies Lesson
Plans Ability for Social Studies student 4th year
in Faculty of Humanities and Social Sciences
of Phetchaburi Rajabhat University

รุ่งอรุณ ปิยะฤทธิ์

Rungaroon Piyarit

อาจารย์ สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี

Lecture, Social Studies Program, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Phetchaburi Rajabhat University

Corresponding author Email: goranataka@hotmail.com

(Received: October 17, 2019; Revised: January 13, 2020; Accepted: February 20, 2020)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อสร้างบทเรียนออนไลน์เพื่อพัฒนาความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา และ 2) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาก่อนและหลังใช้บทเรียนออนไลน์ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือนักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษาชั้นปีที่ 4 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 35 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ มคอ.3 รายวิชาการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา บทเรียนออนไลน์ เรื่อง การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา และแบบประเมินความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (t-test)

ผลการวิจัยพบว่า บทเรียนออนไลน์มีประสิทธิภาพ 81.20/84.33 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80 และผลการประเมินความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษา หลังใช้บทเรียนออนไลน์สูงกว่าก่อนใช้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: บทเรียนออนไลน์ แผนการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา ความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้

Abstract

The purposes of this research were: 1) to develop E-Learning lessons to improve the ability to write a social studies learning plan, and 2) to compare the abilities of writing social studies lesson plans before and after using E-Learning lessons. The population was 35 social studies students in the 4th year, Humanities and Social Sciences, Phetchaburi Rajabhat University, during the first semester of academic 2018. The research instruments were course specification in social studies (TQF3), social studies learning management course, E-Learning for writing social studies lesson plans, and an assessment form for the ability to write a lesson plan. Data were analyzed by using mean, standard deviation, and T-test.

The research results were found that the efficiency of E-Learning lessons was 81.20/84.33 which was higher than the 80/80 criterion and the ability to write social studies lesson plans of social studies students after being taught by using online lessons was significantly higher than before at the 0.05 level.

Keywords: E-Learning lessons, Social studies lesson plans, Ability to write a lesson plan

บทนำ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แบ่งรายวิชาเป็น 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้ สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) การจัดการ-เรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาจึงมีเนื้อหาที่หลากหลาย การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ จึงต้องศึกษาองค์ประกอบที่ครอบคลุม และสามารถเลือกใช้ให้สอดคล้องและบรรลุจุดประสงค์ของการเรียนการสอน ซึ่งผู้จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ต้องค้นคว้า องค์ประกอบของการเขียนแผนการสอน และศึกษารายละเอียดขององค์ประกอบแต่ละข้ออย่างละเอียด วิชาการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา จัดการเรียนการสอนให้นักศึกษาครุศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาสังคมศึกษา ชั้นปีที่ 4 เพื่อให้ได้ศึกษารูปแบบของแผนการจัดการเรียนรู้ องค์ประกอบ รูปแบบการสอน วิธีการสอน เทคนิคการสอน ชิ้นงาน สื่อใน

การจัดการเรียนการสอน การวัดผล และประเมินผล รวมไปถึงการลงมือปฏิบัติการเขียนแผนการสอน และการทดลอง-สอน ซึ่งต้องสัมพันธ์กับเนื้อหา และต้องมีกระบวนการสอดคล้องกับจุดประสงค์ในการจัดการเรียนรู้ จากการศึกษาที่ผู้วิจัยรับผิดชอบสอนวิชาการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา ในปีการศึกษา 2557-2558 นั้น พบว่า การฝึกปฏิบัติเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษา นักศึกษาส่วนใหญ่มีปัญหาในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ให้มีความสอดคล้องกันในทุกหัวข้อของแผนการจัดการเรียนรู้ ระหว่างเนื้อหา จุดประสงค์ วิธีการสอน การเลือกใช้สื่อ และการวัดผล ประเมินผล เขียนองค์ประกอบต่างๆ ได้ไม่ชัดเจน และเลือกใช้วิธีการสอน สื่อแบบเดิมซ้ำ ๆ ไม่เหมาะสมวัย และระดับชั้นของนักเรียน อาทิเช่น วิธีการสอนแบบบรรยาย การใช้สื่อใบความรู้ที่มีเนื้อหาละเอียดไม่ครอบคลุมตามเนื้อหาที่สอน เป็นต้น ผู้วิจัยเห็นว่าการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน และการฝึกปฏิบัติการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษานั้น ต้องมีข้อมูลให้นักศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม และในยุคปัจจุบันนี้โลกของการสื่อสารไร้สายสามารถทำให้มีการสนทนาตอบโต้ระหว่างผู้สอนกับนักศึกษาได้หลากหลายช่องทางมากขึ้น และไม่ต้องเสียเวลาในการเดินทางมาพบปะกันอย่างเป็นทางการ

เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารหรือไอซีที (ICT) ประกอบด้วย เทคโนโลยีสำคัญ ได้แก่ เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีการสื่อสาร สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้หลากหลายรูปแบบ เช่น การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Computer Assisted Instruction: CAI) การเรียนการสอนผ่านเว็บ (Web Based Instruction: WBI) การเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์และอินเทอร์เน็ตที่เรียกว่า อีเลิร์นนิง (Electronic Learning: e-Learning) การเรียนการสอนผ่านอุปกรณ์เคลื่อนที่ (Mobile Learning: m-Learning) (มนต์ชัย เทียนทอง, 2547) บทเรียนออนไลน์ (E-Learning) เป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้เทคโนโลยี โดยเฉพาะเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเข้ามาส่งเสริมการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพ ที่สามารถจัดการเรียนการสอนได้ตามขั้นตอนการวางแผนการจัดการเรียนการสอน การกำหนดเนื้อหา การกำหนดกิจกรรม และการวัดผลประเมินผล โดยบทเรียนออนไลน์สามารถตอบสนองความแตกต่างของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี สามารถกำหนดสถานที่ เวลาในการเรียนรู้ได้ตามความสะดวก สามารถใช้เพื่อเสริมจากการเรียนรู้ในชั้นเรียนได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับอุดมลักษณ์ อนันต์ (2549) กล่าวถึง บทเรียนออนไลน์ว่าเป็นสื่อในการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ความสามารถของคอมพิวเตอร์ ในการนำเสนอสื่อประสม ได้แก่ ข้อความ ภาพนิ่ง กราฟิกแผนภูมิ กราฟ ภาพเคลื่อนไหว ภาพการ์ตูน แอนิเมชัน วิดีทัศน์ และเสียง เพื่อถ่ายทอดเนื้อหาบทเรียนที่ใกล้เคียงกับการจัดการเรียนรู้จริงในห้องเรียนมากที่สุด การพัฒนาบทเรียนออนไลน์ เพื่อพัฒนาความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา ในรายวิชาการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา ซึ่งเป็นนักศึกษาวิชาชีพครู จึงเป็นตัวช่วยในการพัฒนาการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ให้นักศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างบทเรียนออนไลน์ เพื่อพัฒนาความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ สังกศศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาสังศศึกษา ชั้นปีที่ 4 คณะมนุษยศาสตร์และสังศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้สังศศึกษาของ นักศึกษาสาขาวิชาสังศศึกษา ชั้นปีที่ 4 คณะมนุษยศาสตร์และสังศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ เพชรบุรี ก่อนและหลังใช้บทเรียนออนไลน์

สมมติฐานการวิจัย

1. บทเรียนออนไลน์เพื่อพัฒนาความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระ การเรียนรู้สังศศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักศึกษาสาขาวิชาสังศศึกษา ชั้นปีที่ 4 คณะ มนุษยศาสตร์และสังศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. ความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังศศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักศึกษาสาขาวิชาสังศศึกษา ชั้นปีที่ 4 คณะมนุษยศาสตร์และ สังศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี หลังใช้บทเรียนออนไลน์สูงกว่าก่อนใช้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental research) โดยการทดลอง แบบหนึ่งกลุ่มวัดสองครั้ง (The one-group pretest-posttest) มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วย

1. ตัวแปรต้น ได้แก่ บทเรียนออนไลน์ เรื่อง การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระ การเรียนรู้สังศศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังศศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักศึกษาสาขาวิชาสังศศึกษา ชั้นปีที่ 4 คณะมนุษยศาสตร์ และสังศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

ประชากร

ประชากรในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาสังศศึกษาชั้นปีที่ 4 คณะมนุษยศาสตร์และสังศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 1 ห้องเรียน มีนักศึกษาทั้งหมด 35 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่

1.1 มคอ.3 รายวิชาการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา

1.2 บทเรียนออนไลน์ เรื่อง การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

1. การดำเนินการเขียน มคอ. 3 ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1.1 ศึกษา ขอบเขตเนื้อหาการสร้างและการใช้งานบทเรียนออนไลน์จากตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเขียน มคอ.3

1.2 นำ มคอ.3 ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา และผู้เชี่ยวชาญด้านเทคนิคการผลิตสื่อ ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยใช้แบบประเมินหาคุณภาพของสื่อเพื่อหาค่า IOC

โดยมีเกณฑ์การตัดสินความสอดคล้องของข้อคำถามกับเนื้อหา ดังนี้

ถ้าค่า $IOC > 0.5$ ถือว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องสามารถวัดได้

ถ้าค่า $IOC < 0.5$ ถือว่าข้อคำถามนั้นไม่สอดคล้องไม่สามารถวัดได้

ซึ่งจากการหาประสิทธิภาพค่าดัชนีความสอดคล้องที่ยอมรับได้ต้องมีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป และปรับปรุงข้อสอบที่มีค่าดัชนีสอดคล้องต่ำกว่า 0.50 โดยผลจากผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นที่ตรงกันว่า มคอ.3 ครอบคลุมเนื้อหา และได้ผลสรุปของการคำนวณหาค่า IOC ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ที่ 1

1.3 ปรับปรุง มคอ.3 ตามที่ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะ และนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน

2. การดำเนินการจัดทำบทเรียนออนไลน์ ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

2.1 ศึกษา ขอบเขตเนื้อหาการสร้างและการใช้งานบทเรียนออนไลน์จากตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2 จัดทำบทเรียนออนไลน์ โดยใช้ google site ในการจัดทำ

2.3 นำบทเรียนออนไลน์ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา และด้านการผลิตสื่อตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยใช้แบบประเมินหาคุณภาพของสื่อเพื่อหาค่า IOC

โดยมีเกณฑ์การตัดสินความสอดคล้องของข้อคำถามกับเนื้อหา ดังนี้

ถ้าค่า $IOC > 0.5$ ถือว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องสามารถวัดได้

ถ้าค่า $IOC < 0.5$ ถือว่าข้อคำถามนั้นไม่สอดคล้องไม่สามารถวัดได้

ซึ่งจากการหาประสิทธิภาพค่าดัชนีความสอดคล้องที่ยอมรับได้ต้องมีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป และปรับปรุงข้อสอบที่มีค่าดัชนีสอดคล้องต่ำกว่า 0.50 โดยผลจากผู้เชี่ยวชาญ

ความคิดเห็น ที่ตรงกันว่าบทเรียนออนไลน์ สอดคล้องกับเนื้อหา และได้ผลสรุปของการคำนวณหาค่า IOC ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ที่ 1

2.4 ปรับปรุงบทเรียนออนไลน์ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

2.5 นำบทเรียนออนไลน์ไปทดลองใช้โดยการ Try out กับนักศึกษาจำนวน 10 คน

2.6 นำผลการ Try out มาปรับปรุงบทเรียนออนไลน์

2.7 นำบทเรียนออนไลน์ไปใช้กับนักศึกษากลุ่มเป้าหมายจำนวน 35 คน

2.8 นำผลที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบน

มาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานโดยการใช้ t-test for dependent samples โดยใช้สถิติทดสอบที่ 0.05

3. การดำเนินการจัดทำแบบประเมินความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

3.1 ศึกษา ขอบเขตเนื้อหาการสร้างและการจัดทำแบบประเมินความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้จากตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.2 ผู้วิจัยจัดทำแบบประเมินความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้

3.3 นำแบบประเมินความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เชี่ยวชาญ ประเมินและให้ข้อเสนอแนะ โดยใช้แบบประเมินหาคุณภาพของสื่อเพื่อหาค่า IOC

โดยมีเกณฑ์การตัดสินความสอดคล้องของข้อคำถามกับเนื้อหา ดังนี้

ถ้าค่า $IOC > 0.5$ ถือว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องสามารถวัดได้

ถ้าค่า $IOC < 0.5$ ถือว่าข้อคำถามนั้นไม่สอดคล้องไม่สามารถวัดได้

ซึ่งจากการหาประสิทธิภาพค่าดัชนีความสอดคล้องที่ยอมรับได้ต้องมีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป และปรับปรุงข้อสอบที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องต่ำกว่า 0.50 โดยผลจากผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นที่ตรงกันว่าแบบประเมินความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับเนื้อหา และได้ผลสรุปของการคำนวณหาค่า IOC ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ที่ 1

3.4 ปรับปรุงแบบประเมินความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

3.5 นำแบบประเมินความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้กับนักศึกษากลุ่มเป้าหมาย จำนวน 35 คน

3.6 นำผลที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานโดยการใช้ t-test dependent โดยใช้สถิติทดสอบที่ 0.5

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ให้นักศึกษากลุ่มตัวอย่างทำแบบประเมินความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ก่อนใช้บทเรียนออนไลน์เพื่อนำคะแนนไปใช้ในการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์

2. ดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแผน มคอ.3 เมื่อเสร็จสิ้นการเรียนในแต่ละเรื่องให้นักศึกษากลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบระหว่างเรียน เพื่อนำคะแนนที่ได้ไปหาค่าประสิทธิภาพ (E_1)

3. เมื่อนักศึกษากลุ่มตัวอย่างได้เรียนจนเสร็จสิ้น ครบทุกถ้วตาม มคอ.3 ให้นักศึกษากลุ่มตัวอย่างทำประเมินความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้หลังเรียน เพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนด้วยบทเรียนออนไลน์ และหาค่าประสิทธิภาพ (E_2)

4. นำข้อมูลทั้งหมดไปวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยมีรายละเอียด ดังนี้

1. วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของบทเรียนออนไลน์ เรื่อง การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ สังคมศึกษา โดยหาค่า E_1/E_2

2. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยบทเรียนออนไลน์ วิชาการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาของนักศึกษา โดยใช้สถิติการทดสอบที (t-test for dependent samples)

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพบทเรียนออนไลน์ เรื่อง การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ สังคมศึกษา

1.1 หาประสิทธิภาพสื่อ โดยใช้เกณฑ์ $E_1/E_2 = 80/80$

2. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของแบบประเมินความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้

2.1 สถิติพื้นฐาน ได้แก่ คะแนนเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสถิติทดสอบที (t-test) โดยใช้สถิติทดสอบที 0.05

2.2 สถิติที่ใช้หาคุณภาพของแบบประเมินความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ ความเที่ยงตรง (Validity) โดยศึกษาในประเด็นความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content validity) ของแบบประเมิน หาโดยผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบว่าข้อสอบในแต่ละข้อวัดได้ตรงกับคุณลักษณะของความสามารถในการเขียนแผนการจัดการ-เรียนรู้หรือไม่ โดยให้คะแนน +1 เมื่อแน่ใจว่า วัดได้ตรง ให้คะแนน - 1 เมื่อแน่ใจว่าวัดได้ไม่ตรง, โดยให้คะแนน 0 เมื่อไม่แน่ใจ แล้วนำผลที่ได้มาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เพื่อคัดเลือกข้อที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการทดสอบประสิทธิภาพของบทเรียนออนไลน์ เรื่อง การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ สังกศศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาสังศศึกษา พบว่ามีประสิทธิภาพ 81.20/84.33 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80

2. ผลการประเมินความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้สังศศึกษาของกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนก่อนเรียน เฉลี่ยเท่ากับ 20.91 คะแนน มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 2.769 และมีคะแนนความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้สังศศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง หลังเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 25.11 คะแนน มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.937 เมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนสอบทั้งสองครั้งพบว่า คะแนนสอบความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ สังกศศึกษาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาบทเรียนออนไลน์เพื่อพัฒนาความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้สังศศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาสังศศึกษาชั้นปีที่ 4 คณะมนุษยศาสตร์และสังศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี มีประเด็นอภิปรายที่สำคัญ 2 ประเด็น ดังนี้

1. ผลการทดสอบประสิทธิภาพของบทเรียนออนไลน์ เรื่อง ความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้สังศศึกษา

ผลการวิจัยพบว่าค่าประสิทธิภาพของกระบวนการ (E1) เท่ากับ 81.20 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80 และประสิทธิภาพของผลรวม (E2) เท่ากับ 84.33 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80 บทเรียนออนไลน์ เรื่อง การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้สังศศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาสังศศึกษา มีประสิทธิผล 81.20/84.33 แสดงว่าบทเรียนออนไลน์มีประสิทธิภาพ

จากผลการวิจัย ผลประสิทธิภาพของกระบวนการ (E1) ผู้วิจัยได้รวบรวมจากคะแนนของชิ้นงานที่ให้นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้สังศศึกษาหลังจากการเรียนในแต่ละหัวข้อ โดยแบ่งเป็นชิ้นงาน 3 ชิ้น คือ 1) การฝึกเขียนองค์ประกอบต่าง ๆ ให้มีความสอดคล้อง อาทิ เช่น การเขียนชื่อแผน การเขียนระดับชั้น มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด จุดประสงค์ และสาระการเรียนรู้ 2) การออกแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้สังศศึกษา โดยให้นักศึกษาได้นำวิธีการสอนรูปแบบการสอน และเทคนิคการสอนที่ทันสมัย เป็นที่นิยมมาใช้ในการเขียน และบูรณาการกิจกรรมที่มาจากสาระอื่น หรือกลุ่มสาระอื่น และ 3) การออกแบบสื่อ ชิ้นงาน ภาระงาน การวัดผลและประเมินผล และผลประสิทธิภาพของผลรวม (E2) มาจากการประเมินความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้สังศศึกษาหลังใช้บทเรียนออนไลน์ ซึ่งประกอบไปด้วย การประเมินการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ ตามประเด็น ดังต่อไปนี้ 1) ขั้นตอนการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

2) องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ 3) สื่อและนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ และ 4) การวัดผลและประเมินผล ซึ่งจะเห็นได้ว่า การประเมินผลนักศึกษาทั้งด้านกระบวนการ และผลรวมมีความสอดคล้องกันทั้งกิจกรรมและชิ้นงาน และครอบคลุมในเนื้อหาตาม มคอ.3 วิชาการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา ผลการวิจัยสอดคล้องกับการอ้างอิงงานวิจัย ดังนี้ กาญจนา รัตนธีรวิเชียร (2555) ได้ศึกษางานวิจัยการพัฒนาบทเรียนออนไลน์ วิชา อัลกอริทึมเบื้องต้น เรื่อง การเขียนผังงาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ที่มีผลการวิจัยพบว่า บทเรียนออนไลน์ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 82.21/80.07 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80 และนักศึกษามีความพึงพอใจในระดับดีมาก วิจัยของจุลศักดิ์ สุขสบาย (2559) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ทางอิเล็กทรอนิกส์ เรื่องเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร (ฝ่ายประถม) โดยมีผลสัมฤทธิ์หลังการเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ทางอิเล็กทรอนิกส์สูงกว่าก่อนเรียน และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบการเรียนรู้ทางอิเล็กทรอนิกส์เรื่องเทคโนโลยี สารสนเทศ และการสื่อสารในระดับมากที่สุด และวิจัยของวุฒิกัทร หนุຍอด (2556) ได้ทำการวิจัยเรื่องประสิทธิผลของรูปแบบการสอนโดยใช้สื่อการสอนแบบออนไลน์ วิชาการเขียนโปรแกรมเว็บแบบพลวัต (The Effectiveness about ELearning: Dynamic Web Programming) ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาที่เรียนแบบ e-learning โดยผ่านระบบสร้างสื่อการเรียนการสอนออนไลน์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักศึกษาที่เรียน ที่ระดับนัยสำคัญที่ 0.01 และความพึงพอใจของนักศึกษาที่เรียนแบบ e-learning โดยผ่านระบบสร้างสื่อการเรียนการสอนออนไลน์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.64 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์พึงพอใจมากที่สุด ดังนั้นจากความสอดคล้องของผลการวิจัย และผลการวิจัยของนักวิจัยท่านอื่นจะเห็นได้ว่า การใช้บทเรียนออนไลน์จะช่วยพัฒนาความสามารถของกลุ่มตัวอย่างให้ดียิ่งขึ้นได้

2. ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษา ชั้นปีที่ 4 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ก่อนและหลังใช้บทเรียนออนไลน์

ผลการทดสอบคะแนนประเมินความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาของกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนก่อนเรียน เฉลี่ยเท่ากับ 20.91 คะแนน มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 2.769 และมีคะแนนความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาของกลุ่มตัวอย่างหลังเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 25.11 คะแนน มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.937 เมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนสอบทั้งสองครั้งพบว่า คะแนนสอบความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน

จากผลการวิจัยเห็นได้ว่า บทเรียนออนไลน์มีผลในการช่วยให้ความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษาเพิ่มสูงขึ้น โดยบทเรียนออนไลน์ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นโดยใช้ google site นั้น มีเนื้อหาตรงตาม มคอ.3 ที่ประกอบไปด้วย ความหมาย ความสำคัญ หลักการของแผนการจัดการเรียนรู้ องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ ขั้นตอนในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ วิธีการสอน รูปแบบการสอน และเทคนิคการสอน การเลือกใช้สื่อ และนวัตกรรมการเรียนการสอน การวัดผล และการประเมินผล โดยนักศึกษาสามารถเข้าไปทบทวนบทเรียนการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ และสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ เนื่องจากบทเรียนออนไลน์สามารถเข้าใช้ได้ตลอด 24 ชั่วโมง นักศึกษามีอุปกรณ์ เช่น คอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ตก็สามารถเข้าไปทบทวนได้ และเป็นอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับนักศึกษาในยุคที่เทคโนโลยีพัฒนาอย่างก้าวกระโดด และหากนักศึกษาไม่เข้าใจก็สามารถที่จะสอบถามในช่องข้อความส่วนตัวได้ และนักศึกษาสามารถเข้าไปดูงานของนักศึกษาคนอื่นในชั้นเรียนได้ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยบทเรียนออนไลน์นี้มีคลิปวิดีโอ ใสไฟล์ข้อมูล และรูปภาพต่าง ๆ ประกอบได้ ทำให้เกิดการกระตุ้นการเรียนรู้ของนักศึกษาได้มากขึ้น

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น จึงสามารถสรุปได้ว่า บทเรียนออนไลน์ เรื่อง การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สามารถพัฒนาความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษาได้

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้มีข้อเสนอแนะจากการวิจัยและการวิจัยในครั้งต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 นักวิจัยควรชี้แจงการเข้าใช้ การสมัครเข้าระบบ และขั้นตอนการใช้งานให้นักศึกษาก่อนให้ทดลองใช้จริง เพื่อให้นักศึกษาสามารถใช้งานบทเรียนออนไลน์ได้อย่างมีคุณภาพสูงสุด

1.2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียน การมอบหมายชิ้นงาน และการวัดประเมินความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาต้องมีความสอดคล้องกันทั้งระยะเวลา และเนื้อหา

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาบทเรียนออนไลน์ เพื่อพัฒนาความสามารถในการเขียนแผนการจัด การเรียนรู้สังคมศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษาชั้นปีที่ 4 คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

2.1 ควรพัฒนาคลิปวิดีโอที่ใช้ในการสอนด้วยตัวผู้สอนเอง เพื่อให้ให้นักศึกษาเข้าใจมากยิ่งขึ้น

2.2 ผู้วิจัย และผู้สอนควรสอบถามความพร้อมของนักศึกษาเรื่องอุปกรณ์ในการเข้าถึง บทเรียนออนไลน์ เพื่อได้ทราบศักยภาพในการใช้บทเรียนออนไลน์ของนักศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ. (2545). **คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ การงานอาชีพและเทคโนโลยี**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กิดานันท์ มลิทอง. (2548). **เทคโนโลยีและการสื่อสารเพื่อการศึกษา**. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.
- เชมณัฐ มิ่งศิริธรรม. (2559). **การออกแบบสื่อการศึกษาสร้างสรรค์ (CREATIVE EDUCATIONAL MEDIA DESIGN)**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ใจทิพย์ ณ สงขลา. (2550). **วิธีวิทยาการออกแบบการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ = E-instructional design**. กรุงเทพฯ: ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2525). **เอกสารการสอนชุดวิทยาการสอน**. กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.
- ไพฑูริย์ สินลารัตน์. (2524). **หลักและวิธีการสอนระดับอุดมศึกษา**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ภพ เลหาไพบูลย์. (2542). **แนวการสอนวิทยาศาสตร์**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- มนต์ชัย เทียนทอง. คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ สจพ. สืบค้นเมื่อ 28 พฤศจิกายน 2562, จาก <http://suanpalm3.kmutnb.ac.th/teacher/FileDL/monchai135255218573.pdf>
- ศุภลักษณ์ ทองจีน. (2558). **การออกแบบและการจัดการเรียนรู้**. อุดรธานี: ศูนย์การศึกษา บึงกาฬ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- สุวิทย์ มูลคำ และคณะ. (2549). **การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการคิด**. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- อุดมลักษณ์ อนันต์. (2549). **การพัฒนาบทเรียนออนไลน์เฝ้าดูเทนเมนต์โดยใช้แอนิเมชันเรื่อง การวัด** (2552). **คู่มือประกอบการอบรม Moodle ระดับผู้จัดการระบบ**. กรุงเทพฯ. และ ประเมินผลการศึกษา. วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาครุศาสตร์ เทคโนโลยีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยี พระจอมเกล้าธนบุรี.
- ฤทธิชัย อ่อนมิ่ง. (2547). **การออกแบบและพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์มัลติมีเดีย**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Parson, R. (1997). **An Investigation into Instruction Available on the World Wide Web**. (On-line) Available <http://www.osie.on.ca/~rparson/outld.html> [September 18].

การประเมินความพร้อมที่เอื้อต่อผู้เรียนวัยผู้ใหญ่เพื่อส่งเสริม
การเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง
Readiness Assessments to Assist Adult Learners for
Self-Directed Learning Promotion

นันทวัฒน์ ภัทรกรนันท์

Nantawat Pattaragorranan

อาจารย์ประจำ สาขาการศึกษาตลอดชีวิตและพัฒนามนุษย์
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Lecturer of Lifelong Education and Human Development,
Faculty of Education, Silpakorn University

*Corresponding author Email: thong_nantawat@hotmail.com

(Received: March 11, 2020; Revised: May 7, 2020; Accepted: June 1, 2020)

บทคัดย่อ

การประเมินความพร้อมที่เอื้อต่อผู้เรียนวัยผู้ใหญ่ จะต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นสำคัญ เนื่องจากวัยผู้ใหญ่แต่ละคนมีประสบการณ์ที่แตกต่างกันออกไป ใช้แบบสัมภาษณ์มาเป็นเครื่องมือในการประเมินโดยการนำประเด็นในแบบสัมภาษณ์มาสนทนากับวัยผู้ใหญ่ด้วยความเป็นกันเอง การประเมินความพร้อมที่เอื้อต่อผู้เรียนวัยผู้ใหญ่เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่วัยผู้ใหญ่ได้ศึกษา วางแผน และสร้างเป้าหมายการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างชัดเจน เครื่องมือที่ใช้ประเมินความพร้อมในวัยผู้ใหญ่ ได้แก่ แบบวัดระดับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง (SDLR) เมื่อประเมินผลความพร้อมในวัยผู้ใหญ่แล้ว พบว่า ผู้ใหญ่มีความพร้อมในการเรียนรู้ ผู้สอนจะต้องส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองเพื่อพัฒนาผู้ใหญ่ให้มีศักยภาพมากขึ้น ซึ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองของผู้ใหญ่ให้มีประสิทธิภาพนั้น ผู้ใหญ่จะต้องมีความรับผิดชอบ มีเป้าหมาย มีรูปแบบการเรียนรู้ที่ชัดเจนสอดคล้องกับความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง

คำสำคัญ: การประเมินความพร้อม การเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง วัยผู้ใหญ่

Abstract

Assessing the readiness of adult learners, it was important to consider the individual difference because each adult has a different experience. The interview questionnaire was used as an assessment tool by discussing the issues in the

interview with the adults in a friendly manner. Readiness assessments to assist adult learners for self-directed learning promotion was a learning process, in which the adult had studied, planned and created self-learning goals clearing. The tool used to assess adult readiness was Self-Directed Learning Readiness (SDLR). After assessing readiness in the elderly, it was found that adults were available for learning. Teachers had to promote self-directed learning in order to develop adults to their potential. Adults had to be responsible, purposeful, and had a clear learning style consistent with their own learning needs.

Keyword: Assessing the readiness, Self-directed learning, Adult

บทนำ

สังคมไทยในปัจจุบันกำลังก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุ จะเห็นได้จากข้อมูลสถิติของสำนักงานสถิติแห่งชาติที่ได้สำรวจพบว่า ในปี พ.ศ.2537 มีจำนวนผู้สูงอายุคิดเป็นร้อยละ 6.8 ของประชากรทั้งประเทศและเพิ่มขึ้นเป็นในปี พ.ศ.2545 คิดเป็นร้อยละ 9.4 ในปี พ.ศ.2550 คิดเป็นร้อยละ 10.7 และในปี พ.ศ.2554 คิดเป็นร้อยละ 12.2 ตามลำดับ จากผลการสำรวจครั้งนี้ พบว่า จำนวนผู้สูงอายุเพิ่มคิดเป็นร้อยละ 14.9 ของประชากรทั้งหมด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557: 2) จากข้อมูลข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าในอนาคตผู้สูงอายุจะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น และเป็นกลุ่มประชากรที่ควรได้รับการพัฒนาและเตรียมความพร้อมให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของตนเองและสังคม ตัวอย่างเช่น ทักษะการใช้โทรศัพท์ของผู้สูงอายุ ซึ่งโทรศัพท์ในอดีตมีลักษณะเป็นปุ่มกด มีความสะดวกต่อการใช้งานสำหรับผู้สูงอายุ แต่ในปัจจุบันโทรศัพท์ที่ได้ถูกพัฒนาเป็นระบบสัมผัส ไม่สะดวกต่อการใช้งานสำหรับผู้ใหญ่ ซึ่งทำให้ผู้ใหญ่อีกเกิดความรู้สึกไม่คุ้นเคยต่อการใช้โทรศัพท์ระบบสัมผัสและส่งผลให้ผู้ใหญ่มีอคติต่อการเรียนรู้สิ่งใหม่ ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงเล็งเห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและความสำคัญของการประเมินความพร้อมของผู้ใหญ่เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการชี้แนะตนเอง

การประเมินความพร้อมของผู้ใหญ่

การประเมินความพร้อมของผู้ใหญ่จะต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นสำคัญ เนื่องจากผู้ใหญ่แต่ละคนมีประสบการณ์หรือภูมิหลังที่แตกต่างกันออกไป การใช้แบบสัมภาษณ์มาเป็นเครื่องมือในการประเมินความพร้อมของผู้ใหญ่ โดยการนำข้อมูลในแบบสัมภาษณ์มาสนทนากับผู้ใหญ่ด้วยความเป็นกันเองและเป็นผู้ประเมินความพร้อมจากการพูดคุยของผู้ใหญ่นอกจากนี้ ในระหว่างการสัมภาษณ์ควรสังเกตพฤติกรรมตอบสนองของผู้ใหญ่ว่า มีปฏิริยาใดที่แสดงถึงความไม่สบายใจในการตอบคำถาม เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อ การประเมินความพร้อมของผู้ใหญ่

ความหมายของการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง

การเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง (Self-directed learning) เป็นการเรียนรู้ที่ได้มีนักการศึกษาผู้ใหญ่หลายท่านได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง ดังนี้

กุกลีเอลมีโน (Guglielmino) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองในส่วนของที่เกี่ยวข้องกับบริบท (context) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิ่งกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง (Activation) และในส่วนที่เกี่ยวข้องกับลักษณะที่มีอยู่ทั่วไป (Universality) (Guglielmino, 2008 อ้างถึงใน ปารี ภาวสุทธิไพศิฐ, 2554: 17)

ไฮเอมสตรา (Hiemstra) กล่าวว่า ผู้เรียนแต่ละคนมีพลังที่จะเพิ่มความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับความพยายามในการเรียนรู้ มีความสามารถที่จะชี้นำตนเองได้ในสถานการณ์เรียนรู้ มีความสามารถที่จะถ่ายโอนความรู้ และทักษะการเรียนรู้จากสถานการณ์หนึ่งไปสู่อีกสถานการณ์หนึ่งได้ ซึ่งการเรียนรู้ทั้งหมดนี้ของผู้เรียนอาจเกิดขึ้นตามลำพัง (Hiemstra, 1994, อ้างถึงใน อารี ภาวสุทธิไพศิฐ, 2554: 17)

โนว์เลส (Knowles) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบนำตนเอง เป็นกระบวนการที่บุคคลมีความคิดริเริ่มในการวินิจฉัย ความต้องการเรียนรู้ การวางแผนเป้าหมายและแผนการเรียนรู้ การแสวงหาแหล่งทรัพยากร เลือกและนำมาประยุกต์เป็นกลวิธีในการเรียนรู้ และการประเมินผล การเรียน โดยจะได้รับหรือไม่ได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่นก็ตาม (Knowles, 1975 อ้างถึงใน ชัยฤทธิ โพธิ์สุวรรณ, 2541: 23)

ชิตชงค์ ส. นันทนาเนตร (2549: 101) กล่าวว่า การที่บุคคลมีความคิดริเริ่ม และมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ต่างๆที่จะเกิดขึ้น บุคคลจะต้องเลือกจัดการและประเมินผลการเรียนรู้ด้วยเอง ไม่ว่าจะการรู้นั้นจะเป็นการเรียนรู้ในช่วงใด ที่ใด โดยวิธีการใดหรือช่วงอายุไหน

สมคิด อิศระวัฒน์ (2543: 6) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบนำตนเองเน้นการดำเนินการที่ผู้เรียนช่วยเหลือตนเองในการเรียนรู้ มีความคิดริเริ่มในความอยากรู้อะไรสิ่งหนึ่งแล้วทำการวางแผนการศึกษาค้นคว้าต่างๆ ด้วยตนเองไปจนจบกระบวนการเรียน

จากความหมายข้างต้นจะเห็นได้ว่า การเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองเป็น คือ กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้สูงอายุประเมินความต้องการ ความสนใจในการเรียนรู้ของตนเองที่สอดคล้องกับการใช้ชีวิต หรือปัญหาที่ผู้สูงอายุต้องการแก้ไข ซึ่งผู้สูงอายุจะต้องวางแผน สร้างเป้าหมายของการเรียนรู้ เพื่อสร้างความพร้อมในการเรียนรู้ของตนเองและผู้สูงอายุสามารถศึกษาเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ ผู้รู้ หรือประสบการณ์การของตนเอง ซึ่งในการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองจะเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนตัดสินใจได้ว่าผู้เรียนมีความต้องการและความสนใจ การเรียนรู้ในเรื่องอะไร มีเป้าหมายในการเรียนรู้ของตนเอง มีวิธีใดที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีการประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง

เป้าหมายของการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง

การสร้างเป้าหมายในการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองจะช่วยให้ผู้เรียนรู้จักการวางแผนการเรียนรู้ของตนเองให้บรรลุเป้าหมายตามที่ตนเองได้กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพดังที่เมอร์เรียม และคาฟฟาเรลลา (Merriam and Caffarella, 1999 อ้างถึงใน จินตนา ศิลปรัตน์, 2545: 64) ได้กำหนดเป้าหมายของการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองไว้ 3 ประการ คือ

1. เพื่อยกระดับความสามารถในการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองของผู้เรียนให้สูงขึ้น ในการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง ผู้เรียนจะสร้างเป้าหมายในการเรียนรู้เพื่อวางแผนและพัฒนาความสามารถของตนเองให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น สร้างตนเองให้มีคุณค่า และสามารถปรับตัวให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของตนเองและสังคมได้

2. สนับสนุนให้เกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติของกระบวนการเรียนรู้ที่จะนำไปสู่การเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง ในการปรับเปลี่ยนกระบวนการคิดและทัศนคติของผู้สูงอายุ ที่มีความคิดแบบเก่า ไม่ยอมรับสิ่งแปลกใหม่ที่กำลังเกิดขึ้นได้ถูกปรับเปลี่ยนให้กระบวนการคิดและทัศนคติมีเหตุผล และเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของตนเองและสังคมมากยิ่งขึ้นด้วยการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง

3. ส่งเสริมการเรียนรู้และกิจกรรมทางสังคมอย่างมีอิสระเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองที่สมบูรณ์ กิจกรรมทางสังคมจะจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียน โดยยึดหลักการมีส่วนร่วม และการมีปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียนมากที่สุด เป็นกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วางแผนการเรียนรู้ตามความสนใจ มีการบันทึกการเรียนรู้ มีการประเมินการเรียนรู้และการทำงานของตนเอง ซึ่งกิจกรรมจะเน้นกระบวนการปฏิบัติและส่งเสริมการคิดและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ในบรรยากาศของการเรียนการสอนที่เป็นมิตรและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์

ดังนั้น เป้าหมายในการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองของผู้สูงอายุจะถูกสร้างขึ้นจากความต้องการหรือปัญหาที่ผู้สูงอายุต้องการแก้ไข ซึ่งเป้าหมายในการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองนี้จะเป็นตัวกำหนดเส้นทางและผลสำเร็จในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ เพื่อพัฒนาศักยภาพ กระบวนการคิด ทัศนคติ และความสามารถในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ เป้าหมายยังส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้สูงอายุให้มีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองมากขึ้นอีกด้วย

รูปแบบการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง

การเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองเป็นกระบวนการการเรียนรู้ที่มีการวางแผนและประเมินผลด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ ซึ่งรูปแบบการเรียนรู้ (Learning style) ของแต่ละคนจะแตกต่างกันไป ดังที่กริฟฟิน (Griffin, 1979 อ้างถึงใน จินตนา ศิลปรัตน์, 2545: 64) ได้จำแนกรูปแบบการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองออกเป็น 5 รูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้สัญญาการเรียนรู้ (The knowledge group learning stream) ตามแนวคิดของโนลส์ เชื่อว่า การเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ได้มาจากความต้องการหรือปัญหาของผู้เรียน แล้วนำมาวางแผน แสวงหาความรู้และมีการประเมินผลอย่างเป็นระบบ ซึ่งในกลุ่มนี้จะใช้สัญญาการเรียนรู้ (Learning contract) เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง

2. รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้โครงการเรียนรู้ (The tough adult learning project stream) ตามแนวคิดของทัฟ เชื่อว่า ในการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองของผู้เรียนจะแบ่งการเรียนรู้ออกเป็นโครงการเรียนรู้ (Learning project) โดยกำหนดค่าเปรียบเทียบว่าการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองของผู้เรียนเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ใช้เวลารวมกันตั้งแต่ 7 ชั่วโมงขึ้นไป ถือว่าเป็นหนึ่งโครงการ และเมื่อผู้เรียนได้ใช้กระบวนการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองแล้ว ผู้เรียนจะต้องได้รับความรู้ เกิดทัศนคติ ได้รับทักษะ หรือสามารถที่จะก่อให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงต่างๆ อันเป็นผลมาจากการเรียนรู้ในเรื่องนั้น (Tough, 1979 อ้างถึงใน แสงเดือน เจริญนิม และคณะ, 2555: 10)

3. รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป (Individualized program instruction) ตามแนวความคิดของสกินเนอร์ เชื่อว่า ผู้เรียนจะเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองได้ดีก็ต่อเมื่อผู้เรียนตอบสนองต่อสิ่งเร้าด้วยวิธีการเสริมแรงโดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองของผู้เรียนการเรียนรู้ในกลุ่มนี้จะเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากครู

4. รูปแบบการเรียนรู้ที่จัดในรูปแบบที่ไม่ได้จัดแบบสถานศึกษา (Non-traditional institutional) ผู้เรียนจะเรียนรู้ด้วยความสมัครใจ มีความคาดหวังในความรู้ ซึ่งในกลุ่มนี้จะได้รับประกาศนียบัตรสำหรับบุคคลภายนอก มีหน่วยกิตสำหรับประสบการณ์ชีวิต ฯลฯ ตัวอย่างกิจกรรมในแนวคิดนี้ได้แก่ การจัดการศึกษาในรูปแบบ มหาวิทยาลัยเปิด ตลาดวิชา การศึกษาทางไกล เป็นต้น

5. รูปแบบการเรียนรู้จากประสบการณ์ในชีวิตของมนุษย์ (Experiential learning) ในกลุ่มผู้เรียนจะใช้ประสบการณ์ในอดีตและชีวิตประจำวันของตนเองในการเรียนรู้

ดังนั้น รูปแบบในการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองของผู้สูงอายุในแต่ละคนจะมีรูปแบบและวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกันตามความเหมาะสมในการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งรูปแบบการเรียนรู้แบบประสบการณ์ชีวิตของมนุษย์เป็นรูปแบบที่มีความเหมาะสมในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุมากที่สุด เพราะผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์มากมาย ซึ่งในการเรียนรู้ผู้สูงอายุสามารถนำประสบการณ์ในอดีตมาประยุกต์ใช้กับการเรียนรู้ในปัจจุบันได้ นอกจากนี้ รูปแบบและวิธีการเรียนรู้ของผู้สูงอายุยังสามารถใช้รูปแบบการเรียนรู้ได้มากกว่าหนึ่งวิธีเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ เช่น ผู้สูงอายุคนหนึ่งต้องการที่จะเรียนรู้เรื่องการตัดเสื้อผ้า โดยผู้สูงอายุจะใช้สัญญาการเรียนรู้เป็นเครื่องมือในการวางแผนการเรียนรู้เรื่องการตัดเสื้อผ้าอย่างเป็นระบบและใช้ประสบการณ์การเย็บผ้าเป็นมาเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้อีกด้วย เป็นต้น

กระบวนการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง

กระบวนการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองเป็นขั้นตอนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้ได้อย่างมีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองและผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างประสิทธิภาพ (Tough, 199 อ้างถึงใน สมคิด อิศระวัฒน์, 2538: 16) ดังนี้

1. ผู้เรียนจะประเมินความต้องการ ความรู้ ทักษะในการเรียนรู้ของตนเอง โดยผู้เรียนอาจมองหาข้อผิดพลาดและจุดอ่อนของตนเองที่มีอยู่ในปัจจุบัน เป็นหัวข้อในการเรียนรู้
  2. ผู้เรียนจะต้องกำหนดความต้องการการเรียนรู้อย่างชัดเจน ซึ่งผู้เรียนควรศึกษาว่าตนเองมีความต้องการเฉพาะในด้านอะไร เกณฑ์ที่ใช้เลือกแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้เฉพาะอย่าง การรวบรวมความรู้ ข้อเท็จจริง การเข้าถึงระดับและความหมายของแหล่งทรัพยากร การเรียนรู้หรือกิจกรรมเฉพาะด้าน ผู้เรียนอาจดูจากหนังสือ บทความ ก่อนการเลือกสิ่งที่เหมาะสมที่สุดในกรณีที่เป็นแหล่งทรัพยากรบุคคล อาจตัดสินใจว่า บุคคลประเภทใดที่จะให้เนื้อหาวิชาที่ต้องการได้และพยายามหาบุคคลเหล่านั้น ซึ่งเลือกสรรแล้วว่าเหมาะสมที่สุดกับการเรียนรู้ของตนเอง
  3. ผู้เรียนจะกำหนดสถานที่เรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง ผู้เรียน เพื่อจะได้เตรียมอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ของตนเอง
  4. ผู้เรียนจะวางแผนและเป้าหมายในการเรียนรู้ของตนเอง
  5. ผู้เรียนจะต้องกำหนดระยะเวลาการเรียนรู้ที่แน่นอน ว่าผู้เรียนจะเริ่มเมื่อใด ช่วงระยะเวลาใด
  6. ผู้เรียนจะต้องพยายามหาสาเหตุที่ทำให้การเรียนรู้ไม่ประสบความสำเร็จหรือหาขั้นตอนส่วนที่ทำให้กระบวนการเรียนรู้ไม่มีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งแนวทางแก้ไขปัญหา
  7. ผู้เรียนจะต้องหาเวลาสำหรับการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง
  8. ผู้เรียนมีการประเมินระดับความรู้และทักษะหรือความก้าวหน้าของตน
  9. สำรองการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้หรืออุปกรณ์ที่มีความเหมาะสมในการเรียนรู้ ซึ่งผู้เรียน
  10. การสะสมเงินหรือการหาเงินที่จำเป็นสำหรับประโยชน์ในการหาแหล่งวิทยากร การซื้อหนังสือ การเช่าอุปกรณ์บางอย่างตลอดจนค่าใช้จ่ายในการศึกษา
  11. เตรียมสถานที่และจัดบรรยากาศให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ เช่น ในห้องเรียนมีแสงสว่างที่เพียงพอ มีสภาพอากาศที่ถ่ายเท เป็นต้น
  12. สร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
- จากกระบวนการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองข้างต้น สรุปได้ว่า ในกระบวนการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุจะเป็นคนจัดระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยเริ่มจาก การที่ผู้สูงอายุประเมินตนเองเพื่อหาความต้องการในการเรียนรู้แล้วจึงกำหนดหัวข้อในการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองอย่างชัดเจน หลังจากนั้นจึงวางแผนและสร้างเป้าหมายในการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการ

ของตนเอง แล้วจึงกำหนดสถานที่และระยะเวลาที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ เช่น มีบรรยากาศที่ถ่ายเทสะดวก มีสถานที่ที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ เป็นต้น และสุดท้ายการประเมินผล การเรียนรู้ในการปรับปรุงแก้ไขของเราให้ดีขึ้น

ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง

ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองของผู้เรียนได้ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งกุกลิเอลมีโน (Guglielmino, 1977 อ้างถึงใน สุธิกานต์ แยมินิล, 2544: 31-32) ได้มองความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองในลักษณะต่อไปนี้ จึงมีการศึกษาถึงระดับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองของบุคคล โดยเครื่องมือที่แพร่หลายและนำมาใช้กันมากที่สุดในปัจจุบัน คือ แบบวัดระดับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง (Self-directed Learning Readiness: SDLR) ซึ่งพบว่า ในแบบวัดความพร้อม มีองค์ประกอบในการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองทั้งหมด 8 องค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. การเปิดโอกาสต่อการเรียนรู้ (Openness to learning opportunities) คือ ความสนใจในการเรียน ความภาคภูมิใจเมื่อเรียนสำเร็จ ยอมรับคำติในความผิดพลาดของตนเอง และมีความพยายามทำความเข้าใจในเรื่องที่ยาก

2. มโนคติของตนเองในด้านการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ (Self-concept as effective learner) คือ ความสามารถที่จะเรียนเมื่อต้องการเรียน เมื่อตัดสินใจเรียนแล้ว สามารถแบ่งเวลาให้กับการเรียนได้ แม้จะมีงานอื่นมากก็ตาม

3. ความคิดริเริ่มและอิสระในการเรียนรู้ (Initiative and independence in learning) คือ ความอดทน ไม่ถอยหนีแม้จะค่อยเข้าใจสิ่งที่กระทำอยู่ ชอบที่จะเรียน สามารถทำงานด้วยตนเองได้อย่างดี

4. มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง (Informed acceptance of Responsibility for one's own learning) คือ มีความเชื่อว่าตนเองเป็นใคร กำลังทำอะไรเป็นสิ่งสำคัญของตน

5. มีความรักในการเรียนรู้ (Love of learning) คือ ความชื่นชมต่อบุคคลที่ศึกษาค้นคว้า อยู่เสมอความต้องการที่จะเรียนให้มากขึ้น มีความอยากรู้ อยากเรียนรู้ในสิ่งต่างๆ ซึ่งถ้าผู้เรียนมีความรักต่อการเรียนรู้แล้วจะทำให้ผู้เรียนมีความพร้อมต่อการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองมากขึ้น

6. ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) คือ มีความคิดที่จะหาแนวทางในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ได้หลายทาง ซึ่งผู้สูงอายุอาจใช้ประสบการณ์ของตนเองที่มากมายในการแสวงหาเส้นทางใหม่ ๆ ในการเรียนรู้ของตนเอง

7. การมองอนาคตในแง่ดี (Positive orientation to the future) คือ ความต้องการที่จะเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิตคิดถึงเรื่องอนาคต มองปัญหาเป็นสิ่งที่ท้าทาย แล้วมองว่าตัวเองต้องที่จะเรียนรู้เพิ่มเติม

8. ความสามารถในการใช้ทักษะการศึกษาหาความรู้ และทักษะการแก้ปัญหา (Ability to use basic study skills and problem-solving skills) คือ ทักษะการอ่าน การเขียน การฟัง การจดจำ มีความสุขกับการแก้ปัญหา และคิดว่าปัญหาคือ สิ่งที่ทำทนาย ซึ่งในการเรียนรู้ของผู้เรียน อาจจะมีข้อจำกัดในเรื่องของการอ่าน การเขียนและความจำ เพราะผู้เรียนในปัจจุบันส่วนใหญ่ถึงแม้จะแม้ประสบการณ์มาก แต่ในอดีตผู้เรียนเหล่านั้นไม่ได้รับการศึกษาอย่างเพียงพอ ซึ่งทำให้บางครั้งผู้เรียนอาจจะอ่านหนังสือออก แต่เขียนไม่ได้ ดังนั้นผู้สอนจึงควรทำความเข้าใจ แล้วปรับยืดหยุ่นไปตามสถานการณ์ ค่อยสอนอย่างค่อยเป็นค่อยไป

จากองค์ประกอบจะเห็นได้ว่าสามารถนำองค์ประกอบในการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง 8 องค์ประกอบนี้ ไปใช้ในการสร้างแบบวัดประเมินตนเองเพื่อประเมินความพร้อมของผู้ใหญ่ในการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ตัวอย่าง ระดับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง (SDLR) ของผู้สูงอายุใน ด้านที่ 2 โดยพิจารณาองค์ประกอบรายข้อด้านที่ 2 มโนคติของตนในด้านการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ

รายการคำถาม	ความคิดเห็น				
	ไม่จริงไม่เคย เป็นเช่นนี้	เป็นจริงบ้างไม่บ่อยนัก	จริงบ้างไม่จริง บ้างครั้งต่อครั้ง	เกินครึ่งมักเป็นเช่นนี้	ส่วนใหญ่เป็นเช่นนี้มีน้อยครั้งที่ไม่ใช่
1. ข้าพเจ้าทราบดีว่าข้าพเจ้าต้องการเรียนอะไร	1	2	3	4	5
2. ถ้ามีสิ่งที่ยากข้าพเจ้าต้องการเรียนรู้ ข้าพเจ้าจะหาทางเรียนรู้ให้ได้	1	2	3	4	5
3. ข้าพเจ้าต้องการระยะเวลาหนึ่ง ก่อนที่จะตัดสินใจศึกษาเรื่องใหม่	1	2	3	4	5
4. มีหลายสิ่งหลายอย่างที่ข้าพเจ้าต้องการเรียนรู้และปรารถนาจะให้เวลามากๆ	1	2	3	4	5
5. ถ้าตัดสินใจที่จะเรียนรู้อะไรก็ตาม ข้าพเจ้าสามารถหาเวลาได้เสมอ ไม่ว่าจะมีการกิจยุ่งยากเพียงใดก็ตาม	1	2	3	4	5
6. การไม่เข้าใจเนื้อหาวิชาที่อ่าน เป็นปัญหาอย่างมากสำหรับข้าพเจ้า	1	2	3	4	5
7. ถ้าข้าพเจ้าไม่เรียน ก็ไม่ใช่ความผิดของข้าพเจ้า	1	2	3	4	5
8. ข้าพเจ้าทราบดีว่า เมื่อใดที่ข้าพเจ้าต้องการจะเรียนรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้มากขึ้น	1	2	3	4	5
9. ข้าพเจ้าพยายามเชื่อมโยงสิ่งที่กำลังเรียนกับเป้าหมายระยะยาวที่ตั้งไว้	1	2	3	4	5

รายการคำถาม	ความคิดเห็น				
	ไม่จริงไม่เคย เป็นเช่นนี้	เป็นจริงบ้างไม่บ่อยนัก	จริงบ้างไม่จริงบ้างครั้งต่อครั้ง	เกินครึ่งมักเป็นเช่นนี้	ส่วนใหญ่เป็นเช่นนี้มีน้อยครั้งที่ไม่ใช่
14. ข้าพเจ้าขอรับการสำรวจตรวจสอบปัญหาต่างๆ	1	2	3	4	5
10. ข้าพเจ้าสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองเกือบทุกเรื่องที่ข้าพเจ้าต้องการเรียนรู้	1	2	3	4	5
11. ข้าพเจ้ารู้สึกสนุกสนานในการค้นหาคำตอบสำหรับข้อคำถามต่างๆ	1	2	3	4	5
12. ข้าพเจ้าชอบทดลองเรียนสิ่งใหม่ๆ แม้ไม่แน่ใจว่าผลการเรียนรู้นั้นจะออกมาอย่างไร	1	2	3	4	5
13. ข้าพเจ้ามีความสามารถในการคิดค้นหาวิธีการแปลกใหม่ที่จำทำสิ่งต่างๆ	1	2	3	4	5

ที่มา : (นันทวัน ชุมตันติ, 2554: 9)

นอกจากนี้ ธอร์นไดค์ (Thorndike, 2005 อ้างถึงใน ทิศนวรรณ รามณรงค์, 2554) นักจิตวิทยาและนักการศึกษาชาวอเมริกันได้นำเสนอกฎแห่งการเรียนรู้ (Law of learning) 3 ประการ ประกอบด้วย

1. กฎแห่งผลที่พึงพอใจ (Law of effect) คือ ผู้เรียนที่ได้รับผลที่พึงพอใจ ผู้เรียนก็อยากที่จะเรียนรู้ต่อไป แต่ถ้าผู้เรียนได้รับผลที่ไม่พึงพอใจ ผู้เรียนก็จะไม่อยากเรียนรู้

2. กฎแห่งการฝึกหัด (Law of exercise) คือ การที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติบ่อยครั้งจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์

3. กฎแห่งความพร้อม (Law of readiness) ซึ่งกฎแห่งความพร้อมธอร์นไดค์ ได้กล่าวว่า เมื่อผู้เรียนมีความพร้อมที่จะกระทำ ได้กระทำ ก็จะเกิดความพึงพอใจแล้วผู้เรียนก็จะเกิดการเรียนรู้ แต่ถ้าหากผู้เรียนมีความพร้อมที่จะกระทำ ไม่ได้กระทำ ก็จะไม่เกิดความพึงพอใจแล้วผู้เรียนก็จะไม่เกิดการเรียนรู้และหากผู้เรียน ไม่มีความพร้อมที่จะกระทำ ได้กระทำ ก็จะไม่เกิดความพึงพอใจแล้วผู้เรียนก็จะไม่เกิดการเรียนรู้ ดังนั้นในการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง ผู้เรียนจะต้องมีความพร้อม มีความพึงพอใจที่จะกระทำ และปฏิบัติฝึกฝนบ่อยครั้ง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์

จากแนวคิดองค์ประกอบการประเมินความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองของ กุกลิเอลมีโนและธอร์นไดค์ สามารถสรุปได้ว่า การประเมินความพร้อมของผู้ใหญ่ในการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองนั้น ประกอบด้วย ในอันดับแรกผู้ใหญ่จะต้องมีความรักและพึงพอใจในการเรียนรู้ของตนเองเสียก่อน เพราะถ้าใจของเราอยากที่จะเรียนรู้สิ่งใด ๆ เราก็สามารถเรียนรู้ได้ เมื่อผู้ใหญ่รักและพึงพอใจในการเรียนรู้แล้ว มีความรับผิดชอบในการเรียนรู้ มีเป้าหมายในการเรียนรู้ และมีโอกาสที่จะได้เรียนรู้ ซึ่งความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้ใหญ่นั้น ผู้ใหญ่ควรคำนึงถึง

ความสามารถและสมรรถภาพของตนเองด้วย เพราะแม้ผู้ใหญ่จะมีจะความรักและพึงพอใจในการเรียนรู้นั้นก็ตาม แต่ผู้ใหญ่ไม่สามารถเรียนรู้ในเรื่องนั้นได้เต็มที่ ไม่ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้เท่าที่ควร ก็อาจทำให้ผู้ใหญ่หมดกำลังใจในการเรียนรู้ในเรื่องนั้น และอาจส่งผลที่ทำให้ผู้ใหญ่ไม่มีความต้องการที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองอีกต่อไป ดังนั้น การสร้างความพร้อมให้ผู้ใหญ่ที่จะเรียนรู้ ผู้สอนควรทำความเข้าใจกับผู้ใหญ่ก่อนว่า ในการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองของผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ควรจะคำนึงถึงความสามารถและสมรรถภาพในการเลือกสิ่งต่างๆที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง

การส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง

ในการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองของผู้เรียนจะมีประสิทธิภาพมากขึ้นก็ต่อเมื่อผู้ใหญ่ได้รับการส่งเสริมอย่างเหมาะสม ดังที่ ชิดชงค์ ส. นันทนาเนตร (2549: 103-105) กล่าวว่า ในการส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถชี้นำตนเองได้นั้น ผู้สอนหรือผู้เฝ้าอำนวยความสะดวกการเรียนรู้จะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง ดังนี้

1. ผู้เรียนมีความต้องการและความสนใจการเรียนรู้ในเรื่องอะไร
2. ผู้เรียนจะต้องมีเป้าหมายในการเรียนรู้ของตนเอง
3. ผู้เรียนจะเรียนรู้ด้วยวิธีใดที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีการประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง

ตนเอง

ผู้สอนหรือผู้เฝ้าอำนวยความสะดวกการเรียนรู้จะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง ดังนี้

1. ผู้สอนจะต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนตระหนักถึงบทบาทของตนเองในฐานะเรียน
2. ผู้เรียนจะต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าจะเรียนอะไร เมื่อไร อย่างไร และผู้สอนควรให้ผู้เรียนเลือกหัวข้อในการเรียนรู้ด้วยตนเอง

3. ผู้สอนควรจะพัฒนานิสัยให้ผู้เรียนรู้จักวางแผน ควบคุมจัดการเรียนรู้ของตนเอง

4. เนื่องจากการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง ให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อผู้เรียน ดังนั้น วิธีการเรียนรู้จากสถานการณ์ (Situating learning approach) จะช่วยให้ผู้สูงอายุเกิดการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง ได้โดยการนำปัญหาต่างๆจากชีวิตจริงมาใช้ในการเรียนรู้

5. ผู้สอนจะต้องทำตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้กลยุทธ์ต่างๆในการเรียนรู้ เช่น การคาดการณ์ การตั้งคำถาม การอธิบายความและสรุป เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถดังกล่าว

6. ผู้สอนไม่ควรยึดติดกับแนวคิดที่ว่าตนเองเป็น “ครู” ที่คอยตรวจแก้ ซึ่งจุดอ่อนของผู้เรียน เพราะในการเรียนรู้ของเด็กที่ยึดผู้สอนเป็นศูนย์กลางกับในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ที่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง มีความแตกต่างกัน ซึ่งสามารถเปรียบเทียบความแตกต่างดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบบทบาทระหว่างรูปแบบการสอนแบบผู้เรียนชี้นำตนเองกับผู้สอนเป็นผู้ชี้นำในการเรียน

Self – Directing Teacher Role	Traditional Teacher Role
1. ผู้เรียนรวมในการวางแผน	1. ผู้สอนวางแผนความต้องการ
2. ใ้บทเรียนตามความต้องการของผู้เรียน	2. ใ้บทเรียนของผู้เรียนทุกคนเหมือนกัน
3. ผู้เรียนตั้งเกณฑ์มาตรฐานที่ผู้เรียนแต่ละคนบรรลุได้	3. เป็นการตั้งวัตถุประสงค์ไวล่วงหน้าสำหรับห้องเรียนทั้งห้อง
4. แบบทดสอบส่วนใหญ่ต้องการให้ผู้เรียนแสดงความรู้และทักษะ	4. การทดสอบส่วนใหญ่เป็นแบบการเขียน
5. เป็นการเรียนสำหรับระยะยาว มีวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้แล้ว	5. เป็นการเรียนแบบท่องจำ
6. เป็นการอ่านเพื่อความหมายที่ลึกซึ้งที่ยังไม่เคยถึง	6. เป็นการอ่านอย่างผิวเผิน
7. ผู้เรียนถูกสอนใหม่มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง	7. กฎระเบียบวินัย เป็นเรื่องสำคัญ
8. การสอนด้วยการสาธิตใหญ่	8. การสอนคือการบอกกล่าว
9. การสอนคือการประเมินที่ดีที่สุดในการเรียน	9. การสอน คือ การสั่งงานที่ครูกำหนดไว้ใหญ่เรียน
10. การสอนคือการให้อิสระในการทำงาน	10. การสอน คือ การควบคุม
11. ความรู้ คือ อำนาจการเลื่อนไปสู่ขั้นที่สูงกว่าจะเป็นไปอย่างธรรมชาติ	11. ความรู้ถูกมองว่าเป็นความสำเร็จทางการศึกษา
12. ผู้สอนเป็นผู้จัดการสมัยใหม่	12. ผู้สอนเป็นเจ้านาย
13. ผู้สอนและผู้เรียน คนหาอะไรเป็น	13. ผู้สอนมองว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลงในอนาคต
14. ผู้เรียนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองไปสู่พฤติกรรมที่เหมาะสม ด้วยคำแนะนำเล็กน้อยจากผู้สอน	14. ผู้สอนเป็นคนควบคุมพฤติกรรมนักเรียน
15. การรับรู้ของผู้เรียนได้รับการปรับเปลี่ยน บทเรียนปกติช่วยให้ผู้เรียนควบคุมชีวิตตนเอง	15. ไม่มีความพยายามอย่างเป็นทางการที่จะเปลี่ยนการรับรู้และทัศนคติของผู้เรียน

ที่มา : จินตนา สุจจันันท์ (2558: 3)

นอกจากนี้ ในการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองของผู้ใหญ่ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ดังที่ซิดซังค ส.นันทนาเนตร (2549: 103) กล่าวว่า ในการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองของผู้ใหญ่ควรจะดำเนินการเรียนรู้ตามวงจร ดังนี้

1. การกำหนดคำถามหรือปัญหาที่ชัดเจน คือ ผู้ใหญ่จะมีความต้องการหรือปัญหาในการเรียนรู้ที่มากมาย ซึ่งผู้ใหญ่จะต้องเลือกความสนใจหรือความต้องการในการเรียนรู้แล้วการกำหนดความต้องการที่จะเรียนรู้ขึ้นอย่างชัดเจน และก่อนการเลือกหรือกำหนดความต้องการที่จะเรียนรู้ของผู้ใหญ่นั้น ผู้ใหญ่ควรคำนึงถึงความสามารถ สมรรถภาพ ในการเรียนรู้ของตนเองด้วย

2. แสวงหาแหล่งเรียนรู้เพื่อการตอบถาม คือ ผู้ใหญ่เป็นวัยที่มีประสบการณ์มากมาย ซึ่งการแสวงหาความรู้หรือการหาคำตอบนั้นของผู้ใหญ่ ในบางครั้งผู้ใหญ่อาจใช้ประสบการณ์ที่ผ่านมาของตนเองในการเรียนรู้ นอกจากนี้ที่จะไปแสวงหาคำตอบจากผู้รู้หรือแหล่งเรียนรู้

3. แปลความหมายของข้อมูลและประยุกต์ให้เข้ากับอาชีพหรือวิถีการดำเนินชีวิตของตนเอง คือ ผู้ใหญ่สามารถนำสิ่งที่ตนเองได้เรียนรู้นั้น มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตให้เกิดประโยชน์กับตนเองและสังคม

4. วิพากษ์งานที่ทำอยู่ในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต เพื่อให้สามารถบูรณาการทักษะความรู้ใหม่ให้เข้ากับสถานการณ์ คือ ผู้ใหญ่สามารถนำสิ่งที่ได้เรียนมามาต่อยอด พัฒนา สร้างประโยชน์ให้กับตนเองมากยิ่งขึ้น เช่น การพัฒนาทักษะในการเรียนรู้เรื่องการทำขนมหวาน เพื่อทำเป็นธุรกิจและสร้างประโยชน์ให้กับตนเอง

ดังนั้น ในการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองของผู้ใหญ่จะมีประสิทธิภาพมากขึ้นก็ต่อเมื่อผู้ใหญ่ได้รับการส่งเสริม ผู้ใหญ่มีความต้องการในการเรียนรู้ มีเป้าหมายอย่างชัดเจน มีความพร้อมในการเรียนรู้และมีการประเมินผลการเรียนรู้อย่างเป็นระบบนอกจากนี้ผู้สอนก็มีส่วนช่วยให้ผู้ใหญ่เกิดการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้สอนจะมีบทบาทที่คอยกระตุ้น ชี้แนะแนวทางในการเรียนรู้ และสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่อยู่เสมอ ซึ่งทั้งหมดนี้จะทำให้ผู้ใหญ่มีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป

ในการประเมินความพร้อมที่เอื้อต่อผู้เรียนวัยผู้ใหญ่เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้ใหญ่ได้ศึกษา วางแผน และสร้างเป้าหมายการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างชัดเจน ซึ่งในการประเมินความพร้อมของผู้ใหญ่จะใช้แบบวัดระดับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง (SDLRS) เป็นเครื่องมือในการวัด เมื่อประเมินผลความพร้อมของผู้ใหญ่แล้ว พบว่า ผู้ใหญ่มีความพร้อมในการเรียนรู้ ผู้สอนจะต้องส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองเพื่อพัฒนาผู้ใหญ่ให้มีศักยภาพมากขึ้น ซึ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองของผู้ใหญ่ให้มีประสิทธิภาพนั้น ผู้ใหญ่จะต้องมีความรับผิดชอบ มีเป้าหมาย มีรูปแบบการเรียนรู้ที่ชัดเจนสอดคล้องกับความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง นอกจากนี้ผู้สอนก็ยังมีส่วนสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้ใหญ่เกิดการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้สอนจะมีบทบาทที่คอยกระตุ้น ชี้แนะแนวทางในการเรียนรู้ และสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ให้กับผู้ใหญ่อยู่เสมอ

เอกสารอ้างอิง

- จินตนา ศิลปรัตน์. (2545). **ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะที่พึงประสงค์กับระดับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองของครูโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุสิต บัณฑิต สาขาการศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จินตนา สุจรรย์. (2549). **บทความวิชาการ “การเรียนรู้ด้วยวิธีชี้นำตนเอง (Self-Directed Learning)”** สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2559, จาก <http://www.ejournal.edu.cmu.ac.th/.../2013-07-04-044138-86-16012553102943.pdf>.
- ชัยฤทธิ์ โพธิ์สุวรรณ. (2541). **ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองของผู้เรียนผู้ใหญ่ของกิจกรรมการศึกษาผู้ใหญ่บางประเภท**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชิดชงค์ ส. นันทนาเนตร. (2549). **ทฤษฎีการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่**. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.
- ทัศนวรรณ รามณรงค์. (2554). **ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม**. สืบค้นเมื่อ 17 เมษายน 2559, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/555423>.
- นันทวัน ชุมตันติ. (2554). **ระดับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองของนิสิตชั้นปีที่ 1 วิชาเอกภาษาอังกฤษ (Self-Directed Learning Readiness Level of the First Year Students)**. สืบค้นเมื่อ 26 เมษายน 2559, จาก www.human.nu.ac.th/jhnu/file/.../2011_02_03_0947_17-05-02-04.pdf.
- สมคิด อิศระวัฒน์. (2538). **ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองของคนไทย**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต ภาคศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมคิด อิศระวัฒน์. (2543). **การสอนผู้ใหญ่**. กรุงเทพฯ: จรัญสนิทวงศ์ การพิมพ์.
- สุธิกานต์ แยมนิล. (2544). **ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนในเขตภาคกลาง** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- แสงเดือน เจริญฉิม และคณะ. (2555). **ความสามารถในการเรียนรู้แบบชี้นำตนเองของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์**. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2557). **การสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2557**. สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2559, จาก <http://service.nso.go.th/nso/web/survey/surpop2-1-1.html>.

อารี ภาวสุทธิไพศิฐ. (2554). การเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองของผู้ที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาการศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนา มนุษย์ บัณฑิตวิทยาลัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น
ด้วยการจัดการศึกษาตลอดชีวิต
School-Based Management for Local Development
through Lifelong Education

นิภา เพชรสม

Nipa Petsom

รศ. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี

Assoc. Prof., Educational Administration Program,

Faculty of Education, Phetchaburi Rajabhat University

Corresponding author E-mail nipa.petsom@gmail.com

(Received: December 20, 2019; Revised: February 13, 2020; Accepted: March 1, 2020)

บทคัดย่อ

การศึกษาตลอดชีวิต เป็นการศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย วัตถุประสงค์เพื่อให้คนทุกช่วงวัยชีวิตได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ ทักษะอาชีพ ทักษะชีวิต และทักษะการทำงานที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ส่งเสริมบุคคลให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสาธารณะ และสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น เป็นนวัตกรรมทางการบริหารที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีนโยบายให้โรงเรียนในสังกัด ซึ่งมีความพร้อมในด้านทรัพยากร บุคลากร สื่อวัสดุ อุปกรณ์ เป็นฐานในการขับเคลื่อนการศึกษาตลอดชีวิตไปสู่ประชาชนในท้องถิ่น โดยให้โรงเรียนมีอิสระในการบริหารการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งประกอบด้วย ประชาชนทุกภาคส่วน เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียน เพื่อให้คนในท้องถิ่นสามารถนำความรู้ไปใช้ประกอบอาชีพและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ทำให้ท้องถิ่นเกิดความเข้มแข็ง ส่งผลให้สังคมและประเทศชาติมีความมั่นคงยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน การพัฒนาท้องถิ่น การศึกษาตลอดชีวิต

Abstract

Lifelong education is a study of the combination of formal education, non formal and informal education. Its objectives are encouraging people of all ages to develop themselves to have knowledge, professional skills, life skills and work skills that conform with the needs of labor markets, supporting people to have morality, ethics, public mind and to adjust themselves for living with others in society. School-based management for local development is an administrative innovation in which local government organizations have policies for schools under their readiness in terms of resources, personnel, media, materials used as a base for driving lifelong education to local people. The schools are independent in the administration of formal education, non-formal and informal education. The basic school commission, which consists of people from all sections in the district, is involved in school administration. Local people can use their knowledge to pursue career, and improve their quality of life. Local is stronger resulting in a more stable society and nation.

Keywords: School-based Management, Local development, Lifelong education

บทนำ

จากสภาพการณ์การเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศที่มีผลกระทบต่อ การจัดการศึกษาของประเทศ แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยยังต้องเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของ โลกศตวรรษที่ 21 ที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ซับซ้อน และคาดการณ์ได้ยาก ในขณะที่ผลการจัด การศึกษาของประเทศในทุกระดับยังคงมีปัญหาทั้งในด้านคุณภาพ ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา ด้านคุณลักษณะและทักษะอยู่ในระดับที่ยังไม่น่าพึงพอใจ ตลอดทั้งกำลังแรงงานของประเทศที่มี สมรรถนะไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และระบบเศรษฐกิจและสังคมของ ประเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและการเข้าสู่สังคมสูงวัย ตลอดทั้งกระแสการเปลี่ยนแปลง อย่างไร้ขีดจำกัดของเทคโนโลยีดิจิทัลที่สามารถเชื่อมทั้งโลกให้เป็นหนึ่งเดียว การเร่งปฏิรูป การศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติ และการขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ยุค 4.0 จึงเป็นทางออกสำคัญของการจัดการศึกษา เพื่อให้ประชาชนได้รับโอกาสในการศึกษาและ เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ สามารถพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของแต่ละบุคคล อันจะนำไปสู่การสร้างความสำเร็จร่วมกันในสังคมของชนในชาติ นั่นคือการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ ทุกช่วงวัยของชีวิตด้วยการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2558: 15)

ซึ่งแนวคิดนี้ได้ปรากฏชัดเจนในแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2560–2579) ในยุทธศาสตร์ด้านที่ 3 ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคนด้วยการพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต ยกเว้น การศึกษาและการเรียนรู้ให้มีคุณภาพเท่าเทียมและทั่วถึง ปลุกฝังระเบียบวินัย คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ การเสริมสร้างให้คนมีความสุขที่ดี และการสร้างความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทย (ปรเมธี วิมลศิริ, 2559: 24) สอดคล้องกับแนวคิดของการจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560–2579 คือ หลักการจัดการศึกษาเป็นการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) เป็น การจัดการศึกษาเพื่อให้ประชาชนทุกคนทุกช่วงวัย ตั้งแต่เด็กปฐมวัย วัยเรียน วัยทำงาน และผู้สูงอายุ มีโอกาสในการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้แต่ละบุคคลได้พัฒนาตามความพร้อมและ ความสามารถให้บรรลุขีดสูงสุด มีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการดำรงชีวิต และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม รวมทั้งมีสมรรถนะในการทำงานเพื่อการประกอบอาชีพตาม ความถนัดและความสนใจ สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมของประเทศ อันจะนำไปพัฒนาตนเอง ครอบครัว สังคมและประเทศชาติ (สำนักงานเลขาธิการ สภากาการศึกษา, 2560: 76) และสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2562 ได้กล่าวไว้ในมาตรา 8 การจัดการศึกษาให้ยึดหลักดังนี้ เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้ สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง (ราชกิจจานุเบกษา, 2562: 6)

สำหรับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่นด้วยการจัดการศึกษา ตลอดชีวิต เป็นแนวคิดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องการให้โรงเรียนในสังกัดซึ่งตั้งอยู่ ในท้องถิ่นจัดการศึกษาตลอดชีวิต คือ จัดการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อรรถศาสตร์ให้แก่เด็ก เยาวชน และประชาชนในท้องถิ่นทุกช่วงวัยของชีวิต โดยให้ทุกภาคส่วนใน ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียน เพื่อพัฒนาศักยภาพของแต่ละ บุคคลให้สามารถนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิตและการประกอบอาชีพ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ ท้องถิ่น

ดังนั้น ในบทความนี้จึงได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการ ศึกษาตลอดชีวิต ส่วนที่ 2 การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่นด้วยการจัด การศึกษาตลอดชีวิต ส่วนที่ 3 ตัวอย่างการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น ด้วยการจัดการศึกษาตลอดชีวิต และผลงานวิจัย ส่วนที่ 4 บทสรุป

แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิต

1. ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิต

นักการศึกษาและองค์กรที่เกี่ยวข้องได้ให้ความหมายของ “การศึกษาตลอดชีวิต” โดยมีคำที่ใช้เกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong education) และการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong learning) ซึ่งคำ 2 คำนี้ใช้ในความหมายที่ใกล้เคียงกันมาก ดังนี้

คำว่า “การศึกษา (Education)” กับการเรียนรู้ (Learning) มีความแตกต่างกันดังนี้คือ การเรียนรู้ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวของผู้เรียนหรือในตัวของคุณคน เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากการได้รับความรู้และได้รับประสบการณ์ สำหรับความหมายของการศึกษานั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นกระบวนการที่จะทำให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี ทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ในสิ่งที่ดีในสิ่งที่เหมาะสม เพื่อพัฒนาตนเองและสังคม โดยนัยของความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า การศึกษาเป็นกระบวนการในการให้ความรู้ ให้ประสบการณ์โดยผ่านวิธีการหรือกิจกรรมต่างๆ เพื่อจะช่วยให้บุคคลได้เกิดการเรียนรู้ในสิ่งที่เหมาะสมที่จะเกิดประโยชน์ต่อตัวเขา เพื่อที่จะพัฒนาบุคคลนั้นๆ นั่นก็คือ การศึกษาจะช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในทางที่เหมาะสมแก่บุคคล จึงกล่าวได้ว่า การศึกษาตลอดชีวิต และการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นคำที่ใช้โดยมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือ ต้องการให้บุคคลได้เรียนรู้ตลอดชีวิต เรียนรู้อย่างเหมาะสม เพื่อจะได้พัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง เพียงแต่อาจจะมีจุดเน้นที่ต่างกัน คือ การศึกษาตลอดชีวิต จะมองในแง่ของผู้จัดว่าจะจัดเตรียมกระบวนการจัดประสบการณ์อย่างไรจึงจะให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ อย่างเหมาะสมตลอดชีวิตของตน ส่วนการเรียนรู้ตลอดชีวิต จะเน้นที่ตัวผู้เรียนว่าหลังจากมีผู้จัดการศึกษาให้แล้วผู้เรียนจะเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างไร และเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตหรือไม่อย่างไร หรือในลักษณะใด ซึ่งทั้งสองคำนี้มีเป้าหมายปลายทางเดียวกัน (Galbraith, 1992: 14) ในบทความนี้จึงใช้คำว่า การศึกษาตลอดชีวิต เกี่ยวกับความหมายของการศึกษาตลอดชีวิต มีนักการศึกษาและองค์กรต่างๆ ได้ให้ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิต ไว้ดังนี้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2562 ได้ให้ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิต ไว้ว่า หมายถึง การศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (ราชกิจจานุเบกษา, 2562: 6)

เดบ (Dave, 1975: 20) ได้ให้ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตไว้ว่า การศึกษาตลอดชีวิตเป็นการศึกษาทั้งหมดที่ครอบคลุมทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งเกิดขึ้นตลอดช่วงชีวิตของคุณคนเพื่อจะช่วยให้เกิดการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพในตัวบุคคล สังคมและอาชีพ การศึกษาตลอดชีวิตครอบคลุมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นที่บ้าน ที่โรงเรียน ในชุมชน ในสถานที่ทำงาน การเรียนจากสื่อมวลชนประเภทต่างๆ การเรียนจากสถานการณ์และกิจกรรมในรูปแบบอื่นๆ ตามแนวคิดนี้ การศึกษาตลอดชีวิตได้ให้แนวทางใหม่ใน

การกำหนดเป้าหมายของการศึกษา กิจกรรมและโครงสร้างทางการศึกษา โดยมุ่งเน้นที่การศึกษา เพื่อพัฒนาบุคคลในทุกๆ ด้านตลอดช่วงชีวิต การศึกษาตลอดชีวิตจึงมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด และส่งเสริมซึ่งกันและกัน ดังนั้นการศึกษาตลอดชีวิตจึงเป็นสิ่งที่ดำเนินการต่อเนื่องเพื่อยกระดับ และพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น

ปีเตอร์สัน (Peterson, 1979: 15) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการศึกษาตลอดชีวิตไว้ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลตลอดช่วงชีวิตของเขา อันเป็นผลมาจากกระบวนการพัฒนาสติปัญญา สังคมและบุคคล การเรียนรู้ตลอดชีวิต ไม่ได้ครอบคลุมเฉพาะการศึกษาของผู้ใหญ่นั้น แต่เป็นการศึกษาสำหรับทุกๆ ช่วงวัยของชีวิต ตั้งแต่แรกเกิด การศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา ไปจนถึงผู้สูงอายุ เกิดขึ้นตั้งแต่เกิดจนตาย ส่วนการศึกษาตลอดชีวิต หมายถึง กระบวนการของการจัดโอกาสทางการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของมนุษย์

ดังนั้น จึงสามารถสรุปความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตได้ว่า การศึกษาตลอดชีวิตเป็นการศึกษาในภาพรวมทั้งหมด ซึ่งครอบคลุมทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่จะให้แก่บุคคลทุกช่วงอายุตั้งแต่เกิดจนตาย โดยในแต่ละช่วงชีวิตบุคคลอาจได้รับการศึกษารูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือหลายรูปแบบผสมผสานกัน เป็นการศึกษาที่สัมพันธ์กับวิถีการดำเนินชีวิตของบุคคล สัมพันธ์กับปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตทั้งด้านสังคม สิ่งแวดล้อม ศาสนา เศรษฐกิจ การเมือง ทั้งนี้เพื่อมุ่งพัฒนาบุคคลอย่างเต็มศักยภาพให้มีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์อย่างเพียงพอต่อการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพตลอดทั้งการปรับตัวเข้ากับสภาพสังคม สิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างเหมาะสมในทุกช่วงชีวิต

2. องค์ประกอบของการศึกษาตลอดชีวิต

บุคคลจะได้รับการศึกษาทุกช่วงวัยของชีวิตอย่างต่อเนื่องได้นั้น จะอาศัยเพียงการศึกษาในระบบเท่านั้นไม่เพียงพอ เพราะบุคคลไม่สามารถศึกษาอยู่ในสถานศึกษาตลอดชีวิตได้ เพราะฉะนั้นจึงต้องมีการศึกษาในรูปแบบอื่นๆ ที่เอื้อต่อเวลาและเหมาะสมกับสภาพการณ์แต่ละช่วงวัยของชีวิต จากการศึกษาความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตดังกล่าวข้างต้น พบว่า การศึกษาตลอดชีวิต เป็นการศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนั้นองค์ประกอบของการศึกษาตลอดชีวิตคือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีรายละเอียดดังนี้ (ราชกิจจานุเบกษา, 2562: 9)

การศึกษาในระบบ (Formal Education) หมายถึง การศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จ การศึกษาที่แน่นอน การศึกษาในระบบมี 2 ระดับ คือ การศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษา

ระดับอุดมศึกษา สำหรับการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา ซึ่งระดับมัธยมศึกษาแบ่งออกเป็นมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ส่วนมัธยมศึกษาตอนปลายแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทสามัญศึกษาและประเภทอาชีวศึกษา ส่วนระดับอุดมศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับต่ำกว่าปริญญา และระดับปริญญา

การศึกษานอกระบบ (Non-formal education) หมายถึง การศึกษาที่มีความยืดหยุ่น ในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและ ประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมี ความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม เช่น การฝึกอบรม อาชีพให้แก่ชุมชน การฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับอินเทอร์เน็ต การให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลเด็ก และผู้สูงอายุ เป็นต้น

การศึกษาตามอัธยาศัย (Informal education) หมายถึง การศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้ เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อมและโอกาสโดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อหรือแหล่งความรู้อื่น ๆ

จะเห็นว่า การศึกษาทั้ง 3 รูปแบบ มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันมาก ซึ่งในแต่ละ ช่วงวัยชีวิตของบุคคล อาจได้รับการศึกษาทั้งสองหรือสามรูปแบบผสมผสานกันไป เช่น ขณะที่บุคคล ได้รับการศึกษารูปแบบหนึ่งอาจจะได้รับอีกรูปแบบหนึ่งควบคู่กันไปด้วยก็ได้ โดยเฉพาะการศึกษา ตามอัธยาศัยเกิดขึ้นได้เสมอ แม้บุคคลกำลังศึกษาอยู่ในระบบโรงเรียนหรือนอกระบบก็ตาม

3. ความจำเป็นที่ต้องมีการศึกษาตลอดชีวิต

เนื่องจากการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในแต่ละช่วงวัยจะต้องพบกับการเปลี่ยนแปลงใน เรื่องต่างๆ อยู่เสมอ ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงพัฒนาการในแต่ละช่วงวัยชีวิตของมนุษย์ จากวัย ทารกสู่วัยเด็ก จากวัยเด็กสู่วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ วัยสูงอายุต่อเนื่องกันไป ซึ่งจะมีการเปลี่ยนแปลงทั้ง ทางด้านร่างกาย ความคิด สติปัญญาและบทบาทหน้าที่ในแต่ละช่วงวัยชีวิต ไปจนถึงการเปลี่ยนแปลง ของชุมชน สังคม สิ่งแวดล้อม ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ดังนั้นมนุษย์จึงจำเป็นต้องเรียนรู้ เพื่อจะได้ปรับตัวให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่าง เหมาะสม ความจำเป็นที่มนุษย์จะต้องศึกษาตลอดชีวิตมีดังนี้ (กาญจนา วัฒนสุนทร, 2555: 55– 61)

3.1 การเปลี่ยนแปลงตามพัฒนาการของมนุษย์ในแต่ละช่วงวัยของชีวิต มนุษย์จะมี การเจริญเติบโตและมีพัฒนาการในด้านต่างๆ ทุกช่วงวัยของชีวิต การศึกษาจะช่วยให้นักเรียนมี พัฒนาการในด้านต่างๆ อย่างเหมาะสม สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และในวัยต่อมา มา การศึกษาก็ยังคงจำเป็นอย่างมากเช่นกัน เพราะจะช่วยให้นักเรียนมีอาชีพที่เหมาะสม มีความรู้และ

ทักษะในการดำเนินชีวิต ในการปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในวัยสูงอายุการศึกษาก็ยังคงจำเป็น เพราะจะช่วยให้สามารถดูแลสุขภาพสภาพ ปรับตัวและดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขตามวัย

3.2 การเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างประชากร โดยทั่วไปโครงสร้างประชากรของประเทศต่างๆ มีลักษณะเป็นรูปปิรามิด ฐานกว้าง ยอดแหลม คือ มีประชากรวัยเด็กมากที่สุด รองลงมาเป็นวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ตามลำดับ จำนวนประชากรมีน้อยที่สุดคือ ประชากรวัยสูงอายุ ปัจจุบันโครงสร้างประชากรในหลายประเทศมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด คือ จำนวนเด็กแรกเกิดลดลง จำนวนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นมาก จำนวนประชากรที่มากที่สุดคือ วัยผู้ใหญ่หรือวัยทำงาน โดยเฉพาะในประเทศพัฒนา เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งประเทศไทยมีแนวโน้มจำนวนวัยผู้ใหญ่ที่เป็นวัยผู้สูงอายุมีเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงจำเป็นต้องขยายออกไปสู่ประชากรวัยแรงงานและวัยผู้ใหญ่ตอนกลางและวัยสูงอายุด้วย และนับวันจำนวนผู้สูงอายุจะยิ่งมากขึ้น เพราะฉะนั้นประเทศต่างๆ รวมทั้งประเทศไทยจึงต้องให้ความสำคัญกับการศึกษาสำหรับผู้สูงวัยมากขึ้น

3.3 การศึกษาที่มีอยู่ยังไม่เอื้อให้บุคคลได้รับการศึกษาตลอดทุกช่วงวัยชีวิต การศึกษาที่จัดอยู่ในประเทศต่างๆ ทั่วโลก ส่วนใหญ่ยังเน้นที่การศึกษาในระบบ ซึ่งเป็นการศึกษาเพียงช่วงต้นของชีวิตเท่านั้น แต่ละประเทศจะทุ่มเทงบประมาณ บุคลากร และทรัพยากรอย่างมากมาเพื่อพัฒนาการศึกษาในระบบซึ่งถือว่าการศึกษาสำหรับบุคคลในวัยเรียนเป็นการศึกษาที่สำคัญมาก แต่จากการศึกษาค้นคว้าของนักการศึกษาจำนวนมาก พบว่า การศึกษาสำหรับบุคคลในช่วงอายุอื่นก็มีความสำคัญไม่แพ้กัน ในสภาพที่เป็นอยู่การจัดการศึกษาต่อเนื่องหลังวัยเรียนที่หลายประเทศทำอยู่ในขณะนี้คือ ได้มีการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อให้โอกาสแก่ผู้ที่พลาดโอกาสศึกษาในวัยเรียนและผู้ที่ย้ายจากโรงเรียนมาแล้วทุกเพศทุกวัยให้ได้มีโอกาสศึกษาอย่างต่อเนื่อง หลังจากการศึกษาในโรงเรียนก็ยังได้รับความสำคัญค่อนข้างจะรองจากการศึกษาในระบบ ส่วนการศึกษาตามอัธยาศัยนั้น ได้มีการพยายามที่จะส่งเสริมเพื่อที่จะให้เป็นโอกาสทางการศึกษาอีกรูปแบบหนึ่งแก่ประชาชน แต่ก็ยังทำได้น้อยเช่นกันเมื่อเทียบกับการศึกษาในระบบและเมื่อเทียบกับกลุ่มเป้าหมายที่ควรจะได้รับบริการ

3.4 ความไม่เท่าเทียมกันของโอกาสทางการศึกษา สภาพการจัดการศึกษาที่เป็นอยู่แม้ว่าจะเน้นการศึกษาในระบบ แต่ในทางปฏิบัติในหลายประเทศยังพบว่าประชาชนยังไม่ได้มีโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนาและด้อยพัฒนา กล่าวคือ ประชาชนที่อยู่ในเมืองจะมีโอกาสได้รับการศึกษาที่ดีกว่า ประชาชนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและฐานะทางสังคมสูงกว่ามีโอกาสที่จะได้รับการศึกษามากกว่าผู้ที่มีฐานะยากจนและผู้ที่อยู่ในชนบทห่างไกล ซึ่งส่วนใหญ่จะได้รับการศึกษาเพียงแค่การศึกษาภาคบังคับ และต้องออกจากโรงเรียนก่อนเพราะความยากจน ต้องออกมาช่วยครอบครัวประกอบอาชีพ หรือผู้ที่มีโอกาสเรียนต่อสูงกว่า

นั้นก็อาจจะเรียนต่อไปได้อีกระดับหนึ่ง แต่ในที่สุดด้วยภาวะเศรษฐกิจและด้วยความห่างไกลจากสถานศึกษาก็อาจต้องออกจากโรงเรียนเช่นกัน ซึ่งยังพบอยู่ในสังคมหลายประเทศรวมทั้งประเทศไทย อาจกล่าวได้ว่าการศึกษาที่บุคคลได้รับโอกาสทางการศึกษาไม่เท่าเทียมกันเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในสังคม คนที่มีการศึกษาสูงกว่าจะมีงานที่ดีกว่า มีฐานะทางเศรษฐกิจและสถานภาพทางสังคมที่ดีกว่า ผู้ที่ยากจนที่อยู่ในชนบทจะไม่มีโอกาสยกฐานะของตนเองได้ トラบาโดที่สภาพการจัดการศึกษายังเป็นเช่นนี้

3.5 เพื่อสนองตอบความต้องการของสังคมและประเทศชาติ ปัจจุบันแทบทุกสังคมทุกประเทศในโลก ได้ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องนำการศึกษาตลอดชีวิตเข้าสู่ระบบการศึกษาของประเทศ ดังที่ไฮนอต (Hainaut, 1981: 29) กล่าวว่า การที่บุคคลต้องได้รับการศึกษาตลอดชีวิตนั้น อาจพิจารณาจากความจำเป็น 3 กลุ่ม คือ

3.5.1 ความจำเป็นอันเนื่องมาจากตัวบุคคล ได้แก่ บุคคลต้องการความรู้ อยู่ตลอดเวลาอย่างต่อเนื่อง เพื่อการปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคม สิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพื่อปรับตัวทางด้านการงาน การประกอบอาชีพให้มีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะประกอบอาชีพ มีการทำงานที่เหมาะสมในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้ เพื่อปรับตัวให้เข้ากับบทบาทในแต่ละช่วงชีวิตอย่างเหมาะสม เช่น บทบาทการทำงาน บทบาทการเป็นหัวหน้าครอบครัว บทบาทการเป็นพ่อแม่ผู้ปกครอง บทบาทการเป็นผู้สูงอายุ เป็นต้น

3.5.2 ความจำเป็นอันเนื่องมาจากสังคม เพราะสังคมต้องการให้ประชาคมในสังคมเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะติดต่อสื่อสารกันได้รู้เรื่อง โดยมีความรู้ ความเข้าใจในวิชาการและความรู้ในระดับเดียวกัน นอกจากนั้นยังสามารถติดต่อสื่อสารกับสังคมภายนอกได้ สังคมต้องการให้สมาชิกในสังคมมีความรู้ ความสามารถเพียงพอที่จะมีส่วนร่วมในสังคมได้อย่างเหมาะสม และต้องการให้ช่วยกันพัฒนาสังคม แก้ปัญหาของสังคม และพัฒนาสิ่งแวดล้อมของสังคมได้

3.5.3 ความจำเป็นอันเนื่องมาจากประเทศชาติ ประเทศชาติต้องการประชาชนที่มีคุณภาพ มีความรู้ ดังนั้นการพัฒนาการศึกษาของประชาชนจึงหมายถึง การพัฒนาประเทศชาติ โดยสร้างรากฐานของประชาชนให้แข็งแกร่ง

จากเหตุผลและความจำเป็นของการศึกษาตลอดชีวิต จะเห็นว่า การศึกษาตลอดชีวิตมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อบุคคล สังคม และประเทศชาติ เป็นการศึกษาที่ไม่แยกจากชีวิต แต่กลับผสมผสานกันไปกับการดำเนินชีวิตของบุคคล แนวคิดของการศึกษาตลอดชีวิตจึงได้ถูกนำมาใช้เป็นแนวคิดหลักของการศึกษาของโลกในปัจจุบัน ถ้าสังคมประเทศใดจัดการศึกษาให้เป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิตได้ นับว่าเป็นการพัฒนา ทั้งบุคคลและประเทศชาติโดยรวม กล่าวคือ

1. ช่วยให้คุณคนได้มีโอกาสเรียนรู้ในทุกช่วงของชีวิต
2. ช่วยให้คุณคนได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

3. ช่วยให้คุณคนได้รับการศึกษาในรูปแบบที่เหมาะสมกลมกลืนกับสภาพการดำเนินชีวิต เพราะการศึกษาตลอดชีวิตเป็นการบูรณาการการศึกษากับชีวิต
4. ช่วยให้คุณคนได้รับการศึกษาที่สอดคล้องกับการงาน สามารถเลือกอาชีพและพัฒนาอาชีพได้อย่างเหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป
5. ช่วยให้คุณคนได้รับการศึกษาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตจริงได้
6. ช่วยให้คุณคนมีความรู้และทักษะที่จะแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง สามารถพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ สามารถพึ่งตนเองและพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองได้
7. ช่วยให้คุณคนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและช่วยสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

4. การส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

แนวคิดของการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong Education) เป็นแนวคิดทางการศึกษาที่ได้รับการกล่าวถึงในต่างประเทศมาในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา เนื่องจากมีการตระหนักว่า มีความจำเป็นต้องให้ “โอกาสครั้งที่สอง” เพื่อให้ผู้ที่ไม่ได้รับประโยชน์จากโอกาสทางการศึกษาที่มีอยู่ในช่วงวัยเด็กและเยาวชนได้มีโอกาสอีกครั้งในการเรียนรู้ สำหรับตัวอย่างประสบการณ์ต่างประเทศที่น่าสนใจประเทศหนึ่งทีประสบความสำเร็จในเรื่องการส่งเสริมการเรียนรู้นอกระบบและการศึกษาตลอดชีวิตเชื่อมโยงกับการศึกษาในระบบที่มีคุณภาพได้อย่างดี ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น โดยประเทศญี่ปุ่นมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาควบคู่กับการให้ความสำคัญมิติอื่นด้วย กล่าวคือ ประเทศญี่ปุ่นได้ตระหนักว่าพื้นฐานที่สำคัญที่จะสามารถนำพาประเทศไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ได้นั้น คือ ระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ อีกทั้งยังได้ปลูกฝังค่านิยมที่ให้ความสำคัญกับความสามารถและคุณความดี (Merit) ในการเป็นตัวตัดสินความก้าวหน้าของบุคคลทั้งในด้านการงานและในด้านสังคม จากการศึกษาที่ประเทศญี่ปุ่นมีค่านิยมว่า ระดับความสามารถของบุคคลสามารถประเมินได้จากผลการศึกษา ซึ่งความสำเร็จทางการศึกษาเองก็ไม่ได้ขึ้นอยู่กับระดับสติปัญญาที่มีมาตั้งแต่เกิดและไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ หากแต่เป็นผลของความพยายามในการศึกษาเล่าเรียน ดังนั้น หากผู้เรียนมีผลการเรียนไม่เป็นที่น่าพอใจ ความล้มเหลวนั้นจะถูกนับว่าเป็นของครอบครัวและครูผู้สอนด้วยเช่นกัน เพราะไม่สามารถช่วยผลักดันเด็กได้อย่างเข้มข้นเพียงพอ จากค่านิยมดังกล่าวทำให้ทุกฝ่ายรวมถึงตัวผู้เรียนมีแรงกระตุ้นในด้านการศึกษาเป็นอย่างมาก การจัดการศึกษาของประเทศญี่ปุ่นมิได้มุ่งเน้นแต่การเรียนการสอนที่หวังแต่ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการเท่านั้น หากแต่เป็นการจัดการศึกษาที่มีวัตถุประสงค์ในการสร้างประชากรที่มีความคิดสร้างสรรค์ มีจิตใจที่ตื่นตัวโดยอาศัยการจัดการศึกษาและการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตพร้อมกันนั้นยังให้การสนับสนุนกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในด้านวิชาการ การกีฬา วัฒนธรรม ตลอดจนจรรยาบรรณศาสตร์และเทคโนโลยี ปลูกฝังเยาวชนให้รู้จักการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน

เน้นการสอนเนื้อหาที่ผู้เรียนได้เรียนในห้องเรียนสามารถเชื่อมโยงมาสู่การปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันได้

อย่างไรก็ตาม หากหันมามองประเทศไทย การศึกษาในระบบของไทยยังอยู่ในเกณฑ์ไม่น่าพอใจ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนต่ำ อีกทั้งมีข้อจำกัดด้านการเข้าถึง การขาดความเท่าเทียม และขาดประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรเพื่อการศึกษา ในขณะที่การส่งเสริมการเรียนรู้นอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัยหรือการศึกษาตลอดช่วงชีวิตยังมีอยู่ในวงจำกัด ดังนั้น แนวโน้มในอนาคตนับจากนี้ไป บทบาทของภาครัฐสำหรับประเทศไทยจึงมิใช่แค่เพียงการให้ความสำคัญกับการยกระดับคุณภาพการศึกษาในระบบอีกต่อไป หากแต่ต้องส่งเสริม สนับสนุน การเรียนรู้ตลอดช่วงชีวิตควบคู่ไปด้วย โดยแนวนโยบายเพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตที่สามารถดำเนินการได้ เช่น (ประกาย ชีระวัฒนากุล และคณะ, 2556: 76)

1. รัฐควรจัดพื้นที่สาธารณะ (Public space) ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนและประชาชนทั่วไปที่สนใจเรียนรู้ ได้มีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิต ตลอดจนส่งเสริมภาคส่วนอื่น ๆ ที่มีความพร้อมและศักยภาพ ไม่ว่าจะเป็นภาคเอกชนหรือท้องถิ่นในการจัดพื้นที่เปิด (Open spaces) ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ประชาชน

2. เน้นการเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้กับโรงเรียนมากขึ้น เช่น เป็นพื้นที่สำหรับ กิจกรรมนอกห้องเรียน เพิ่มความยืดหยุ่นในการศึกษาเรียนรู้ เพิ่มทางเลือกที่หลากหลายมากขึ้น

3. สร้างแรงจูงใจ กระตุ้นให้คนในวัยต่าง ๆ สนใจใฝ่เรียนรู้ ตลอดช่วงชีวิตและอำนวยความสะดวกในการเข้าถึง

4. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ส่งเสริมการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นให้มากขึ้น

5. เปิดช่องทางในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเพื่อมุ่งสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่นด้วยการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่นด้วยการจัดการศึกษาตลอดชีวิต เป็นแนวคิดที่ริเริ่มในประเทศสหรัฐอเมริกาใน ค.ศ.1980 และแพร่หลายไปยังประเทศต่างๆ เช่น แคนาดา นิวซีแลนด์ ฮังการี อิสราเอล ซึ่งประสบความสำเร็จในการจัดการศึกษาระดับหนึ่ง การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เป็นแนวคิดที่ได้อิทธิพลมาจากกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกธุรกิจ อุตสาหกรรมที่ประสบความสำเร็จจากหลักการ วิธีการ และกลยุทธ์ในการทำให้องค์กรมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จากผลการปฏิบัติงานที่มีคุณภาพ สร้างกำไรและสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้าและผู้เกี่ยวข้อง ดังนั้นจึงนำแนวคิดนี้มาพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยปรับกระบวนการ

และวิธีการไปสู่การบริหารที่กระจายอำนาจไปสู่โรงเรียนและให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา มีรายละเอียด ดังนี้ (กาญจนา วัฒนสุนทร, 2555: 45)

1. ความหมายของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น

ส่วนแผนและงบประมาณทางการศึกษาท้องถิ่น สำนักประสานและพัฒนาการจัดการศึกษาท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย (2551: 6) ได้ให้ความหมายของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (School Based Management for Local Development: SBMLD) ว่าหมายถึง การบริหารจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นแหล่งเรียนรู้ สำหรับจัดการศึกษาตลอดชีวิต ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ให้ผู้เรียนในท้องถิ่นได้เรียนรู้เต็มตามศักยภาพ มุ่งสู่ความเป็นเลิศตามอัจฉริยภาพ โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

2. แนวความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น ด้วยการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

แนวความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น มีจุดเริ่มต้นจากแนวคิดที่ว่า การจัดการศึกษาต้องนำไปสู่การเป็นคนดี มีอาชีพสุจริต เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ทั้งสังคมไทยและสังคมโลก ไม่ใช่เป็นการจัดการศึกษาเพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนทุกคนมีความเป็นเลิศทางวิชาการแต่เพียงอย่างเดียว เพราะโดยธรรมชาติแล้วมนุษย์แต่ละคนมีศักยภาพหรืออัจฉริยภาพที่แตกต่างกัน ดังนั้นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดการศึกษาที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการและศักยภาพของผู้เรียนทุกคน เพื่อให้ผู้เรียนได้ค้นพบศักยภาพหรืออัจฉริยภาพของตนเอง และนำองค์ความรู้ไปพัฒนาคุณภาพชีวิตและการประกอบอาชีพ ประกอบกับโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีทรัพยากรทางการศึกษา เช่น บุคลากร วัสดุ อุปกรณ์ สื่อการเรียนรู้เป็นจำนวนมากและตั้งอยู่ใกล้ชิดกับประชาชนในท้องถิ่นมากที่สุด ประชาชนทุกคนในท้องถิ่นสามารถเข้าถึงได้ง่ายและสะดวก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีแนวคิดในการพัฒนาและสนับสนุนให้โรงเรียนในสังกัดเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับประชาชนในท้องถิ่น เพื่อใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (School Based Management for Local Development: SBMLD) (สุวรรณ พินิตานนท์ และกาญจนา วัฒนสุนทร, 2555: 45-47)

อาจกล่าวได้ว่า การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น ด้วยการจัดการศึกษาตลอดชีวิต มีลักษณะดังนี้

2.1 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความเข้มแข็งจนสามารถเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอย่างแท้จริง เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีคำสั่งแต่งตั้ง

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นปัจจุบัน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานพิจารณาให้ความเห็นชอบแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา มีการประชุมสัมมนาเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการประชุมเพื่อรับทราบปัญหาและให้คำแนะนำแก่สถานศึกษา ตลอดจนกำกับ ดูแล ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษา

2.2 โรงเรียนจัดการศึกษาในระบบโดยหลักสูตรสถานศึกษา มีโปรแกรมการเรียนที่หลากหลาย หรือมีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หรือมีกิจกรรมกลุ่มผู้สนใจตามความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน

2.3 โรงเรียนต้องจัดการศึกษานอกระบบ (เป็นการให้ความรู้ ซึ่งต้องมีการวัดและประเมินผล ผู้ที่สอบผ่านจะได้รับวุฒิปัตร) โดยการจัดฝึกอบรมตามความต้องการของเด็ก เยาวชน และประชาชนในท้องถิ่น

2.4 โรงเรียนต้องจัดการศึกษาตามอัธยาศัย (เป็นการจัดการศึกษาตามศักยภาพและความต้องการของแต่ละบุคคล ไม่มีการวัดและประเมินผลเพื่อมอบวุฒิปัตร) โดยการจัดหาแหล่งเรียนรู้ตามความต้องการของเด็ก เยาวชน และประชาชนในท้องถิ่น

2.5 ความพึงพอใจของประชาชนต่อการจัดการศึกษาในระบบ พิจารณาจากความพึงพอใจของผู้เรียน ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ความพึงพอใจต่อการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พิจารณาได้จากความพึงพอใจของเด็ก เยาวชน และประชาชนที่เข้าร่วมโครงการ

3. ความหมายของการพัฒนาท้องถิ่น

ความหมายของการพัฒนาท้องถิ่น คำว่า “การพัฒนา” มาจากภาษาอังกฤษ “Development” แปลว่า การเปลี่ยนแปลงที่ละเล็กละน้อย โดยผ่านลำดับขั้นตอนต่อไปสู่ระดับที่สามารถขยายตัวขึ้น เติบโตขึ้น และเหมาะสมกว่าเดิม หรืออาจก้าวหน้าไปถึงขั้นที่อุดมสมบูรณ์เป็นที่น่าสนใจ (ปกรณั ปรียากร, 2558: 5) ส่วนความหมายจากรูปศัพท์ในภาษาไทย หมายถึง การทำความเจริญ การเปลี่ยนแปลงในทางที่เจริญขึ้น การคลี่คลายไปในทางที่ดี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2538: 238) อาจกล่าวได้ว่า การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เกิดความเจริญเติบโตงอกงามและดีขึ้นจนเป็นที่พึงพอใจ

ส่วนคำว่า “ท้องถิ่น” ในวัฒนธรรมไทยปรากฏอยู่หลายชื่อเรียกหลายรูปแบบและหลายความหมาย เช่น ถิ่นฐานบ้านช่อง ป่าเขาลำเนาไพร ภูมิลำเนา ถิ่นที่ ท้องที่ หรือสถานที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ และรวมถึงมิติความสัมพันธ์อันซับซ้อนระหว่างคน เวลา สถานที่ รวมทั้งรายละเอียดที่ถูกบรรจุอยู่ในพฤติกรรมทางสังคมหรือระบบความสัมพันธ์เฉพาะอย่าง ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า ท้องถิ่นหมายถึง ท้องที่ ถิ่นที่ ซึ่งเป็นสถานที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ และมิติสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างคน เวลา สถานที่ ที่มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมต่อกันเป็นระบบ ความสัมพันธ์เฉพาะอย่าง

สรุปความหมายของการพัฒนาท้องถิ่นได้ว่า การพัฒนาท้องถิ่น หมายถึง การทำให้บุคคลในชุมชนท้องถิ่น มีวิถีชีวิตที่ดีขึ้นทั้งทางด้านกาย จิตใจ และสิ่งแวดล้อมของชุมชน และเป็น การพัฒนาอย่างสมดุล มีความเป็นธรรมทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ และความยั่งยืนทางระบบนิเวศ (กาญจนา บุญสง, 2551: 73)

4. หลักการดำเนินการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่นด้วยการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

สุวรรณ พินตานนท์ และกาญจนา วัธนสุนทร (2555: 18–28) ได้กล่าวถึงการดำเนินการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่นด้วยการจัดการศึกษาตลอดชีวิต สรุปได้ว่า

1. เสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้คณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา อันจะทำให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหา และการสนองตอบความต้องการของท้องถิ่นนั้นๆ อย่างแท้จริง

2. พัฒนาและส่งเสริมให้โรงเรียนมีความคล่องตัวในการบริหารจัดการ ศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ถึงแม้โครงสร้างการบริหารสถานศึกษาในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหลายรูปแบบตามความเหมาะสมของแต่ละท้องถิ่น แต่เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าลักษณะการบริหารโรงเรียนมี 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารวิชาการ การบริหารบุคคล การบริหารงบประมาณ และการบริหารทั่วไป

3. พัฒนาและส่งเสริมให้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่นด้วยการจัดการศึกษาตลอดชีวิต กล่าวคือ ใช้โรงเรียนเป็นฐานในการจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้เด็ก เยาวชน และประชาชนได้เรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถนำความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพอยู่ในท้องถิ่น มีเวลาอยู่กับครอบครัวและช่วยกันพัฒนาท้องถิ่น มีรายละเอียดดังนี้

- 3.1 การจัดการศึกษาในระบบ โรงเรียนจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพได้มาตรฐาน เพื่อให้โรงเรียนผ่านเกณฑ์การประเมินของ สมศ. ในระดับดีขึ้นไปทุกมาตรฐาน และโรงเรียนทำการสำรวจความต้องการของผู้เรียน เพื่อจัดทำหลักสูตรเพิ่มเติม (รายวิชาเพิ่มเติม) ตามความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน เพื่อมุ่งพัฒนาศักยภาพผู้เรียนสู่ความเป็นเลิศตามอัจฉริยภาพของผู้เรียนแต่ละคน

- 3.2 การจัดการศึกษานอกระบบ เป็นการให้ความรู้ ซึ่งต้องมีการวัดและประเมินผล (ผู้ที่สอบผ่านจะได้รับวุฒิบัตร) โรงเรียนทำการสำรวจความต้องการในการเรียนรู้หรือความต้องการในการฝึกอบรมของเด็ก เยาวชน และประชาชนในท้องถิ่น และโรงเรียนจัดการฝึกอบรมให้ความรู้ตามความต้องการนั้นๆ (ซึ่งจะดำเนินการจัดเองหรือประสานหน่วยงานอื่นให้มาดำเนินการจัดก็ได้)

เพื่อมุ่งพัฒนาศักยภาพเด็ก เยาวชน และประชาชนในท้องถิ่นสู่ความเป็นเลิศตามอัจฉริยภาพของแต่ละคน จนสามารถนำทรัพยากรหรือวัตถุดิบในท้องถิ่นมาประกอบอาชีพได้

3.3 การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย (เป็นการจัดการศึกษาตามศักยภาพและความต้องการของแต่ละบุคคล ไม่มีการวัดและประเมินผลเพื่อมอบวุฒิบัตร) โดยโรงเรียนทำการสำรวจความต้องการในการเรียนรู้ของเด็ก เยาวชน และประชาชนในท้องถิ่น โรงเรียน จัดหาแหล่งเรียนรู้ให้แก่เด็ก เยาวชน และประชาชนที่ต้องการ (ซึ่งจะดำเนินการจัดเองหรือประสานหน่วยงานอื่นให้มาดำเนินการจัดก็ได้) เพื่อมุ่งพัฒนาศักยภาพเด็ก เยาวชน และประชาชนในท้องถิ่นสู่ความเป็นเลิศตามอัจฉริยภาพของแต่ละคน จนสามารถนำทรัพยากรหรือวัตถุดิบในท้องถิ่นมาประกอบอาชีพได้

การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่เป็นการส่งเสริมอาชีพ ควรจัดทำเป็นโครงการฝึกอบรมส่งเสริมอาชีพที่ให้ความรู้และปัจจัยการผลิต ทั้งนี้เพื่อให้เกิดผลลัพธ์อย่างแท้จริง กล่าวคือ เด็ก เยาวชน และประชาชนสามารถทำการประกอบอาชีพนั้นๆ ได้หลังจากผ่านการฝึกอบรมแล้ว เช่น บ่อเลี้ยงปลา หรือพันธุ์ปลา เป็นต้น สำหรับตัวอย่างการจัดการหาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายตามความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น เช่น ที่อ่านหนังสือพิมพ์ ห้องสมุด ศูนย์คอมพิวเตอร์ เพื่อให้บริการแก่ประชาชนในเวลาหลังเลิกเรียน วันเสาร์ วันอาทิตย์ หรือวันหยุดราชการ เป็นต้น

ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น ด้วยการจัดการศึกษาตลอดชีวิต คือ 1) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความเข้มแข็งสามารถเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาของโรงเรียนได้อย่างแท้จริง ทำให้โรงเรียนสามารถจัดการศึกษาได้สอดคล้องกับความต้องการของเด็ก เยาวชน และประชาชนในท้องถิ่น 2) โรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดการศึกษาตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพได้มาตรฐาน ทำให้เด็ก เยาวชน และประชาชนในท้องถิ่นได้เรียนรู้ตลอดชีวิต และมีความเป็นเลิศตามอัจฉริยภาพของแต่ละคนจนสามารถประกอบอาชีพได้ 3) ประชาชนในท้องถิ่นสามารถนำทรัพยากรในท้องถิ่นไปใช้ในการประกอบอาชีพได้อย่างครบวงจร เป็นคนดี มีอาชีพสุจริต และดำรงชีวิตอยู่ในท้องถิ่นได้อย่างมีความสุข ครอบครัวมีความอบอุ่น และชุมชนมีความเข้มแข็ง

5. ตัวอย่าง: การดำเนินการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (SBMLD) ด้วยการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของโรงเรียนเทศบาล 2 วัดพระทรง (สุทธิวิเทศอุปถัมภ์) สังกัดเทศบาลเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี

โรงเรียนเทศบาล 2 วัดพระทรง (สุทธิวิเทศอุปถัมภ์) ตั้งอยู่เลขที่ 187/1 ถนนมาตยาพงษ์ ตำบลท่าราบ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี จัดตั้งเมื่อ พ.ศ.2465 มีพื้นที่ 2 ไร่ 1 งาน 50 ตารางวา เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นปฐมวัยถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีผู้บริหารและครูจำนวน 23 คน นักเรียนจำนวน 275 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2556) มีอาคารสถานที่ เช่น ห้องสหกรณ์ ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องศูนย์การเรียนรู้ ห้องปฏิบัติการทางภาษา ห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์

ห้องดนตรีไทย ห้องนาฏศิลป์ เป็นต้น ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขาย รับจ้าง ฐานะค่อนข้างยากจน ผู้เรียนต้องช่วยผู้ปกครองประกอบอาชีพ และส่วนใหญ่มาจากครอบครัวแตกแยก สิ่งแวดล้อมรอบโรงเรียนเป็นชุมชนแออัด บริเวณโรงเรียนคับแคบ ทำให้เกิดปัญหาด้านการบริหารจัดการพื้นที่ในโรงเรียน

การดำเนินการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่นด้วยการจัดการศึกษาตลอดชีวิต แบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการสร้างเสริมความเข้มแข็งของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการจัดการศึกษาในระบบ ด้านการจัดการศึกษานอกระบบ และด้านการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย มีรายละเอียดดังนี้

5.1 ด้านการสร้างเสริมความเข้มแข็งของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหาร ได้จัดทำเป็นโครงการเสริมสร้างเสริมความเข้มแข็งของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 3 กิจกรรมย่อย คือ 1) การฝึกอบรมหรือประชุมสัมมนา 2) การศึกษาดูงาน 3) การประชุมผู้ปกครองโดยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเข้ารับฟังปัญหา

5.2 ด้านการจัดการศึกษาในระบบ โรงเรียนจัดการศึกษาอย่างหลากหลายตามความต้องการของผู้เรียน อันจะนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนสู่ความเป็นเลิศตามอัจฉริยภาพของแต่ละบุคคลจนสามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพได้ มี 3 โครงการ คือ

5.2.1 โครงการพัฒนาศักยภาพเด็กปฐมวัยและสร้างศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย

5.2.2 โครงการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนสู่ความเป็นเลิศตามอัจฉริยภาพด้านดนตรีไทย และสร้างศูนย์การเรียนรู้ดนตรีไทย เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้แก่เด็กอนุบาล ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา

5.2.3 โครงการพัฒนาศักยภาพสู่ความเป็นเลิศด้านกีฬา สำหรับเด็กประถมศึกษาและมัธยมศึกษา โดยการจัดซื้ออุปกรณ์กีฬา เช่น ตะกร้อ ฟุตบอล ฟุตซอล และวอลเลย์บอล เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนในเวลาและฝึกซ้อมพิเศษนอกเวลาในทอนเย็นวันจันทร์ถึงวันศุกร์ และวันเสาร์-อาทิตย์ โดยครูผู้สอนกีฬา

5.3 การจัดการศึกษานอกระบบ

ได้จัดทำโครงการโตนดเมืองเพชร เพื่อพัฒนาศักยภาพเด็ก เยาวชนและประชาชนในท้องถิ่น ให้มีความสามารถในการนำทรัพยากรหรือวัตถุดิบในท้องถิ่นมาประกอบอาชีพได้ ประกอบด้วยกิจกรรม 1) การจัดการเรียนรู้และสร้างศูนย์การเรียนรู้เรื่อง ตาลโตนดเมืองเพชร 2) จัดซื้อวัสดุฝึกทำผลิตภัณฑ์จากส่วนประกอบของ ต้นตาล เช่น ใบตาล ลูกตาล จาวตาล เปลือกตาล ต้นตาล เพื่อการจัดการเรียนการสอนทำผลิตภัณฑ์โดยการฝึกอบรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และ

จัดทำเป็นรายวิชาเพิ่มเติมในชั่วโมงชุมนุม 3) จ้างเหมาครูภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความชำนาญด้านงานหัตถกรรมตาลโตนดเมืองเพชร จำนวน 7 คน เพื่อจัดการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนในระบบในกิจกรรมชุมนุม และนักเรียนนอกระบบ ได้แก่ เด็ก เยาวชน และประชาชนผู้สนใจในวันเสาร์ กิจกรรมที่ทำ ได้แก่ กิจกรรมการทำตัวสัตว์จากจาวตาล การสานใบตาลเป็นตัวสัตว์และของใช้ เป็นต้น

5.4 การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อพัฒนาเด็ก เยาวชนและประชาชนในท้องถิ่นสู่ความเป็นเลิศตามอัจฉริยภาพของแต่ละคน จนสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ มี 1 โครงการประกอบด้วยกิจกรรมย่อย 2 กิจกรรม คือ

โครงการสอนงานอาชีพที่เป็นรายได้เสริม ประกอบด้วย

กิจกรรมที่ 1 ฝึกอบรมการทำน้ำพริกแกงประเภทต่างๆ จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น น้ำพริกแกงส้ม น้ำพริกแกงเผ็ด และน้ำพริกเผา

กิจกรรมที่ 2 การทำดอกไม้จันทน์ พวงหรีด และการร้อยลูกปัด โดยครูภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นครูผู้สอน

จากการดำเนินการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น ด้วยการจัดการศึกษาตลอดชีวิต โรงเรียนเทศบาล 2 วัดพระทรง (สุทิวีเทศอุปถัมภ์) ได้ทำการประเมินตามคู่มือที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้จัดทำขึ้นในปีการศึกษา 2558 ผลการประเมินพบว่า 1) ผลที่เกิดกับครู ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างหลากหลาย มีการจัดกิจกรรมกระตุ้นให้นักเรียนรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และครูมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง 2) ผลที่เกิดกับผู้เรียน ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข ได้คิดและลงมือปฏิบัติจริง ได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและนำไปประกอบอาชีพได้ 3) ผลที่เกิดกับโรงเรียน โรงเรียนเป็นที่ยอมรับของชุมชน โรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการศึกษาของชุมชน และโรงเรียนสามารถจัดการศึกษาได้อย่างหลากหลาย ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย 4) ผลที่เกิดกับชุมชน เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างชุมชนกับโรงเรียน มีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้เกิดความภาคภูมิใจและช่วยกันอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น (โรงเรียนเทศบาล 2 วัดพระทรง (สุทิวีเทศอุปถัมภ์), 2556: 29-43)

6. ผลงานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่นด้วยการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ได้มีผลงานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่นหลายเรื่อง ในที่นี้ขอนำเสนอเป็นตัวอย่างเพียงสองเรื่อง ดังนี้

ฐิติพรรณ บันลือทรัพย์ (2561: 121-128) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่นของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี เป็นการวิจัยเชิงประเมิน ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการประเมินแบบซิปป (CIPPIEST

Model) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า

1. บริบทของโครงการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่นโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจากค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ความสอดคล้องระหว่างความต้องการของสังคมกับวัตถุประสงค์ของการบริหารจัดการศึกษา รองลงมาความชัดเจนของวัตถุประสงค์ของโครงการ

2. ปัจจัยนำเข้า โดยรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายข้อจากค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ความเพียงพอของสถานที่ในการทำกิจกรรม รองลงมาความเหมาะสมของเนื้อหา การจัดทำหลักสูตรที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ

3. กระบวนการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายข้อจากค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การแต่งตั้งบุคลากรรับผิดชอบโครงการ การสำรวจความต้องการการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น

4. ผลผลิต โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ 1) ด้านผลกระทบ ผู้เรียนสามารถเสนอแนวทางในการพัฒนางานของตนเองได้และนักเรียนมีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง 2) ด้านประสิทธิผล นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ และสามารถพัฒนาเป็นอาชีพได้ 3) ด้านความยั่งยืน การดำเนินงานมีความเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานภายนอกและมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง 4) ด้านการถ่ายทอดส่งต่อ ครูสามารถนำความรู้ที่ได้ไปบูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น และนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนและสังคม

วราศิน ดาศรี (2558: 35) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินโครงการการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น โรงเรียนเทศบาลเมืองท่าบ่อ สังกัดเทศบาลเมืองท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย พบว่า 1) ด้านบริบท วัตถุประสงค์ของโครงการสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555 – 2558) 2) ปัจจัยนำเข้าที่ใช้ในการบริหารโครงการมีความเหมาะสม 3) กระบวนการในการดำเนินการจัดกิจกรรมบริหารโครงการมีความเหมาะสม 4) ผลผลิตมี ความเหมาะสม คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความพึงพอใจในระดับมาก ส่วนผู้ปกครองและนักเรียนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด

จากผลงานวิจัยดังกล่าว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการประเมินการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่นด้วยการจัดการศึกษาตลอดชีวิตพบว่า ในภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า 1) ด้านบริบท วัตถุประสงค์ของการบริหารจัดการศึกษา สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและแผนพัฒนาการศึกษาและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2) ด้านปัจจัยนำเข้า มีความเพียงพอและเหมาะสม 3) ด้านกระบวนการ มีความเหมาะสมทั้ง

การแต่งตั้งบุคลากรรับผิดชอบและการจัดกิจกรรม 4) ด้านผลผลิต ผู้ปกครองและนักเรียนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

บทสรุป

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่นด้วยการจัดการศึกษาตลอดชีวิตถือเป็นนวัตกรรมทางการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องการให้โรงเรียนในสังกัดซึ่งกระจายอยู่ตามท้องถิ่นทั่วประเทศเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับการจัดการศึกษาตลอดชีวิต โดยการส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนในฐานะที่เป็นหน่วยปฏิบัติมีความคล่องตัวในการบริหารการจัดการศึกษา และเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียโดยเฉพาะคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนผู้ปกครองนักเรียน ผู้แทนองค์กรศาสนา ผู้แทนครู เป็นต้น ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาเพื่อให้โรงเรียนสามารถจัดการศึกษาตลอดชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและมาตรฐาน ทำให้เด็ก เยาวชน และประชาชนในท้องถิ่นได้เรียนรู้ตลอดชีวิต และมีความเป็นเลิศตามอัจฉริยภาพของแต่ละบุคคลสามารถนำองค์ความรู้ไปประกอบอาชีพได้โดยใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น ตลอดทั้งสามารถดำรงชีวิตอยู่ในท้องถิ่นได้อย่างมีความสุข ทำให้ชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง ส่งผลให้ประเทศชาติเกิดความมั่นคง

จากแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น ด้วยการจัดการศึกษาตลอดชีวิตดังกล่าวข้างต้น สามารถกล่าวได้ว่าเป็นแนวคิดที่พัฒนาจากฐานรากของประเทศ คือ พัฒนาศักยภาพในท้องถิ่นให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยใช้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาเพื่อส่งผลต่อความเข้มแข็งของสังคมและประเทศ จึงควรส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนทุกสังกัดซึ่งกระจายอยู่ตามท้องถิ่นทั่วไทย ไม่เฉพาะแต่โรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น ได้นำแนวคิดนี้ไปสู่การปฏิบัติอย่างพร้อมเพรียงกัน อย่างไรก็ตามการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่นด้วยการจัดการศึกษาตลอดชีวิตจะประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับความร่วมมือของบุคลากรทุกฝ่ายที่ตระหนักและเห็นความสำคัญของแนวคิดนี้ ซึ่งผู้เขียนมีแนวคิดที่จะเสนอแนะ 3 ประการ คือ 1) โรงเรียนที่อยู่ใกล้ๆ กันหรืออยู่ในกลุ่มเดียวกัน ควรมีการประสานความร่วมมือจัดตั้งเป็นเครือข่ายการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อช่วยเหลือกันโดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการแบ่งปันทรัพยากรซึ่งกันและกัน 2) โรงเรียนควรตั้งศักยภาพของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่นได้เข้าร่วมการบริหารโรงเรียนอย่างแท้จริงตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบประเมินผลและการปรับปรุงแก้ไข 3) ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครูในโรงเรียนซึ่งถือว่าเป็นบุคคลสำคัญที่จะทำให้งานประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครูจำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านวิชาการและความสามารถพิเศษด้านดนตรี กีฬาและงานอาชีพต่างๆ ผู้บริหารสถานศึกษาควร

กำหนดเป็นนโยบายที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม มีการจัดตั้งคณะกรรมการการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น ตลอดจนสร้างขวัญกำลังใจและสร้างบรรยากาศในโรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของคนในท้องถิ่น เพื่อสร้างการยอมรับ ผู้เขียนคาดหวังว่าถ้าทุกฝ่ายร่วมมือกันเป็นพลังขับเคลื่อนด้วยความมุ่งมั่น ตั้งใจและก้าวไปด้วยกันในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่นให้มีความเป็นอยู่ที่ดี มีอาชีพ มีรายได้ ย่อมทำให้ท้องถิ่นเข้มแข็ง นำไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนของประเทศตามเป้าหมายที่วางไว้ ท่านเห็นด้วยหรือไม่ หรืออย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา บุญส่ง. (2551). การพัฒนาตัวบ่งชี้บทบาทความเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี. ปรินญาการศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กาญจนา วัฒนสุนทร. (2555). รายงานผลการวิจัยเรื่อง การจัดการศึกษาท้องถิ่น แบบบูรณาการเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต. กรุงเทพฯ: เอ็ดดูมิเดีย.
- ฐิติพรรณ บันลือทรัพย์. (2561). การบริหารจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่นของโรงเรียน สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- ปกรณั ปรียากร. (2558). ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาในเอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารการพัฒนาชุมชน หน่วยที่ 1-6 (พิมพ์ครั้งที่ 14). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ปรเมธี วิมลศิริ. (2559). ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี อนาคตประเทศไทย เพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน. หลักสูตรวิชาการประกันภัยระดับสูง (วสป.) รุ่นที่ 1 ปี 2559 ณ ห้องประชุมสถาบันวิทยาการประกันภัยระดับสูง รุ่นที่ 6 ปี 2559.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2562). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2562. สืบค้นเมื่อ 19 ตุลาคม 2562, จาก www.vatchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/A/057/T_0049.PDF.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2538). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- โรงเรียนเทศบาล 2 วัดพระทรง (สุทิวีเทศอุปถัมภ์). (2556). การบริหารจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น. เพชรบุรี: ผู้แต่ง.
- วราศิน ดาศรี. (2558). รายงานการวิจัยเรื่อง การประเมินโครงการการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (SBMLD) โรงเรียนเทศบาลเมืองท่าบ่อ (ท.1) สังกัด

- เทศบาลเมืองท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย. สืบค้นเมื่อ 2 ตุลาคม 2558, จาก www.tbmu.ac.th/index.php?name=research&category=1.
- กระทรวงมหาดไทย. กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. สำนักประสานและพัฒนากิจการการศึกษา. ส่วนแผนและงบประมาณทางการศึกษาท้องถิ่น. (2551). **การปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษา สำหรับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่นและระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการนำเงินรายได้ของสถานศึกษาไปจัดสรรเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2551**. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- กระทรวงศึกษาธิการ. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2558). **รายงานการวิจัยแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 (พิมพ์ครั้งที่ 2)**. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- _____. (2560). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579**. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สุวรรณ พิณตานนท์ และกาญจนา วัธนสุนทร. (2555). **การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ: เอ็ดดูมีเดียพับลิชชิง.
- สุวรรณ พิณตานนท์. (2555). **การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ: เอ็ดดูมีเดียพับลิชชิง.
- Dave, R.H. (1975). **Reflections on lifelong education and the school**. (UIE Monograph III) Hamburg: Unesco Institute for Education.
- Galbraith, M.W. (Ed.). (1992). "Future Prospects for Rural Lifelong Education" in Galbraith, M.W. **Education in the rural American community: A lifelong process**. Florida: Krieger Publishing.
- Hainuat, L.D. (1981). "Educational needs" in UNESCO. **Curricula and lifelong education: Education on the move**. France: Imprimeries du Chambéry.
- Peterson, R.R. (1979). "Present source of education and learning" in Peterson R.E. (Ed.). **Lifelong learning in American**. San Francisco: Jossey-Bass.

การดำเนินงานในเครือข่ายธุรกิจเสื้อผ้ามือสอง Operations in a Secondhand Clothing Business Network

วิโรจน์ เจษฎาลักษณ์¹ / ณัฐมา ปักกิ่ง²
Nutch Pukkung¹ / Viroj Jadesadalug²

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

¹Assist. Prof. Dr., Faculty of Management Science, Silpakorn University

²นักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

²Student of Bachelor Program in Business Administration,
Faculty of Management Science, Silpakorn University.

* Correspond author e-mail: viroj_jade@hotmail.com

(Received: March 4, 2020; Revised: May 7, 2020; Accepted: June 1, 2020)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ข้อมูลทั่วไปของธุรกิจเสื้อผ้ามือสอง 2) การดำเนินงานในเครือข่ายธุรกิจเสื้อผ้ามือสอง การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ประกอบธุรกิจเสื้อผ้ามือสอง คือ ผู้นำเข้า ผู้ค้าส่ง ผู้ค้าปลีกรายย่อย และผู้บริโภค ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และแหล่งข้อมูลอื่น ๆ และนำข้อมูลที่ได้อา วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และนำเสนอผลการศึกษาในรูปแบบการพรรณนาความ

ผลการศึกษาพบว่า 1) เสื้อผ้ามือสองมีแหล่งใหญ่ที่รับเสื้อผ้ามือสองมาจำหน่าย คือ โกดังนำเข้า ตลาดโรงเกลือ และตลาดขายส่ง ซึ่งจะขายส่งแบบราคาเหมาเป็นร้อยตัวขึ้นไป ทัศนคติของผู้บริโภคที่มีต่อเสื้อผ้ามือสองคือ ราคาเสื้อผ้ามือสองถูกกว่าเสื้อมือหนึ่งและคุณภาพไม่ต่างจากสินค้ามือหนึ่งและพฤติกรรมของผู้บริโภคจากคุณภาพที่ไม่ต่างจากสินค้ามือหนึ่ง ลูกค้ายอมจ่ายเพราะช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายได้ และ 2) เครือข่ายของธุรกิจเสื้อผ้ามือสอง เริ่มจากการนำเข้าเสื้อผ้ามือสองจากต่างประเทศมาจำหน่ายเป็นลักษณะกระสอบในประเทศไทย มีกลุ่มลูกค้าหลักคือผู้ค้าส่งและผู้ค้าปลีก ผู้ค้าส่งจะหาแหล่งที่นำเข้าและซื้อมาจำหน่ายเป็นกระสอบ ส่วนผู้ค้าปลีกจะทำการซื้อสินค้ายกกระสอบและไปคัดเอง โดยหาร้านค้าส่งจากหลายที่เพื่อหาเสื้อผ้าประเภทที่ต้องการขาย สินค้าที่นิยมจำหน่ายเป็นกลุ่มประเภทเสื้อยืดเหมือนการขายส่ง ส่วนมากจะจำหน่ายในตลาดนัด ถนนคนเดิน และเปิดขายทางช่องทางออนไลน์ พร้อมด้วยโปรโมชั่นการลดราคาเมื่อซื้อเป็นจำนวนมาก ความเสี่ยงของการทำธุรกิจนี้ คือ การแข่งขันกันในตลาดเดียวกัน ความเสื่อมสภาพของสินค้าที่เก็บรักษาในโกดังสินค้า กระแสความนิยมของผู้บริโภคและสภาวะเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งการวิจัยครั้งนี้สามารถนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารและพัฒนา

การดำเนินงานธุรกิจเสื้อผ้ามือสองหรือธุรกิจสินค้ามือสองอื่นๆ ให้มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จต่อไป

คำสำคัญ: เสื้อผ้ามือสอง เครือข่ายธุรกิจ การดำเนินงาน

Abstract

This objective of this research were to study 1) general information of secondhand clothes business, and 2) network of secondhand clothing business. This study used qualitative research. The informants were secondhand clothing operators: importers, wholesalers, retailers and consumers. The data were collected by using a semi-structured interview and non-participatory observation. Data obtained were then analyzed to generate conclusions and to present the result of this study in the descriptive form.

The results of this study showed that: 1) Secondhand clothes had a large source from the import warehouse, Rong Kluea market, and wholesale market. They would be wholesale at a price of a hundred or more. The attitude of consumers towards secondhand clothes was that the price of secondhand clothes was cheaper than firsthand clothes, while the quality was not different from the firsthand goods. Customers were willing to pay because they could save money. 2) The network of secondhand clothing business began with importing secondhand clothes from foreign countries to be sold as sacks in Thailand. The main customers were wholesalers and retailers. Wholesalers would find sources of imports and bought secondhand clothes to sell in sacks. Retailers would buy products in sacks and selected them by themselves by looking for wholesale stores from many places to find the type of clothing that they wanted to sell, focusing on selling T-shirts like wholesalers. Most of them would be sold in markets, street markets, and available online with a discount promotion when buying in bulk. The risks of this business was competition in the same market, deterioration of goods stored in warehouses, consumer trends, and economic change conditions. This research could be used as a guideline for management and development of secondhand clothing business or other secondhand goods business to be more effective and successful.

Keywords: Second hand clothes, business network, operating

บทนำ

ธุรกิจเสื้อผ้า เป็นอีกธุรกิจหนึ่งที่น่าสนใจ และตอบโจทย์ผู้ที่รักในการแต่งตัวและต้องคอยหาเสื้อผ้าใหม่ๆ เพื่อสวมใส่เสมอ ทำให้ธุรกิจเสื้อผ้าสามารถทำกำไรได้อย่างน่าสนใจ เสื้อผ้าเป็นเครื่องแต่งกายหรือเครื่องนุ่งห่มเป็นสิ่งสวมใส่ เป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต เสื้อผ้าไม่ใช่เป็นเพียงใช้ปกปิดร่างกายเท่านั้น แต่กลับเป็นสิ่งที่บ่งชี้ถึงฐานะและรสนิยมของผู้สวมใส่ และสถานภาพทางสังคมของผู้สวมใส่ (พิชามญชุ์ มะลิขาว, 2554)

ปัจจุบันสินค้ามือสองได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นที่นิยมหันมาใช้สินค้ามือสองกันมาก ซึ่งสินค้ามือสองส่วนใหญ่ที่วัยรุ่นนิยมใช้ก็มักจะเป็นมักเป็นเสื้อผ้ามือสอง เสื้อผ้ามือสองเป็นชื่อเรียกของสินค้าที่ผ่านการใช้งานมาแล้ว ซึ่งอาจจะไม่ได้ผ่านการใช้งานมาเพียงครั้งเดียว แต่อาจถูกใช้งานมาแล้วหลายครั้ง ซึ่งเป็นสินค้าที่ยังคงมีสภาพดีสามารถใช้งานได้และที่สำคัญจะมีราคาถูกกว่าสินค้าใหม่หลายเท่าตัว ส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่มาจากต่างประเทศ สินค้าชนิดนี้จึงเป็นที่สนใจของผู้นิยมใช้สินค้าที่มียี่ห้อต่างๆ เพราะมีสภาพดีมีความสวยงามและมีรูปลักษณะที่ทันสมัย (สุกัญญา มุกดามนตรี, 2552) บางครั้งเสื้อผ้ามือสองก็จะมีสินค้าแบบเก่าและแปลกตาที่ไม่มีขายในสินค้าใหม่ทั่วไป เสื้อผ้ามือสองนั้นไม่ได้รับความนิยมในกลุ่มวัยรุ่นเท่านั้น แต่ก็ยังได้รับความนิยมจากกลุ่มวัยทำงานทั้งผู้ที่มีรายได้น้อยและรวมถึงผู้ที่มีรายได้มากก็หันมาสนใจเสื้อผ้ามือสองกัน เพราะราคาถูกกว่าสภาพการใช้น่าพอใจได้ บางครั้งอาจจะได้สินค้าที่คุณภาพดีไม่แพ้สินค้าใหม่หรือบางครั้งถ้าเลือกดูดีๆก็มีโอกาสได้เสื้อผ้ายี่ห้อต่างประเทศ คุณภาพดี เสื้อผ้าสะสม ทำให้ผู้ใช้เสื้อผ้ามือสองสามารถประหยัดค่าใช้จ่ายได้ ส่วนผู้ขายต้องมีความรู้และทักษะต่างๆสำหรับการขายสินค้ามือสอง โดยเฉพาะเรื่องการคัดเลือกสินค้า ต้องเสียเวลาในการติดตามกระแสนิยมหรือเทรนด์แฟชั่น ที่ผู้บริโภคต้องการในขณะนั้นอย่างต่อเนื่อง และอาจมีโอกาสดำเนินธุรกิจถ้าผู้ขายไม่มีความรู้เกี่ยวกับเสื้อผ้ามือสอง หรือนำสินค้าไม่มีคุณภาพมาขาย ทำให้ลูกค้าอาจคิดว่าสินค้าที่นำมาขายเป็นสินค้าเกรดต่ำ คุณภาพไม่ดี ตกยุคตกสมัยไปแล้ว หรือเสื้อผ้ามือสองที่มีแบรนด์เสื้อผ้าที่ถูกนำมาจำหน่ายต่อ ทำให้ลูกค้าไม่มั่นใจในสินค้าว่าของแท้ของปลอม ซึ่งผู้ขายต้องให้คำแนะนำและข้อสงสัยต่อลูกค้า (มนตรี ศรีวงษ์, 2016) ทำให้ธุรกิจเสื้อผ้ามือสองเริ่มเกิดขึ้นในประเทศไทยมากขึ้นและผู้ประกอบการหันมาสนใจทำธุรกิจนี้ ซึ่งเป็นธุรกิจที่มีการลงทุนต่ำ กำไรสูง เป็นสินค้าที่ขายง่าย เป็นการลงทุนที่มีความเสี่ยงน้อยและคืนทุนเร็ว โดยผู้ประกอบการอาจทำเป็นอาชีพเสริมเพิ่มรายได้หรือลงทุนค้าขายเป็นอาชีพหลัก ด้านผู้บริโภคก็หันมาสนใจเสื้อผ้ามือสองกันอย่างแพร่หลาย ทั้งรูปแบบ ความเหมาะสมกับรูปร่างและบุคลิก โดยผู้สวมใส่สามารถเลือกรูปแบบให้เข้ากับสถานการณ์และสถานที่ต่างๆ ที่จะเพราะยังเป็นสิ่งสำคัญที่ยังต้องการอยู่ตลอด จึงทำให้

ตลาดเสื้อผ้าเติบโตได้เรื่อยๆ จากเสื้อผ้ามือสองที่มีความต่างกับเสื้อผ้ามือ 1 ตรงที่ไม่มีความซ้ำกันมีแค่ตัวเดียวแบบเดียวหมดแล้วหมดเลยและนี่ก็คือเสน่ห์อีกแบบของเสื้อผ้ามือสอง

จากเหตุผลข้างต้นจึงนำมาศึกษาการดำเนินงานในเครือข่ายธุรกิจเสื้อผ้ามือสอง โดยมุ่งเน้นไปที่กลุ่มผู้ค้าส่งและผู้ค้าปลีกรายย่อย เกี่ยวกับการดำเนินงานและกลยุทธ์การทำการตลาดของผู้ประกอบการธุรกิจนี้ ที่จะได้นำผลวิจัยนี้มาเป็นแนวทางในการเปิดธุรกิจร้านเสื้อผ้าและนำมาปรับใช้ให้ตรงกับความต้องการของลูกค้าเป้าหมายนั้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปของธุรกิจเสื้อผ้ามือสอง
2. เพื่อศึกษาการดำเนินงานในเครือข่ายธุรกิจเสื้อผ้ามือสอง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยสำรวจในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี โดยจะมีเนื้อหาเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของธุรกิจเสื้อผ้ามือสองและการดำเนินงานในเครือข่ายธุรกิจเสื้อผ้ามือสอง ระยะเวลาการวิจัยครั้งนี้เริ่มตั้งแต่วันที่ 31 กรกฎาคม 2562 ถึง 16 มีนาคม 2563 และการดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่ 14 ธันวาคม 2562 ถึง 17 มกราคม 2563

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักโดยมีเครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วย ตัวผู้วิจัยที่ต้องเข้าไปใกล้ชิดกับผู้ถูกวิจัยมากที่สุด เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการและเตรียมความพร้อมให้กับตัวเองก่อนที่จะลงมือเก็บข้อมูลจริง การสัมภาษณ์ (Interview) ผู้วิจัยได้สร้างแนวคำถามเพื่อใช้สำหรับเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured or guided interviews) การสังเกตการณ์ (Observation) โดยใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participation observation) และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลและเกณฑ์การคัดเลือก

ในการศึกษาครั้งนี้ใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured or guided interviews) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ประกอบการธุรกิจเสื้อผ้ามือสองที่เป็นผู้นำเข้าและผู้ค้าส่ง 1 ราย ผู้ค้าปลีกรายย่อย 3 ราย และผู้บริโภค 3 ราย ซึ่งเกณฑ์การคัดเลือกผู้นำเข้าและผู้ค้าส่งและผู้ค้าปลีกรายย่อย เลือกผู้ประกอบการที่มีประสบการณ์ประกอบธุรกิจนี้มาแล้วไม่ต่ำกว่า 1 ปี เนื่องจากผู้ประกอบการกลุ่มนี้จะมีแนวคิดหรือกลยุทธ์ที่สามารถทำให้กิจการของตนประสบ

ความสำเร็จและอยู่รอดได้ภายใต้การแข่งขันที่สูงที่ให้ข้อมูลของกิจการของตนเกี่ยวกับเสื้อผ้ามือสอง ส่วนผู้บริโภคที่เลือกซื้อสินค้ามือสองที่ทำการสัมภาษณ์ คัดเลือกจากพฤติกรรมการซื้อเสื้อผ้ามือสองอย่างสม่ำเสมอและบ่อยครั้ง ทำให้ผู้วิจัยสามารถศึกษาถึงพฤติกรรมและทัศนคติของผู้บริโภคในการเลือกซื้อสินค้า

4. การเลือกพื้นที่

การเลือกพื้นที่ที่ศึกษา ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ สถานที่ที่มีความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่จะได้ได้รับความนิยมนิยมและความยอมรับจากผู้บริโภค ที่เขตพื้นที่นั้น คือ ร้าน Stockhome Factory เป็นร้านที่มีผู้ติดตามในโซเชียลเป็นจำนวนมากและมีการรีวิวกจากผู้ซื้อในทางที่ดี เป็นที่พอใจของลูกค้าที่มาซื้อ และตลาดนัดกลางคืน (ตลาดนกฮูก) เป็นตลาดที่มีคนพลุกพล่าน เป็นที่นิยมของวัยรุ่นและวัยทำงาน ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของธุรกิจเสื้อผ้ามือสอง

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงคุณภาพมีวิธีการเก็บข้อมูลที่หลากหลายวิธีตามความเหมาะสมของข้อมูลที่ต้องการของผู้วิจัย ในการวิจัยการดำเนินงานในเครือข่ายธุรกิจเสื้อผ้ามือสอง โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการดังนี้ การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เก็บข้อมูลผ่านการจดบันทึก สัมภาษณ์ และบันทึกเสียง การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant observation) ผู้วิจัยจะสังเกตกิจกรรมต่างๆ ของผู้ประกอบการตลอดจนผู้บริโภค และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารทางวิชาการ รายงานการวิจัยวิทยานิพนธ์ สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลธุรกิจเสื้อผ้ามือสอง เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์เกี่ยวกับเรื่องที่ผู้วิจัยได้ทำ

6. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูลโดยใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Data triangulation) เพื่อตรวจสอบว่าข้อมูลที่เก็บรวบรวมนั้นถูกต้องและมีความน่าเชื่อถือของข้อมูลหรือไม่ ได้แก่ ด้านผู้ให้ข้อมูล ใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ กันเพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีการสังเกตควบคู่กับการซักถาม พร้อมกันนั้นก็ศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารประกอบด้วย เป็นการเก็บข้อมูลจาก 3 วิธีที่แตกต่างกัน คือ การสัมภาษณ์ การสังเกต และการใช้เอกสารในการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยผู้วิจัยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์และการสังเกตเป็นหลักจากผู้ให้ข้อมูล ว่ามีความสอดคล้องกันกับเอกสารที่เกี่ยวข้องในการวิจัยครั้งนี้หรือไม่ กรณีที่ข้อมูลมีความขัดแย้งไม่ตรงกัน ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้ไปสัมภาษณ์และสังเกตกับผู้ให้ข้อมูลอื่นถึงประเด็นดังกล่าวอีก เพื่อให้ได้มาซึ่งความถูกต้องและน่าเชื่อถือของข้อมูล หากข้อมูลที่ได้มีความขัดแย้งหรือขาดความน่าเชื่อถือ ผู้วิจัยจะดำเนินการค้นคว้าและตรวจสอบเพิ่มเติม เพื่อเป็นการยืนยันและหาข้อสรุปเพื่อให้เกิดความชัดเจนและความถูกต้องน่าเชื่อถือของข้อมูลต่อไป

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ครบแล้ว ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม จะถูกนำมาวิเคราะห์ จัดกลุ่มข้อมูล และเรียบเรียงข้อมูล รวมทั้งเชื่อมโยงข้อมูลที่สามารถจับกลุ่มสาระความหมายหรือแนวคิดต่างๆ ที่มีความหมายใกล้เคียงกันเข้าด้วยกัน และวิเคราะห์เนื้อหาข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการ จากนั้นจะทำการสรุปผลการวิจัยในรูปแบบของการพรรณนาความ ซึ่งหากพบว่ามีข้อมูลตกหล่นหรือข้อมูลขัดแย้งก็จะมีเก็บข้อมูลเพิ่มเติมทันทีเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ที่สุด โดยนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนเป็นภาพรวม โดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม มาเป็นแนวทางในการศึกษาครั้งนี้

8. การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีการเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์เชิงลึกซึ่งมีข้อมูลที่เป็นความลับ ดังนั้นการนำข้อมูลที่ได้อัปโหลดใช้วิจัยค่านึงถึงสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อให้ผู้ให้ข้อมูลในประเด็นเรื่องการยินยอมของผู้ให้ข้อมูลและการรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล โดยผู้วิจัยให้สิทธิแก่ผู้ให้ข้อมูลโดยมีการชี้แจงและอธิบายของการวิจัยการนำข้อมูลไปใช้ การรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูลโดยการใช้นามแฝงไม่เปิดเผยชื่อจริง เพื่อปกป้องข้อมูลที่เป็นความลับของผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลก่อนจะมีการจัดบันทึก และบันทึกเสียงเก็บข้อมูลและจะทำลายข้อมูลเมื่อเสร็จสิ้นการวิจัย

ผลการวิจัย

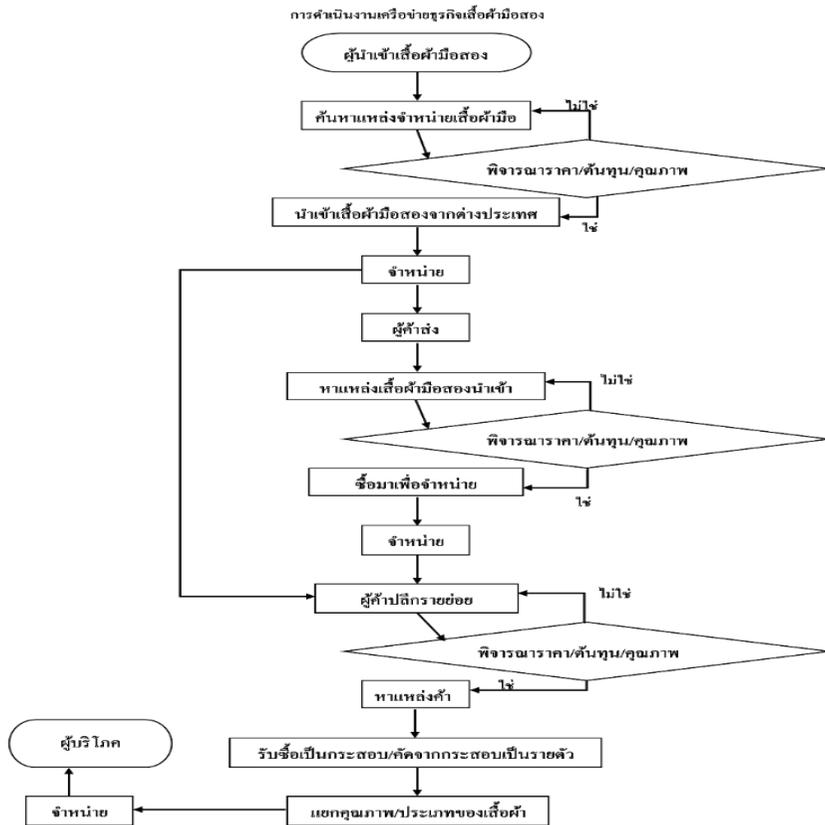
1. ข้อมูลทั่วไปของธุรกิจเสื้อผ้ามือสอง

เสื้อผ้ามือสอง เป็นเสื้อผ้าที่ผ่านการใช้งานมาแล้ว โดยเสื้อผ้านั้นยังอยู่ในสภาพดีและสามารถใช้ต่อได้ซึ่งในประเทศไทยมีผู้คนหันมานิยมขายเสื้อผ้ามือสอง จากเสื้อผ้าของตนที่ใช้แล้วมาขายต่อในราคาถูกหรือ การนำเข้าเสื้อผ้ามือสองที่มาจากต่างประเทศนำมาขายในประเทศไทย โดยผู้ค้าส่งจะซื้อจากผู้นำเข้ามาเป็นกระสอบมาขายต่อให้กับผู้ซื้อ โดยแหล่งใหญ่ที่รับเสื้อผ้ามือสองจากการนำเข้ามานำจำหน่าย คือ โกดังนำเข้าเสื้อผ้ามือสอง ตลาดโรงเกลือ ตลาดขายส่งแหล่งใหญ่ ส่วนแหล่งขายเสื้อผ้ามือสองนั้นมีหลายแห่ง เช่น ตลาดนัด ตลาดเปิดท้าย ตลาดกลางคืน ซึ่งเสื้อผ้าเหล่านี้จะมีความหลากหลาย การซื้อขายเสื้อผ้ามือสองจะขายส่งเป็นแบบราคาเหมาเป็นร้อยตัวขึ้นไปหรือเรียกว่า ผ้ากระสอบ ที่มีการแยกเกรด แยกประเภท และแยกตามประเทศที่ผลิตไว้แล้ว ซึ่งผู้ค้าส่งหรือผู้ค้าปลีกรายย่อยส่วนใหญ่จะซื้อเป็นกระสอบและมาคัดแยกคุณภาพอีกที แต่มีผู้นำเข้าน้อยรายที่จะจำหน่ายแบบให้คัดเสื้อผ้าพร้อมกับจำหน่ายเป็นกระสอบด้วย ซึ่งการคัดเสื้อผ้ามาจำหน่ายต่อจะนิยมในหมู่ผู้ค้าปลีกย่อย และการคัดเสื้อผ้ามือสองจะคัดจากแบรนด์ ตราลินค้า และสภาพของเสื้อผ้าที่อย่างน้อย ต้องอยู่ในสภาพ 70% ขึ้นไป ถึงจะขายได้ราคาดีและยังเป็นแบรนด์ที่เป็นที่นิยมราคาขายจะสูงขึ้นไป สำหรับเสื้อผ้าที่เสียหายหรือขาดชำรุดจนไม่สามารถใส่ได้ก็

จะทำลายต่อไป โดยส่วนใหญ่ผู้ประกอบการจำหน่ายเสื้อผ้ามือสองหลากหลายประเภท ประเภทของเสื้อผ้าที่นำมาขายนั้นมีหลายอย่างหลายประเภท ซึ่งเสื้อยืดเป็นที่นิยมจำหน่ายกันมาก นอกเหนือจากนั้นอาจจะขายเสื้อผ้าตามฤดูกาล เช่น ในช่วงฤดูร้อนขายเสื้อฮาวาย ฤดูหนาวขายเสื้อกันหนาว และเสื้อขนเป็ด หรือประเภทที่หาซื้อยาก เช่น เสื้อผ้ากีฬา ในแบรนด์ที่เป็นที่นิยม เพราะเสื้อประเภทนี้ถ้าเป็นมือสองการแข่งขันในตลาดนั้นมีคู่แข่งน้อยกว่าเสื้อผ้าประเภทอื่นๆ

สิ่งหนึ่งที่ทำให้ธุรกิจของเสื้อผ้ามือสองนั้นขับเคลื่อนไปได้คือผู้บริโภค ผู้บริโภคนั้นมีทัศนคติและพฤติกรรมอย่างไรต่อเสื้อผ้ามือสอง โดยทัศนคติของผู้บริโภคที่มาจากความรู้สึกหรืออคติของผู้บริโภคที่มีต่อเสื้อผ้ามือสอง เพราะเสื้อผ้ามือสองแรกเริ่มก็มีด้านที่ไม่ดีอยู่มาก ผู้ขายจึงสร้างแนวโน้มที่จะทำให้ผู้บริโภคนั้นหันมาสนใจซื้อ ในด้านราคาของเสื้อผ้ามือสองที่มีราคาถูกกว่าเสื้อมือหนึ่งและคุณภาพของเสื้อผ้ามือสองบางตัวที่ ไม่ต่างจากสินค้ามือหนึ่ง ผู้บริโภคจึงสนใจอยากที่จะซื้อเพราะราคาถูก คนทุกระดับสามารถซื้อและจับต้องได้ เนื่องจากราคาที่ไม่แพงและเป็นสินค้าที่สามารถทดแทนกันได้ พร้อมด้วยการทำการตลาดด้วยการลด แลก แจก แถม ยิ่งซื้อเยอะยิ่งถูก จึงเป็นคุณสมบัติหลักที่จะถูกประเมินจากผู้บริโภค เป็นสิ่งที่สร้างความพอใจให้กับลูกค้าและยอมจ่ายตามราคาเพื่อซื้อความพอใจนั้น เป็นกระบวนการการตัดสินใจของผู้ซื้อในการประเมินทางเลือก การตัดสินใจซื้อ และพฤติกรรมหลังการซื้อของผู้บริโภคเสื้อผ้ามือสอง ตัวอย่างเช่น กลุ่มผู้บริโภคที่มีรายได้น้อยแต่มีความต้องการในแบรนด์นั้นๆ จึงเลือกที่จะซื้อเสื้อผ้ามือสองที่แบรนด์เหมือนกัน ซึ่งช่วยทำให้ผู้บริโภคประหยัดค่าใช้จ่าย ซึ่งผู้ซื้อส่วนมากได้เลือกซื้อเสื้อมือสองจากร้านค้าประจำของตนเองจากการไว้วางใจในตัวผู้ขายเสื้อผ้ามือสอง

2. การดำเนินงานเครือข่ายของธุรกิจเสื้อผ้ามือสอง

ภาพที่ 1 Flowchart การดำเนินงานเครื่องขายธุรกิจเสื้อผ้ามือสอง

2.1 ผู้นำเข้าเสื้อผ้ามือสอง

2.1.1 กิจกรรมการนำเข้าเสื้อผ้ามือสอง ก่อนที่ผู้ประกอบการจะเริ่มทำธุรกิจนำเข้าเสื้อผ้ามือสอง โดยเริ่มแรกต้องค้นหาแหล่งที่นำเข้าเสื้อผ้ามือสองที่น่าเชื่อถือได้มาจำหน่าย แบ่งตามที่มาของสินค้าว่ามาจากประเทศใด เช่น สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เกาหลี ไต้หวัน ฯลฯ โดยแหล่งสินค้ามือสองแหล่งใหญ่ๆจากต่างประเทศที่ส่วนใหญ่มักจะเรียกว่า โกดัง นั้นจะจำหน่ายเสื้อผ้ามือสองเป็นลักษณะกระสอบ นอกจากจะหาโกดังที่เป็นผู้ขายปัจจัยนำเข้าให้แล้ว ผู้ประกอบการจะพิจารณาในเรื่องของราคา ต้นทุนและคุณภาพของเสื้อผ้ามือสอง ประกอบด้วย โดยกลุ่มลูกค้าหลักของผู้นำเข้าคือ 1) ผู้ค้าส่ง ที่มาเลือกดูเสื้อผ้าประเภทที่ต้องการ โดยจะซื้อเป็นกระสอบไปขายต่อที่ร้านของตน 2) ผู้ค้าปลีกหรือผู้ค้ารายย่อยนั้นจะมาคัดเสื้อผ้าจากกระสอบที่เปิดทิ้งแต่คุณภาพยังดีอยู่ในโกดัง เพื่อมาคัดเสื้อผ้าที่มีราคาในตลาดสูง ณ ตอนนั้นต้องการไปขาย

2.1.2 ความเสี่ยงในการนำเข้าเสื้อผ้ามือสอง ส่วนใหญ่เป็นการแข่งขันกันในตลาดที่สูง ในปัจจุบันตลาดในหลายแห่งเริ่มหันมาขายเสื้อผ้ามือสองกันมากขึ้นกว่าเดิม ผู้นำเข้ามีมาก

ขึ้นเพราะต้นทุนในการนำเข้ามานั้นถูกและทำให้ธุรกิจขายได้ในกำไรที่สูง ความเสื่อมสภาพของสินค้าที่อยู่ในช่วงเก็บรักษาในโกดังสินค้า และเหตุการณ์ที่สินค้าสามารถจำหน่ายออกไปได้น้อยกว่ายอดขายที่เคยขายได้ เนื่องจากความนิยมหรือกระแสของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงอย่างกะทันหัน รวมถึงความเสี่ยงจากภาวะเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

2.2 ผู้ประกอบการค้าส่ง

2.2.1 กิจกรรมหาแหล่งเสื้อผ้ามือสอง ผู้ค้าส่งจะเริ่มทำธุรกิจเสื้อผ้ามือสอง โดยการค้นหาแหล่งที่นำเข้ามาเชื่อถือได้เพื่อซื้อมาจำหน่ายเป็นกระสอบเหมือนเดิม โดยการหาโกดังหลักในการนำเข้าเสื้อผ้ามือสองที่เป็นกระสอบ ผู้ค้าส่งก็จะพิจารณาราคา ต้นทุน และคุณภาพของเสื้อผ้ามือสองว่าเสื้อผ้าในกระสอบมีคุณภาพในลักษณะที่ดีสม่ำเสมอหรือไม่ ผู้ค้าส่งก็ต้องหาซื้อจากโกดังหลายๆแห่งมาพิจารณา ซึ่งในส่วนของโกดังเสื้อผ้ามือสองผู้ประกอบการจะถือว่าเป็นความลับของธุรกิจ คือธุรกิจไม่สามารถบอกกับบุคคลทั่วไปได้ว่านำเสื้อผ้ามือสองมาจากที่ใด เพราะเสื้อผ้ามือสองบางอย่างบางประเภทต้องแย่งชิงกัน เนื่องจากสินค้าบางประเภทนั้นเป็นที่ต้องการของตลาดมาก อาจจะไม่พอกับความต้องการของธุรกิจได้จึงเป็นความลับของธุรกิจ เมื่อหาโกดังที่เป็นผู้นำเข้าปัจจัยการผลิตได้ ผู้ค้าส่งก็ทำข้อตกลงทางการค้ากับผู้นำเข้าปัจจัยการผลิต ส่วนกลุ่มลูกค้าเป็นผู้ค้าปลีก ที่มีการซื้อเป็นกระสอบ คัดแบบเหมา หรือคัดแบบชั่งน้ำหนัก ตามที่ผู้ค้าปลีกต้องการ

2.2.2 กลยุทธ์การตลาด 4P (ส่วนผสมทางการตลาด) ผู้ค้าส่งจะขายเสื้อผ้ามือสองเป็นกระสอบตามประเภทที่ซื้อมา เช่น เสื้อยืด เสื้อกันหนาว เสื้อกีฬา และเสื้อยีนส์ เป็นต้น ส่วนมากผู้ค้าส่งจะเน้นจำหน่ายกลุ่มประเภทเสื้อยืด เพราะเป็นสินค้าที่เป็นที่นิยมในกลุ่มวัยรุ่นและวัยทำงาน ซึ่งเจาะตลาดได้เยอะกว่าเสื้อผ้าประเภทอื่น ราคาที่ขายจะขึ้นอยู่กับประเภท คุณภาพ และแหล่งที่มา นอกจากที่กล่าวก็มีลายเสื้อ ตะเข็บ และป้ายเสื้อปีเก่า ที่จะทำให้เสื้อผ้ามือสองมีราคาสูงขึ้นไปอีก ส่วนช่องทางการจัดจำหน่ายของผู้ค้าส่งจะเปิดหน้าร้านให้ลูกค้าได้มาเลือกซื้อที่ลูกค้าต้องการ นอกจากการเปิดหน้าร้าน ยังมีเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่มีประสิทธิภาพอีกช่องทางคือ Facebook และ Instagram เพื่อสร้างโอกาสและขยายช่องทางในการขาย ซึ่งจะเพิ่มกำไรและฐานลูกค้า และกลยุทธ์ส่งเสริมการขาย คือการเปิดหน้าร้านให้ลูกค้ามาคัดเสื้อผ้าเอาไปขายต่ออีกทีหนึ่ง โดยผู้ค้าส่งจะมีโปรโมชันในการขาย คือเน้นขายจำนวนมาก ยิ่งซื้อจำนวนมากยิ่งได้ส่วนลดมากขึ้น และเพิ่มการชำระค่าสินค้าผ่านทางบัญชีธนาคารออนไลน์ ซึ่งมีจะเพิ่มความสะดวกให้แก่ลูกค้าและตรวจสอบได้ตลอดเวลา

2.2.3 ความเสี่ยงของผู้ค้าส่ง จากข้อมูลที่สัมภาษณ์ คุณภาพของเสื้อผ้ามือสองในกรณีที่เปิดกระสอบเพื่อให้ลูกค้านั้นมาคัดไปขายอีกที ผู้ค้าส่งไม่สามารถรู้ว่าสินค้าข้างในมีสภาพเป็นอย่างไร เพราะฉะนั้นต้องมาเปิดดูกันว่าสินค้าในกระสอบนั้นเสียหายมากเพียงใด มีสภาพที่ดีหรือไม่ดีเยอะมากแค่ไหน ถ้ามีเสื้อผ้าสภาพดีเยอะธุรกิจจะเสียต้นทุนในการซื้อไม่มาก แต่ถ้าเกิด

สภาพของเสื้อผ้านั้นเสียหายเยอะทำให้ออกมาจำหน่ายไม่ได้มาก ทำให้ต้นทุนในการรับซื้อมาเยอะ ส่งผลไปถึงการได้มาซึ่งกำไรของธุรกิจและต้องทิ้งเสื้อผ้าที่เสียไปบางส่วน และต้นทุนในการรับซื้อเสื้อผ้ากระสอบแต่ละครั้งนั้นจากเริ่มธุรกิจจนถึงปัจจุบัน มีต้นทุนขึ้นมา 30-40% จากที่ซื้อเมื่อ 5 ปีก่อน ส่วนหนึ่งอาจจะเนื่องด้วยสภาวะเศรษฐกิจของค่าเงินอ่อนในปี 2558 ที่ค่าเงินบาทอยู่ที่ 34.25 บาทต่อดอลลาร์สหรัฐฯ ทำให้โกดังขายราคาสูง แต่พอค่าเงินแข็งค่าขึ้นในปี 2562 ที่ค่าเงินบาทอยู่ที่ 30 ถึง 31 บาทต่อดอลลาร์สหรัฐฯ แต่โกดังกลับไม่ลดราคาลงทำให้ต้นทุนในการซื้อนั้นสูงขึ้นและส่งผลกระทบต่อกำไรที่ลดน้อยลง

2.3 ผู้ค้าปลีกรายย่อย

2.3.1 กิจกรรมการซื้อสินค้ายกกระสอบและคัดเสื้อผ้ามือสองจากผู้ค้าส่ง ผู้ค้าปลีกรายย่อยจะทำการหาซื้อสินค้าส่งจากหลายที่ เพื่อหาเสื้อผ้าประเภทที่ร้านต้องการขาย ตัวอย่างเช่น เสื้อวงดนตรี จากร้านค้าส่งที่ขายเสื้อผ้าประเภทนี้เป็นส่วนใหญ่และมีราคาถูกกว่าร้านอื่น หรือเสื้อยืดที่ขายในราคาส่งจากร้านที่ให้ราคาถูกที่สุดและคุณภาพดี เป็นต้น โดยผู้ค้าปลีกจะซื้อเสื้อผ้ามือสองเป็นกระสอบหรือไปคัดจาดร้านค้าส่งเป็นรายชิ้นมาขาย ต่อมาผู้ค้าปลีกจะทำการคัดกรองเสื้อผ้า ซึ่งมีการแยกเป็น 2 ประเภท คือ การคัดแยกกระสอบคุณภาพ คือ เกรตเอ เกรตบี และเกรตซี และการคัดแยกตามประเภทของเสื้อผ้า เช่น เสื้อยืด เสื้อกีฬา เพื่อให้ง่ายต่อการตั้งราคา

2.3.2 กลยุทธ์การตลาด 4P (ส่วนผสมทางการตลาด) ผู้ค้าปลีกรายย่อยจะนิยมจำหน่ายเสื้อผ้ามือสองประเภท เสื้อยืด เป็นส่วนมากเพราะสามารถขายได้ง่าย และรองลงมาเป็นเสื้อแนววินเทจ เสื้อวงดนตรี เสื้อผ้าญี่ปุ่น เกาหลี อเมริกา ปะปนกันไปขึ้นกับว่าแต่ละร้านค้าจะเจาะจงขายเสื้อผ้ามือสองประเภทไหน ส่วนการตั้งราคาจะมีรายละเอียดเยอะขึ้นเพราะได้ทำการแยกราคาแต่ละชิ้น จากการศึกษาข้อมูล รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเสื้อผ้ามือสอง และนำมาตั้งราคา คือ ตั้งราคาจากคุณภาพ ประเภท ความสมบูรณ์ของผ้า ความรู้ในเรื่องแบรนด์ ตารางแบรนด์เสื้อผ้าประเภทต่างๆ ทั่วโลก แฟชั่น ของเสื้อผ้ามือสอง ณ ราคาตลาดปัจจุบันที่ตั้งราคาไว้ ดูจากร้านค้าในหลายๆแห่ง กลุ่มโซเชียลมีเดีย (Instagram, Facebook) ที่เกี่ยวข้องกับเสื้อผ้ามือสอง หรือเสื้อผ้าที่มีลายสกรีนอยู่ในสภาพดี เสื้อป้ายที่ปีการผลิตอยู่ในปีเก่า ซึ่งปีเก่าจะมีราคาที่สูงขึ้นไปราคาอาจจะสูงถึงหลักพัน ดูจากตะเข็บเสื้อซึ่งงานปีเก่าจะเป็นตะเข็บเดี่ยว ที่ทำให้ขายได้ในราคาที่สูงขึ้น และสุดท้ายคือ เสื้อผ้าธรรมดาที่ไม่มีลวดลายพิเศษก็จะตั้งในราคาที่ถูก เพื่อที่จะทำให้ขายเสื้อผ้าในราคาที่เหมาะสมได้ ซึ่งการตั้งราคาอาจจะไม่ตรงตามราคาตลาดหรือที่อื่นๆ ส่วนใหญ่ขายถูกขายแพงก็แล้วแต่ผู้ประกอบการจะพิจารณาด้วย ซึ่งราคาต่ำสุดของเสื้อผ้ามือสองคือ 5 บาท จนถึงแพงที่สุดอยู่ที่ประมาณหลักหมื่น โดยมีช่องทางการจัดจำหน่าย ส่วนมากเสื้อผ้ามือสองจะนิยมขายในตลาดนัด ถนนคนเดิน ตลาดวินเทจ ตัวอย่างเช่น ตลาดนกฮูก จังหวัดนนทบุรี ตลาดนัดจตุจักร เพราะกลุ่มลูกค้าหลักของธุรกิจส่วนใหญ่อยู่ที่ตลาดนัด นอกจากนั้นผู้ค้าปลีกยังเปิดขายทางช่องทางออนไลน์ คือ Instagram และ Facebook เพื่อเพิ่มช่องทางการขาย เพิ่มยอดขาย และ

กำไรให้กับธุรกิจ ผู้ค้าปลีกรายย่อยมีการส่งเสริมการขายโดยการขายแบบยิ่งซื้อเยอะยิ่งได้ลดเยอะ เป็นการจูงใจให้ลูกค้าอยากซื้อมากขึ้น และมีบริการชำระเงินแบบออนไลน์ ชำระค่าสินค้าผ่านทางบัญชีธนาคารออนไลน์ที่จะตอบสนองต่อความสะดวกสบายแก่ลูกค้า เป็นการสร้างความแตกต่างของธุรกิจเพื่อให้เกิดการบอกกันปากต่อปาก

2.3.3 ความเสี่ยงของผู้ค้าปลีกรายย่อย ปัจจุบันตลาดในหลายแห่งเริ่มหันมาขายเสื้อผ้ามือสองกันเยอะมากขึ้นกว่าเดิม เพราะต้นทุนในการซื้อมานั้นถูกและทำให้ธุรกิจขายได้ในกำไรที่สูง ง่ายต่อการเริ่มทำธุรกิจหรือทำเป็นธุรกิจเสริมในการหารายได้เพิ่มเติมจากรายได้หลัก ซึ่งทำให้การแข่งขันในตลาดมีสูงมากขึ้น และความเสี่ยงจากความสม่ำเสมอในการซื้อของลูกค้า เนื่องจากเสื้อผ้ามือสองนั้นมีมากในตลาดเดียวกันและขายสินค้าในลักษณะเดียวกันหรือสินค้าประเภทคล้ายกัน ทำให้ลูกค้าหมดความสนใจในสินค้าของร้านตนเองอาจหันไปสนใจร้านอื่นที่ขายเสื้อผ้ามือสองประเภทเดียวกัน และสินค้าเดิม ลักษณะเดิม อาจจะทำให้ไม่มีลูกค้าประจำและทำให้ลูกค้าไม่สนใจจึงทำให้ผู้ค้าปลีกรายย่อยกังวลในเรื่องนี้ด้วย

การอภิปรายผล

1. ข้อมูลทั่วไปของธุรกิจเสื้อผ้ามือสอง

เสื้อผ้ามือสอง เป็นสินค้าที่ผ่านการใช้งานมาแล้ว แต่ยังคงมีสภาพดีสามารถใช้งานได้ มีแหล่งขายเสื้อผ้ามือสอง เช่น ตลาดนัด ตลาดเปิดท้าย ตลาดกลางคืน แหล่งใหญ่ที่รับเสื้อผ้ามือสองมาจำหน่าย คือ โกดังนำเข้าเสื้อผ้ามือสอง ตลาดโรงเกลือ ตลาดขายส่งแหล่งใหญ่ ซึ่งจะส่งแบบราคาเหมาเป็นร้อยตัวขึ้นไป เป็นกระสอบหรือการคัดเสื้อผ้าที่ต้องการไปขายหรือบางคนก็ไปเลือกซื้อใส่เองจากตลาดค้าส่งเสื้อผ้ามือสอง ผู้ประกอบการจะจำหน่ายเสื้อผ้ามือสองหลากหลายประเภท ซึ่งเสื้อยืดเป็นที่นิยมจำหน่ายกันมาก เพราะซื้อมาในราคาต้นทุนที่ต่ำ สามารถขายได้ในราคาถูกและมีกำไรดี นอกเหนือจากนั้นอาจจะขายเสื้อผ้าตามฤดูหรือประเภทที่หาซื้อยาก เสื้อผ้ามือสองถึงแม้จะเป็นเสื้อผ้าที่ผ่านการใช้งานมา แต่สภาพเสื้อยังคงอยู่ก็สามารถนำมาดัดแปลงหรือขายต่อให้กับผู้ที่สนใจได้โดยไม่ต้องทิ้งให้เสียประโยชน์ไปและสามารถทำรายได้ให้กับผู้ขายด้วย ผู้ขายต้องศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับประเภทเสื้อผ้ามือสองและส่งมอบให้กับลูกค้าด้วยคุณค่าตัวมันเอง ถึงจะเป็นเสื้อผ้ามือสองแต่เสื้อผ้าบางตัวอาจมีราคาสูงที่สามารถนำมาสร้างมูลค่าให้เสื้อผ้าและขายให้กับบุคคลที่ต้องการ สอดคล้องกับ สุกัญญา มุกตามนต์ (2552) ความหมายเสื้อผ้ามือสอง เสื้อผ้ามือสอง เป็นชื่อเรียกของสินค้าที่ผ่านการใช้งานมาแล้ว ซึ่งอาจจะไม่ได้ผ่านการใช้งานมาเพียงครั้งเดียว แต่อาจถูกใช้งานมาแล้วหลายครั้ง ซึ่งเป็นสินค้าที่ยังคงมีสภาพดีสามารถใช้งานได้และที่สำคัญจะมีราคาถูกกว่าสินค้าใหม่หลายเท่าตัว ส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่มาจากต่างประเทศ สินค้าชนิดนี้จึงเป็นที่สนใจของผู้นิยมใช้สินค้าที่มียี่ห้อต่างๆ เพราะมีสภาพดีมีความสวยงามและมีรูปลักษณ์ที่ทันสมัย

ทัศนคติของผู้บริโภคที่มาจากความรู้สึกหรืออคติของผู้บริโภคที่มีต่อเสื้อผ้ามือสอง ผู้ขายจึงสร้างความต้องการให้ผู้บริโภคนั้นหันมาสนใจซื้อในด้านราคาของเสื้อผ้ามือสองที่มีราคาถูกกว่า เสื้อผ้ามือหนึ่งและคุณภาพของเสื้อผ้ามือสองที่ไม่ต่างจากสินค้ามือหนึ่ง และพฤติกรรมของผู้บริโภค จากคุณภาพที่ไม่ต่างจากสินค้ามือหนึ่งมากนักที่สามารถทดแทนกันได้และราคาที่ไม่แพงมาก ทำให้ลูกค้ายอมจ่ายเพื่อสนองความต้องการของตนเอง จึงเป็นตัวเลือกหนึ่งของผู้บริโภคและความประหยัดจากราคาถูก จากการประเมินทางเลือก การตัดสินใจซื้อ และพฤติกรรมหลังการซื้อของผู้บริโภคเสื้อผ้ามือสอง ดังนั้นผู้ประกอบการต้องคัดกรองเสื้อผ้าที่มีสภาพสมบูรณ์แลดูสะอาด และสร้างแรงจูงใจในการซื้อเสื้อผ้ามือสอง ด้วยราคาที่ถูกและเหมาะสมกับคุณภาพที่ได้ ดังนั้นผู้ประกอบการที่ต้องการให้กิจการได้รับความเชื่อถือ ต้องมีการแสดงข้อมูลของสินค้าอย่างชัดเจน การซื้อสัตย์ต่อลูกค้าในเรื่องของคุณภาพของสินค้า ราคาที่เหมาะสมกับสินค้า และที่สำคัญการใส่ใจกับการดูแลลูกค้า และการให้บริการนับเป็นสิ่งที่สามารถสร้างความประทับใจให้กับลูกค้าจนทำให้เกิดการกลับมาซื้อซ้ำทำให้กิจการมีโอกาที่จะประสบความสำเร็จ และใช้สื่อสังคมออนไลน์ให้เป็นประโยชน์ในการทำให้มีผู้เห็นสินค้าให้มากที่สุดเพื่อสร้างโอกาสในการขาย จากภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันที่ไม่ค่อยดีนัก ด้วยรายได้ที่ลดลงทำให้คนทั่วไปประหยัดกันมากขึ้น การที่ซื้อเสื้อผ้ามือสองก็เป็นวิธีประหยัดที่วิธีหนึ่ง การตอบสนองผู้ขายปลื้มต้องใส่ใจในเรื่องคุณภาพผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาดเพราะเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม การซื้อเสื้อผ้ามือสองเป็นอย่างมาก สอดคล้องกับชิฟฟ์แมน และคานุก (Schiffman, & Kanuk, 1994) ที่ให้ความหมายว่า ทัศนคติ หมายถึง การแสดงความรู้สึกภายในที่สะท้อนว่าบุคคลมีพอใจหรือไม่พอใจในบางสิ่ง และฉัตยาพร เสมอใจ (2550) ซึ่งอธิบายว่า พฤติกรรมผู้บริโภค หมายถึง กระบวนการหรือพฤติกรรมที่ตัดสินใจ การซื้อ การใช้ และการประเมินผลการใช้สินค้าหรือบริการของบุคคล ซึ่งจะมีความสำคัญต่อการซื้อสินค้าและบริการทั้งในปัจจุบันและอนาคต

2. เครือข่ายของธุรกิจเสื้อผ้ามือสอง

2.1 ผู้นำเข้าเสื้อผ้ามือสอง

2.1.1 กิจกรรมการนำเข้าเสื้อผ้ามือสอง ผู้ประกอบการค้นหาแหล่งที่นำเข้าเสื้อผ้ามือสองที่มาจำหน่าย จากแหล่งสินค้ามือสองแหล่งใหญ่จากต่างประเทศ และนำมาจำหน่ายเป็นลักษณะกระสอบ ซึ่งจะต้องพิจารณา ราคา ต้นทุน และคุณภาพของเสื้อผ้ามือสองประกอบด้วย โดยกลุ่มลูกค้าหลักคือผู้ค้าส่ง และผู้ค้าปลีกหรือผู้ค้ารายย่อย เสื้อผ้ามือสองที่นำเข้ามาจำหน่ายในประเทศไทย เป็นกระบวนการนำเข้าจัดอยู่ในประเภทของพ่อค้านำเข้า ที่มีลักษณะเป็นการจัดซื้อมาจากต่างประเทศแล้วนำมาจำหน่ายในประเทศไทยตามแหล่งเสื้อผ้ามือสองแหล่งใหญ่ หรือเป็นการสั่งซื้อเสื้อผ้ามือสองจากต่างประเทศโดยพ่อค้านำเข้า ที่มีลักษณะการค้าเป็นธุรกิจเป็นการจัดซื้อเสื้อผ้ามือสองจากผู้ส่งออกในต่างประเทศมาจำหน่ายตลาดในประเทศไทยที่เป็นตลาดใหญ่หรือโกดังนำเข้าสินค้ามือสองรายใหญ่ โดยผู้นำเข้าจะหาแหล่งขายเสื้อผ้ามือสองแหล่งใหญ่จากหลายแห่ง

มาพิจารณาในหลายๆปัจจัย เช่น ในด้านต้นทุนว่าโกดังที่ไหนให้ในราคาที่ถูกและเหมาะสมกับคุณภาพของเสื้อผ้ามือสอง ถึงแม้แหล่งสินค้าจะอยู่ไกลแต่ราคาและคุณภาพเป็นที่พอใจ ผู้นำเข้าอาจจะใช้เหตุผลนี้ในการหาแหล่งซื้อเสื้อผ้ามือสอง สอดคล้องกับสุเมษ เลิศจริยพร (2557) ธุรกิจนำเข้าธุรกิจที่มีกิจกรรมเกี่ยวพันกับการข้ามพรมแดนของชาติและไม่ได้ประกอบขึ้นเฉพาะการค้าและการผลิตระหว่างประเทศเท่านั้นทำการจัดซื้อสินค้าจากผู้ผลิตหรือผู้ส่งออกในต่างประเทศแล้วนำมาทอดตลาดในไทย ซึ่งจะต้องรับภาระความเสี่ยงในด้านกำไรขาดทุนด้วยตนเอง

2.1.2 ความเสี่ยงในการนำเข้าเสื้อผ้ามือสอง ส่วนใหญ่เป็นการแข่งขันกันในตลาดที่สูง เพราะต้นทุนในการนำเข้านั้นถูกและทำให้ธุรกิจขายได้ในกำไรที่สูง ทำให้มีผู้นำเข้าหันมาสนใจกันมากขึ้น ความเสื่อมสภาพของสินค้าที่อยู่ในช่วงเก็บรักษาในโกดังสินค้า กระแสความนิยมของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงอย่างกะทันหันและสภาวะเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การลงทุนทำธุรกิจเสื้อผ้ามือสองนั้นถึงแม้จะมีการลงทุนที่ต่ำแต่ก็มีความเสี่ยงในหลายด้าน ผู้นำเข้าก็ต้องมีวิธีรับมือกับความเสี่ยงที่หลากหลายมุมมองและสามารถรับมือกับข้อผิดพลาดที่ธุรกิจไม่สามารถรู้ได้ล่วงหน้า ผู้นำเข้าต้องคาดการณ์โอกาสที่จะเกิดความเสี่ยงในธุรกิจให้ได้หลายแง่มุม อย่างเช่น ความเสี่ยงของการแข่งขันในตลาดเสื้อผ้ามือสอง ผู้นำเข้าต้องมีวิธีการรับมือกับความเสี่ยงก่อนที่จะประกอบธุรกิจจากการวิเคราะห์ธุรกิจทั้งภายในและภายนอก จุดแข็งและโอกาสของตนเองเพื่อเปรียบเทียบกับคู่แข่ง เพื่อให้ธุรกิจนั้นสามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความเสี่ยงจากการเสื่อมสภาพของสินค้าที่อยู่ในช่วงเก็บรักษาในโกดังสินค้า ถึงแม้จะเป็นเสื้อผ้ามือสองผู้ประกอบการควรมีวิธีเก็บรักษาเพื่อคงสภาพของเสื้อผ้ามือสองให้ดีที่สุดในการส่งต่อไปยังผู้บริโภคคนสุดท้าย และความเสี่ยงจากสภาวะเศรษฐกิจที่ไม่แน่นอน ผู้นำเข้าต้องมีฐานลูกค้าที่มั่นคงจึงจะทำให้ธุรกิจสามารถไปต่อได้เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ไม่แน่นอนจากสภาพแวดล้อมในสังคม สอดคล้องกับจันทนา สาขากร และคณะ (2551) เหตุการณ์ที่จะมีผลกระทบในเชิงลบ ซึ่งจะทำให้องค์กรไม่บรรลุวัตถุประสงค์และสร้างความเสียหายให้กับองค์กร และกิตติพันธ์ คงสวัสดิ์เกียรติ (2554) เป็นโอกาสที่ไม่แน่นอนของเหตุการณ์ ซึ่งไม่สามารถจะคาดได้ว่าจะเกิดขึ้นเมื่อใด

2.2 ผู้ประกอบการค้าส่ง

2.2.1 กิจกรรมหาแหล่งเสื้อผ้ามือสอง ผู้ค้าส่งจะค้นหาแหล่งที่นำเข้าและซื้อมาจำหน่ายเป็นกระสอบเหมือนเดิม จะพิจารณาราคา ต้นทุน และคุณภาพของเสื้อผ้าด้วยเช่นกัน จากโกดังหลายๆแห่งมาพิจารณา เมื่อหาโกดังที่เป็นผู้นำเข้าปัจจัยการผลิตได้ ผู้ค้าส่งก็ทำข้อตกลงทางการค้ากับผู้นำเข้าปัจจัยการผลิต ส่วนกลุ่มลูกค้าหลักเป็นผู้ค้าปลีก ที่มีการซื้อเป็นกระสอบ คัดแบบเหมา หรือคัดแบบซั้่น้ำหนัก จากการรับเสื้อผ้ามือสองมาเป็นกระสอบจากผู้นำเข้ามา ผู้ค้าส่งต้องคำนึงถึงคุณภาพของเสื้อผ้า เพื่อให้ลูกค้าหรือผู้ขายรายย่อยพอใจในการซื้อไปขายต่ออีกทีหรือซื้อไปสวมใส่ ดังนั้นผู้ค้าส่งต้องหาแหล่งโกดังที่นำเข้าที่มีสินค้าดี มีคุณภาพ เพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าและตัดสินใจที่จะซื้อสินค้า และเพื่อสร้างฐานลูกค้าที่มั่นคง ผู้ค้าส่ง

ต้องการความเชื่อมั่นแก่ผู้ซื้อได้ว่าสินค้าของตนที่รับมานั้นดีและมีคุณภาพ สามารถทำให้ผู้ค้าปลีก รายย่อยหรือลูกค้าเกิดความพึงพอใจและซื้อขายกับธุรกิจของตนอย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับ ครอสบี้ (Crosby, 1979) ที่กล่าวว่า คุณภาพผลิตภัณฑ์ คือ สินค้าหรือบริการสร้างความพอใจ ให้กับลูกค้า และยอมจ่ายตามราคาเพื่อซื้อความพอใจ

2.2.2 กลยุทธ์การตลาด 4P (ส่วนผสมทางการตลาด) ผู้ค้าส่งจะเน้นจำหน่ายกลุ่ม ประเภทเสื้อยืด เพราะเป็นที่นิยมในกลุ่มวัยรุ่นและวัยทำงาน และราคาที่ยาวจะขึ้นอยู่กับประเภท คุณภาพ และแหล่งที่มา รวมถึงลายเสื้อ ตะเข็บ และป้ายเสื้อปีเก่าที่จะทำให้เสื้อมีราคาสูงขึ้น ไป ด้วย ส่วนช่องทางการจัดจำหน่ายของผู้ค้าส่ง คือ เปิดหน้าร้านให้ลูกค้าได้มาเลือกซื้อและเครือข่าย สังคมออนไลน์ และกลยุทธ์ส่งเสริมการขายจากการเปิดหน้าร้านให้ลูกค้ามาคัดเสื้อผ้าเอาไปขาย ต่ออีกทีหนึ่ง พร้อมด้วยโปรโมชั่นที่ยิ่งซื้อจำนวนมากยิ่งได้ส่วนลดมากขึ้น และเพิ่มการชำระค่า สินค้าผ่านทางบัญชีธนาคารออนไลน์

เสื้อผ้ามือสองที่ผู้ค้าส่งนิยมนำมาจำหน่ายส่วนใหญ่จะเป็นเสื้อยืด เพราะเสื้อยืด เป็นสินค้าที่สามารถขายได้ง่ายและเป็นสินค้าที่ทุกคนต้องการเพื่อใช้ในการสวมใส่ ซึ่งเสื้อยืดเป็น สิ่งที่เปลี่ยนได้บ่อย และเมื่อเป็นสินค้ามือ 2 แล้ว เสื้อยืดก็จะมีราคาที่ถูกลงมาตามสภาพการใช้งาน และมีความหลากหลายมากทำให้เกิดการเปลี่ยนซื้อซ้ำบ่อยๆ จากราคาที่ไม่สูงมากนัก ทำให้การตั้ง ราคาผู้ค้าส่งต้องการประเมินความสมบูรณ์ของสภาพกระสอบ เพื่อเป็นตัวกำหนดราคาของ กระสอบเสื้อผ้ามือสอง จากเสื้อผ้ามือสองประเภทเสื้อยืดที่เป็นสินค้าที่เป็นที่นิยม ผู้ค้าส่งควรตั้งราคา ที่ไม่แพงมากนัก เพราะเสื้อยืดเป็นสินค้าที่หาซื้อได้ทั่วไปและอาจทำกำไรและยอดขายเพิ่มขึ้นด้วย ผู้ค้าส่งจึงควรมีช่องทางการจัดจำหน่ายที่เหมาะสม เช่น การเลือกผู้ค้าปลีกในการจำหน่ายเสื้อผ้า มือสองสู่ผู้บริโภคคนสุดท้าย ต้องเป็นผู้ที่สามารถให้ความเชื่อใจและความสม่ำเสมอในการทำธุรกิจได้ และต้องทำการส่งเสริมการขายที่แข่งขันกับคู่แข่งตลาดเดียวกันได้ ดังนั้นผู้ค้าส่งต้องมีการโฆษณา การสื่อสารตั้งแต่การสร้าง ความเข้าใจในผลิตภัณฑ์ เกิดความชอบ ต้องการซื้อ และจงใจให้ซื้อสินค้า เพื่อให้ลูกค้ามาซื้อสินค้า การจัดโปรโมชั่น และการจัดทำกลยุทธ์ทางการตลาดในด้านการลดราคา ที่ จะสร้างทัศนคติและพฤติกรรมการซื้อลูกค้าให้มาซื้อของเราได้ สอดคล้องกับคอตเลอร์ (Kotler, 2003) ซึ่งอธิบายว่า 1) ผลิตภัณฑ์ (Product) เป็นสิ่งที่เสนอขายโดยธุรกิจเพื่อสนองความต้องการ ของลูกค้า 2) ราคา (Price) คือคุณค่าผลิตภัณฑ์ในรูปตัวเงิน โดยต้องคำนึงถึง คุณค่าที่รับรู้ (Perceived value) ต้นทุนสินค้าและค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้อง การแข่งขัน และปัจจัยอื่นๆ 3) ช่อง ทางการจัดจำหน่าย (Place หรือ distribution) หรือการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ถูกเปลี่ยนมือไปยัง ตลาด ประกอบด้วยผู้ผลิต คนกลาง ผู้บริโภค 4) การส่งเสริมการตลาด (Promotion) ในการติดต่อ สื่อสารเกี่ยวกับข้อมูลระหว่างผู้ขายกับผู้ซื้อ เพื่อสร้างทัศนคติและพฤติกรรมการซื้อ

2.2.3 ความเสี่ยงของผู้ค้าส่ง คุณภาพของเสื้อผ้ามือสองที่ผู้ค้าส่งไม่สามารถรู้ว่า สินค้าข้างในกระสอบมีสภาพเป็นอย่างไร ที่จะส่งผลทำให้ต้นทุนในการรับซื้อมานั้นส่งผลไปถึง

การได้มาซึ่งกำไรของธุรกิจและต้องทิ้งเสื้อผ้าที่เสียไปบางส่วน และความเสียงเรื่องต้นทุนในการรับซื้อเสื้อผ้ากระสอบจากสภาวะเศรษฐกิจของค่าเงินถึงแม้การทำธุรกิจขายเสื้อผ้ามือสองจะมีการลงทุนที่ต่ำแต่ก็มีความเสี่ยงก็มีรอบด้าน จากความเสี่ยงของคุณภาพของเสื้อผ้ามือสองที่รับมาเป็นกระสอบ ผู้ค้าส่งไม่สามารถรับรู้ว่าคุณภาพสินค้าในกระสอบนั้นมีความเสียหายมากน้อยเพียงใด ก็ต้องรับมือกับเสื้อผ้าที่เสียหายมากกว่าจะทำอย่างไรให้เกิดมูลค่าจากการตัดแปลง ซ่อมแซม หรือให้มีประโยชน์ที่ไม่ใช่จากการขาย และการวิเคราะห์ การประเมินสถานการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นกับธุรกิจทั้งภายในและภายนอกที่เป็นจุดอ่อนและอุปสรรค เพื่อให้สามารถรับมือกับเหตุการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ และทำให้กิจการสามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับจินตนา สาขากร และคณะ (2551) เหตุการณ์ที่จะมีผลกระทบในเชิงลบ ซึ่งจะทำให้ห้องค์กรไม่บรรลุวัตถุประสงค์และสร้างความเสียหายให้กับองค์กร

2.3 ผู้ค้าปลีกรายย่อย

2.3.1 กิจกรรมการซื้อสินค้ายกกระสอบและคัดเสื้อผ้ามือสอง ผู้ค้าปลีกรายย่อยจะทำการหาร้านค้าส่งจากหลายที่ เพื่อหาเสื้อผ้าประเภทที่ร้านต้องการขาย โดยผู้ค้าปลีกจะซื้อเสื้อผ้ามือสองเป็นกระสอบหรือไปคัดจาดร้านค้าส่งเป็นรายชิ้นมาขาย ต่อมาผู้ค้าปลีกจะทำการคัดกรองเสื้อผ้า ที่แยกเป็น 2 ประเภท คือ การคัดแยกระดับคุณภาพและการคัดแยกตามประเภทของเสื้อผ้า เพื่อนำไปจำหน่ายให้แก่ลูกค้าต่อไป การจำหน่ายเสื้อผ้ามือสอง สิ่งสำคัญในการจำหน่ายนั้นมีหลายประการแต่สิ่งหนึ่งที่ผู้ค้าปลีกรายย่อยต้องคำนึงถึงคือคุณภาพของสินค้าในมุมมองของเสื้อผ้ามือสอง ผู้ค้าปลีกรายย่อยก็ต้องรู้จักตัวสินค้าของตนเป็นอย่างดี ทั้งด้านคุณภาพ มาตรฐาน และประโยชน์ของเสื้อผ้ามือสอง จึงต้องทำการคัดแยกเสื้อผ้าเพื่อให้ง่ายต่อการขายและง่ายต่อลูกค้าในการเลือกซื้อเสื้อผ้า ทำให้ลูกค้าเกิดความต้องการและความอยากซื้อ ที่สามารถสร้างยอดขายและกำไรที่ต้องการและสามารถสร้างฐานลูกค้าที่มั่นคงของตนได้ สอดคล้องกับครอสบี้ (Crosby, 1979) คุณภาพผลิตภัณฑ์ คือ สินค้าหรือบริการ ที่สร้างความพอใจให้กับลูกค้าและยอมจ่ายตามราคาเพื่อซื้อความพอใจ เป็นระดับที่กำหนดคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ รูปร่างลักษณะ และความเหมาะสมในการใช้

2.3.2 กลยุทธ์การตลาด 4P (ส่วนผสมทางการตลาด) ผู้ค้าปลีกรายย่อยจะนิยมจำหน่ายเสื้อผ้ามือสองประเภท เสื้อยืดเป็นส่วนมากเช่นกัน และรองลงมาเป็นเสื้อประเภทอื่นปะปนกันไป ส่วนการตั้งราคาจะตั้งราคาจากการศึกษาข้อมูล รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเสื้อผ้ามือสองและนำมาตั้งราคา ซึ่งการตั้งราคาอาจจะไม่ตรงตามราคาตลาด โดยมีช่องทางการจัดจำหน่ายในตลาดนัด ถนนคนเดิน ตลาดวินเทจ เพราะกลุ่มลูกค้าหลักของธุรกิจส่วนใหญ่อยู่ที่ตลาดนัด และยังเปิดขายทางช่องทางออนไลน์ คือ Instagram และ Facebook เพื่อเพิ่มช่องทางในการขาย เพิ่มยอดขาย และกำไรให้กับธุรกิจ มีการส่งเสริมการขายแบบยิงซื้อเยอะยิงได้ลดเยอะและมีบริการชำระเงินแบบออนไลน์

เสื้อผ้ามือสองประเภท เสื้อยืด เป็นสินค้าที่ขายได้ง่าย เป็นสิ่งที่ทุกคนต้องการซื้อใช้เพื่อใช้ในการสวมใส่ เพื่อความสวยงามหรือปกปิดร่างกาย ก่อนที่จะเปิดร้านหรือทำธุรกิจเสื้อผ้ามือสอง ผู้ค้าปลีกต้องศึกษาสินค้าที่จะขายให้คิดว่าเสื้อผ้าประเภทไหนเป็นที่นิยมของตลาดหรือควรวางอะไรจึงจะมีคนซื้อ บวกด้วยการตั้งราคาของผู้ค้าปลีก ซึ่งจะตั้งราคาจากความสมบูรณ์ สภาพของสินค้า และการตั้งราคาอย่างไรให้จูงใจผู้บริโภค เช่น เมื่อเกิดเศรษฐกิจตกต่ำ การตั้งราคานั้นควรจะถูกลงตามสภาพของเศรษฐกิจด้วย เพื่อเป็นการดึงดูดลูกค้าให้สนใจเสื้อผ้ามือสองในด้านราคา ผู้ค้าปลีกต้องตั้งราคาตามสภาพการแข่งขันและทำเลที่ตั้งของธุรกิจของตนประกอบด้วย ดังนั้นการเลือกกลยุทธ์การตั้งราคาต้องคำนึงถึงกำลังซื้อของผู้บริโภคด้วย และการจัดจำหน่ายให้ลูกค้าเกิดความพอใจในเสื้อผ้ามือสอง ผู้ค้าปลีกควรเพิ่มช่องทางเพิ่ม เพื่อเพิ่มยอดขายให้กับกิจการ นอกจากเปิดหน้าร้านและช่องทางออนไลน์ ผู้ค้าปลีกสามารถสร้างเว็บเพจของตนเองเพื่อเป็นการโปรโมทอีกช่องทางและทำให้ลูกค้าเกิดความสะดวกในการเลือกเสื้อผ้าด้วย โดยธุรกิจเสื้อผ้ามือสองต้องทำการส่งเสริมการขายที่แตกต่างและสามารถแข่งขันกับตลาดเดียวกันได้ เพราะยังเป็นเสื้อผ้ามือสองทำให้ผู้บริโภคเห็นคุณค่าของเสื้อผ้าน้อยลง ดังนั้นผู้ค้าปลีกหรือผู้ขายเสื้อผ้ามือสองก็ต้องมีการโฆษณา การสื่อสารตั้งแต่การสร้างความเข้าใจในผลิตภัณฑ์ เกิดความชอบ ต้องการใช้ และจูงใจให้ซื้อสินค้า เพื่อให้ลูกค้ามาซื้อสินค้า การจัดโปรโมชั่น การจัดทำกลยุทธ์ทางการตลาดในด้านการลดราคา สอดคล้องกับคอตเลอร์ (Kotler, 2003) 1) ผลิตภัณฑ์ (Product) เป็นสิ่งที่เสนอขายโดยธุรกิจเพื่อสนองความต้องการของลูกค้า 2) ราคา (Price) คือคุณค่าผลิตภัณฑ์ในรูปตัวเงิน โดยต้องคำนึงถึง คุณค่าที่รับรู้ (Perceived value) ต้นทุนสินค้าและค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้อง การแข่งขันและปัจจัยอื่นๆ 3) ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place หรือ distribution) หรือการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ถูกเปลี่ยนมือไปยังตลาด ประกอบด้วยผู้ผลิต คนกลาง ผู้บริโภค 4) การส่งเสริมการตลาด (Promotion) ในการติดต่อสื่อสารเกี่ยวกับข้อมูลระหว่างผู้ขายกับผู้ซื้อ เพื่อสร้างทัศนคติและพฤติกรรมการซื้อ

2.3.3 ความเสี่ยงของผู้ค้าปลีกรายย่อย ตลาดในหลายแห่งเริ่มหันมาขายเสื้อผ้ามือสองกันเยอะมากขึ้น เพราะต้นทุนต่ำและได้ในกำไรดี ทำให้การแข่งขันในตลาดมีสูงมากขึ้น และความเสี่ยงจากความสม่ำเสมอในการซื้อของลูกค้า เนื่องจากเสื้อผ้ามือสองนั้นมีมากในตลาดเดียวกันและขายสินค้าในลักษณะเดียวกันหรือสินค้าประเภทคล้ายกัน ทำให้ลูกค้าหมดความสนใจ ผู้ค้าปลีกควรสร้างความหลากหลายให้กับเสื้อผ้ามือสองในร้านตนเอง อาจขายเสื้อผ้าที่หลากหลายหรือขายเสื้อผ้าที่เป็นที่นิยมในกลุ่มลูกค้าหลักของเราพร้อมด้วยโปรโมชั่นลดแลกแจกแถม เพื่อเป็นการดึงดูดลูกค้าและผู้ค้าปลีกควรสร้างบ้านลูกค้าให้มั่นคงด้วย ให้ลูกค้าเกิดความจงรักภักดีต่อเสื้อผ้ามือสองในร้านของตน จึงจะทำให้ธุรกิจสามารถอยู่รอดได้บนความเสี่ยงจากหลายด้านสอดคล้องกับจันทนา สาขากร และคณะ (2551) เหตุการณ์ที่จะมีผลกระทบในเชิงลบ ซึ่งจะทำให้องค์กรไม่บรรลุ

วัตถุประสงค์และสร้างความเสียหายให้กับองค์กร (กิตติพันธ์ คงสวัสดิ์เกียรติ, 2554) เป็นโอกาสที่ไม่แน่นอนของเหตุการณ์ ซึ่งไม่สามารถจะเดาได้ว่าจะเกิดขึ้นเมื่อใด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

1. ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญในเรื่องคุณภาพของเสื้อผ้ามือสอง ถึงแม้ว่าเสื้อผ้าจะจำหน่ายราคาถูกแต่ผู้ประกอบการก็ควรคัดเลือกเสื้อผ้าที่มีสภาพดี ต้องมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้บริโภค เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ร้านของตนและทำให้ร้านค้าของตนมีลูกค้าประจำและมีลูกค้าเพิ่มขึ้น และทำการคัดแยกประเภทของเสื้อผ้าให้ชัดเจน เพื่อให้ง่ายต่อการตั้งราคาและนำไปจำหน่าย

2. จากการคัดเสื้อผ้าที่มีความเสียหายจนทำให้ไม่สามารถนำออกมาจำหน่าย ผู้ประกอบการควรทำให้เสื้อผ้ามือสองที่ขายไม่ได้ ให้มีมูลค่าอีกครั้ง โดยนำมาทำความสะอาดและแก้ไข ปรับเปลี่ยน เช่น การนำเศษเสื้อผ้ามานำมาเป็นกระเป๋าก หรือผ้าเช็ดหน้า เป็นต้น หรือนำเสื้อผ้ามือสองทำความสะอาดแล้วนำไปบริจาค

3. ผู้ประกอบการควรขยายเครือข่ายธุรกิจเสื้อผ้ามือสองเพื่อสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน ภายในเครือข่ายธุรกิจและคู่ค้า เพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้ตลอดจนประสบความสำเร็จร่วมกัน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาและสืบค้นแหล่งที่มาของเสื้อผ้ามือสองเพิ่มเติมให้ลึกมากกว่างานวิจัยนี้ หรือศึกษาพฤติกรรมการตอบสนองต่อเสื้อผ้ามือสองของผู้บริโภคในเชิงปริมาณ หรือการศึกษาธุรกิจมือสองประเภทอื่นๆ ที่นอกเหนือจากเสื้อผ้า

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบคุณร้าน Stockhome Factory และร้านค้าปลีกรายย่อยตลาดนงศุก จังหวัดนนทบุรี ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับธุรกิจเสื้อผ้ามือสอง และผู้ที่ให้คำแนะนำและความช่วยเหลือเป็นอย่างดีมาโดยตลอดในการทำงานวิจัยในครั้งนี้ซึ่งผู้จัดทำขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

เอกสารอ้างอิง

กิตติพันธ์ คงสวัสดิ์เกียรติ. (2554). การจัดการความเสี่ยงและตราสารอนุพันธ์เบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: เพียร์สันเอดิเตอร์แซน อินโดไชน่า.

- จันทนา สาขากร และคณะ. (2551). การควบคุมภายในและการตรวจสอบภายใน (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เจริญ เกษภูววัลย์. (2546). **การบริหารความเสี่ยง**. กรุงเทพฯ: พอดี.
- ฉัตยาพร เสมอใจ. (2550). **พฤติกรรมผู้บริโภค**. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- พิชามณูชู่ มะลิขาว. (2554). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นสตรีผ่านสื่อสังคมออนไลน์เฟซบุ๊ก**. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- มนตรี ศรีวงษ์. (2559). **รวมข้อดี ข้อเสีย ของการขายสินค้ามือ 2**. สืบค้นเมื่อ 29 มิถุนายน 2563, จาก <http://www.thaismescenter.com/รวมข้อดี-ข้อเสีย-ของการขาย-สินค้ามือ-2/>.
- ศุภิสรา แสงฤทธิ์. (2558). **การศึกษาธุรกิจนำเข้าสินค้ามือสองจากญี่ปุ่น กรณีศึกษาโกดังสินค้ามือสองนำเข้าจากญี่ปุ่นในจังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาภาษาญี่ปุ่น ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุกัญญา มุกตามนต์. (2552). **ผ้ามือสอง: สะท้อนวิถีชีวิตของคนในสังคมเมืองปัตตานี**. คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สุเมษ เลิศจรรย์พร. (2557). **การเรียนรู้วิธีดำเนินงานนำเข้า-ส่งออกครบวงจร**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Crosby, P.B. (1979). **Three Experts on quality management**. Arlington, VA.: Dept. of the Navy TQL Office.
- Kotler, P. (2003). **Marketing management** (11th ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.
- Kotler, P., and Keller, K. L. (2012). **Marketing management** (14th ed.). Boston: Prentice Hall.
- O'Donnell, A. (2004). The nature of networking in small firms. **Qualitative Market Research: An International Journal**, 7(3), 206-217.
- Perez, P. M., & Sanchez, A. M. (2002). Lean production and technology networks in the Spanish automotive supplier industry. **Management International Review**, 42(3), 261-277.
- Rogers, D. (1978). **The psychology of adolescence**. New York: Appleton Century-Crofts.
- Schiffman, L.G., & Kanuk, L.L. (1994). **Consumer behavior** (5th ed.). Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.

การศึกษาความคิดเห็นของลูกค้าที่จองบ้านผ่านระบบออนไลน์ ของการเคหะแห่งชาติ

A Study on Customers' Opinion towards House Booking through Online System of the National Housing Authority

ธนาชัย สุขวานิช

Thanachai Sukkawanit

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม

Assist. professor Dr., Siam Technology College

Corresponding author Email: thanachai.dr@gmail.com

(Received: January 28, 2020; Revised: March 7, 2020; Accepted: May 8, 2020)

บทคัดย่อ

การศึกษาความคิดเห็นของลูกค้าที่จองบ้านผ่านระบบออนไลน์ของการเคหะแห่งชาติ มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจข้อมูลความต้องการของลูกค้าและสาเหตุของกลุ่มลูกค้าที่ยังไม่ตัดสินใจซื้อโครงการของการเคหะแห่งชาติ เพื่อการเคหะแห่งชาติจะได้นำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุงดำเนินงานให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มลูกค้า เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ลูกค้าที่ทำการจองโครงการของการเคหะผ่านระบบออนไลน์ในช่วงเดือนมกราคม พ.ศ.2561 ถึงเดือนเมษายน พ.ศ.2562 จำนวน 400 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ

ผลการศึกษาพบว่า ลูกค้าที่ทำการจองโครงการของการเคหะแห่งชาติผ่านระบบออนไลน์ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 31-40 ปี มีรายได้ที่ 15,001 -20,000 บาท มีสถานภาพสมรสจดทะเบียน มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน ส่วนใหญ่มีช่องทางการรับรู้เรื่องบริการจองโครงการออนไลน์ของการเคหะแห่งชาติจากสื่อ โซเชียลมีเดีย และทั้งหมดมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้บริการการจองโครงการผ่านระบบออนไลน์ของการเคหะแห่งชาติโดยมีความคิดเห็นว่า การใช้บริการการจองโครงการของการเคหะแห่งชาติออนไลน์ มีขั้นตอนการจองที่เข้าใจง่าย เหตุผลที่ลูกค้ายังไม่ตัดสินใจซื้อโครงการที่อยู่อาศัย การเคหะแห่งชาติ เพราะไม่พอใจรูปแบบอาคารมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 17.10 รองลงมาคือ ไม่พอใจด้านกายภาพเช่น ตัวอาคารเก่า บรรยากาศและสภาพแวดล้อม เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 15.60 ไม่พอใจโปรโมชัน ลด แลก แจก แถม คิดเป็นร้อยละ 13.10 ไม่มีทำเลที่ต้องการซื้อ คิดเป็นร้อยละ 12.70 ไม่พอใจคุณภาพวัสดุอุปกรณ์ภายในตัวบ้าน/ห้องชุด คิดเป็นร้อยละ 11.20 ไม่พอใจเงินในการจอง คิดเป็นร้อยละ 10.60 ไม่พอใจการบริหารจัดการ เช่น ค่าส่วนกลางราคาสูง ที่จอดรถ การจัดเก็บ

ชยะ และระบบรักษาความปลอดภัย คิดเป็นร้อยละ 10.40 และไม่พอใจระดับราคาขาย คิดเป็นร้อยละ 9.20 ตามลำดับ

คำสำคัญ: ความคิดเห็นของลูกค้า ระบบออนไลน์ การเคหะแห่งชาติ

Abstract

The objectives of this research were to survey the information of the customers' needs and the causes of the groups of customers who had not yet decided to buy the project of the National Housing Authority so that the National Housing Authority could use the information to improve operations in accordance with the needs of the customer group. The research instrument was a questionnaire. The sample was 400 customers who booked online housing project from January 2018 to April 2019. Data were analyzed using frequency and percentage.

The results showed that most customers who booked the National Housing Project through online were female aged between 31-40 years old, income between 15,001 -20,000 baht, and married. They had a bachelor's degree and worked as private company employees. Most of them knew online booking service from social media. In the customers' opinion, using the National Housing Authority's online booking service process was easy to understand, but they had not decided to purchase this project yet because they were not satisfied with the building model (17.10%), physical dissatisfaction, such as the old building, atmosphere and environment, etc. (15.60%), promotions (13.10%), places to buy (12.70%), the quality of materials and equipment inside the house/suite (11.20%), the money on the booking (10.60%), the management such as high-priced central fee, parking, garbage collection and security system (10.40%), and selling price (9.20%).

Keywords: Customer opinion, Online system, The National Housing Authority

บทนำ

ปัจจุบันรัฐบาลมีการสนับสนุนให้ขยายแนวเขตของระบบสาธารณูปโภคให้ทั่วถึงผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น โดยในระยะแรกของการพัฒนาที่อยู่อาศัยในประเทศไทย รัฐบาลได้จัดตั้งกองเคหะสถานสงเคราะห์ สำนักงานอาคารสงเคราะห์ ธนาคารอาคารสงเคราะห์ และสำนักงานปรับปรุง

แหล่งเสื่อมโทรมกรุงเทพมหานคร โดยทั้ง 4 หน่วยงาน มีภารกิจในการแก้ไขปัญหา การขาดแคลนที่อยู่อาศัยของประชาชนซึ่งมีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี แต่การดำเนินงานดังกล่าวยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างทั่วถึง เนื่องจากแต่ละหน่วยงานมีสังกัดต่างกัน ดังนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาความขาดแคลนที่อยู่อาศัย รัฐบาลจึงได้จัดตั้งการเคหะแห่งชาติขึ้นเพื่อทำหน้าที่ด้านการพัฒนาที่อยู่อาศัยโดยตรงพร้อมทั้งได้โอนงานและบุคลากรบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่อยู่อาศัยมาอยู่ในสังกัด ซึ่งการเคหะแห่งชาติเป็นหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ สังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ก่อตั้งขึ้นเมื่อ วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2516 ตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 316 ดำเนินงานภายใต้พระราชบัญญัติ การเคหะแห่งชาติ พ.ศ.2537 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2550 มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดให้มีเคหะเพื่อให้ประชาชนได้มีที่อยู่อาศัยพร้อมทั้งจัดให้มีระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ สิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้อยู่อาศัย ทำนุบำรุง ปรับปรุง และพัฒนาผู้อยู่อาศัยให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ประชาชนที่ประสงค์จะมีที่อยู่อาศัยของตนเอง หรือผู้ที่ประสงค์จะร่วมดำเนินกิจกรรมกับการเคหะแห่งชาติในการจัดให้มีที่อยู่อาศัยเพื่อให้ประชาชนเช่า เช่าซื้อ หรือซื้อ และประกอบธุรกิจเกี่ยวกับ การก่อสร้าง อาคารหรือจัดหาที่ดิน การปรับปรุง รื้อ หรือย้ายแหล่งเสื่อมโทรม เพื่อให้มีสภาพการอยู่อาศัย สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคมที่ดีขึ้นตามวัตถุประสงค์การเคหะแห่งชาติ (การเคหะแห่งชาติ, 2562)

นอกเหนือจากการพัฒนาที่อยู่อาศัยแล้วนั้นการเคหะแห่งชาติยังได้ร่วมกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องจัดตั้งศูนย์ข้อมูลที่อยู่อาศัยแห่งชาติ ตามนโยบายของรัฐบาล เพื่อบูรณาการฐานข้อมูลที่อยู่อาศัยที่กระจัดกระจายตามหน่วยงานต่างๆ ให้เป็นฐานเดียวกัน รวมทั้งวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์ที่อยู่อาศัย เพื่อสนับสนุนการจัดทำนโยบายที่อยู่อาศัยของประเทศ ซึ่งในปัจจุบันอินเทอร์เน็ตมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นในการใช้ชีวิตประจำวันของคนยุคใหม่ ประชาชนมีการใช้งานอินเทอร์เน็ต มีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป จึงเป็นส่วนสำคัญที่การเคหะแห่งชาติต้องมีการปรับตัวโดยทำการตลาดจัดให้มีการซื้อขายและให้ข้อมูลที่ทันสมัยผ่านสื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์ทำให้เข้าถึงประชาชนและผู้บริโภคในเครือข่ายสังคมออนไลน์ได้มากขึ้น การเคหะแห่งชาติจึงได้พัฒนาระบบการให้บริการเพื่อความสะดวกและง่ายต่อการเข้าถึงข้อมูลโดยมีการให้บริการผ่านช่องทางออนไลน์ ทั้งในส่วนการให้ข้อมูลซึ่งประชาชนผู้มียรายได้น้อยสามารถแจ้งความต้องการที่อยู่อาศัย โดยระบุรูปแบบที่อยู่อาศัยที่ต้องการ ระบุทำเลที่ตั้งของโครงการที่สอดคล้องกับรายได้ของตนเอง ซึ่งระบบจะสามารถจับคู่ข้อมูลความต้องการกับโครงการที่การเคหะแห่งชาติมีอยู่ เพื่อให้ได้ที่อยู่อาศัยที่ตรงกับความต้องการ และการมีระบบบ้านว่างพร้อมขายและอาคารเช่าเป็นโปรแกรมประยุกต์ ทางด้าน GIS จัดทำขึ้นเพื่อเป็นช่องทางให้กับผู้ที่สนใจต้องการจะซื้อหรือเช่าที่อยู่อาศัยของการเคหะแห่งชาติโดยสามารถที่จะค้นหา ตรวจสอบที่อยู่อาศัยพร้อมขายและอาคารเช่าพร้อมเช่า ที่

ต้องการได้อย่างสะดวก รวดเร็ว พร้อมกับสามารถหาที่ตั้ง แผนที่ในการเดินทาง ขนาดที่พักอาศัย ตัวอย่างที่พักอาศัย ตลอดจนรายละเอียดเบื้องต้นของแต่ละโครงการ ซึ่งผลจากการเปิดช่องทางบริการออนไลน์มีประชาชนให้ความสนใจและเข้าใช้บริการอย่างต่อเนื่องเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในส่วนของ การจองบ้านออนไลน์ซึ่งจะส่งผลดีต่อประชาชนให้เข้าถึงข้อมูลด้านที่อยู่อาศัยได้สะดวก และรวดเร็ว ผู้สนใจสามารถเข้าชมได้ในเว็บไซต์ <http://www.nhic.m-society.go.th> รวมถึงการจัดตั้งศูนย์นวัตกรรมด้านที่อยู่อาศัยและบริการงานขาย (NHA INNOVATION CENTER) เพื่อปรับภาพลักษณ์องค์กรให้ทันสมัยเป็นการเคหะแห่งชาติ 4.0 ทั้งยังอำนวยความสะดวกให้ประชาชนสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลด้านการพัฒนาที่อยู่อาศัยได้อย่างเท่าเทียมกันแบบครบวงจร

จากสาเหตุดังกล่าวการเคหะแห่งชาติจึงได้ทำการศึกษาความคิดเห็นของลูกค้ำที่จองบ้านผ่านระบบออนไลน์ โดยทำการศึกษาถึงสาเหตุที่ทำให้ยังไม่ตัดสินใจซื้อโครงการเคหะแห่งชาติ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาแนวทางการให้บริการให้มีความสอดคล้องและสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้ำได้สืบต่อไป

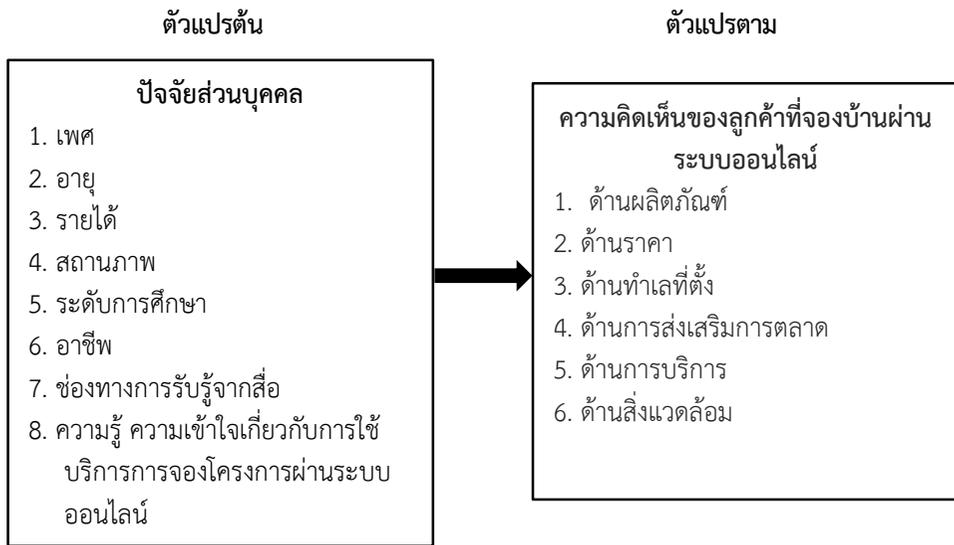
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจข้อมูลความต้องการของลูกค้ำและสาเหตุของกลุ่มลูกค้ำที่ยังไม่ตัดสินใจซื้อโครงการของ การเคหะแห่งชาติ
2. นำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุงดำเนินงานให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มลูกค้ำที่ตัดสินใจซื้อโครงการการเคหะแห่งชาติ

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ ด้วยรูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยมีกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ลูกค้าที่ทำการจองโครงการของการเคหะผ่านระบบออนไลน์ในช่วงเดือนมกราคม พ.ศ. 256 ถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2562 จำนวน 1,416 ราย คำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของทาร์ ยามาเน (Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน

เครื่องมือใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยการใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม (Questionnaire) จำนวน 400 ชุด โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม มีทั้งหมด 6 ข้อ มีลักษณะคำถามแบบปลายปิดเลือกคำตอบได้เพียงคำตอบเดียว (Check list) ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ ช่องทางการรับรู้จากสื่อ และความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้บริการการจองโครงการผ่าน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของลูกค้าที่จองบ้านผ่านระบบออนไลน์เกี่ยวกับความต้องการและสาเหตุที่ยังไม่ตัดสินใจซื้อโครงการของการเคหะแห่งชาติ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบแล้วแจกให้กลุ่มตัวอย่างผ่านทางไปรษณีย์ โดยทำการจัดส่งแบบสอบถามและเอกสารชี้แจงถึงเหตุผลและความจำเป็นที่ต้องศึกษา เก็บข้อมูลให้กลุ่มตัวอย่างทราบ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และเต็มใจให้ความร่วมมือ ทำให้ข้อมูลที่ได้มีความน่าเชื่อถือมากที่สุดให้กับกลุ่มตัวอย่างตามรายละเอียดชื่อและที่อยู่ของลูกค้าได้ทำการลงทะเบียนไว้

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ได้จัดการลงรหัสข้อมูล แล้วนำมาประมวลผลและวิเคราะห์ผลสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของแบบสอบถามหลังจากดำเนินการเก็บรวบรวม เพื่อให้ได้แบบสอบถามที่ได้รับคำตอบที่สมบูรณ์ครบตามจำนวนที่ระบุไว้
2. บันทึกข้อมูลที่เป็นรหัสลงในแบบบันทึกข้อมูล และเครื่องคอมพิวเตอร์
3. ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์
4. ประมวลผลข้อมูลตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาวิจัยโดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดเป็นการแจกแจงความถี่ (Frequency) และแสดงค่าร้อยละ (Percentage) ตามข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคลพบว่า ลูกค้ำที่ทำการจองโครงการของการเคหะแห่งชาติผ่านระบบออนไลน์ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 31-40 ปี มีรายได้ที่ 15,001-20,000 บาท มีสถานภาพสมรสจดทะเบียน การศึกษาระดับปริญญาตรี มีอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน ส่วนใหญ่มีช่องทางการรับรู้เรื่องบริการจองโครงการออนไลน์ของการเคหะแห่งชาติจากสื่อ Social Media (โซเชียลมีเดีย) และทั้งหมดมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้บริการจองโครงการผ่านระบบออนไลน์ของการเคหะแห่งชาติโดยมีความคิดเห็นว่าการใช้บริการจองโครงการของการเคหะแห่งชาติออนไลน์ มีขั้นตอนการจองที่เข้าใจง่าย
2. ผลการวิเคราะห์เหตุผลสำคัญที่ลูกค้ำใช้พิจารณาตัดสินใจซื้อโครงการที่อยู่อาศัย การเคหะแห่งชาติ พบว่า อัตราค่าผ่อนถูก/ราคาถูกคือ เหตุผลสำคัญที่สุด คิดเป็นร้อยละ 21.20 รองลงมาคือ มีการจ่ายค่างวดต่ำกว่าโครงการอื่น คิดเป็นร้อยละ 20.40 ทำเลที่ตั้งใกล้แหล่งชุมชนและบริการและการคมนาคมสะดวก คิดเป็นร้อยละ 16.00 การออกแบบที่สวยงามทันสมัย คิดเป็นร้อยละ 13.70 และมีการบริการด้านสินเชื่อที่เข้าถึงได้ง่าย คิดเป็นร้อยละ 12.70 ตามลำดับ
3. ผลการวิเคราะห์เหตุผลที่ลูกค้ำยังไม่ตัดสินใจซื้อโครงการที่อยู่อาศัยการเคหะแห่งชาติ พบว่า เหตุผลที่ยังไม่ตัดสินใจซื้อโครงการที่อยู่อาศัยการเคหะแห่งชาติเป็นเพราะไม่พอใจรูปแบบอาคารมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 17.10 รองลงมาคือ ไม่พอใจด้านกายภาพเช่น ตัวอาคารเก่า บรรยากาศและสภาพแวดล้อม เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 15.60 ไม่พอใจโปรโมชั่น ลด แลก แจก แถม คิดเป็นร้อยละ 13.10 ไม่มีทำเลที่ต้องการซื้อ คิดเป็นร้อยละ 12.70 ไม่พอใจคุณภาพวัสดุอุปกรณ์ภายในตัวบ้าน/ห้องชุด คิดเป็นร้อยละ 11.20 ไม่พอใจเงินใน การจอง คิดเป็นร้อยละ 10.60 ไม่พอใจการบริหารจัดการ เช่น ค่าส่วนกลางราคาสูง ที่จอดรถ การจัดเก็บขยะ และระบบ

รักษาความปลอดภัย คิดเป็นร้อยละ 10.40 และไม่พอใจระดับราคาขาย คิดเป็นร้อยละ 9.20 ตามลำดับ

การอภิปรายผล

จากผลการศึกษาเหตุผลที่ถูกค้ำยังไม่ตัดสินใจซื้อโครงการที่อยู่อาศัยการเคหะแห่งชาติ พบว่า เหตุผลที่ยังไม่ตัดสินใจซื้อโครงการที่อยู่อาศัยการเคหะแห่งชาติด้านรูปแบบมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านทำเลที่ตั้ง ด้านราคา และด้านการบริการ ตามลำดับ สามารถพิจารณารายข้อได้ดังนี้

1. ด้านรูปแบบ พบว่า เหตุผลที่ยังไม่ตัดสินใจซื้อโครงการที่อยู่อาศัยการเคหะแห่งชาติ เป็นเพราะไม่พอใจรูปแบบอาคารมากที่สุด และไม่พอใจคุณภาพวัสดุอุปกรณ์ภายในตัวบ้าน/ห้องชุด ทั้งนี้เนื่องจากในปัจจุบันที่อยู่อาศัยหรือบ้านเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของทุกคน การเลือก และตัดสินใจซื้อที่อยู่อาศัยจึงเป็นเรื่องสำคัญ เพราะนอกจากจะเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นของชีวิต แล้ว ยังเป็นเครื่องชี้วัดคุณภาพของชีวิต ฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจของประชาชนด้วย ดังนั้น พฤติกรรมในการเลือกซื้อที่อยู่อาศัยซึ่งเป็นทรัพย์สินที่มีราคาสูงจึงต้องคำนึงถึงปัจจัยหลายด้าน ซึ่ง การพิจารณารูปแบบลักษณะของที่อยู่อาศัยนั้นก็เป็ปัจจัยหลักที่เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการตัดสินใจซื้อ ทั้งนี้ ภาพรวมตลาดอสังหาริมทรัพย์จึงมีการเติบโตทั้งบ้านจัดสรรและคอนโดมิเนียมผู้บริโภคมีความต้องการซื้อเพื่ออยู่อาศัยจริงทำให้ผู้บริโภคมีทางเลือกในการซื้อที่อยู่อาศัยมากขึ้น และมีความต้องการที่จะซื้อที่อยู่อาศัยในรูปแบบที่ถูกใจของตนเองมากที่สุด เป็นสาเหตุให้เมื่อผู้บริโภคไม่เกิดความพึงพอใจต่อรูปแบบของโครงการและรู้สึกไม่พอใจคุณภาพวัสดุอุปกรณ์ภายในตัวบ้าน/ห้องชุดจึงยังไม่มีการตัดสินใจซื้อโครงการ ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของนพคุณ เลียงประสิทธิ์ (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อบ้านเดี่ยวในเขตอำเภอละงู จังหวัดสตูล ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่มีความต้องการปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดอยู่ในระดับมาก โดยให้ความสำคัญกับด้านผลิตภัณฑ์ คือ มีบริเวณบ้าน คุณภาพกระเบื้องและสุขภัณฑ์ และการรับประกัน โครงสร้างบ้านมีความคงทนแข็งแรง

2. ด้านราคา พบว่า เหตุผลที่ยังไม่ตัดสินใจซื้อโครงการที่อยู่อาศัยการเคหะแห่งชาติเป็น เพราะไม่พอใจเงินในการจอง และไม่พอใจระดับราคาขาย ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มลูกค้าส่วนใหญ่ เป็นผู้ทำงานประจำมีเงินเดือน จึงไม่ได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจ มีเงินเดือนเท่าเดิม แต่ อาจเกิดความกังวลถึงรายได้ในอนาคตได้ จึงทำให้ผู้บริโภคต้องระมัดระวังการใช้จ่ายมากขึ้นรวมถึงแนวโน้มลักษณะครอบครัวที่เล็กลง ทำให้ผู้บริโภคส่วนใหญ่อาจหันมาสนใจที่อยู่อาศัยในรูปแบบของคอนโดมิเนียมหรือห้องชุดมากขึ้น ซึ่งพบว่า ในปัจจุบันมีธุรกิจอสังหาริมทรัพย์เกิดขึ้นอย่างมากมาย ทำให้ผู้บริโภคมีโอกาสได้เลือกและพิจารณาโครงการที่อยู่อาศัยได้มากขึ้นในราคาที่ ไม่แตกต่างกันมากนัก จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้เมื่อผู้บริโภคพิจารณาถึงราคาขายและจำนวนเงินใน

การจอบแล้วรู้สึกไม่พึงพอใจจึงไม่ทำการตัดสินใจซื้อ เพราะราคาคือ สิ่งที่ผู้บริโภคจะเปรียบเทียบกับระหว่างคุณค่าผลิตภัณฑ์กับราคาผลิตภัณฑ์นั้น ถ้าคุณค่าสูงกว่าราคา ผู้บริโภคก็จะตัดสินใจซื้อ และยินดีจ่ายเพราะมองเห็นว่าคุ้มค่า ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของนพคุณ เลียงประสิทธิ์ (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อบ้านเดี่ยวในเขตอำเภอละงู จังหวัดสตูล ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับด้านราคา คือ อัตราเบี้ยเงินกู้ เงินดาวน์ต่ำ ราคาขายต่ำและเงินจอบต่ำ ในขณะที่งานวิจัยของกนกวรรณ ศรีจันทร์กล้า (2556) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความต้องการซื้ออสังหาริมทรัพย์ของคนกรุงเทพมหานคร ศึกษาศึกษาบริษัท แสนสิริ จำกัด (มหาชน) ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยด้านราคาบ้าน อัตราเงินกู้ของธนาคาร และจำนวนเงินจอบหรือวางดาวน์ ต่างส่งผลกระทบต่อความต้องการซื้ออสังหาริมทรัพย์ของผู้บริโภค เช่นเดียวกับศศิพร บุญชู (2560)

3. ด้านทำเลที่ตั้ง พบว่า เหตุผลที่ยังไม่ตัดสินใจซื้อโครงการที่อยู่อาศัยการเคหะแห่งชาติเป็นเพราะไม่มีทำเลที่ต้องการซื้อ ทั้งนี้เนื่องจากการเลือกที่อยู่อาศัยของผู้บริโภคมักมีการพิจารณาจากความสะดวกในการเดินทาง สามารถเข้า-ออกที่พักได้ง่าย มีการคมนาคมขนส่งที่สะดวก รวมถึงพิจารณาจากลักษณะของการดำเนินชีวิตจากการประกอบอาชีพซึ่งคนส่วนใหญ่มีความต้องการที่อยู่อาศัยใกล้แหล่งประกอบอาชีพซึ่งมีความหลากหลาย เช่น สถานที่ทำงาน ออฟฟิส นิคมอุตสาหกรรม โรงเรียน สถานศึกษาหรือสถานที่อำนวยความสะดวกอีกหลายแห่ง ซึ่งเหตุผลที่ยังไม่ตัดสินใจซื้อโครงการที่อยู่อาศัยการเคหะแห่งชาติเป็นเพราะไม่มีทำเลที่ต้องการซื้อ อาจจะเป็นเพราะทำเลที่ตั้งของโครงการอาจจะอยู่ในพื้นที่ที่ผู้บริโภคต้องการทำให้ไม่ตัดสินใจซื้อ ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของนพคุณ เลียงประสิทธิ์ (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อบ้านเดี่ยวในเขตอำเภอละงู จังหวัดสตูล ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับด้านทำเลที่ตั้งและสถานที่จัดจำหน่าย พบว่าให้ความสำคัญกับระบบรักษาความภัย ทำเลที่ตั้งของบ้านอยู่ในตัวเมือง ถนนเข้า-ออก โครงการมีขนาดใหญ่ เช่นเดียวกับงานวิจัยของชนิตา เอี่ยมสะอาด (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การตัดสินใจเลือกซื้อที่อยู่อาศัยประเภทคอนโดมิเนียมของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ในการตัดสินใจเลือกซื้อที่อยู่อาศัยประเภทคอนโดมิเนียมของประชากรนั้นใช้เหตุผลปัจจัยที่เลือกซื้อเพราะการคมนาคมสะดวกและรวดเร็ว ร้อยละ 35.83

4. ด้านการส่งเสริมการตลาด พบว่า เหตุผลที่ยังไม่ตัดสินใจซื้อโครงการที่อยู่อาศัยการเคหะแห่งชาติเป็นเพราะไม่พอใจโปรโมชั่น ลด แลก แจก แถม ทั้งนี้เนื่องจากธุรกิจอสังหาริมทรัพย์มีการแนวโน้มเติบโตมากขึ้น โดยมีผู้ประกอบการจำนวนมากหันมาให้ความสนใจและจัดสร้างที่อยู่อาศัยที่มีความหลากหลายทั้งในเรื่องของรูปแบบที่มีในรูปแบบของบ้าน ห้องชุด คอนโดมิเนียม ทาวน์โฮม ทาวน์เฮ้าส์ ราคา สถานที่ทำเลที่ตั้งต่างๆ กระจายในทุกๆ พื้นที่ของเมืองทำให้เกิดการแข่งขันที่สูง โดยแต่ละผู้ประกอบการจะมีการสร้างกลยุทธ์เพื่อดึงดูดใจผู้บริโภคใน

ด้านต่างๆ ทั้งมีการส่งเสริมการตลาดที่น่าสนใจ เช่น มีของแถม มีส่วนลดพิเศษ การรับประกันบ้าน ฟรีค่าธรรมเนียมในการโอน ให้อยู่ฟรีตามเงื่อนไข หรือโปรโมชั่นต่างๆ อีกมากมาย ทำให้ผู้บริโภคมีทางเลือกและจะพิจารณาเลือกสิ่งที่ดีว่าตนได้รับความคุ้มค่ามากที่สุด ดังนั้นเมื่อลูกค้าการเคหะแห่งชาติได้พิจารณาแล้วเกิดไม่พอใจโปรโมชั่น ลด แลก แจก แถม จึงทำให้ไม่ตัดสินใจซื้อโครงการ ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของนพคุณ เลียงประสิทธิ์ (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อบ้านเดี่ยวในเขตอำเภอละงู จังหวัดสตูล ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับด้านการส่งเสริมการตลาด คือ มีการรับประกันบ้าน มีของแถม เช่นเดียวกับงานวิจัยของณัฐกฤตา อรรถมานะ (2555) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยส่วนประสมการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียมของผู้บริโภคในเขตคันทันยาว กรุงเทพมหานคร ผลจากการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่วนประสมการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียมของผู้บริโภคพบว่า ด้านการส่งเสริมการตลาด โดยรวมแล้วมีความสำคัญอยู่ในระดับมาก ซึ่งกลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญในเรื่องของการมอบส่วนลดพิเศษเป็นอันดับแรก

5. ด้านการบริการ พบว่า เหตุผลที่ยังไม่ตัดสินใจซื้อโครงการที่อยู่อาศัยการเคหะแห่งชาติ เป็นเพราะไม่พอใจการบริหารจัดการเช่น ค่าส่วนกลางราคาสูง ที่จอดรถ การจัดเก็บขยะ และระบบรักษาความปลอดภัย ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริโภคส่วนใหญ่ที่มีความต้องการซื้อบ้านหรือที่อยู่อาศัยนั้นสิ่งสำคัญจะมีการคำนึงถึงคือ เรื่องของสถานที่จอดรถของโครงการ ซึ่งจะต้องมีพื้นที่รองรับของผู้อยู่อาศัยอย่างเพียงพอ มีระบบรักษาความปลอดภัยเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นและไว้วางใจได้ถึงความปลอดภัยของชีวิต และทรัพย์สิน รวมถึงเรื่องของค่าส่วนกลางจะต้องมีความเหมาะสมไม่แพงจนเกินไป มีระบบการจัดเก็บขยะที่ดี มีค่าใช้จ่ายตามความเหมาะสม เพราะค่าใช้จ่ายเหล่านี้แม้จะมีการจ่ายต่อครั้งไม่มากนัก แต่เมื่อผู้บริโภคนำไปพิจารณาถึงความคุ้มค่าและสิ่งที่จะได้รับต้องมีความสอดคล้องกัน ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของชนิตา เอี่ยมสะอาด (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การตัดสินใจเลือกซื้อที่อยู่อาศัยประเภทคอนโดมิเนียมของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ในการตัดสินใจเลือกซื้อที่อยู่อาศัยประเภทคอนโดมิเนียมของประชากรนั้นใช้เหตุผลหลายประการประกอบการตัดสินใจ พบว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่ต้องการเลือกที่อยู่อาศัยจากระบบความปลอดภัย ร้อยละ 40.16 ในขณะที่งานวิจัยกมนนัธ์ มีสตัย (2555) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแนวโน้มในการเลือกซื้อบ้านในเขตเทศบาลจังหวัดพิษณุโลก พบว่าปัจจัยด้านความปลอดภัยส่งผลต่อการเลือกซื้อบ้าน โดยปัจจัยที่กลุ่มตัวอย่างพิจารณา ได้แก่ ไม่มีประวัติขโมยหรือโจรขึ้นบ้านละแวกนั้น เนื่องจากมีความสำคัญต่อชีวิตและทรัพย์สินของผู้อยู่อาศัย ส่งผลให้มีการศึกษาข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เช่น การสอบถามข้อมูลจากหน่วยงานราชการหรือสอบถามจากเพื่อนบ้าน และมีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยดูแลตลอด 24 ชั่วโมง เพื่อป้องกันการเกิดอาชญากรรมหรือโจรกรรม เช่น การมีพนักงานตรวจตราบริเวณโครงการเป็นระยะๆ ตลอดทั้งวัน มีการตรวจสอบบุคคลเข้า-ออก ภายในโครงการ รวมถึงการควบคุม

บุคคลภายนอกให้มีการแลกเปลี่ยนประชาชน การติดตั้งกล้องวงจรปิดติดตาม ณ จุดต่างๆ ภายในโครงการ

6. ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า เหตุผลที่ยังไม่ตัดสินใจซื้อโครงการที่อยู่อาศัยการเคหะแห่งชาติ เป็นเพราะไม่พอใจด้านกายภาพเช่น ตัวอาคารเก่า บรรยากาศและสภาพแวดล้อม เป็นต้น ทั้งนี้ เนื่องจากที่อยู่อาศัยเป็นสถานที่ ที่จึงควรมีสภาพแวดล้อมที่ดี เหมาะที่จะเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ เป็นสถานที่ที่เอื้ออำนวยต่อสุขภาพดีทั้งร่างกายและจิตใจของสมาชิก รวมถึงผู้มาเยี่ยมเยือนและชุมชนโดยรอบ ดังนั้นผู้บริโภคมักจะมีการใช้ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมเป็นส่วนหนึ่งของการตัดสินใจซื้อโครงการ ซึ่งเมื่อผู้บริโภคพบว่าบรรยากาศและสภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยไม่เป็นไปตามการคาดหวัง ซึ่งอาจจะเป็นพื้นที่ที่มีตัวอาคารเก่า ชำรุด มีสภาพแวดล้อมที่ปราศจากความอิสระส่วนตัว มีสิ่ง ที่อาจจะก่อให้เกิดความรำคาญทั้งในเรื่องของเสียง และกลิ่นรบกวนต่างๆ จึงทำให้ยังไม่มีการตัดสินใจซื้อ ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของชนิตา เอี่ยมสะอาด (2558) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การตัดสินใจเลือกซื้อที่อยู่อาศัยประเภทคอนโดมิเนียมของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ในการตัดสินใจเลือกซื้อที่อยู่อาศัยประเภทคอนโดมิเนียมของประชากร นั้นมีปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินใจจะใช้เหตุผลด้านการคำนึงถึงคุณภาพมากที่สุด เช่นเดียวกับงานวิจัย ของวิณา ธิระโสภณ (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อบ้านจัดสรร ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อบ้าน จัดสรรในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล คือ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม และงานวิจัยของภัทรเดช มาเจริญ และวชรภูมิ เบญจโอฬาร (2555) ที่ได้ทำการวิจัยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อบ้าน จัดสรรของผู้บริโภคในจังหวัดขอนแก่น ซึ่งพบว่า การมีสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ดี บ้านได้ มาตรฐานวิศวกรรม/สถาปัตยกรรม บ้านมีเอกลักษณ์ มีสไตล์ในการออกแบบดี ส่งผลต่อการเลือก ซื้อบ้านจัดสรรของผู้บริโภค

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในงานวิจัย

1. ด้านรูปแบบ พบว่า ลูกค้าน่าไม่พอใจรูปแบบอาคารมากที่สุด ดังนั้น การเคหะแห่งชาติ ควรให้ความสำคัญกับรูปแบบและลักษณะที่อยู่อาศัยที่มีความแข็งแรงทนทาน เลือกว่าวัสดุก่อสร้างที่มีคุณภาพ มีขนาดของห้องให้เลือกหลากหลาย และควรมีจุดเด่นในการออกแบบที่มีเอกลักษณ์ เฉพาะมากยิ่งขึ้น

2. ด้านราคา พบว่า เหตุผลที่ลูกค้ายังไม่ตัดสินใจซื้อโครงการที่อยู่อาศัยการเคหะแห่งชาติ เพราะไม่พอใจระดับราคาขายและไม่พอใจเงินในการจอง ดังนั้นในด้านการกำหนดราคา การเคหะ แห่งชาติ ควรมีการพิจารณาราคาคงคู่ไปกับความเหมาะสมทั้งด้านทำเลที่ตั้งของโครงการ ด้าน ความเหมาะสมของราคาเมื่อเทียบกับขนาดที่ดิน และด้านความเหมาะสมของราคาเมื่อเทียบกับ

คุณภาพของโครงการ ซึ่งจะเป็นการกระตุ้นและดึงดูดให้ผู้บริโภคเกิดความต้องการในการตัดสินใจซื้อมากยิ่งขึ้น

3. ด้านทำเลที่ตั้ง พบว่า เหตุผลที่ลูกค้ายังไม่ตัดสินใจซื้อโครงการที่อยู่อาศัย การเคหะแห่งชาติเพราะไม่มีทำเลที่ลูกค้าต้องการซื้อ ดังนั้น การเคหะแห่งชาติควรมีการเลือกทำเลที่ตั้งของโครงการต่างๆ ให้มีความหลากหลายอยู่ใกล้แหล่งชุมชน โรงเรียน สถานทำงาน รวมถึงนิคมอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ และใกล้สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ดำเนินโครงการบริเวณใกล้เคียงกับการคมนาคมที่สะดวก เพื่อให้ผู้บริโภคตัดสินใจง่ายขึ้นในการเลือกซื้อ

4. ด้านการส่งเสริมการตลาด พบว่า เหตุผลที่ลูกค้ายังไม่ตัดสินใจซื้อโครงการที่อยู่อาศัย การเคหะแห่งชาติเพราะไม่พอใจโปรโมชั่น ลด แลก แจก แถม ดังนั้นการเคหะแห่งชาติควรมีการส่งเสริมในเรื่องของการประชาสัมพันธ์ให้มากยิ่งขึ้นอย่างทั่วถึง ผ่านสื่อหรือช่องทางต่างๆ และมีระบบกระบวนการในการส่งเสริมการตลาดเป็นลำดับขั้นในการปฏิบัติ กำหนดนโยบายจัดโปรโมชั่นเพื่อดึงดูดให้ผู้บริโภคมีความสนใจและเกิดการตัดสินใจซื้อ

5. ด้านการบริการ พบว่า เหตุผลที่ลูกค้ายังไม่ตัดสินใจซื้อโครงการที่อยู่อาศัย การเคหะแห่งชาติเพราะไม่พอใจการบริหารจัดการ เช่น ค่าส่วนกลางราคาสูง ที่จอดรถ การจัดเก็บขยะ และระบบรักษาความปลอดภัย ดังนั้น การเคหะแห่งชาติควรมีการจัดสรรพื้นที่เพื่อรองรับรถของผู้อยู่อาศัยให้เพียงพอ มีการจัดหาบริษัทรักษาความปลอดภัยในทุกๆ โครงการเพื่อการรักษาความปลอดภัยที่มีมาตรฐานไว้คอยดูแลความเรียบร้อยภายในโครงการเพื่อป้องกันภัยหรืออันตรายที่อาจเกิดขึ้น จัดให้มีระบบสาธารณสุขปกคอบอย่างครบครันให้มีความเพียงพอในการให้บริการอยู่เสมอ มีข้อกำหนดและเงื่อนไขการจ่ายค่าส่วนกลางที่เหมาะสม มีการตั้งกลยุทธ์ด้านการบริการที่ดีทั้งการบริการทั้งก่อนและหลังการขายที่ดี มีเจ้าหน้าที่ให้คำปรึกษาอย่างเป็นมิตรและใกล้ชิด เพื่อเป็นปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมการตัดสินใจเลือกซื้อโครงการแก่ผู้บริโภค

6. ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า เหตุผลที่ลูกค้ายังไม่ตัดสินใจซื้อโครงการที่อยู่อาศัย การเคหะแห่งชาติ เพราะไม่พอใจด้านกายภาพ เช่น ตัวอาคารเก่า บรรยากาศและสภาพแวดล้อม เป็นต้น ดังนั้น การเคหะแห่งชาติควรให้ความสำคัญกับการปรับปรุงตัวอาคารในโครงการเก่าให้มีลักษณะดูดีสวยใหม่ มีการปลูกต้นไม้ใหญ่เพิ่มความร่มรื่นพื้นที่ และควรจัดให้มีสวนสาธารณะและสิ่งอำนวยความสะดวกให้เพียงพอต่อความต้องการของผู้อยู่อาศัย เช่น ร้านค้า ร้านขายยา ร้านฟิตเนส และอื่นๆ

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ในการศึกษาครั้งนี้ใช้กลุ่มตัวอย่างจากผู้ลงทะเบียนผ่านระบบออนไลน์และตัดสินใจไม่ซื้อโครงการเท่านั้น หากทำการศึกษากครั้งไปควรทำการศึกษาเปรียบกลุ่มตัวอย่างที่ทำการตัดสินใจซื้อและไม่ตัดสินใจซื้อเพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงถึงเหตุผลของการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคที่แท้จริง

2. ควรศึกษาถึงเกี่ยวกับความคาดหวังและความต้องการของผู้บริโภคในการซื้อบ้านหรือที่อยู่อาศัย เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงโครงการให้ได้ตรงความต้องการของผู้บริโภค

3. ควรศึกษาความต้องการที่อยู่อาศัยของประชากรในการเลือกซื้อที่อยู่อาศัย อาทิเช่น บ้านเดี่ยว บ้านแฝด หรือคอนโดมิเนียม โดยศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษารายละเอียดประเด็น ในเชิงลึกมากขึ้นเพื่อประโยชน์ที่สมบูรณ์ในการตอบสนองความต้องการของผู้ซื้อได้ชัดเจนมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ ศรีจันทร์หล้า. (2556). การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการซื้ออสังหาริมทรัพย์ของคนกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาบริษัท แอสสิริ จำกัด (มหาชน). การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- กมนนันธ์ มีสัตย์. (2553). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแนวโน้มในการเลือกซื้อบ้านในเขตเทศบาลจังหวัดพิษณุโลก. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- การเคหะแห่งชาติ. (2562). รายงานประจำปี 2562. สืบค้นเมื่อ 3 กันยายน 2562, จาก <https://www.nha.co.th/view/1/รายงานการดำเนินงานประจำปี>.
- ชนิตา เอี่ยมสะอาด. (2558). การตัดสินใจเลือกซื้อที่อยู่อาศัยประเภทคอนโดมิเนียมของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน เอกสารการประชุมวิชาการปัญญาภิวัฒน์ ครั้งที่ 5 อุตสาหกรรมไทยในยุค Digital Economy (หน้า A182–A189). นนทบุรี: สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์.
- ณัฐกฤตา อรรถมานะ. (2555). ปัจจัยส่วนประสมการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียมของผู้บริโภคในเขตคันนายาว กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกริก.
- นพคุณ เลียงประสิทธิ์. (2559). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อบ้านเดี่ยวในอำเภอละงูจังหวัดสตูล. สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ภัทรเดช มาเจริญ และวชรภูมิ เบญจโอฬาร. (2555, กรกฎาคม-ธันวาคม). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อบ้านจัดสรรของผู้บริโภคในจังหวัดขอนแก่น. วารสารวิชาการวิศวกรรมศาสตร์ ม.อบ., 6(2), 22-34.
- วีณา ธีระโสภณ. (2558). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อบ้านจัดสรร ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศศิพร บุญชู. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อบ้านเดี่ยวของโครงการบ้านจัดสรรในพื้นที่เขตอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row Publications.

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ (Peer Reviewer) ประจำฉบับ

ศาสตราจารย์ ดร.สิริวรรณ ศรีพหล	นักวิชาการอิสระ
ศาสตราจารย์ ดร.นำชัย ทนุผล	นักวิชาการอิสระ
รองศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา	มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ ดร.มารุต พัฒนผล	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษฎิ์พล วิวรรณมงคล	มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
รองศาสตราจารย์ ดร.ปิยะนาถ บุญมีพิพิธ	สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ
รองศาสตราจารย์ ดร.พันธ์ชัย อธิเกียรติ	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
รองศาสตราจารย์ ดร.จิณณวัตร ปะโคทั้ง	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
รองศาสตราจารย์ ดร.สุรเชษฐ์ ชีระมณี	นักวิชาการอิสระ
รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา บุญส่ง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
รองศาสตราจารย์ ดร.อภิชาติ ใจอารีย์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.พงษ์เสฎฐียร เหลืองอลงกต	มหาวิทยาลัยบูรพา
รองศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.จักรกฤษณ์ ดวงพิศตรา	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ มยุรี วัตแก้ว	นักวิชาการอิสระ
รองศาสตราจารย์ ว่าที่ร้อยตรี ดร. สุรัชย์ กังวล	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุถนอม ตันเจริญ	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอกรินทร์ พึ่งประชา	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เยาวภา บัวเวช	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนสิทธิ์ สิทธิสูงเนิน	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฤทัย นิ่มน้อย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เทอดศักดิ์ ไม้เท้าทอง	สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมคิด ดวงจักร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มารศรี แนวจำปา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดวงใจ ชนะสิทธิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ ปิยะวงศ์วัฒนา	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พจนีย์ มั่งคั่ง	มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤตชน วงศ์รัตน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นกมล สังวาลเพชร	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ดร.ภัทริยา สุวรรณบุรณ์	นักวิชาการอิสระ
ดร.จุฬาร ศรียังสรรค	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

จริยธรรมของการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน (Publication Ethics)

บทบาทและหน้าที่ของผู้เขียน (Duties of Authors)

1. ผู้เขียนต้องรับรองว่าผลงานที่ส่งมานั้นเป็นผลงานใหม่ ไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการเสนอเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น
2. ผู้เขียนต้องรายงานข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจากการทำวิจัย ไม่ให้ข้อมูลที่บิดเบือนเท็จ
3. หากมีการนำผลงานของผู้อื่นมาใช้ในผลงานตัวเอง ผู้เขียนต้องอ้างอิงผลงานเหล่านั้น รวมทั้งจัดทำรายการอ้างอิงท้ายบทความ
4. ผู้เขียนต้องเขียนบทความวิจัยให้ถูกต้องตามรูปแบบที่กำหนดไว้ใน “คำแนะนำสำหรับผู้เขียน”
5. ผู้เขียนที่มีชื่อปรากฏในบทความทุกคน ต้องเป็นผู้ที่มีส่วนในผลงานวิชาการนั้นจริง
6. ผู้เขียนต้องระบุแหล่งทุนที่สนับสนุนในการทำวิจัยนี้ (ถ้ามี)

บทบาทและหน้าที่ของบรรณาธิการวารสาร (Duties of Editors)

1. บรรณาธิการวารสารมีหน้าที่พิจารณาคุณภาพของบทความตามหลักวิชาการเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร
2. บรรณาธิการต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้เขียนและผู้ประเมินบทความแก่บุคคลอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความ
3. บรรณาธิการต้องตัดสินใจคัดเลือกบทความมาตีพิมพ์หลังจากผ่านกระบวนการประเมินบทความแล้ว โดยพิจารณาจากความสำคัญ ความใหม่ ความชัดเจน และความสอดคล้องของเนื้อหากับนโยบายของวารสารเป็นสำคัญ
4. บรรณาธิการต้องไม่ตีพิมพ์บทความที่เคยตีพิมพ์ที่อื่นมาแล้ว
5. บรรณาธิการต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้พิมพ์ ผู้ประเมิน และทีมผู้บริหาร
6. บรรณาธิการต้องมีการตรวจสอบบทความในด้านการคัดลอกผลงานผู้อื่น (Plagiarism) เพื่อให้แน่ใจว่าบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสารไม่มีการคัดลอกผลงานของผู้อื่น
7. หากตรวจพบการคัดลอกผลงานของผู้อื่นในกระบวนการประเมินบทความ บรรณาธิการต้องหยุดกระบวนการประเมิน และปฏิเสธการตีพิมพ์บทความนั้นๆ พร้อมชี้แจงเหตุผลต่อผู้เขียน

บทบาทและหน้าที่ของผู้ประเมินบทความ (Duties of Reviewers)

1. ผู้ทรงคุณวุฒิต้องไม่เปิดเผยข้อมูลบางส่วนหรือทุกส่วนของบทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาแก่บุคคลอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความ
2. หลังจากได้รับบทความจากบรรณาธิการวารสาร และผู้ทรงคุณวุฒิมีความตระหนักว่า ไม่สามารถให้ข้อเสนอแนะได้ ผู้ทรงคุณวุฒิควรแจ้งให้บรรณาธิการวารสารทราบและปฏิเสธการประเมินบทความนั้นๆ
3. ผู้ทรงคุณวุฒิควรประเมินบทความในสาขาวิชาที่ตนมีความเชี่ยวชาญ โดยพิจารณาความสำคัญของเนื้อหาที่อยู่บนหลักวิชาการ ไม่ควรใช้ความคิดเห็นส่วนตัวมาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินบทความ
4. หากผู้ทรงคุณวุฒิพบว่าบทความที่ประเมินมีส่วนหนึ่งส่วนใดที่มีความเหมือนหรือซ้ำซ้อนกับผลงานชิ้นอื่น ผู้ทรงคุณวุฒิต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบ
5. ผู้ทรงคุณวุฒิต้องไม่แสวงหาประโยชน์จากผลงานทางวิชาการที่ตนเองได้ทำการประเมิน